

શ્રીમદ્ગુરુભગવતો અને તે પાત્રીના વિશિષ્ટતાનીઓએ રચેલા ઉન્નત અન્ધા કાળગાં નાગ પામ્યા અને પામ્યા, તેને સમજવાની શુદ્ધિ પણ ઘટી છે અને ઘટશે, કિન્તુ પ્રસ્તુત ધર્મ અન્ય પ્રભુ શ્રીમદ્દાવીર-દેવના શાસનકાળ સુધી વિદ્યમાન રહેશે, એના આત્મચિન્તથી પાંચમા આરાના છેડા સુધી ભવ્યછંદો આરાધના કરશે, એ તેની એક વિશિષ્ટતા છે. આ અન્ય દેશો, ક્યાં, ક્યાં દેશો, તેને માટે રચ્યા ? એ એક અતિહાસિક ખીના છે, તેને સવિરતર લખવાનું આ રચના નથી, તો પણ અન્યના મહત્વને સમજવા ઉપયોગી હોવાથી અહીં ટુંકમાં તે જોઈ લઈએ.

રચયિતા, રચનાકાળ અને રચવાનો હેતુ-ચરમતીર્થપતિ પ્રભુ શ્રીમદ્દાવીરદેવની પાટે પંચમગણધર શ્રુતદેવળી શ્રી સુધમાસ્વામિજી થયા, તેઓની પાટે નવાડુ કોડ સોનંયાનો અને પદ્મિની સરખી રૂપવતી શુભવતી આડ સ્ત્રીઓનો લગ્ન સાથે જ ત્યાગ કરનારા અખંડ બ્રહ્મચારી, માતા-પિતા, સાસુ-સસરાઓ અને આઠે સ્ત્રીઓની (મતાન્તરે પાયસો જીવીશની) સાથે દીક્ષા લેનારા ચરમકેવલી શ્રીજમ્બૂસ્વામિજી થયા. પ્રભુ શ્રીમદ્દાવીરદેવના નિર્વાણથી ચોસઠ વર્ષે તેઓ મુક્તિ પામ્યા અને તેઓની પાટે ચોરી કરવામાં વ્યસની બનેલો પ્રસિદ્ધ ચોર પ્રલવ નામનો રાજપુત્ર, જે ઉપયુક્ત શ્રી-જમ્બૂકુમારની ત્યાગવૃત્તિ અને વૈરાગ્યને જાણી આશ્ચર્ય પામ્યો અને તેઓના ઉપદેશથી વૈરાગી બનીને તેઓની પાસે જ દીક્ષા લીધી. તે સમ્પૂર્ણશ્રુતનિધિ શ્રીપ્રલવસ્વામિજી થયા.

તેઓએ પોતાની પછી કોણુ યોગ્ય આત્મા શાસનની અને શ્રીસંઘની રક્ષા કરી શકશે ? તે જાણવા પોતાના વિશિષ્ટજ્ઞાનના પ્રભાવે જોયું. ત્યારે અમણસંઘમાં કે આવકસંઘમાં કોઈ આત્મા યોગ્ય ન દેખાયો. યોગ્યતા વિના આ જવાબદારીભર્યું સ્થાન જેને તેને આપવાથી શાસનને, સંઘને, આપનારને તથા લેનારને પણ

અહિન કરે એમ સમજતા તેઓએ અન્યધર્મોઆમા ઉપયોગ મુકયો તે વખતે શ્રારાજ્યદનતરમા મોટા યત્ને કરાવતો સત્યનિન્, લઘુકર્મી એવો શય્યલવ નામનો બ્રાહ્મણ તેઓને યોગ જણાવેો તેથી વિદાર કરી તેઓ રાજ્યદ ત્રા, ત્યા ઉદ્યાનમા ગ્ધી બે બુદ્ધિમાન્ સાધુઓને સંકેત આપી લિસાર્થ નતરમા મોકલ્યા શુરુના આદેશ પ્રમાણે લિસાર્થે ફરતા તે મુનિઓ જ્યા શય્યલવ અને તેનો યગમડપ હતો ત્યા ત્રા અને ધર્મલાભનો આવીર્વાદ આપી પ્રવેશ કરતા તેઓને યાત્રિભાએ અગ્નિ-ન્યા તેથી તેઓ ‘મહોક્ષ્ટમહો કષ્ટ, તત્ત્વ ન જ્ઞાયતે પરમ્’ । એ શબ્દો બોલી પાછા ફર્યા. યગદ્વાર પાસે બેઠેલા શય્યલવે એ શબ્દો સાભળ્યા

બસ, શય્યલવ માટે એટલા શબ્દો ઘણા હતા મુનિઓના મુખે સાભળના એ શબ્દોથી તે વિચારમા પડી ગયો ‘કદાપિ કોધાદિને વશ નહિ થનારા નિરુપદ અને સન્યના પાલક જૈન મુનિઓ કદાપિ અસન્ય બોલે નહિ એવી સન્નોટ શ્રદ્ધા ધરાવનાર તેને લાગ્યું કે જૈન મુનિઓ આ યત્ને તત્ત્વવિનાનો કહી ત્રા, તેમા કંઈ કારણ હોવું જોઈએ એથી શકાવીલ બનેના તેણે પોતાના યાત્રિકશુરુને તેનું રહસ્ય જણાવવા આમ્રદ કર્યો. પ્રારભમા તો યાત્રિકે ‘વદો જ એક પરમતત્ત્વ છે એમ કહી તેના ચિત્તનું સમાધાન કરવા માડ્યું, પણ શય્યલવને એમા તથ્ય લાગ્યું નહિ એથી દ્વાતતેજને પ્રકાશતા તેણે મ્યાનમાથી સસ્ત્ર બેઝીને સન્ય જણાવવા આમ્રદ કર્યો તેથી ભય પામેલા શુરુએ કહ્યું કે ‘આ યગમ્તભની નીચે જૈનેના આરાધ્યદેવ શ્રીનિરંધરની પ્રતિમા છે, તેનું શ્રમ પૂર્ણ કરવાથી યગ નિવિધન થાય છે, અન્યથા આઠ્ઠધર્મોપાસક બ્રહ્મચારી સિદ્ધપુન નારદ યગને અવસ્થ વિધન કરે’

યાત્રિકશુરુના મુખે આ દર્શીખત સાંભળી સત્ય કહેવાથી શય્યલવે તેની પ્રથસા કરી પછી યગસ્તભ નીચેથી તે રત્નપ્રતિમા કદાવી

દર્શન કર્યું અને તત્ત્વ જાણવા ઉચ્ચ અને નીચા શાળાંભવ તર્ક જ તે મુનિઓના પગલે પગલે ગીચ ઉતાનમાં પડેલાં. વિનયપર્વકે શ્રીપ્રભવસ્વામિને વન્દન કરી પ્રમુદ્ધિ ચર્ચેલાં તે ઉમિત સ્થાને જેમ અને પોતાની તત્ત્વજિજ્ઞાસા પ્રગટ કરી.

શ્રીપ્રભવસ્વામિએ પણ હ્રય-અહ્રય આદિ તત્ત્વોનું અને અહિંસા, સત્ય, અરતેય, અભય તથા અપરિગ્રહરૂપે મોક્ષના ઉપાયોનું શુદ્ધજ્ઞાન કરાવ્યું. તેઓના અનાદિ ઉપકારથી આગી બનેલા શયંભવે પ્રમત્યા (જ્ઞાની દીક્ષા) માટે પ્રાર્થના કરી અને શ્રી પ્રભવમૂર્તિએ પણ તેને દીક્ષા આપી. એ રીતે શયંભવ આત્માનું મટીને જૈન મુનિ થયા.

દીક્ષા પછી ઘોર પરીપણે અને ઉપસર્ગોને સહન કરતા તેઓએ ઉગ્ર તપ કરવા માંડ્યો. એક, બે, ત્રણ, વગેરે ઉપવાસનો તપ અને નિરીહલાવે ગુરુનો વિનય વૈયાવચ્ચ, આદિ સંયમની આરાધના કરતાં મહાબ્રુહ્દિશાળી તેઓ ઘોડા કાળમાં જ ઔદપૂર્વો ભાગી ગયા અને ગુરુના તુલ્ય જ્ઞાની થયા. જાનાદિ ગુણોથી પોતાના તુલ્ય બાણી શ્રીપ્રભવસ્વામિએ પણ પોતાને સ્થાને તેઓને આચાર્ય બનાવ્યા. એમ શયંભવમુનિ આગળ વધીને હવે સુરિ થયા. ચોગ્ય પાત્રમાં જવાબદારીનો ભાર મૂકવાથી નિવૃત્ત બનેલા શ્રીપ્રભવસ્વામિએ પણ અન્તિમ આરાધના કરી સમાધિથી કાળધર્મ પામી સ્વર્ગે ગયા.

આ બાબુ શયંભવ દીક્ષિત થયા ત્યારે તેઓની પત્ની ઘોડા સમય પૂર્વે જ ગર્ભવતી થઈ હતી. ‘ પતિના વિરહમાં સ્ત્રી પુત્રના આધારે જીવી શકે ’ એમ સમજતાં સંબંધીઓએ તેને ગર્ભ સંબંધી પૂછ્યું, ત્યારે તેણે ‘ મનાક્ ’ અર્થાત્ ‘ કંઈક ગર્ભની સંભાવના છે ’ એમ કહ્યું. તે પછી પૂર્ણ સમયે તેને એક ઉત્તમ પુત્રનો પ્રસવ થયો અને તેણે ગર્ભનો સંભવ ‘ મનાક્ ’ છે, એમ કહેલું હોવાથી તે પુત્રનું મનક એવું નામ પ્રસિદ્ધ થયું.

પતિના વિરહમા એક પુત્રનો જ આધાર માનીને અત્યંત મજા પૂરેલ લાલન-પાલન કરતી તે માતાનો પુત્ર ક્રમશઃ મોટો થતા આઠ વર્ષનો થયો ત્યારે એમ્લી લઘુવયમા પશુ દોષવ્યવહારને સમજતા તેણે માતાના શરીરે સધવા સ્ત્રીને યોગ્ય વેશ નોંધ પોતાના પિતા જીવે છે એમ માની લીધું છતાં પિતાને આજ મુઘી કદાપિ નહિ જોવાથી એક દિવસ તેણે મારા પિતા કોણ અને ક્યા છે ? એમ માતાને પૂછ્યું

પ્રજ્ઞથી ભન પામેલી માતાએ પુત્રપ્રેમને વશ થઈ કહ્યું, બેગ ! તારા જ મ પહેલા જ તારા પિતા દિક્ષિત થયા છે, મે જ તને પાળી પોષીને ઉછેર્યો છે તે તેઓને જોના નથી તેમ તેઓએ તને પશુ જોયો નથી. બન્યું છે એમ કે જ્યારે તુ ગર્ભમા હતો ત્યારે યુસ્તવેદાન્તી ધર્મિ અને યગ્નદિક્રિયાઓમા ગસિક એવા તારા પિતાને કોઈ ધૂર્ત જીન સાધુઓએ કળીને દીક્ષા આપી દીધી છે તેથી તેઓ જૈનસાધુ તરીકે ગ્રામોગ્રામ ફર્યા કરે છે

આમ કહેવામા પુત્રને જૈન સાધુઓ તથા શત્રુભવ પ્રત્યે અસહ્ય પ્રત્યાવવાનો માતાનો આશય સ્પષ્ટ સમજાન તેવો છે, છતાં પુત્રને એની અસર બીજી જ થઈ તેને લાગ્યું કે યુસ્તવેદાન્તી છુદિમાન પિતા દગાઇ અને જૈન સાધુઓ કળીને દીક્ષા આપે, એમા મ્મ તથ્ય નથી અવશ્ય તેમા કોઈ હેતુ હોવો જોઈએ પુત્ર તરીકે પિતાના દર્શનથી મારે મારા નેત્રોને પાવન ખરવા જોઈએ પિતા શુરુ છે ઉપમરી છે તેમના દર્શન અને સેવા વિનાનું પુનજીવન નિષ્ફળ છે બસ સાત્ત્વિક અને સત્યનિષ્ઠ પિતાના પુત્રનો તે વિચાર અફર બ થો

તે સમજી ગયો કે માતાની અનુમતિ દુર્લભ છે અને તે મેળવવાનો પ્રયત્ન વિદ્યારૂપ છે તેથી બાળક છતાં અબાળપરાક્રમી તે માતા ન જાણે તેમ એકદમ ઘેગથી નીકળી ગયો તે દિવસોમા શ્રી-

શર્યાલયગરિજા ગરખાનગરીમાં નના. પુણ્યગરે ગંગાગંગેના મનક પાનુ
 લવિતવ્યનાથી ત્યા જ પતોગી ગયા અને ગરીગંગેના માટે
 બહાર નીકળેલા સૂરિજીએ તેને નગરના પાટરમાં જ આવતો નંગો.
 એને લેતા જ લોપીના નંગધથી નંગોને રંગેડ પ્રગટ્યો અને
 મનકનું પાનુ એમ જ બન્યું. ચંદ્રને નેતરી કમળ ચિહ્ને તેમ ગરિજીને
 લેઈ મનકના હૃદયમાં દોઈ અપર્વ આનંદ ઉગર્યો. બન્ને મળ્યા
 અને સૂરિજીએ તેને દેખા છે, કયાથી આવ્યા, કાનો પુત્ર છે, વગેરે
 પૂછ્યું. મનકે પોતાની ઓળખ કાઢી અને મારા પિતા કયા છે,
 એ જાણતા હો તો મને કહો, એવી પ્રાર્થના કરી. ઉપરાન્ત ‘મારા
 પિતાનાં દર્શન થાય તો હું તેઓની પાસે દીક્ષા લઉં’ એમ પાનુ કહ્યું.

સર્વ હકીકત સાંભળીને ‘પોતાનો પુત્ર છે’ એમ સમજેલા જાની
 સૂરિજીએ પિતાની નિયામા દીક્ષિત થએલો પુત્ર ‘આ મારા પિતા
 છે’ એમ જાણે, કે અન્યમુનિઓ ‘આ ગુરુપુત્ર છે’ એમ જાણે તો
 તેને વિનય વૈયાવચ્ચ વગેરે મયમયોગોની આરાધના સારી રીતે ન
 કરાવી શકાય, માન-સન્માનથી પ્રમાદી બને, વગેરે સમજીને સ્પષ્ટ
 ઓળખાણુ ન આપતાં બોલ્યા કે, તારા પિતાને હું જાણુ છું, તે
 મારા મિત્ર છે, સમજી લે કે અમે બન્ને એક જ છીએ, માટે
 હે ભાગ્યવાન ! તું મારી પાસે જ દીક્ષા લે. પિતામા અને
 કાકામાં વળી ભેદ કેવો ? મનકને પણ સૂરિજી પ્રત્યે પિતાતુલ્ય પ્રેમ
 પ્રગટ્યો હતો, એથી એ વાત તેણે સ્વીકારી અને તેને સાથે લઈ
 ઉપાશ્રયે ગયેલા શ્રીશર્યલવસૂરિજીએ બાળક છતાં ગંભીર અને
 વિશિષ્ટબુદ્ધિવાળા તે પોતાના પુત્ર મનકને દીક્ષા આપી.

પછી કૃપાસાગરસૂરિજીએ શ્રુતજ્ઞાનદ્વારા જાણ્યું કે આ મનક-
 મુનિનું આયુષ્ય માત્ર છ મહિના જ બાકી છે. તેથી આટલા ટુંકા
 સમયમાં તેને સાગર જેટલા શ્રુતજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કયા રીતે કરાવવી ?
 એ ચિંતામાં પડેલા તેઓએ વિચાર્યું કે ‘ચૈદ્યપૂર્વી અથવા દશપૂર્વધરે

મઈ વિશિષ્ટ કારણે પૂર્વોભાષી સારજૂત નત્વોનો ઉદ્ધાર કરી શકે ' એવી જિનાશા છે માટે આ બાળમુનિના હિનાઈ હું પણ સિદ્ધાન્તના સારનો ટુકો ઉદ્ધાર (મમલ) કરું !

આ છે પ્રસ્તુત મ યરચનાનું મારણ ! ઉપર્યુક્ત પૌપગ-ભાવનાને વચ યઈ શ્રીશયલવસૂરિજીએ પૂર્વોભાષી જે સારજૂત વચ્ચુઓને લઈ મન્યરૂપે ગુવી તે જ મન્ય આ દશવૈકાલિય તેમા અધ્યયન દશ હોનાથી અને વિમલવેળાએ રચેલુ હોવાથી 'દશવૈકાલિક' એવું આનું સાન્નર્ય નામ છે

પછી તો ગુરજીએ સ્વયં એ મન્ય મનકમુનિને ભળાવવા માડ્યો તે માન ગોખાઓ એટલું જ નહિ પણ એમા જળ્યાવેના અણ પ્રવચનમાનાથી માડીને અદિસા, સન્ય આદિ મહાનતોનું પાલન કરવાપૂર્વક વિનય વૈભવ્ય ગુરુલક્ષિ ત્યાગ, વૈરાગ્ય, તથા હામાદિદશવિધ ચત્તિધમ વગેરે વિનિધ ભાવોને પ્રગળ્યા અને મરમમા એવા રસ પ્રગ્ન કરાવ્યો, કે જ મદિનામા તો જ્ઞાની બનેલા તે બાળમુનિ નિરતિચાર આરાધના કરીને સમાધિપૂર્વક કાળધમ પામી સ્વર્ગે ગયા સમાધિ એટલે શરીરથી માગી સવ બાજ પદાર્થોની ઉપેમા અને આ મચ્છુઓનો આનંદ ! જૈન સાધુધમ નિના અનાદિ જ નરોગોને તોડીને આવી આ માની રમણુના કપી રીને પ્રગળાવી શમાય ! અને એ પ્રગ્નયા નિના અનાદિ જ્ઞાના બધોનો હું ખ ની રીન ટો ? જેઓને નિમિત્ત આ મ ય રચાયો તે આ મનકમુનિનો ઉપમાર નાનોસનો ન લેખાવ.

તે સમયે જ્ઞાનસમુ પજી ગુરિજીને મનકમુનિના સ્વત્રવાસથી નેત્રોમા આમુની ધારા ચાલી તે જ્ઞેઈ શ્રીવશાલ હિ તઓનો શિષ્યવર્ત્ત આગર્થ પાગે આગ પૂર્વ દીધ પરિચિત ગીનાથ અને ચારિત્રીલ અનેક મુનિવરોને આગાધના કરાવી પરસોક સુધારનારા ગુરજીને કોઈના વિરહનું હું ખ ન થયું અને માત્ર જ મદિનામા

દીક્ષિત બાળમનિના રવજંમમયા મેને મુ ક્યાં । દેશ ૬ મે કા ૧ મે
તેંઆએ ગરજને પૂજાને, મેંઆએ પાપ ક્યાં નથી । મ ગરજીયા
પ્રગટ કરના કરા, મનિયમે । મન બાળમનિના મુ ક્યાં ૬ મે
થયું. તે ધોડા કાળના નાં બાળી ગમે એના । કરના બાળ-મન
છે અને તેમા પછુ રમે રાગ દેન છે । ૧૦ ૬ મે માને પુરજો
ગોળીને પાપ પુરને, તજના દાડ દે.

એ દાસીકન જાગી ચિનીન ગિયોને અપાર દરમ મળું. ગુરુ-
પુત્ર પાગુ ગુરુના લેટયો જ પુત્રના દેવા જના તેની મેવાનો ખમ
ન મલ્યો, એનો પદાનાપ ચયો. એથી આ અગમ આજ કુટી
આપે કેમ ન જાગ્યાં? એમ પૂછયું. ત્યાં મુરિજીએ કહ્યું કે તમારી
સેવાના બજે પ્રમાદ વધવાથી ટુંકા આયુષ્યમાં એની આરાધના બગડે,
એને વિનય વેચાવજ્યનો લાભ ન મળે, વગેરે કારણે એ ન જાગ્યાવડ
હિતકર હવું. આયું નામ પુત્રનો-ગિયનો માયો સ્નેહ. આ ગુરુ
અને એ જ સાચા પિતા, કે જે ગિય ગા પુત્રના શરીરની ચિંતા
કરતાં ય અધિક ચિંતા તેના આત્મહિનની કરે.

તે પછી મનદને માટે રચેલા આ ગ્રન્થને સંવરી લેવાની (આગળ કોઈને નહિ આપવાની) પોતાની ઈચ્છા મુરિજીએ શિષ્યાને જણાવી, તેઓએ પણ તે શ્રીસંધને કલ્પું અને શ્રીશ્રમાયુસંધે પણ હવે પછી ભરતક્ષેત્રમા જીવો ઉત્તરોત્તર મંદ્યુદ્ધિવાળા થશે, માટે ભાવિજીવોના ઉપકાર માટે ગ્રન્થને કાયમ રાખવાની પ્રાર્થના કરી. આ શ્રીસંધની પ્રાર્થના એ જાની શુરુએ માન્ય રાખી તે છે આ ગ્રન્થની હયાતિનું મૂળકારણ ! શ્રી મનકમુનિ, ગ્રન્થને રચનાર શ્રીશયંભવસૂરિજી અને શ્રીસંધનો આ ઉપકાર અમૂલ્ય છે. જેઓની કૃપાથી આ ગ્રન્થરત્ન વર્તમાન શ્રીસંધને વારસામા મલ્યું છે.

આટલું પ્રાસંગિક કથન એ કારણે ક્યુ કે એમાં અન્યતું
ઐતિહાસિક મહત્વ રહેલું છે. પ્રસ્તુત અન્ય પ્રભુ શ્રીમહાવીરદેવના

નિર્વાણ પછી એક શતાબ્દી પૂર્ણ થતા પહેલા જ, શ્રીજૈનશાસન અને સઘની અનુદ જાહેરાતલાલીના કાળમાં રચાએલો દોવાથી તે મુકિતની સાધના માટેની નિર્ભેજ સામગ્રી પૂરી પાડે છે વળી તેના રચયિતા શ્રુતકેવળી ચૌદપૂર્વધર દોવાથી એમના શબ્દોમાં અચિત્ય સહિત રહેલી છે દશપૂર્વી પછી વચનની લખિધવાળા દોય છે અને તેઓની વાલી જીવોને વિશિષ્ટ ઉપમાર કરનારી દોવાથી યોગ્ય છતા જિનકલ્પ વગેરે વિશિષ્ટ આરાધના છોડીને સઘના ઉપકારાર્થે ઉપદેશ કરવાની તેઓ પ્રયે જિનાતા છે, પછી સમૂર્ણ શ્રુતકેવલીના વચનમદિમાં માટે તે શુ કહેવું ? તેઓને તો કાળનું જ્ઞાન ટોય છે તેઓનું એમ એક વચન મનની જેમ મોહસર્પનું વિન ઉતારવા સમર્થ છે એવા સમર્થતાનીએ અને તે પછી પોતાના ધુતને આરાધના કરાવવાની એક શુદ્ધભાવનાથી રચેલો આ મન્ય છે એ કારણે તેના અક્ષરે અક્ષરમાં એ ભાવનાનું બળ છે આ મન્યના માન મૂળચૂનો (માથાએનો) સ્વાધ્યાય કરવાથી પછી વિશિષ્ટ કર્મનિજ રા થાય છે એવો અઘાપિ તેનો મદિમાં છે કારણ કે મન્યમરનું વિશિષ્ટ આરિત્ર બળ એમાં ભરેલું છે અને એ જ મરણે આજે પણ મોટા ભાગનો સાધુ-સાધ્વીવર્ગ એને અક્ષરશઃ કહે કરી નિત્ય સ્વાધ્યાય કરે છે

એમ મન્ય કોણે ક્યારે મ્યા કારણે રચ્યો ? એ જાણવા પછી હવે મ થતા વિષય અંગે થોડું જોઈએ

મન્યનો વિષય—જન સાહિત્યના કેટલાક મ થો તત્ત્વનું તો કેમલા કેવળ ક્રિયાનું નિરપેક્ષ કરનારા દોય છે ત્યારે આ મન્ય તત્ત્વજ્ઞાન સાથે ક્રિયાનું શિક્ષણ આપનાર દોઈ સમૂર્ણ છે એના પહેલા અધ્યયનમાં ધમનું લક્ષણ જણાવીને એ ધર્મની પ્રાપ્તિ માટે જીવનના મુખ્ય આધારભૂત આદાર મેળવતા પછી કોઈનું મન સરખું કુ ખાવતું નહિ એ વાત જામરના દૃષ્ટાન્તથી સમજાવી છે એમાં તબિત એ સૂચન છે કે-સાધુએ ન્દાનામાં ન્દાના પછી કોઈ જીવને

વિના કારણ ઇરાદાપૂર્વક તેજ પાત્ર દાન-દાવાં ન થાય તે કીને
 જીવનું નોંધજો. ત્રીજા અધ્યયનમાં જાણના આધારને બંધ
 ઇરાદા ન કરવી, ઇરાદા જ સર્વ પાપોનું માર્ગ છે, તેને નોકરી
 બાલવરતુનો ત્યાગ ખૂબ મિનકર છે, ત્યાગનો અંક ૫ નોંધવો દર
 તેટલું તેનું કળ વળેલું અને ચાર નાનું છે, સંકલ્પના અંક ૪
 સર્વ સિદ્ધિઓનો પાપો છે, માટે મન્ય દેખાતીને દરમંકલ્પથી ઇરાદાઓને
 રોકવી ઇત્યાદિ શ્રીમતી રાહમતી અને ગદનેમીના દક્ષાનાપૂર્વક
 સમજવું છે. ત્રીજામાં પૂર્વમત્તપિંઓએ વર્તેલા (અનામી ન)માવેનો
 ત્યાગ કરવાનું કહી એનું કળ વળેલું છે. અનામીઓનો ત્યાગ
 સાધુજીવનના પ્રાણ અથવા અવકાર સરખો છે. એના પાવનથી
 સંયમનુ તેજ પ્રગટે અને એથી સ્વ-પર દિન યાગ, વગેરે કર્યાં છે.
 એથી અધ્યયનમાં જગતના વિવિધ પ્રકારના જીવો અને મહાવ્રતોનું
 જ્ઞાન કરાવ્યું છે. એ જ્ઞાનથી ઉત્તરોત્તર અહિંસાને સાધનો આત્મા
 કેવા ક્રમથી મુક્તિને પામે તે ક્રમ પાણુ જાણાવ્યો છે. સર્વધર્મોનું
 મૂળ અહિંસા છે, તેની સિદ્ધિ માટે હિંસાના વિપયમનુ જીવોનું જ્ઞાન
 સૌથી પ્રથમ જરૂરી છે. જે જીવ કે અજીવના બેદને સમજી શકે નહિ
 તે સંયમને અને અહિંસાને શી રીતે સિદ્ધ કરે ? એ જ કારણે આ
 અધ્યયનને લઈયા વિના હિંસાવિરમણ વગેરે મહાવ્રતો આપવાનો
 નિષેધ છે. આથી સમજાય છે કે સંયમરૂપી વૃક્ષમાંથી મોક્ષરૂપી ફળ
 મેળવવાનું બીજભૂત જ્ઞાન આ અધ્યયનમાં છે. પાંચમામાં આહાર
 વસ્ત્ર, પાત્ર અને વસતિ (ઉપાશ્રય), એ ચાર પ્રકારના પિંડનું અને
 તેને મેળવવાના ઉપાયોનું જ્ઞાન કરાવ્યું છે. અહિંસા-સંયમ અને
 તપરૂપ ધર્મનું સાધન જ્ઞાનપૂર્વકની ક્રિયા છે, આ ક્રિયા દેહાધીન
 છે, દેહ નિર્વિકારી હોય તો ઈન્દ્રિયો અને મન નિર્વિકારી બને
 અને એ સર્વની શુદ્ધિથી ધર્મક્રિયા શુદ્ધ થાય. એમ ધર્મક્રિયાના
 મુખ્ય સાધનભૂત દેહને પવિત્ર નિર્વિકારી બનાવવા આહાર નિર્વિકારી,
 દોષ અને નિર્જીવ હોવા ઉપરાન્ત સંયમપોષક શુભભાવથી અને

શાસ્ત્રોપાધિપૂર્વક મેળવેલો દોષો નોઈએ એ સર્વ આ અધ્યયનમા જાણાવ્યું છે છઠ્ઠા અધ્યયનમા સાધુજીવનના કિલકુળતા આવશ્યક અગર આચારોનું વર્ણન કરી જેન સાધુજીવનની વિશેષતા તથા સર્વોપકારિતા જણાવી છે સાતમામા ભારાશુદ્ધિ માટે વિસ્તૃત વર્ણન છે, શબ્દમા અચિત્ત શક્તિ છે હૃદયના ભાવોને સમજાવવાનું તે સાધન છે, જાતના સર્વ વ્યવહારો શબ્દથી ચાલે છે, કેટલાક તો શબ્દની શક્તિ જાલ્ય જેટલી માને છે વિવિધમ નો પણ શબ્દો જ છે અને તેનો મહિમા આશ્ચર્ય ઉપજાવે છે તે પણ શબ્દો આરતુ જ એક જ છે એમ શબ્દની અચિત્ત વિવિધ શક્તિઓનો સંકુપચોત્ર ત્યારે ચાર કે બોલનાર નાની અને ભારાશુદ્ધિનો જાણ દોષ એ કારણે આ અધ્યયનમા તે શિક્ષણ આપેલું છે એના જ્ઞાન વિના યથેચ્છ બોલવાથી કષ્ટા અનર્થો થાય છે સ્વ-પર અદિત થવાથી સસાર વધી જાય છે એથી જ ભારાસમિતિ અને વચન શુદ્ધિનું શાસ્ત્રમા વિધાન છે એના પાલનથી કષ્ટા કર્મો ખપી જાય છે આઠમામા જાતક્રિયાદારા આ મણિને પ્રજ્ઞાવવાનું મૂલ્ય યુ છે અર્થાત્ શુદ્ધપ્રાપ્તિના લક્ષ્ય વિનાની ક્રિયા માત્ર કાચાલેશ જની જાય છે, તેનાથી આત્માનુ દિન થતું નથી કોઈ વાર તો આત્મા એ ક્રિયાનો દોષી જની જીવનને નિષ્ફળ કરી દે છે માટે પ્રત્યેક ક્રિયાદારા આત્મિક આનંદનો અનુભવ કરાવનારા શુદ્ધોને પ્રજ્ઞાવવા એ સાધુ જીવનનો સાર છે વજેરે એમા જલિત સચન છે નવમા અધ્યયનમા વિનયદારા સમાધિ પ્રાપ્ત કરવાના ઉપાયો કહેલા છે સર્વ શુદ્ધોનું મૂળ વિનય છે વિનય એટલ સમર્પિતભાવ તે આવ્યા પછી ગુરુ-સિષ્ય વચ્ચે માત્ર શરીરનો જ ભેદ રહે છે જન્મેના આત્મા અભિજ્ઞ બને છે અને ત્યારથી ગુરુની આધ્યાત્મિક સમર્પિતિ શિષ્યમા ઉતરે છે ભેદશુદ્ધિ દ્વારા વિના વસ્તુનુ શુદ્ધપ્રાપ્તિ દુર્લભ છે ગુરુને સ્વીકાર્યા પૂર્વે તેઓની યોગ્યતા સજ્ઞાથી વિચારણા બસે દોષ પણ સ્વીકાર્યા પછી તો આજીવન તેઓને પરમા માનુષ

માનીને વિનય કરવો એ જ મુજિનો માર્ગ છે. પરમાત્માના સુદર્શન શાસનની અને મંથની મેધા-મદ્યા પાનાથી પર પાન અપેક્ષાએ પરમાત્મા છે. તત્ત્વથી તો યુરને અમર્ષિન મનુ એ અમરદર્શન જ્ઞાન અને ચારિત્ર છે નથી એ જ મુજિની સાધના છે. કોઈ અશુભ દર્મોદ્યો શુરુ સંગમથી પરાડમુખ થને, ગિયની મંગમગ્ધા ન માગ અને એથી છોડવા પડે, તો પણ નિરુદ્ધારભાવથી નાનિ, કિન્ન પૂજ્યલાવથી જ છોડાય, વગેરે ગુરુવિનયનું રત્ન અવ્યોકિત છે, તેનો મહિમા અને કૃષ્ણ અગ્નિય છે, એના વિના કાર્યસિદ્ધિ દુઃશક્ય છે. માટે આમા વિનયની પ્રેરણા, તેના લાભો અને સાથે અવિનયના દુરુદ્દોનો પણ વર્ણન કર્યું છે. દશમામાં ગ્રન્થોક્ત સાધના કરતો લિધુ-સાધુ કેવો વિગિષ્ટ થને, એ વર્ણવીને સાધુતાની પરાકાષ્ઠાનું સ્વરૂપ જણાવ્યું છે. અર્થાત્ ઉપસંહાર તરીકે ઉચ્ચ સાધુનાં લક્ષણો વર્ણવી આત્માને તેવી વિશુદ્ધિ માટે ગર્લિત મૂચન કર્યું છે. તે પછી મૂળગ્રન્થમાં ચક્ષાસાધ્વીને શ્રીસીમંધરસ્વામીજીએ આપેલી બે ચૂલિકાઓ ઉમેરાયેલી છે. તેમા પહેલી ચૂલિકામાં કોઈ સાધુ તથાવિધ કિલ્લટકર્મોદ્યથી સાધુજીવનને છોડવા ઈચ્છે, તો છોડ્યા પછી તે કેવી વિષમ વિપત્તિઓમાં ફસાય, તે સમજાવવા સાધુ અને ગૃહસ્થના જીવનનું મેરુ અને સરસવ જેટલું યથાર્થ અંતર સમજાવ્યું છે અને પુનઃ સાધુજીવન પ્રત્યે પ્રીતિ પ્રગટાવવાના ઉપાયોરૂપ સુદર ઉપદેશ કરેલો છે. બીજી ચૂલિકામાં લોકેષણને તજી જિનોપદિષ્ટ માર્ગને અનુસરવાનું, અર્થાત્ સંસારના અનાદિ વિષમ પ્રવાહમાં સામા પૂરે તરવાનું વિધાન છે. એ વિના જિનાશાનું પાલન યથાવત્ થઈ શકતુ નથી, માટે લોકેષણનો ત્યાગ કરી આત્માના સત્ત્વ અને શુણોના બળે જીવવારૂપ સમ્પૂર્ણ સ્વાશ્રયી બનવાનો ઉપદેશ છે.

આથી સમજશે કે મોક્ષના અનન્ય ઉપાયરૂપ પ્રાણાતિપાત-વિરમણાદિ વ્રતોનુ યથાર્થ પાલન અને તેને સફળ કરવાની સમગ્ર

સામગ્રીનો ખર્ચનો આ મન્ય છે મન વચન કારારૂપ પાલયોગોની શુદ્ધિદારા શાન દર્શન ચારિત્રરૂપ ભાવયોગોને પ્રત્યાવવાનો વિશિષ્ટ શિક્ષામન્ય છે

વર્તમાનમા વિષમાન જનશાસનમાન્ય પીસ્તાલીશ આગમો ફેરી ને ચાર મૂળ આગમો કહેવા છે, તેમાનું એક મૂળઆગમ દશવૈમાસિક છે સાધુજીવનના પ્રારભમા (મૂળમા) જ અધ્યયન કરાવું દોવાથી તે મૂળઆગમો કહેવાય છે આ મૂળમન્ય ઉપર ચૌદપૂવધર શ્રીમ ગાદુસ્વામિજી નેએ પ્રભુ મહાવીરના નિર્વાણથી ૧૭૦મા વર્ષે સ્વર્ગે ગયા તેઓએ નિયુક્તિ રચેલી છે તેઓના કથન પ્રમાણે આનું નોંધ અધ્યયન આત્મપ્રવાદપૂર્વકાથી, પાંચમુ મર્મ-પ્રવાદમાથી સાતમુ સત્યપ્રવાદમાથી અને શેષ અધ્યયનો નવમા પ્રયાજ્ઞાનપૂવની ત્રીજી વસ્તુમાથી ઉદ્ધરેલા છે આ મન્ય ઉપર ભાષ્ય સમય શાસ્ત્રમર શ્રીકૃષ્ણ, સુગિહૃત વૃત્તિ અને અવચૂરિ તેથી પ્રાનીન શ્રીઅરસ્યસિદ્ધસરિકૃત ચૂર્ણિ છે તે ઉપરાન્ત ખીજ શ્રીનુમતિસરિકૃત ટીકા શ્રીમાલેખ્યશેખરમરિકૃત અને ઉપા૦ શ્રી-સમયગુહજીત દીપિકાઓ, શ્રી રાજ્યસરિકૃત વાર્તિક, શ્રી નિનય ઉસૃત ટીકા, વગેરે અનેક તત્ત્વકૃત-પ્રાકૃત મ ધા રચાયેલા ઉ નેઓ મગે છે આ મન્ય સર્વમાન્ય દોવાથી ભિન્ન ભિન્ન ગજળના આચાર્યોની એ રચનાઓ છે ઉપરાંત ગુજરાતી અનુવાદો, ભાષાવ્યાખ્યા, અને ચેતરૂપ દુઠા ભાવાર્થમુક્ત સબજાઓ પણ રચાએલી છે એમ વિવિધ સાદિત્ય ઉપલબ્ધ છતાં મદતુદિ અને સત્કૃત-પ્રાકૃત ભાષાથી અગાળ જીવેને ૧૪ મોઢ ધાય એ દૃષ્ટિએ આ ભાષાન્તર કમું છે આશા છે કે ભન્યજીવો તેનો સદુપયોગ કરી પ્રવલ્નને સફળ કરે.

સંપાદન શૈલી-મૂળ ગ્રાંથાઓ દેવનાગરીમા નીચે ભાવાય રૂપે શબ્દાર્થ ગુજરાતીમા અને તેની નીચે પ્રસંગાનુસાર વિદ્યાર્થ વગેરે નોંધ ન્દાના અમરોમા લીધી છે અધ્યયન અને ગ્રાંથનો ક્રમ

વ્યક્તિ મટી સમષ્ટિ જનનાર

~ શશિકાન્તની જીવન સાધના ~

જીવન અખંડ પ્રણયપ્રવાહ છે, એથી તો એક સતે માનવીને ઉદ્દેશધન કયું છે

“ કા અસાધારણ યજ્ઞે અથવા નામનિશાનથી ટળી જશે સૌના જેવો સાજો સુનારો અને સવારે ઊઠનારો માનવી ન રહેતો ”

ભાઈ શ્રી શશિકાન્તે આમ અસાધારણ જીવનની ઠેડી સ્વીકારી તેમણે નિજ જીવનને ધન્ય બનાવ્યું, માતા-પિતાના કૃત્તને અજવાળ્યું

નાનકંડુ ગામ જેળલાપગી (તા હહેગામ) જ્યાં સ ૧૯૬૮માં તા ૨૦-૧-૪૨ ના રોજ શશિકાન્તનો મોસાગમા જન્મ થયો ધર્મનિષ્ઠ માતા-પિતા દ્વારા તેમના જીવન-કચારામાં સુસંસ્કારના સિંચન થયા

પિતાનું નામ શ્રી પોપટલાલ આમ તેા વ્યવહારુ, વાણિજ્ય ક્ષેત્રે સૂઝવાળા, પરંતુ જીવનની ઇમારતનો ખાચો ધર્મભૂમિમાં ધર્મ પ્રત્યે અત્યંત અનુરાગી

માતાનું નામ હીરાબહેન બહુતર ખાસ નહિ પરંતુ આત્મજ્ઞાનનું અધિક અજવાળુ, નમ્ર, મિલનસાર અને માયાળુ સ્વભાવ, અપાર દાનવૃત્તિ, એમના હૈયામાં સદા ધર્મશ્રદ્ધાનો દીવડો જગદ્દળતો રહે

જીવનના આરોહ-અવરોહમાં આ દ પતિને વિદ્યામ મગે ૫ સાધુભગવતો આદિના સત્સંગમાં અને સનિષ્ઠ શાવકોની શુશ્રૂષામાં એ જ એમના જીવનનો આનંદ

શ્રી પાપટલાલને પ્રાપ્ત થયેલા જીવનપાથેયના પરિણામે તેમને વારંવાર ભાગવતી નીકળા અંગીકાર કરવાનો વિચાર આવે. રાગ અને ત્યાગ વચ્ચે જોમનો જીવનદિહોજો ઝોલે ચઢે, પરંતુ વ્યવહાર અને વહીવટના આગ્રહને આધીન બની સંસારનો ત્યાગ કરી શક્યા નહિ. કાસારમાં પાંગરેલું કમળ ‘જળકમળવત્’ ક્યાં નથી રહેતું ? તેઓ પણ સંસારમાં રહેવા છતાં નિર્લેપપણે રહેતા.

માતા-પિતાના આ ધર્મસંસ્કારનો આવિષ્કાર બાઈ શશિકાન્તમાં થયો. તેઓના અંતરંગ ધર્મપ્રેમ અને બાહ્ય ધર્મ-અનુષ્ઠાનોની સંસ્કારિતા બાઈ શશિકાન્ત માટે કોઈ અનન્ય જીવનપથદર્શિકા બની. ‘અસારઃ સ્વલુ સંસારઃ’ ‘આ સંસાર ખરેખર અસાર છે’ એનું સચોટ જ્ઞાન થયું. સાંસારિક પ્રવૃત્તિઓનું સ્થાન ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓએ લીધું. પૂ. ગુરુભગવંતોના સતત સમાગમ, તેઓશ્રીની લાક્ષણિક શૈલી, તલસ્પર્શી વ્યાખ્યાનશ્રવણ તથા સફળપદેશ દ્વારા દર્શન, વંદન, જિનપૂજા, સાધર્મિકવાત્સલ્ય, આવશ્યક ક્રિય વ્રત, નિયમ, સ્વાધ્યાય આદિમાં શશિકાન્ત નિજ સમ વ્યતીત કરતા. તેમને મન વધુ પ્રિય વિષય પ્રભુલક્ષિત હતે.

ભાઈ શશિકાન્તનું શાળાકીય જીવન કેવળ અક્ષર જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનું સોપાન ન હતું પરંતુ તેઓએ સાથેસ જીવનની કોરી કિતાબમાં ધાર્મિકજ્ઞાનની લિપિકાને અંકિત કરવાનું ચાલુ જ રાખ્યું. મેટ્રીક બાદ ફાર્મસી કોલેજ પ્રવેશ મેળવ્યો. પરંતુ ડીગ્રી મેળવવાના મોહને બદલે તે બીજો જ કોઈ પ્રકાશ પોતાના તરફ પ્રેરણા કરી.

હતો. પરિણામે ઠાલેજના ત્રીજા વર્ષની પરીક્ષા બાદ બ્યા
વહારિક અભ્યાસને તિલાંજલિ આપી, ધાર્મિક અભ્યાસમાં
આગેફૂલ કરી

તેમના જીવનમયનું એક બીજું ઉત્કર્ષવળ પ્રકરણ
પણ ભૂલી શકાય તેમ નથી અને તે છે સત્સંગ સરિતાનું
મુમધુર જળ સાગરમાં જઈ ખારું ઠેમ થઈ જાય છે ?
અમૃત જેવું મીઠું દૂધ ખટાશનો સ્પર્શ થતા કાટી ઠેમ
જાય છે ? તેનો ઉત્તર “સત્સંગા દોષ-ગુણા ભવન્તિ !”
એ સંગતિનું પરિણામ છે વિ સ ૨૦૧૨માં પૂ પ
શ્રી મેરુવિજયજી ગણિ (હાલ પૂ આ શ્રીવિજયમેરુ
પ્રભસૂરીશ્વજી મ સા) તથા પ શ્રી દેવવિજયજી ગણિ
તથા તેમના શિષ્યરત્ન મુનિશ્રી હેમચંદ્રવિજયજી મ સા
આદિ ઠાણા ચાતુર્માસ બિરાજમાન હતા તે સમયે તેઓ-
શ્રીજીના અહનિશ સમાગમમાં આવ્યા પારસમણિના
સ્પર્શે ભાઈ શયિકાન્તના જીવનને કહારવામાં ઘણો અને
વધુ મહત્વનો ફાળો આપ્યો. તેઓશ્રીજીની અમૃતમય
વાણીએ ઉપદેશ અને પત્રો દ્વારા ખૂબ ખૂબ સિયન કરેલ
સ સારની અનિત્યતા સમજાવી ત્યાગધર્મની પુષ્ટિ કરી

બહારથી માનવી ભલે દીન-હીન અને દુખળ દેખાય
પરંતુ ઘણી વખત તેનું અંત કરણ આત્મિક ઋદ્ધિ સિદ્ધિથી
સમૃદ્ધ, ઉન્નત અને સખળ હોય છે તેમના જીવનમાં
પણ એકાગ્રતા, ભક્તિ, શ્રદ્ધા, સાહસ, સમા, ધૈર્ય,
સહિષ્ણુતા, વિનય-વિવેક અને અનાસક્તિ વગેરે ગુણો
વણાયેલા હતા પરિણામે સાધકજીવનના માર્ગે પ્રયાન
કરતા તેમને ઠાણ રાહી શકે ?

રાગ કરતાં ત્યાગ ઊંચો છે. ત્યાગ વિના જીવનનો સાચો ઉત્કર્ષ સાધી શકાતો નથી. અદ્યાય, અનંત અને અન્યાયાધ મુખને પ્રાપ્ત કરી શકાતું નથી. ત્યાગ.... સર્વત્યાગ વિના શાશ્વત અને અપ્રતિમ મુખ મેળવી શકાતું નથી. આ પવિત્ર ભાવનાથી પિતાએ પુત્રવાત્સલ્યનો, માતાએ મમતાનો ત્યાગ કયો અને પોતાના પુત્રને શ્રી જૈનશાસનના ચરણે સમર્પણ કયો. દીક્ષા અર્થે હર્ષોદ્ભાસપૂર્વક અંતઃકરણના ભાવલીના આશીર્વાદપૂર્વક અનુમતિ આપી. તેમની વિ. સં. ૨૦૨૪ ના વેશાળ સુદ-૬ ને શનિવાર તા. ૪-૫-૬૮ ના મંગલ દિવસે પ. પૂ. આ શ્રી વિજયનંદનસૂરીશ્વરજી મ. સા. તથા પૂ. આ. શ્રી વિજયમેરુપ્રભસૂરીશ્વરજી મ. સા. આદિ વિપુલ મુનિમંડળની શુભ નિશ્રામાં દીક્ષા થયેલ. તેઓએ પારમેશ્વરી પ્રવ્રજ્યાના પુનિત પંથે પ્રયાણ કર્યું. સંસારી શશિકાન્ત પૂ. આ. શ્રી વિજય મેરુપ્રભસૂરીશ્વરજી મ. સા. ના શિષ્ય મુનિ સિંહસેનવિજય તરીકે જાહેર થયા. તેઓ વ્યક્તિ મઠી સમષ્ટિ બન્યા.

ધર્મ એ છે-જે જીવનના દરેક ક્ષેત્રને પવિત્ર બનાવે છે, ધર્મ એ સુગંધી છે, તે જ્યાં હોય ત્યાં મીઠી સૌરભથી વાતાવરણ મહેકી ઊઠે છે.

જીવનમાં ધર્મ ગ્રેરનાર ને ઉજ્જવળ કરનાર સાધક પૂઠ શ્રમણ લગવંતોને કોટિશઃ વંદના હો !....! !!....!!!

શા. વાહીલાલ કેશવલાલ

શ્રી નગીનદાસ મગનલાલનું સંક્ષિપ્ત

○ જીવનચરિત્ર ○

શ્રી નગીનદાસભાઈનો જન્મ સવત ૧૯૪૮ માં શ્રી વરસોડા સુકામે તેમના મોસાળમાં થયેલો. તેમના પિતાશ્રીનું નામ મગનભાઈ અને માતૃશ્રીનું નામ નાનીબહેન ઉદ્ધે ઉમિયા બહેન બન્ને બાપુ જ ઉદાર સ્વભાવના હતા તેમના સફળુલો સહેજે શ્રી નગીનદાસભાઈમાં ઊતરેલા.

તેમના પિતાશ્રી મૃત્યુ તો વરસોડાના જ પણ ધધાર્યે માણેકપુર ગયેલા. શ્રી નગીનદાસભાઈ તો વરસોડામાં પોતાના મોસાળમાં જ વિકસેલા અને ગુજરાતી સાત ચોપડી સુધીનો વિદ્યાર્થીય સ પણ ત્યાં જ કરેલો.

શ્રી મગનભાઈના બીજા ચાર દીકરા-શ્રી મણિલાલ, શ્રી પોપટલાલ, શ્રી બખાભાઈ અને શ્રી શકરાભાઈ તથા એક દીકરી જોઈતીબેન જે બધાનો જન્મ માણેકપુરમાં થયેલો અને ત્યાં જ ભણેલા.

શ્રી નગીનદાસભાઈ દ્રુત ગુજરાતી સાત જ ચોપડીનો અભ્યાસ કરી અર્ધ નોકરી માટે ગયેલા, પણ ત્યાં ખાસ અનુકૂળતા નહિ આવવાથી અને તેમના પિતાશ્રીની મરણ પણ આટલી નાની વયમાં એટલે દૂર રાખવાની નહિ હોવાથી તેઓ અમદાવાદમાં શેઠ વીરચંદ દેવચંદની કાપડની પેઢીમાં નોકરી રહેલા ત્યારબાદ ક્રમે ક્રમે તેમણે પોતાના બીજા બીજા ભાઈઓને પણ અમદાવાદ લાવી ધધે લગાડ્યા.

ગોતાની ચીવટ અને મંધાની આવડતથી સંવત ૧૯૭૨ માં શ્રી મંદુલાલ જ્યોતિંગશર્માની પેદીમાં ભાગીદારીમાં જોડાયા. તેઓશ્રીનું લગ્ન પણ શ્રી રેવાજીન સાથે તે જ વરસમાં થયું અને ત્યારથી તેમનો પુણ્યનો સિતારો વધતો ચાલ્યો. પોતે પેદીમાં સાડું કમાવા લાગ્યા તેમ તેમ પોતાના પિતાશ્રીની ઉદારતાપૂર્ણ પ્રેરણા અનુસાર ધનનો મફતવ્યય કરવા લાગ્યા.

શ્રી વરસોડા મુકામે યાત્રા-આરો માસની નવપદની જોળીઓ કરાવી, જોળી કરનાર બાઈ-બહેનોને તેમજ સગાં-સંબંધીઓને શ્રી સિદ્ધાચળની યાત્રા કરાવી.

સંવત ૧૯૮૮માં વરસોડા મુકામે પરમપૂજ્ય આચાર્ય શ્રી કીર્તિસાગરસૂરીશ્વરજી મ. સા. ની નિશ્રામાં ઉપધાન કરાવ્યાં અને ધનનો મફતવ્યય કર્યો. ઉપધાન કરનાર આરાધકોને ચાંદીની રૂબીઓની પ્રભાવના કરી તથા ઉપધાન તપ વખતે થયેલ ઉપજમાંથી એક ચાંદી મટેલું સિંહાસન ત્રિગડું બનાવી દેરાસરમાં મૂક્યું.

રેશનિંગના સમયમાં અનાજની મોંઘવારી વખતે માણેકપુરમાં સસ્તા અનાજની ડુકાન ખોલી રાહત આપેલી

વેપાર તો અમદાવાદ જ રહ્યો પણ રહેવા માં સંવત ૧૯૮૩થી સાબરમતી આવેલા, ત્યારથી સાબરમતી પર પણ નાના મોટા દરેક કામમાં સારો ફાળો આપવા લાગ્યો

તેઓશ્રી કેળવણીક્ષેત્રે પણ સારો ફાળો આપત

૧. સાબરમતી વિધાન દિરખા ઘણા વર્ષ પ્રમુખ તરીકે રહેલા અને તેની ઉન્નતિ માટે અધ્યાગ પ્રવલ્ન કરેલો

સાબરમતી જૈનસંઘના તથા શ્રીસંઘના વર્ધમાન તપ-આચારીશ્રી ખાતાના તેઓ આગેવાન દ્રષ્ટી હતા અને જીવનવૃત્તિ દ્રષ્ટી તરીકે કામ કરી શ્રી સંઘની ઉન્નતિમા સારો રસ લીધેલો

માતૃશ્રી તથા પિતાશ્રી અતુલમે સવત ૧૯૮૮-૮૯ મા દેવલોક પામ્યા તેમની યાદગીરીમા સાબરમતીમા એક સાર્વજનિક દવાખાના માટે મકાન બંધાવી આપ્યું તથા ત્યારબાદ તેમના માતૃશ્રીના એવાથે તે દવાખાનામા એક સરે વગેરે માટે બીજા રૂમ બંધાવી આપ્યા અને તે દવાખાનું સાબરમતી શ્રામપ્રચલનને ચલાવવા આપ્યું જે હાલ પ્રમદાવાદ મ્યુ કોર્પોરેશન ચાલુ મગનલાલ મોતીચંદના જે દવાખાનું ચલાવે છે

તેઓશ્રી ડાયાબિટીસના દર્દથી પીડાતા હતા છતાં જે સવત ૨૦૧૨ માં શ્રી સમેતશિખરજી યાત્રા-પ્રવાસની ૫૦૦ યાત્રાગુઓની સ્પેશિયલ ટ્રેનમા આગેવાની બધો ભાગ લઈ સારી રીતે યાત્રા કરી હતી

તેઓશ્રીને સત્તાનમા રક્ષા ત્રણ પુત્રીઓ જ હતી અને પુત્ર નહોતો જેથી તેમના નાના ભાઈ શ્રી પોપટલાલના પુત્ર શ્રી ચીમનલાલ જેમને પોતે પોતાને ત્યાં જ ઉછેરી મોટા કરેલા, તેમને ઈ સ ૧૯૪૭માં દત્તક તરીકે લીધેલા જે હાલ તેમનું કામકાજ સંભાળે છે

પોતાના પ્રજાને મુરવાશોથી ઝેરિત કરી અમદિ પ્રા
કરી લગા ધર્મ-મ્માન, નીચે-ચાલ, દાન દાન કરાવે
ધન્ય બનાવી ર્ય. નગીનદાગમર્મજો આ અમાર મંશા
માંથી મ. શ. ૧૯૬૩ માં ગિરનિવાન નીચી. તેમની પાછળ
પણ શ્રી અમુર્મમોદાનમ આદિ ગુણ કાર્યો તેમના શ્રેયાએ
દરવામાં આવ્યાં તેમજ એક શ્રી નગીનદાસ મગનલાલ
હાઈસ્કૂલ હાલ તેમના નામથી ચલાવવામાં આવે છે.

બહુ જ નાની વયથી મંદ લાગી વળી જ મહેન
કરી અમદાવાદ જેવા શહેરમાં કાપડની આગવી પેઢી શ
દરેલી, જેનો લાભ પાછળના અગો બધાને માળો
તેમનું પૂરેપૂરું કાળુ તો અમે અદા કરીએ તેમ નથી પ
“કૂલ નહિ તો કૂલની પાંખડી” તેમ ઉપર મુજ
અમારાથી બનતું ક્યું છે અને યથાશક્તિ દરીશું. પરમાત્
તેમના આત્માને શાંતિ આપે તેવી પ્રાર્થના કરીએ છીં

શા. મણીલાલ મગનલાલ

જામનદોનો કે જૈન શાસનનો નિષ્કર્ષમાં ગર્વથી અમાર
 હોય. મહાનિરંદ નામનું જૈન કે જૈન વિદ્યાની બગાડર મંત્રમાં
 છે, ત્યાં કદાપિ ત્રીચંદ્રોનો અવગણ દોનો નથી. તે
 ત્રીચંદ્રોનું શાસન (જૈનશાસન) ગણાય જીવોને ગમ-કેવડી
 વિકારોમાંથી બચાવી નિર્વિકારી બનાવે છે. વિકાર એ
 રોગ છે, નિર્વિકારતા એ આરોગ્ય છે. રોગ એ દુઃખનું
 કારણ છે આરોગ્ય મુખ્યનું કારણ છે, આત્માને સંવંધી
 રોગી-વિકારી બનાવવાનું કામ મોહનું શાસન કરે છે,
 ત્યારે નિરોગી નિર્વિકારી બનાવવાનું કામ જૈનશાસન કરે છે.

જીવ માત્રને જે થોડું કે ઘણું કોઈ પણ વિષયનું
 દુઃખ અનુભવાય છે તે મોહના શાસનનો પ્રભાવ છે.
 અને જીવમાત્રને થોડું કે ઘણું બાહ્ય કે અક્યંતર કોઈ પણ
 પ્રકારનું સુખ પ્રાપ્ત થાય છે તે જૈનશાસનનો ઉપકાર છે.
 કારણ એ છે કે મોહ હંમેશાં બીજાનું સુખ હુંદીને
 બીજાને દુઃખી કરીને જીવને સુખ ભોગવવાનું શીખવે છે
 તેથી ઉલટ જૈન શાસન હંમેશાં બીજાને સુખી કરી
 બીજાને દુઃખમાંથી શક્યતા સુજબ છોડાવીને જીવ
 સુખી થવાનું શીખવે છે.

અનાદિ કાળથી વિશ્વના જીવોનો મોટો ભ
 આ તત્ત્વથી અનંત-અસ હોવાથી મોહની જાળમાં સપ
 થેલો છે અને મોહના શાસનને અનુસરતો સુખની ધંધા
 પ્રાયઃ બીજા જીવોને દુઃખી કરતો આવ્યો છે અને તે

તે સુખી થવાને બદલે વસ્તુતઃ દુઃખમાં સપડાતો રહે છે બહુ થોડા જીવો કે જેઓના ઉપરથી મોહનો પ્રભાવ ઘટી ગયો હોય છે તેઓ જ મોહશાસનના અપકાર અને નૈનશાસનના ઉપકારને સમજી હેય-ઉપાદેયનો વિવેક કરી શકે છે આ વિવેકથી જીવ નૈનશાસન પ્રત્યે કૃતજ્ઞ બની તેની સેવા કરવા ઉત્સાહી બને છે માત્ર કુલથી નૈન કે નામ માત્રથી નૈન હોય તેને આ વિવેક પ્રગટતો નથી જાલે તે નૈન કુળના પ્રભાવે દાનાદિ ધર્મની પ્રવૃત્તિ કરે પણ તેના ઉપર પ્રભાવ મોહના શાસનનો હોય છે, તેથી તેની ધાર્મિક પ્રવૃત્તિ પણ પ્રાય જન્મ-મરણાદિ સંસારને વધારનારી બને છે આત્માનુ આરોગ્ય તેને ફલભ બનતું જાય છે, ધર્મ પ્રવૃત્તિ કરવા છતાં રાગ-દ્વેષાદિ અતરંગ રાગો બેકાળૂ બનતા જાય છે વર્તમાનમાં પથમ કાળના પ્રભાવે ભરત ક્ષેત્રમાં બહુધા જીવો આ પરિસ્થિતિને વશ પડેલા છે બહુ થોડા જીવો જ ઉપર જણાવ્યો તે વિવેકને પામી સુખના સાચા માગને પામી-પાળી શકે છે એ મહાભાગ પુણ્યવાનોના પુણ્યના પ્રભાવે થોડી પણ શાન્તિ જીવે અનુભવી શકે છે અવસર્પિણી કાળમાં-આવા મહા ભાગોની સંખ્યા ઘટી રહી છે તેવા કાળમાં પણ જે થોડા શ્રેષ્ઠ લઘુકર્મી આત્માઓ નૈન શાસનના ઉપકારને સમજી તેની આરાધના માટે અનિવાર્ય એવો સયમનો માગ સ્વીકારે છે તેઓને સયમની-નૈન શાસનની સેવામાં વેચિષ્ઠ મહત્ત્વ કરી શકે તેવો આ અન્થ છે

આગા અગીયે કે કોવા પુણ્યન આત્માઓ આ
 મન્યનું તત્ત્વદષ્ટિથી અપ્યમન પરી ઉચ્ચરેલાં પાંગ મલક
 મતોનું ગયાગદ્ય નિર્વિચાર પાલન કરે. પંચ મહા
 વ્રતનું પાલન એટલે અપેક્ષાઓ સ્વાશ્રયી હવન
 સમગ્ર શકાય તેવી માત્રી વાત છે કે-આપણા મુખર્ત
 હંમજાઓ આપણે બીજાને બારમૂત બનીએ તે અન્યાય છે
 માટે જ સ્વાશ્રયી હવન એ ન્યાય છે. ન્યાય એ
 ધર્મ છે અથવા ધર્મના પ્રાગ્ છે. ધર્મ ન્યાય
 (ન્યાયસંપન્નવેબવથી) શરૂ થાય છે અને સંપૂર્ણ ન્યાય
 એટલે સિદ્ધાવસ્થામાં પૂર્ણ થાય છે. જ્યાં કોઈ જડતત્ત્વ
 આશ્રય લેવાનો રહેતો નથી. તાત્પર્ય એ થયું કે પ્રીતે પ્રી
 પણ મહમતાથી જરૂરીઆતો ઘટાડતાં જરૂરીઆતોમાં
 સંપૂર્ણ સુખ થવું તે જ સુખિત છે, તે જ સંપૂર્ણ સ્વાશ્ર
 છે, તે જ સંપૂર્ણ ન્યાય છે. શરીર, સંપત્તિ, સંબંધીએ
 કે એવા કોઈપણ બાહ્ય સંયોગોનો આનંદ અનુભવવો
 અન્યાય છે તેમ કીર્તિના કોટડાં ઉભાં કરી તેનો આન
 અનુભવવો તે પણ અન્યાય છે. આ કારણે જ જ્ઞાનીએ
 યોગીઓ, મહાત્માઓ કીર્તિથી સદા દૂર રહે છે. કર્મ
 આવરણના પડદા ચીરીને તેની નીચે ઢંકાએલા આત્મા
 નિર્મળતાનો આનંદ અનુભવવો એ જ સાચું સુખ
 આત્માનંદ છે.

આ અન્યની પંક્તિ પંક્તિ આત્માને પરાશ્રયમાં
 ન જતા થવાનું-સ્વાશ્રયી બનવાનું શીખવે છે. જરૂરીયા

દ્વિતીય આવૃત્તિ અંગે ક્ષિયિત્

મદરાસની પૂ. શ્રી શશીકાન્તચરિત્રોએ રચેલ આ દશવૈકાલિક સૂત્ર મૂળ, અર્થ અને વિવેચન મહિત આજની તેર વર્ષ પહેલાં પૂ. પન્યાસજી ભાટ્ટકરવિજયજી ગણિવરે (પૂ. આ. ત્રિહિરચરિત્રના અનુદાયના) તૈયાર કરેલ અને બાર્ડ સમરચ નેન ટ્રવેન્ મૂર્તિપૂજક જ્ઞાનોદ્ધાન ટ્રસ્ટ. ઈ. મનમુખબાઈની યોગ્ય અમદાવાદ તરફથી પ્રગટ થયેલ.

અત્યંત ઉપકારી અને અતિશય ઉપયોગી અર્થની ૧૦૦૦ નકલો પણ થોડા જ સમયમાં ખલાશ થઈ ગયેલી. દિન પ્રતિદિન માગતી વધવાથી તથા પૈ સાધુ-સાધ્વીઓને માટે આ અર્થ ઘણો જ ઉપકારી હોવાથી તેને ફરી છપાવવાની જરૂરીઆત ઉભી થઈ. એ અરસામાં શ્રી શશીકાન્ત ચોપટલાલ ટ્રસ્ટના સંચાલકોએ પન્યાસજી મહારાજ પાસે વિનંતી કરી કે અમારા દ્વારા તરફથી છાપવા યોગ્ય કેઈ ઉપયોગી અર્થ જણાવો.

પૂ. પન્યાસજી મહારાજે આ અર્થનું સૂચન કર્યું આ અર્થનું પ્રકરીડીંગ કાર્ય મને સોંપવામાં આવ્યું.

આ શ્રી દશવૈકાલિક સૂત્રનો મહિમા એટલો અગ્ર છે કે તેના માટે મારા જેવા માણસે શું લખવું? આ પૂ. પન્યાસજી મહારાજે પોતે લખેલી પ્રસ્તાવનામાં તે ફલવ, તેનું માહાત્મ્ય અને તેની ઉપયોગિતા વિસ્તારેલ છે. તે વાંચી જવા લલામણ કરું છું.

ધર્મ એટલે શું ? તેનો પ્રાચ્છ આચાર એટલે શું ?
 અહિંસા, સયમ અને તપ આ ત્રણે અગત્ય વાસ્તવિક
 નિદર્શન કરાવનાર આ અથ પ્રત્યેક સાધુ-સાધ્વી માટે
 અતિ આવશ્યક છે. શરૂઆતના ચાર અધ્યયનો તે
 આવક માટે બહુી શકાય તેવા અને અતિ આવશ્યક છે
 આ આવૃત્તિનો ખીજી એક અફળુત વિશિષ્ટતા એ છે કે પૂ
 પન્યાસજી મહારાજે ‘જગદુપકારી શ્રી જૈન શાસનની
 મહત્તા નામનો મનનીય લેખ આ પ્રકાશન પ્રસંગે લખી
 આપ્યો છે આ લેખ દરેક માક્ષાસિલાપી આત્માઓએ
 ખાસ વાચી જવા જેવો છે

વર્તમાનના વિષમ વાતાવરણમા વિશ્વમા વિલાસની
 અસર ચારે બાજુએ વ્યાપી ગઈ છે. ડગલે ને પગલે
 બધા જુઓ ત્યાં વિલાસના સાધનો ખડકાયા છે અને
 અવનવા સાધનો ખડકાયા જાય છે આ સંજોગમા ધર્મના
 પુદ આચારોનું પાલન અતિશય કપરું કાર્ય છે

જૈન શાસન ત્યાગપ્રધાન છે વિલાસ અને ત્યાગ એ
 બેની દિશા સામસામી અર્થાત્ પરસ્પર વિરોધી છે, એટલે
 પંતુ આરાધન કરનારે વિલાસનો અવશ્ય ત્યાગ કરવો
 પડે છે વિલાસ વિનાશક છે, ત્યાગ ઉપકારક છે,
 ધી જ સારી ભગવતોએ ત્યાગપ્રધાન ધર્મનો ઉપદેશ
 છે સર્વ વિલાસના ત્યાગમય શુદ્ધ સાધુધર્મ છે તે શુદ્ધ
 ધર્મનું પાલન કેવી રીતે થાય ? તેના પાલનમા કયા
 વિધો નડે ? તે વિધોને કેવી રીતે દ્રર કરવા ? વગેરે
 બિના અફળુત રહસ્યોને પ્રદર્શિત કરનાર આ અથ

ધર્મના પ્રાણ સમાન છે. ક્યાં છે કે :

આચારો પરમો ધર્મો, આચારો પરમો તવો ।

આચારો પરમં નાણં, આચારેણ ન દોઃ કિં ? ॥૧

“ આચાર પરમ ધર્મ છે, આચાર પરમ તપ ।
આચાર પરમ જ્ઞાન છે. આચારપટે શું ચતું નથી ? ”

દૈન શાસનમાં આચારની જ મહત્તા છે. આચાર તપ આદિ સર્વનો સમાવેશ થાય છે. આથી જ આચાર ચથાર્થ સ્વરૂપને નિરૂપણ કરનાર આ ગ્રંથ ઉપકારક

આને આ ગ્રંથનું પુનઃ પ્રકાશન પૂ. પન્થાસ મહારાજની પ્રેરણા અને શ્રી. શશીકાન્ત પોપટલાલ દ્વં આર્થિક સહાયથી થઈ રહ્યું છે તે મુયોગ્ય જ છે. ભગ્વા-
ત્માઓ આ ગ્રંથનું પરિશીલન કરી આત્મકલ્યાણને સાધો
એ જ મહેરબા.

આ ગ્રંથને અંતે આપવામાં આવેલ શુદ્ધિપત્રક સુજળ સુધારી વાંચવા ભલામણ કરું છું.

અત્યંત સાવધાનીપૂર્વક પ્રુક્ત વાંચવા છતાં દષ્ટિ-
દોષથી અથવા પ્રેસદોષથી જે કોઈ ભૂલો રહી ગઈ હોય
તે બદલ મિચ્છામિ દુષ્કરં.

ચૈત્રી પૂર્ણિમા,
વિ. સં. ૨૦૨૮

પં. બાબુભાઈ સવચંદ શાહ
મનસુખભાઈની પોળ-અમદાવાદ.

卐

卐

卐

। અહં ।

। નમોયુ જ સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ ।

। નમ શ્રીવિવદ્ધિ-મેષ-મનોહરસૂરીસગુપ્તરમ્ય ।

શુનકેવલિ-શ્રીશર્ય ભવમૂરીશ્વરેસ દુબ્ધ

શ્રીદશવૈકાલિક-સૂત્રં સાર્યમ્

૧૫ થમમાળે પૂ સાધુ-સાધ્વીએ માટે આ સૂત્ર સમાધિને
કેલ છે એમા સજ્જે શબ્દે આત્મચુખના લક્ષણ જરૂર છે એમા
પ્રમાણના કથાણુ શુદ્ધ અને સર્વદેષ માનદર્શન છે]

પહેલું દુભપ્રતિપક્ષ અધ્યયન

(૧) ધમ્મો મગલમુક્ષિટ્ઠ, અહિમા સજ્જમો તવો ।

દવા વિ ત નમમતિ, જસ્સ ધમ્મે સયા મણો ॥-૧॥

અહિસા મજ્જમો તવો=અહિસા સ યમ અને તપ, (એ
જુના સહયોગરૂપ) ધમ્મો=ધર્મ લક્ષિટ્ઠ=ઉત્કૃષ્ટ મગલ=મગલ
રૂપ છે ધમ્મે=આ ધર્મમા સયા=હ મેથા જાસ=જેનું મણો=
। વને છે, ત=તેને દવા વિ=દેવે। પણ નમસતિ=નમસ્કાર
છે (૧)

સ્તુતિરૂપ આ આદિ મંગળ નમસ્કૃતિ. ૧. |

આવા ધર્મના સિદ્ધિ માટે આદારાદિપિઃ નિર્દેશ
(અદિસક) લેખ્યો, માટે તેને ગ્રંથવાના વિધિ કહે છે કે-

(૨) જહા દુમસ્સ પુષ્કેસુ, મમરો આવિચ્છ રસં ।

ળ ય પુષ્કં કિલામેદ, સો અ પીણેદ અપ્પયં ॥૧-૨॥

(૩) એમેણ સમણા મુત્તા, જે લોણ સંતિ સાહુણો ।

વિહંગમા વ પુષ્કેસુ, દાણમત્તેસણે રયા ॥૧-૩॥

જહા=જેમ દુમસ્સ=વૃક્ષનાં પુષ્કેસુ=પુષ્પોમાં મમરો=લમરો
(થોડા થોડા) રસં=રસને (મકરંદને) આવિચ્છ=ચૂસે (પીવે) છે,
ય=અને પુષ્કં=પુષ્પને ણ કિલામેદ=પીડા (ધીલામણા) કરતો
નથી, અ=તથા સો=તે લમરો અપ્પયં=પોતાને પીણેદ=વૃક્ષ
કરે છે. (૨) એમેણ તે રીતે મુત્તા=(ખાદ્ય-અભ્યંતર પરિચ્છેદી)
મુક્તા થએલા જે સમણા=જે શ્રમણો (તપસ્વી) એવા સાહુણો=
સાધુઓ લોણ=આ લોકમાં સતિ=છે, તેઓ પુષ્કેસુ=પુષ્પોમાં
વિહંગમા વ=લમરો રસ ચૂસે છે, તેમ દાણ=ગૃહસ્થ આપે તે

(૫) મહુગારસમા બુદ્ધા, જે ભવંતિ અણિસ્સિઆ ।

નાણાપિંડરયા દંતા, તેણ વુચ્ચંતિ સાહુણો 'ત્તિ વેમ્મિ'
૧૧૧-૫૧

શિક્ષા લેવામાં મુનિઓ મહુગારસમા=ભ્રમર તુલ્ય (હોવા છતાં)
બુદ્ધા=રાની, અણિસ્સિઆ=પ્રતિબંધ (રાગ) વિનાના, નાણાપિંડરયા=
વિવિધ પ્રકારનો પિંડ લેવાની વૃત્તિવાળા, અને દંતા=દંડિયોને

મન કરનારા મવતિ=હોય છે, તેજ=તે કારણે તે સાદુજો=
પાપુઓ વુચ્ચતિ=કહેવાય છે સિ=એ પ્રમાણે (પ્રભુ મહાવીર
કહેલું છે મનકે ! હું તને) વેમિ=કહું છું (૫)

[લિસા લેવામા જમરગુલ્ય છતાં સાધુઓ ચાની=જમરાની જેમ
સેવાના સાથ વચેરેના જાણુ હોય છે ઉપરાત કોઈ અમુક જ
ગની, જાના ધરની, શ્રીમત કે ગમ્મ આદિના ધરની લિસા લેવાની
જાણ હોતા નથી કિંતુ અજાણ્યા ધરોમાથી લેનારા હોય છે
જેવી પણ જે જ જાતિની અમુક જ વસ્તુ લેનારા નહિ પણ
મનહાદિતરીને જે મગે તે વસ્તુ-પ્રાન્ત વસ્તુમા સતોય માનનારા
છે અને આદાર પણ મન-ઈન્દ્રિયોના આરામ માટે નહિ
સવમના પોષણ માટે લે છે તેથી તેઓને સાધુ કહેના છે
૨૫ એ શુભો પ્રજાવવા જોઈએ (૨)]

અહીં પહેલું અધ્યયન સમાપ્ત થયું આ અધ્યયનનું
દુમપુષ્પિકા ' છે, તેનું કારણ એ છે કે તેમા દુમપુષ્પ=
ફૂલ, તેમાથી જમરો રસ ચૂસે તે દેહાન્તથી સાધુને
જેવાનો વિધિ કહેલો છે વસ્તુન આ અધ્યયનમા
ની પ્રથમ કરી છે

પ્રથમમ્ અધ્યયન સમાપ્તમ્

અપ્યયનમાં કહેતો : વાચી નહું નામ આપ્યું...

(૬) કહું ન કુઝા સામન્નં ? જો કામે ન નિવારણ ।

પણ પણ નિર્મીઅંતો, મંકાપમ્મ વમંગઓ ॥૨-૧॥

જો=જે સાધુ મંકાપમ્મ=મંકાપના વમંગઓ=વશ થયે

(હોવાથી) પણ પણ-પગતે પગતે (વાચવાર-પ્રત્યેક પ્રમંગોમાં)

નિર્મીઅંતો=વિવાદને (કલેશ-ખેડને) પામે, તે જે કામે=જો

ઈચ્છાઓને ન નિવારણ=રોકે નહિ, તો સામન્નં=સાધુપણને

કહું=કેવી રીતે કુઝા=કરે ? (શી રીતે પાળે ?) (૨-૧)

[જીવને અનાદિ ઇચ્છાઓનો અંત આવતો નથી. ઉત્તરમાં

અત્રા ઈચ્છાઓને આકાશની ઉપમા આપી છે. તેમ આકાશનો છેલ્લો

નથી તેમ ઈચ્છાઓનો અંત આવતો નથી. આ બધા ઇચ્છાઓને

આત્મશુદ્ધિ પ્રગટ કરવામાં વાળવી એ સાધુપણ છે. સાધુ બનવા

છતાં જે વિવિધ સંકલ્પો-ઈચ્છાઓ થાય તો સ્થાને સ્થાને ચિત્ત

વિવાદ-ખેડ-સંતાપ કરીને ચિત્ત ઉદ્વિગ્ન બની જાય. જે

મનને બડ લાવેલાથી રાક્ષી સંયમમાં ન વાળે, તો સાધુ ધર્મ

પ્રાપ્તિ-રક્ષા કે વૃદ્ધિ શી રીતે કરી શકે ? એમ અહીં તકરાર

શિખરે પ્રશ્ન કરવામાં આવ્યો છે. ૧]

હવે સાધુનું કર્તવ્ય જણાવવા માટે સાધુતાની વ્યાખ્યા કરે છે

(૭) વત્થગંધમલંકારં, इत्थीओ सयणाणि अ (य) ।

અચ્છંદા જે ન મુંજંતિ, ન સે ચાઈ ત્તિ વુચ્છઈ ॥૨-૨॥

(૮) જે અ કંતે પિણ મોણ, લદ્દે વિ પિટ્ઠિ કુવ્વઈ ।

સાહીણે ચયઈ મોણ, સે હુ ચાઈ ત્તિ વુચ્છઈ ॥૨-૩॥

વત્ય=વસો, ગથ=(સુમધિ રૂણાદિ) ગન્ધદ્રવ્યો,
 અલ્પાર=આશ્વર્યો-અલકારો, કૃત્તીઓ-સ્ત્રીઓ (સ્ત્રીની અપે
 કાએ પુરુષો) અ=અને સયનાનિ=શયનો (પલગાદિ), તથા
 ઉપલક્ષણથી ખુરસી જેવ વાટ પાટલાદિ આસનો, એ
 સધળું વ=જેઓ અછદા=પરાધીનપણે (એટલે નહિ મળવાથી,
 કે મળવા છતાં રોગાદિની પરાધીનતાથી) ન નુવતિ=ભોગવી
 પ્રકૃતા નથી સે=તેઓ જાક સિ=ત્યાગી તરીકે ન વુચ્છ=
 કહેવાતા નથી (૨) કિન્તુ જે=જે કતે=મનોહર અ=અને
 વિષ=પ્રિય એવા લલે વિભોન=મળેલા-આધીન પણ ભોગોને
 વિદિ કુવદ=પીઠ કરે છે (સામે બેતો નથી-તથા દે છે)
 અર્થાત્ સાર્દાન=સ્વાધીનપણે (ભોગવી થકે તેમ છતાં)
 મોષ=ભોગોને વચર્દ=તળે છે સે=તે હુ=નિશ્ચ ત્યાગી
 કહેવાય છે (૩)

[ત્યાગ અને વૈરાગ્ય બે ભિન્ન છે વૈરાગ્ય સાધ્ય છે અને ત્યાગ
 નહીં છે જ્ઞાના રાગીન મદત થવી એને વૈરાગ્ય કહેવાય છે તેની
 દે માટે ગાત્રના મારણબુદ જ પદાર્થોના ત્યાગ કરવો જરૂરી છે
 કરવા જા ગાત્ર ન પડે તો (વૈરાગ્ય-૫) સાધુપણની સિદ્ધિ
 નથી એ કારણે આ બે ગ્રાથાઓમાં રાત્ર-ધ્યાનને તગ્તવા
 રૂપે જેમ મનુ હ ક જે પરાધીનપણે ભાગને ત્યાગ કરે છે
 તેના ગાત્રને તથા થ ના નથી તે સાધુ કહેવાના નથી
 વર્ક જે રવાધીન હુ અને પ્રિય પણ પદાર્થોને તળે છે તે ગાત્રને
 સાધુ કહેવાય છે જે કે અહીં નિશ્ચયની અપેક્ષા રાખીને
 ના ત્યાગને સાધુપણ મનુ છે તો પણ છતાંઓના
 માટે જે પ્રાપ્ત નહિ થયેની વસ્તુઓનો પણ ત્યાગ કરે
 નથી સધુ કહેવાય છે પરાધીનપણે કે નહિ

(९) समाइ पेहाइ परिव्रयंतो, मिया मणो निस्सरई वहिद्रा।
न सा महं नो वि अहंपि तीसे, इच्चेव ताओ विणइज्ज
रागं ॥२-४॥

(१०) आयावयाही चय सोगमहं, कामे कमाही कमिअ सु
दुक्खं।

छिंदाहि दोसं विणइज्ज रागं, एवं सुही होहिसि सपराए
॥२-५॥

समाइ=शुभाशुभमां समान, विरागवाणी, अथवा स्व-
परमां समान, ओवी पेहाइ=दृष्टिथी परिव्रयंतो=वर्तन करता
-स यमनुं रक्षणु करता साधुने सिया=कदाचित् (कर्मोद्भव)

બળ અર્થિત્ય હોવાથી તેવા કોઇ નિમિત્તને પામીને) મળો=
 મન વહિદ્વા=(સયમરૂપ ધરની)બહારનિસર્જ=નીકળે, (અર્થાત્
 અસયમની ઇચ્છા થાય, તો તેણે એમ ચિતવવું કે) સા
 તે (ભોગસામગ્રી તેની ઇચ્છા અથવા અમુક સ્ત્રી) મદ=
 મારી ન=નથી અને અહિં પિ=પુ પછી તીસે=તેનો નો=નથી,
 અર્થાત્ મારે તેને કંઈ સબધ નથી), ફરે=એ રીતે
 ચેતન કરતો) તાઓ=તેના (તે સ્ત્રીના કે ભોગસામગ્રીના)
 રાગને વિળક્ષ્ણ=તણ દે (૪) બાહ્ય મનનો કરવા માટે
 કહે છે કે-હે સાધુ ! તું સયમરૂપ ધરમાથી ચિત્તને
 બહાર જતું રાખવા માટે આચાર્યાદી=આત્માપના લે, (ઉપ
 લક્ષણથી ઈનોદરિતા વગેરે તપ પછી કર, અને) સોમના=
 સૌકુમાર્ય (સુકુમારતાને) વચ=તણ દે, (કારણ કે તેનાથી
 કામની-ભોગની ઇચ્છા જન્મે છે એ બાહ્ય અવ્યત્તર પ્રયત્નો
 દ્વારા કામે=ભોગની ઇચ્છાએને કમાર્તી=ઓગગી જ (કારણ
 કે એ ઇચ્છાએનું) કમિજ=આક્રમણ (કરતા) સુ=નિશ્ચય દુઃખ=
 દુઃખ આક્રમણ થશે (અવરથ દુઃખે ઉત્પન્ન થી જવાશે,
 માટે સમ્યક્ વિચાર કરીને બંને પ્રકારના પ્રયત્નોથી)
 મ=મને છિન્નાદિ=છેદી નાખ અને રાગ-રાગને વિળક્ષ્ણ=દૂર
 રૂ દે તથા એમ કરવાથી તું સપરાણ=આ સંસારમા
 છિન્ન થાય ત્યાં સુધી) સુદી=સુખી હોદિસિ=થઈશ (૫)
 [અનાદિ ભોગની વાસનાનું બીજ એ સંમત થાય છે કે ત
 નાકળી જતા જેડ દેખાવા જતા સામાન્ય નિમિત્ત મળ્યા
 ઇચ્છાથી અકુગરૂદી નાગ છે પછી તને રાગ અનિદુષ્ટ
 માટે સુખ્ય માર્ગ તો બીજી કદુ તમ પૂરું વિરાગી બની સમ-

(૧૧) પક્ષવંદે જલિઅં જોડું, ધૂમકેડું દુગમયં ।

નેચ્છંતિ વંતયં મોતું, કુલે જાયા અગંધણે ॥૨-૬॥

અગંધણે કુલે=અગંધન દુગમાં જાયા=ઉપજેલા મર્પો
(તિય'અ છતાં એવા અભિમાની હોય છે કે કોઈને દંશ
દેવાદ્વારા) વંતયં=વમેલા વિપને પુનઃ મોતું=ચૂસવા માટે
નેચ્છંતિ=ઈચ્છા પણ કરતા નથી, પણ (કોઈ ગારુડી મંત્ર-
દ્વારા તે વિપને ચૂસાવવા પ્રયત્ન કરે તો) દુરાસયં=અતિ
સખ્ત-હુ ખેળથી શકાય તેવા, ધૂમકેડું=ધૂમાડાવાળા (સળ-
ગતા) અને જલિઅં=જવાલાઓ સળગતી હોય તેવા જોડું=
અગ્નિને પક્ષવંદે=ભેટવા (ખળીને મરી જવાનું) ઇચ્છે છે.
કિન્તુ વમેલું વિષ પાછું ચૂસવા ઇચ્છતા નથી. તો હું મનુષ્ય

અને સાધુ છતાં જે ભોગોને વચીને (તજીને) દીક્ષિત થયો તે ભોગોની પુનઃ ઇચ્છા કેમ કરે ? એમ ચિંતા કરે (૬)

[અહીં બીજી ઉદાહરણ કહ્યું છે કે જ્યારે રાજમતીને તજીને આ નેમકુમાર દીક્ષા લીધી ત્યારે પાછળથી રાજમતીએ ખીરધતવું ભોજન રાખી થયું તેમને સમજાવવા એમના રાજમતીએ ખીરધતવું ભોજન રાખી મંદળના પ્રયોગથી તેવું વચન મરી રથનેમિને કહ્યું આવું ભોજન મરી ! રથનેમી બોલ્યા વમેણ કેમ ખવાય ? ત્યારે રાજમતીએ કહ્યું જાનેમકુમારે વમેણી રાજમતીને પણ કેમ ભોજવાય ?]

(૧૦) ધિરત્યુ તે જમોકામી !, જો ત જીવિયકારણા ।
વત ઇચ્છસિ આવેડ, સેય ત મરણ મવે ॥૭-૭॥

રાજમતીએ રથનેમિને તિરસ્કારતા કહ્યું-હે જસો કામી=યશની ઇચ્છાવાળા ! (અથવા 'અ' નો પ્રક્ષેપ કરતા જસોકામી=અપયશની ઇચ્છાવાળા હે ક્ષત્રિય !) તે ધિરત્યુ=તને ધિક્કાર થાઓ ! કારણ કે જો ત=જે વૃં (ક્ષત્રિય છતાં) જીવિયકારણા=(અસયમરૂપ) જીવનના કારણે વત=વમેણુ આવડ=પીવાને ઇચ્છસિ=છે છે (આ રીતે કુળને કલકિત કરવાને બદલે) ત=ત્હારે મરણ=મરી જવું સેય=શ્રેયસ્કર પવ=પાપ અર્થાત્ કુળ કે ધર્મને કલકિત કરીને જીવવું તે મરણથી પણ વધારે દુષ્ટ છે (૭)

[રાજમતીએ જેમ રથનેમીને સમજાવ્યા તેમ આ માથીએ ચિત્ત ઉમાર્જન ચલી જાય તે મારે પોતાના આ માને એ રીતે વારંવાર સમજાવવા બેઠાં છે]
એ રીતે રથનેમીને સમજાવીને રાજમતીએ દીક્ષા લીધી અને રથનેમી પણ દીક્ષિત થયા પુનઃ એકદા વર્ષાના પાણીથી

મને ધર=આચર ! અર્થાત્ દુષ્ટ ઈચ્છાને તણ દ. (૯)

એમ કહીને પુનઃ રાણમતીએ સમગ્રવ્યુ' કે—

(૧૪) જહ તં કાહિસિ ભાવં, જા જા દિન્હસિ નારીઓ !

વાયાવિદ્ધુવ્વ હડો, અટ્ટિઅપ્પા ભવિસ્સસિ ॥૨-૧॥

જહ તં=જે તું જા જા નારીઓ=જે જે સ્ત્રીઓને
દિન્હસિ=દેખીશ, તે પ્રત્યેકમાં ભાવં કાહિસિ=રાગને કરીશ
(તેને લોગવવાની ઈચ્છા કરીશ,) તો વાયાવિદ્ધુ=પવનથી હથ-
મચેલી-મૂળ વગરની હડોવ્વ=હડનામની વનસ્પતિની જેમ
અટ્ટિઅપ્પા=અસ્થિરાત્મા(સંયમથી ચલિત)ભવિસ્સસિ=થઈશ.(૯)

[આઠમી ગાથામા કુળના મહત્વને જણાવીને ઉપદેશ કરતી
રાણમતીએ નવમી ગાથામા 'જે કામવાસનાને નહિ રોકે તો સંયમથી
બ્રહ્મ થઈશ' એમ ભય જણાવ્યો છે. સંયમગ્રણુ ઉત્તમકુળ-ઉચ્ચગોત્રના

ઉત્તરવાગાને રૂપ ૧^{મું} છે અને કોઈ વાર તેનું ચિત્ર ચલિત થાય તેા
કુળના મહત્વથી બચાવી રાકાય છે આ કારણે દીક્ષાધી ઉત્તમકુળમા
જ મેળેા જોઈએ એમ શાસ્ત્રીમા કહેલું છે ઉચ્ચે દોષ તેને જ
૪ વાનો ભય દોષ છે પીનકુલવાગાને તેવા ભય લાગતો નથી
ભયમોહનીય-કર્મના ઉદયે જીવને ઈલસોક ભય વચ્ચે અપ્રશસ્ત
ભયો દોષ છે, પણ ઉત્તમ આત્માને સયમના બળે એ ભય નાગા
ભની જતા પાપનો ભય જાગે છે એથી ધ્યાન પણ ઉપદેશથી તે
પાપથી અડકી જાય છે બીજા અપ્રશસ્ત ભયો પાપને પ્રાપ્ત છે
અને પાપનો ભય મિથ્યાભયોના નાશ પ્રાપ્ત છે ૯]

રાજમતીના ઉપદેશનું જે પરિણામ આપ્યું તે કહે છે-
(૧૫) તૈસે સો વયણ સોચા, સજયાદ સુમાસિય ।
અકુમળ જહા નાગો, ધમ્મ સપદિવાહઓ ॥૨-૧૦॥

સજયાદ=સ યમવતી તૈસ=તે રાજમતીના સુમાસિય=
સ વેગ(વેરાગ્ય)જનક વયણ=વચનને સોચા=સામજીને જહા=
જેમ અકુમળ=અ કુશથી નાગો=હાથી સન્માજે આવે શાન્ત
બને તેમ =સાતે રહનેમી ધમ્મે=ધમ મા સપદિવાહજા=સ્થિર
થયા (૧૦)

[અહીં રથનેમીને હાથીના અને રાજમતીના ઉપદેશને અ કુશના
ઉપમા આપી છે તેમા રહસ્થ એ ૯ કે હાથી પાનાના દિગ્વિસ્ત્રી
મ પળગવાળા પણ માવનના એક માન અ કુશને વશ થાય છે તે
કે ભવિષ્ય તેની ઉત્તમતાને આભારી છે તેમ ઉત્તમ મનુષ્ય
સ્ત્રીનું એક સામાન્ય વચન પણ અવગણના નથી આવા ઉત્તમ
આત્મા યુરની આગાને કદેનાહથી પાળા થકે અને યુને પણ પ્રસન્નતાનું
કારણ બને કુલમા યુને આત્માનું નિમિત્ત બને કારણે આ મ દા એ
પોતાની ઉત્તમતા હાથી નદિ જે જ કહે છે (૧૦)]

(૧૧) જાને કર્મન મપદા, મોંડામાં મર્મિજમના ।

નિનિજદેન મોમેલુ, પદા મે મર્મિજમો 'નિવેમિ'
૧૨-૧૧

મોંડામાં મર્મિજમના (મર્મિજમ) પાળા, પાળી મોંડામાં મર્મિજમ
જાનપાળા (માગવા નિવેમના બેઠને મર્મિજમના-પાપબીર)
અને મર્મિજમના મર્મિજમના પાળનમાં મર્મિજમ-નિવેમના
શનિવેમ જાને કર્મન-મે પ્રમાણ કરે છે. શુ ? તે કહે છે
જાન-એમ મે-તે મર્મિજમના-પુરુષમાં ઉત્તમ રથનેમી ભોગથી
અટક્યા તેમ મોમેલુ-ભોગેને વિષે નિનિજદેન-સર્વથા નિવૃત્ત
થાય છે. ભોગેને તત્ત્વ દે છે. નિ-એમ શ્રીમદ્દાવીરદેવે
કહેલું હું વેમિ-કહું છું. (૧૧)

[અર્થી પીણુ અર્થાત્ત પાળ મપુ. એમાં રથનેમિ અને
સાહમતિના દષ્ટાન્તથી ભોગેની ઇચ્છાને તત્ત્વસરપ સાધુવું કર્તવ્ય
જણાવવા સાથે પુરુષભોગેની અભિલાષા તુરત પુરુષને થાય છે, એમ
જણાવીને ઉત્તમપુરુષને અતુસરવાનો ઉપદેશ આપ્યો છે. જે નવા
નવા આત્મશુભો પ્રગટાવવાની ઇચ્છા પૂર્વક પ્રયત્ન કરે તે ઉત્તમ,
જેને શુભો વધારવાની ઇચ્છા ન થાય તે પ્રમાદી મધ્યમ, જેને દોષો
સેવવાની ઇચ્છા થાય તે અધમ અને જે પ્રતિજાને તોડીને પણ
દોષોને સેવે તે અધમાધમ જણાવે. ઉત્તમતા તથા અધમતા
પોતાની ઇચ્છાઓ અને પ્રવૃત્તિ દ્વારા સમજી શકાય છે. મન વચન
અને કાયા ઉપર સયમ-અંકુશ રાખવાથી ઇચ્છાનિરોધ થાય છે,
એથી ચિત્ત શાન્ત બને છે અને પરિણામે વૈરાગ્યભાવ દઢ થતા
આકરાં કષ્ટો વેઠવા છતા શુદ્ધ આનંદનો સાક્ષાત્કાર થાય છે-૧૧]

દ્વિતીયમ્ અધ્યયનં સમાપ્તમ્

卐

卐

卐

ત્રીજી કુલકાચાર અધ્યયન

બીજા અધ્યયનમાં અર્થેયોનો (દીનતાનો) ત્યાગ કરી પીરતા (સર્વ) પ્રગટાવવા કહ્યું તે પીરતારૂપ કરવ સદાચારના પાલન માટે આવશ્યક છે-અસદાચાર સેવવા માટે નહિ એ સદાચારો એક પ્રધાન (મોટા) અને બીજા કુલક (હાના) એમ બે પ્રમાણના છે અહીં કુલકે આચારોનું વર્ણન દેવાથી આ અધ્યયનનું કુલકાચાર નામ છે તેની પહેલી માધ્યામા સાધુની ઉત્તમતાને વર્ણવી અસદાચારોને તજવાનું કહે છે—

(૧૭) સજમે મુદ્ધિઅપ્પાણ, વિપ્પમુક્કાણ તાણ ।

તેસિમેઅમણાદ્ધ, નિમ્મયાણ મહસિણ ॥૩-૧॥

પૂર્વે જેનું વણ ન હતું તે સજમે=સયમમાં મુદ્ધિઅપ્પાણ=જેઓના આત્મા સુસ્થિર છે જે વિપ્પમુક્કાણ=બાદ્ય-અભયતર પરિવ્રજથી મુક્ત છે, જે તાણ=સ્વ-પર ઉભયના તારક છે નિમ્મયાણ=જે અચીથી(બાદ્ય-અભયતર પરિવ્રજથી) રહિત છે, અને તેથી જેઓ મહસિણ=મહર્ષિઓ (મહાત્માઓ) છે, તર્વિ=તેઓને ઋજ=આ કરીશું તે બળાન્ન=અનાચીષ્ઠ એટલે નહિ આચરવા યોગ્ય છે (૧)

[અહીં ‘સુસ્થિર’ એટલે જ્ઞાન અને શ્રદ્ધાપૂર્વક સયમને-વિજ્ઞાનને પાળનારા, વિપ્રમુક્તપદેલા અબ્બી ત્રીજી માધ્યામા અથવા શ્રેણી પરિવ્રજ એટલે બધા ધનધાન્યાદિના તથા અભયતર કપાયાદિની મુક્તિ-પદ નહિ કરનારા, જ્ઞાન એટલે સ્વ-પર તારક (તીર્થકો) પરને અને પ્રેમપુદ્ધી સ્વને તારક છે માટે) સ્થવિરો, અને નિર્મલ્ય=સયમમાં જરૂરી પણ ઉપર, હિ અધિક પ્રમાણમાં નહિ રાખનારા, જેમ સમગ્રનું તજોને સદાચારોનું પાલન અનાની ન ત્યાગથી થાય માટે તે તત્ત્વાનું કહ્યું -૧]

૬૫૧ પાપનશ્વર, અંગતપાપના ને અન્યપાપનાં દૂર કરે છે
(૧૮) દેવગિર્જા કીર્તન, નિયામમર્મિન્દ્રાણિ ય ।

મગ્ધને મિત્તાને ય, મંગામન્દે ય નીચે ૥૩-શી

૧-દેશનાં ગીર્જા (માધને ગંગાને કડી દેખ),
૨-દેશનાં ગંગાની (માધને ગંગાને કડી દેખ), ૩-
નિયામમર્મિન્દ્રાણિ (માધને ગંગાને કડી દેખ) એ પ્રમાણે આમંત્રણ
કરનાર અમુકના પવનો પિત્ર પ્રતિજ્ઞા લેવો તે) 'નિત્યપિત્ર'
૪-દર્શનદર્શન (સ્વનામ કે પરનામથી પણ દાન દેવા માટે
સામે લાવેલો) 'અભ્યાસુતપિત્ર ૫-મગ્ધનં=(દિવમે ગ્રહણ
કરેલું) બીજા દિવમે વાપરવું' વગેરે આર દોષો પંદ્રી એક
પણ દોષ લાગે તેવું) 'રાત્રિભોજન'. ૬-મિત્તાણે=(દેશથી કે
સર્વથી) સ્નાન કરવું, (તેમાં દાથ-પગ કે આંખની પાંપણ
માત્ર પણ ધોવી તે દેશસ્નાન કહેવાય, સર્વસ્નાન પ્રસિદ્ધ
છે) ૭-ગંધ=(અંદનાદિનાં) સુગંધ ચૂણો-તેલ-અત્તરો ઇત્યાદિ
સુંઘવું. ૮-મલ્લે=(સુકોમળ સ્પર્શની ઇચ્છાએ શુંથેલાં કે નહિ
શુંથેલાં) પુષ્પોનો ઉપલોગ કરવો, ૯-વીંજણે=વીંજણો (કે
બીજા કોઈ પણ સાધનથી પવનનો ઉપલોગ કરવો.) (૨)

[ઔદેશિકમાં છવડિંસા, કીતકીતમા ગૃહસ્થે પાપથી મેળવેલા
ધનનો પોતાને માટે વ્યય થવાથી પાપની અનુમોદના, નિયામમા
ગૃહસ્થનો અને અમુકવસ્તુનો રાગ-પ્રતિબંધ, અભ્યાસુતમાં આવવા
વગેરેથી ઇર્ષ્યાસમિતિનો ભગ, અનુમોદના અને પાત્ર ખરડવાદિ વિવિધ
દોષ, રાત્રિભોજનમાં સનિધિદોષ ઉપરાત રાત્રિભોજનનું પાપ, અને સ્નાન,
ગંધ, પુષ્પો તથા વીંજણામાં અનુક્રમે સ્પર્શ-ગંધ વગેરેનો પ્રતિબંધ
(રાગ) થવા સાથે કામ વિકારનો ઉપદ્રવ, એમ પ્રત્યેકનું અનાચીણું પણ

૧૧-કથાયતિ વિચારતુ અનાચીપુત્રે આચરવાયા સયમ ફરિત થાત

(૧૯) સનિહી ગિહિમત્તે અ, રાયપિંડ કિમિચ્છણ

સનાહણા દત્તપહોયણા અ, સપુચ્છણા દહપલોયણા ય
૧૦-સનિહી=(ધી-ગોળ ઇત્યાદિનો) સયમ (સચ્ચ) ૧૧-ગિહિમત્તે=૮૬રથના ભાજનો વાપરવા ૧૨-
રાયપિંડ=રાજાની માલિકીવાળો પિંડ લેવો, ૧૩-કિમિચ્છણ='શું
જોઈએ છે ?' (એમ પૂછીને ઇચ્છિત વસ્તુ આપનાર રાજા
કે ૮૬રથ દોઈને પળ પિંડ લેવો, ૧૪-સનાહણા=(હાજ,
માસ, ચામડી કે રોમરાણ, એ ચારેના કે કોઈ એક એ
આદિના મુખ માટે) શરીરના અવયવો દબાવવા-મસગાવવા-
૧૫વા ચપાવવા વગેરે, ૧૫-દત્તપહોયણા=(અગુલી કે બીજા
અર્થે પશુ સાધનથી) દાત-મુખ આદિનું પ્રસાદન કરવું, ૧૬-
સપુચ્છણા=(૪૬રથને સાવચ પાપ બધાય તેવું કે ચોતાના
મહત્ત્વને માટે 'હું કેવા છું' વગેરે) પૂછવું ૧૭ દહપલોયણા=
બારિસાદિમા મુખ-શરીરાદિ જોવા એ સવ અનાચીપુત્રે (૩)

[એમા સનિધિયા પમિદ ૪૬રથમાજનથી તન્નારાઇ જાતે
૧૧-૧૨-૩૨ને અમોતિ આદિ થવાના ભય વગરે વિવિધ દાવા
શનિ પી રસનેલિયન પાપબ સાકમા સપુ ૧ અપશુકનમદિવા
સામનાદિને કોપ થવાને સબ ઇત્યાદિ કિમિચ્છણ આપામિમાદિ
૧૧ સવાનપા મુખ ૧૧૫૫ પ્રમાદ ઇત્યાદિ દાનપ્રથમનો બદ
૧૨ના પ્રતિગદ્ધ દિસ દિ સમ ૧૫૧ સાવદમા મદતિ અનનાદન કે

(૨૨) ગદ્યાણ ચ નારીણ, જનમ્મ ચ ધામ્મદ્યાણ ।

નેમિન્નં પાદણા પાણ, મમાર્મં ચ જોડણો ॥૩-૪

૧૮-ગદ્યાણ જુગાર (વિના) અન્ય, અથવા (ગૃહસ્થને અર્થ મેળવવાના) અર્થગામીય નિમિત્તો કહેવાં, ૧૯ નારીણ પત્રમાં વિચર્યા માટે નારીકાનો પ્રયોગ કરવો, અથવા ઉપલક્ષણથી દોષ પણ પ્રદારનું વચ ૨૦-જીતસ ધામ્મદ્યાણ=પોતાને કે બીજાને (ગ્લાનત્યાદિ આગાહ કાંઈ વિના)છત્ર ધરવું, ૨૧-નેમિન્નં=(રોગના પ્રતિકાર માટે)ઔષધ લેવું, ૨૨-પાદણા પાણ=(આપણ પ્રસંગ વિના)પગમાં પગરખાં પહેરવાં અને ૨૩-જોડણો મમાર્મં=અશિનો આરંગ કરવો (૪)

[એમાં જુગાર તો માતાપિતાન છે, ઉપરાંત આર્ત-ગેહનું કારણ છે, જન પોતાને ધરવાથી ઉગ્રપરીણથી પરાલવાદિ અને પરને ધરવાથી લઘુતાદિ થાય, પગરખાથી ગિતાનાનો લંઘ, ધર્માસમિતિની વિરાધના, સુખગીલપણું ઈત્યાદિ થાય અને અશિનો આરંગથી હિંસા થવા સાથે શીતપરિપહથી પરાલવ-લઘુતાદિ થાય, માટે અનાચીર્ણ સમજવાં, બીજા પણ અનેક દોષો સંલલિત છે તે યથામતિ વિચારવા. ૪]

(૨૧) સિજ્જાયરપિંડં ચ, આસંદી-પલિઅંકણ ।

ગિહંતરનિસિજ્જા ચ, ગાયસ્સુવટ્ટણાણિ ચ ॥૩-૫॥

૨૪-સિજ્જાયરપિંડં=(ઉપાશ્રય આપનાર)શર્યાતરનો પિંડ લેવો, ૨૫-આસંદી=(લોકપ્રસિદ્ધ માંચી-ખુરસી-ડોળી-સાદકી ઇત્યાદિ) આસનો વાપરવાં, ૨૬-પલિઅંકણ=પદ્યકં (અર્થાત્

પલગ-માયો-ખાટ-ખાટલા-પથારી) ઇત્યાદિ વાપરવા,
૨૭-ગિહતરનિસિઝા=(ગૃહસ્થના વાસવાળા ધરમા કે કોઈ
ખીન) ધરોની વચ્ચે રહેવું-બેસવું ઇત્યાદિ, ૨૮-ગાયસ્તુ
લટ્ટગાનિ=શરીરના ગાત્રોનું (અવયવોનું) ઉદ્ભવત ન અર્થાત્
મેવ જીનારવા માટે પીઠી આદિ ચોળવું-ચોળાવવું) (૫)

[શય્યાતરપિંડ લેવાથી એવળાસમિતિમા દોરો, વસતિની દુર્લભતા,
ગૃહસ્થનો પ્રતિગ્રધ કે દુષ ઇત્યાદિ, આસન અને પનગાદિથી
લધુના, સાસનની અપબ્રાજના, નુખ્તીલપણુ દિસા ઇત્યાદિ, ગૃહસ્થવાળા
ધરમા રહેતા બ્રહ્મચર્યની વિગધના લધુના પ્રતિગ્રધ અને બે ધરોની
બેસના ધમની અપબ્રાજના, લધુના ચોરી આદિનું કલક,
આદિ વિવિધ દોરો તથા પીઠી આદિ ચોળના-ચોળાવના મહાપરિવર્ધથી
ગભવ શરીરરોલા, કામવિકાર, ઇત્યાદિ દોષો યથામતિ વિચારવા ૫]

૨) ગિહિણો વેયાવહિય, જા ય આજીવયત્તિયા ।

તત્તાનિવુદ્ધમોદત્ત, આરસ્મરણાણિ અ ॥૩-૬॥

૨૯-ગિહિણો વેયાવહિય=(અન્નવસ્ત્રાદિ આપવા અપાવવા
૩૫) ગૃહસ્થની વેયાવચ્ચ કરવી, ૩૦-આજીવયત્તિઆ=(પો
ના ઉચ્ચ-નીચાદિ જાતિ-કુલ-ગુણ-કર્મ-શિલ્પ ઇત્યાદિના
બે) આજીવયત્તિ ચલાવવી-આજીવિકા મેળવવી (આજીવક
કહેવો), ૩૧ તત્તાનિવુદ્ધમોદત્ત=માત્ર તપેણુ-તણુ ઉકાળાયી
કે ઉકાળ્યા વિનાનું-મિશ્ર પાણી લેવું, વાપરવું-પીવું
આદિ, ૩૨-આરસ્મરણાણિ=કુધાદિની પીડાયી આત્મધ્યાનને
અર્ધ પૂરે જોગવેલા આહારાદિનું સ્મરણ કરવું-ઇચ્છા
કે ઇત્યાદિ, એ સર્વ અનાચીજી કહેલા છે (૬)

[ગૃહસ્થની વેયાવચ્ચથી અવિરતિનું પોષણ-અનુમેદન દિ
વકરણથી ધમની અપબ્રાજના-લધુનાદિ મિષપાણીથી દિસાદિ

(૨૩) મળળ મિત્તે ય, ઉન્નમંડે ખનિવડે ।

મંદે મંદે ય મચિંગ, મંદે ધીળ અ આમળ ॥૩-૭૥

૩૩-મૂળ- (પ્રાદ્યપિન્દ) મૂળો, ૩૪-મિત્તે=શ્રીકૃ
આદ્ય, ૩૫-મિત્તે=મિત્તે, ૩૬-મંદે મંદે ય મચિંગ=મચિંગ કદો
એરડીના કદો, ૩૬-૩૭-મંદે મંદે ય મચિંગ=મચિંગ કદો
અને મળિયાં, (તેમાં થડના મૂળમાં રેણ તે કદ અને
કદમાંથી નીકળેલા બમિગત તાંતળ તે મૂળીયાં) ૩૮-૩૯
આમળ મંદે ધીળ ય=અચિત્ત નદિ ધચેલાં આમળ દૂળો
તથા ઘઉં આદિના કળીયારૂપ વનસ્પતિનાં બીજો. (૭)

મૂળો, આદ્ય, કદ અને મૂળ એ ચારે અનંતકાયિક તથા અચિત્ત
એરડી, કળો અને બીજો, એ સર્વ વાપરવાથી અહિંસાવ્રતનો લગ્ન,
વિકારક હોવાથી અતુર્ય વનમાં અતિચાર, મનની અસમાધિ, સ્વાદની
ગૃહિ, વગેરે પરિણામે પાચ વ્રતોની વિરાધના યથામતિ વિચારની. ૭]

(૨૪) સોવચ્છલે સિંધવે લોળે, રોમાલોળે અ આમળ ।

સામુદ્રે પંસુચ્છારે ય, કાલાલોળે ય આમળ ॥૩-૮૦

૪૦-સોવચ્છલે=સંચલ, ૪૧-સિંધવે=સિંધવ ૪૨-લોળે=
સાંભર જાતિનું લવણ અને ૪૩-રોમાલોળે=રમાલવણ, એ પ્રત્યેક
લોકપ્રસિદ્ધ ક્ષારો આમળ=કાચા (સચિત્ત અનાચીલું છે), તથા
૪૪-૪૫-૪૬આમળ=કાચું સામુદ્રે પંસુચ્છારે કાલાલોળે=
સમુદ્રમાં પકાવાતું લૂણ, પાંશુખાર (ધુડીયો ખારો) અને
(સિંધવની એક જાતિનું) કાળું લૂણ, એ પણ અનાચીલું છે. (૮)

[૪૦ થી ૪૬ સુધી પ્રત્યેક શ્લોકો તે તે નામે બિન ભિન્ન દેશમાં પ્રસિદ્ધ છે તે સર્વ સચિત વાપરતા હિંસા થાન ના કેટલાક શ્લોકો પાંચીમાં અને કેટલાક પર્વતોમાં પાકે છે ૮]

(૨૫) ધૂવણે ચિ વમણે ય, વત્યીકમ્-વિરેયણે ।
અજણે દત્તવણે જ, ગાયાત્રમગ વિમૂષણે ।

૪૭-ધૂવણ=(વત્સાદિને સુગંધાર્થે) ધૂપ દેવો અથવા મધાન કરવું, ૪૮-વમણે=(મીઠાગ વગેરેના પ્રયોગથી) વમનું, ૪૯-વત્યીકમ્=પીચકારી વગેરેથી પુઠ (ગુદા) મારે,

૫૦-વિરેયણે=(ત્રિકુળા-હરટે-હીમજ કે અન્ય ઔષધિ દેવી), ૫૧-અજણ=નેત્રોમાં અજન આજવું, ૫૨-દત્તવણ=દાતણથી મુખશુદ્ધિ કરવી, ૫૩=ગાયાત્રમગ=

દારા દેશ દેવો, ૫૪-અજણ=નેત્રોમાં અજન આજવું, ૫૫-વિમૂષણ=અલકારાદિથી ચરીરની) વિમૂષા કરવી (૯)

ધૂપ કે ધૂમપાનથી અગ્નિકાવની વિરાધના અને વિપયોની શુદ્ધિ કરવી અને વિરેયનથી ચરીરમાં રહેના કૃમિ આદિ નસાવવાની હિંસા અજનથી ચરીરમાંના નેત્રોનો વિકાર દૂર કરવાની હિંસા અને વિમૂષણથી નવવાડની વિરાધના, કામવિકાર, અભિચારનું ખાન વગેરે વિવિધ દાવા મરત છે

અર્થાત્ આપન અનારીજી કલા તેમાં ૧૨-રાગપિંડ અને ૧૩-મિ ૭ પિંડ એ બેનો એક તથા ૧૮-જુગાર અને ૧૯-સિકા એ એક તથા બાવનની સખ્યા થયેલા મ દામાં કહેલી છે અને સિદ્ધિમાં પણ બાવન છે એમ સમજવું

હવે કેવા મુનિઓને આ અનાચારિય છે? તે કહે છે-
(૨૬) સત્ત્વમેયમણાઝનં, નિગ્ગંયાણ મહેસિણં ।

સંજમંમિ અ જુત્તાણં, લહુભૂયવિહારિણં ॥૩-૧૦।

મયં=આ સત્ત્વં=સર્વ અણાઝનં=(મુનિવરોને) અનાચારિય
(નહિ આચરવા યોગ્ય) છે. (કારણ કે તેઓ) નિર્અન્ધાં
મહાત્માઓ છે, પ્રતિદિન સંયમમાં જુત્તાણં=યુક્ત(અપ્રમદ)
હોય છે અને લહુભૂય=લઘુભૂત (એટલે હલકા વાયુની પે)
વિહારિણં=(અપ્રતિબદ્ધપણે આમાનુષામ) વિચરનારા હોય
અર્થાત્ ઉપર્યુક્ત ગુણવાળા હોવાથી મુનિવરોને
બાવન પ્રકારની સંયમની વિરાધના અકરણીય છે. (૧)

[ઉત્તમ સત્ત્વશાળી આત્માઓ કદી કુપ્લોઝાએ સ્વીકારેલા
નીચ (દુષ્ટ) માર્ગને પસંદ કરતા નથી, માટે અહીં મુનિની ઉત્તમતા
જણાવી છે. આ બાવનને વર્જવાથી જ મુનિ જગતમાં ઉત્તમ-શ્રેષ્ઠ-
પૂજ્ય ગણાય છે. ૧૦]

નિગ્ગયાણ મહેસિણં શબ્દોના અર્થ પ્રથમ કહેલા હોવાથી અહીં પુનઃ
કહ્યા નથી, એમ હવે પછી પણ સમજી લેવું. શબ્દાર્થ વિભક્તિને અનુસાર
લખવા જોઈએ, તો પણ વિશેષણોનો અર્થ વિભક્તિ પ્રમાણે લખતા
ગુજરાતી ભાષામાં વાક્યની અસંગતિ થતી હોવાથી વિભક્તનો અર્થ
સાચવી શકાયો નથી, માટે તે વિશેષ્યને અનુસારે સમજી લેવો

- એ અનિવરેાની શેષ ઉત્તમતાને જ તથા આધારી કહે છે-
 (૨૭) પચામરપરિણાયા, તિગુણા છસુ સજયા ।
 પવનિગાહના ધીરા, નિગધા ડજ્જુદસિણો ॥૩-૧૧॥
 (૨૮) આચારયતિ ગિમ્હસુ, હમનેસુ અગડહા ।
 વામાસુ પહિમર્લીણા, મતયા મુમપાહિયા ॥૩-૧૨॥
 (૨૯) પરીમહરિડ્ડતા, પૃઅમોહા નિહિદિઆ ।
 સજ્વદુરવપ્પહીણટ્ટા, પવરુમતિ મહમિણો ॥૩-૧૩॥
 વગી અનિવરેા પચામર=હિસાદિ પાચે આશ્રયેના
 રિણાયા=પૃષ્ઠ જાણ હોય છે, (જ્ઞાનથી તેને જાણે છે અને
 યાથી તેને તજે છે) એ દારણે તેઓ તિગુણા=ત્રણ ગુણથી
 (મન વચન કાયાને સાવધમા જતા રોકનારા) હોય
 છે, તેથી છસુ=છ અવનિકાયની રક્ષામા સજયા=ઉદયત (જયણા
 વાગી) હોય છે વગી પવનિગાહના=પાચ ઇન્દ્રિયોના નિશ્ચલ
 (ઈષ્ટ અનિષ્ટ વિષયોમા સમતાને) કરનારા હોય છે તે
 પણ અજ્ઞાન કે દીનતાથી નહિ, કિન્તુ ધીરા=જ્ઞાની (અથવા
 પરીવાણા) હોવાથી એ સઘડુ પ્રસન્નપણે કરે છે વગી
 એ નિશ્ચિન્થ અને હજુદસિણો=(મીઠા માટે સરળતા=
 યમ આવશ્યક હોવાથી) કશું ભેટલે સઘમને જોનારા
 મમાજ ઉપારેય છુડિવાળા સયમપ્રતિબદ્ધ હોય છે (૧૧)
 વગી વિશેષ નિર્જરા માટે તે સજયા=સાધુઓ ગિમ્હસુ=
 ગુમા આચારયતિ-(તાપમા) આતપના લે છે, હમતસુ=
 ગુમા અવાહન=અવસ્થા (વસ્ત્રો ઊડીને) રીતપરિવદને
 અને વાતાસુ=વર્ષાક જર્મા (અવસ્થા માટે) વહિ

સાધના એક જાગૃતમાં વિધા કરે છે, એમ મુમુક્ષુશિક્ષા= (અનાદિ પુનર્જને પાપ અકૃત કરનામાં અનુકરણ છે. (૧૨)

એ રીતે પરીવર્તિતના (દુઃખ-ગિપાયા-શીત-ઉષ્ણાદિ) પાપ-પ્રકારના અનુકરણ કરનારા, મુમુક્ષુશિક્ષા=મોહને (જેમને) નિષ્ક્રમ કરનારા અને નિર્લોભિય (અનુકૃત કે પ્રતિકૃત ગિપાયામાં અમ-ક્રમ નહિ કરનારા તે) મનર્થિઓ મન્વદુસ્ત્ર નિર્મળ-અર્થદુઃખોના હાથ માટે પતનનિ-પ્રવર્તે છે. (૧૩)

[૧૧ માં પ્રથમમાં જેવા મુદ્દા પગરૂપ અપેક્ષવાળા દોષથી એક દોષ નહીં બીજા પગ દોષ જરૂર એ રીતે મુનિશ્રવણમાં સાચો એક જગત્ત્વ સર્વ ગણિતે પ્રકટ કરે છે. ગાર્ગ્યમાં કહ્યું છે કે સાચો એક જગત્ત્વ નહિ આપવા સમર્થ છે, તે ગર્યા છે. ગાર્ગ્ય ગાથામાં મનના અર્થાને 'લાભ થાય તેમ લોભ વધે' એ રીતે સંયમનો અર્થ લેમ લેમ શુભા પ્રગટે તેમ તેમ નિર્ભંગનો વિદ્યેય પ્રયત્ન કરે છે. જે શીત-ઉષ્ણાદિ પ્રસંગો વચ્ચે મુજબ છે તેનો સામનો કરીને ઉત્તમમુનિ સર્વદુઃખોના મુળભૂત અનુકૃતતાના રાગનો અને પ્રતિકૃતતાના દ્વેષનો જય કરે અને પ્રાપ્ત થયેલા જ્ઞાનાદિને એ રીતે સ્પષ્ટ કરે વસ્તુતઃ જ્ઞાનાદિની પ્રાપ્તિ તેને કહેવાય કે જે જ્ઞાનાદિના બળે કર્મોની નિર્જરા કરી તેને સ્પષ્ટ કરે. 'પ્રાપ્ત થયેલા જ્ઞાન પ્રમાણે શક્તિ છતાં વર્તે' નહિ, તેને જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું કહેવાય નહિ' એ અહીં ગર્ભિત સૂચન છે પછી તેરમી ગાથામાં મુનિના ધ્યેયત્વ વર્ણન કરવા સાથે અપ્રમત્તતા વર્ણવેલી છે, ધ્યેય વિનાનો ઉદયમ કે ઉદયમ વિનાનું ધ્યેય નિરર્થક છે, માટે સાધુએ એક કર્મધાતના ધ્યેયથી અપ્રમત્તપણે જીવવું જોઈએ. ૧૧-૧૨-૧૩] હવે આવા આશ્રિતનું કળ શું મળે? તે કહે છે—

(૩૦) દુઃકરાઈં કરિત્તા ણં, દુઃસહાઈં સહેત્તુ ય ।
કે હત્ય દેવલોણસુ, કેહ સિદ્ધાંતિ નીરયા ॥૩-૧૪॥

એ પ્રમાણે દુષ્કરાદ=(અનાચીણું વજન વગેરે) હુકર
કાયોને કરિત્તા=કરીને અને દુસસદાદ=સુધાદિ દુસસહપરીપહોને
સદત્તુ=સહન કરીને જે=કે/લાઠ મુનિવરો ક્ત્ય દવલાણસુ=
આ સસારમા જ સૌધમોદિક દેવ (યાય છે) અને વદ્દ=
કોઈ (વિશિષ્ટ નિજના કરીને) નીરવા=આઠકમોદૃપ રજરહિત
પીરજ) થઇને મિ સ્તિ=સિદ્ધ થાય છે (૧૪)

[ઉપ આરાધના કરતા કોઈ વાર નિમગ્નિ પુનઃપદ થવાથી
ક અવસ્થિતિ આદિનો યથાયામ્ય પરિપાક નહિ થવાથી ઉપ
આરાધના કરવા છતાં કે/લાઠ વૈમાનિક દવપણે ઉપજ અને
તથાવિધ ભન્યનાદિ પાન મારણના ભુમેળ મળતા કોઈ સિદ્ધિગતિને
પામે છે અર્થાત્ ઉત્તમ આગિની આરાધનાનું કા મુક્તિ છે તે
ન કાય તા અવ ન વૈમાનિકદવપણ તા મળ જ છે ૧૫]
દેવલોકમા મએલાને શ કજ અજે ? તે કહે છે-

૧૧) સ્વિક્તા પુવ્વવમ્માદ, સજમેળ તવણ ય ।
તિદ્દિમગ્ગમણુપત્તા, તાણ્ણો પરિનિચ્છુદ-ત્તિ વમિ

૧૧૨-૧૧૫

દેવલોકમા ઉપજેલા ત્યા પુવ્વવમ્માદને ભોગવીને ત્યાથી
આયુષ્ય પૂર્ણ થતા અવીને સયમની (દેશ કાળ વગેરે)
સામગ્રીવાળો મનુષ્યભવ પામે છે અને ત્યા પુવ્વવમ્માદ=
પૂર્વોપાર્જિત ભુક્કાયેષકમીને સંજમેળ તવણ=સયમ અને તપથી
સ્વિક્તા=સયમ કરીને તિદ્દિમગ્ગમણુપત્તા=(સાન-દયન-આરિત્ર-
૩૫) મોક્ષમાગને પામીને તાણ્ણો-દવ-પત્તને-તારતા
પરિનિચ્છુદ=પરિનિર્વાણ (મોક્ષને) પામે છે તિ વમિ=એ
પૂર્વે તીથ કર ગણપદાએ કહેલું હું તને કહું છ (૧૫)

ચોથું પદ્ધતિનિકાય અધ્યયન

બીજા અધ્યયનમાં પૈથંતુ વર્ણન હતું, તે પૈથં સદાચાર વિષયમાં શાખતું હિતકર હોવાથી ત્રીજા અધ્યયનમાં અના પીઠના વર્તનાદિરૂપ સાધુનો આચાર કશો હવે એ આચાર ઇત્થનિકાય અંગે પાળવાનો આચાર કશો હવે એ આચાર ઇત્થનિકાયનું વર્ણન હતું છે એથી તેને પદ્ધતિનિકાય અધ્યયન કહેણ છે અને ધર્મમહત્તિ પાળુ કહેવાય છે તેમાં ૫૬૨ સૂત્રો અને એકમણ્ડલીશ શાખાઓ છે અને ૧-અવ-અણવનું ૨૧૨૫, ૨-તેને જાણીને છકાય છવની દિસાથી અટકવાનું વિધાન ૩-તે માટે મદાવનોરૂપ ચારિત્રધર્મનું પાલન, ૪-છ ઇત્થનિકાયની યતનાનો વિધિ ૫-ઉપદેશ અને ૬-ચારિત્રધર્મનું ફળ એમ છ અધિકારો છે તેનું ૫૬૨ સૂત્ર કહે છે

● મુઝં મ આતમ! તળ મગવયા ઇવમકવાય-દ્દ જ્ઞવડુ ઉગ્ગીવણિયા નામજ્ઞપણ સમણેણ મગરયા મહાવીરણં વામવેણ પવેદ્દા, મુજકવાયા, મુપ્પત્તા, સેઝં મ અહિજ્જિત અજ્ઞપણ ધમ્મપન્નત્તી ॥ આ૦ ૧ ॥

થીસુધમાંસ્વામિણ્યે પોતાના ચિધ્ય થીજાળુને કહ્યું છે કે - જાહસ=હે આસુધમાં જાહ્યૂ । મે મુઝઅમે

● દરારેશાલિય રૂપ કોરાવન જાવણિયને પૂર્વામાંથી કહ્યું છે તેનાથી કોમુખમાંસ્વામિણ્યે કહેશે. આ ૫૬૨ પૂર્વામાંથી એ જ ૨૦૨માં તેના અર્થોથી છે એમ માનવાથી અસંભવિત નથી રહેતી. કાલ પૂર્વામાંથી એ ૫૬૨માં તે પોતાના પૂર્વ પુરુષથી માલુમતા રાખે તે કહેવાય ૨૧૨ માં તેનો મુકમલિ સમજતા આને પણ કોનું અનુસરણ કરે તે ૬

ગાંધી બુદ્ધિ છે, એવું માનવા તું તારામાં એને લગવતે આ
 ધર્માર્થ, કહ્યું છે, શું કહ્યું છે ? કેટલા જગતમાં મનુ=નિશ્ચ
 રૂપનીતિયા નામનામાં ૩ જીવનિયા નામનું અધ્યયન કહ્યું
 છે, કેવા લગવતે કહ્યું છે ? મનુષ્યે-મદાનપરની, મનુષ્ય=
 અમય નેત્રાગોડિ(ભગ)યાળા-લગવતે, મહા નિર્ગેન=કપાયાદિ
 મદાનેરિનો પરાગ કરનારા મદામુગટ હોવાથી દેવોએ
 જેઓને 'મદાનીર'એવું ઉપનામ આપ્યું છે અને કાસવેન=
 મનુષ્યપરોત્તમવાળા છે. તે લગવતે કહ્યું છે. કેવી રીતે કહ્યું છે ?
 સ્વયં પાંડ્યા=દેવગજાનથી વતણીને કહ્યું છે, કોઈ એકની
 સામે જ નહિ પણ બાર પાંદામાં મુઅમ્તાયા=સારી રીતે
 કહ્યું છે. (એટલું જ નહિ, જેમ કહ્યું તેમ સુક્રમ પણ અતિ-
 ચાર ન લાગે તે રીતે) મુપન્નત્તા=પાળ્યુ છે, માટે મે અજ્ઞયણ
 અહિંજિત સેયં=મારે આ પરજીવનિકાય અધ્યયન લણવું તે
 ગ્રયઃ છે, સાંભળવું-કહેવું તે હિતકર છે. એમાં ધર્મની
 પ્રસન્નિ (વ્યાખ્યા) કરેલી હોવાથી એને ધર્મપન્નત્તી='ધર્મપ્રસ-
 ન્નિ' પણ કહેવાય છે. (પવેદ્યા વગેરે પદો સ્ત્રીલિંગે
 પ્રથમાન્ત છે, તે ધર્મપ્રસન્નિનાં વિશેષણો સમજવાં.) (૧)

[આવસ તેજં એ બે પદોને એક જ ગણી ભુદા ભુદા સંસ્કૃત પર્યાય
 લિન્નલિન્ન અર્થ કર્યો છે. આયુષ્મતા એવું લગવાનું વિશેષણ કરવાય
 'ચિર જીવી શ્રીલગવાને' આ કહ્યું છે, એમ મંગળસૂચક અર્થ
 થાય. આવસતેજ એવું સુધર્માસ્વામીનું વિશેષણ કરવાથી 'શુરુની નિશ્ચા-
 વસતા' અથવા અથવા આમુસતેજ પર્યાય કરવાથી લગવાનનાં પાદકમળમ
 'મસ્તકથી સ્પર્શ કરતા' એવા સુધર્માસ્વામીએ, લગવતના મુખે ૨
 સાંભળ્યું છે, એવા પણ અર્થો થાય છે. ૧]

તેઝ ચિત્તમંતમવચ્ચાયા, અણેગજીવા, પુઠોસત્તા, અન્નત્ય
મત્યપરિણણં-૧૧૩

વાઝ ચિત્તમંતમવચ્ચાયા, અણેગજીવા, પુઠોસત્તા, અન્નત્ય
સત્યપરિણણં-૧૧૪

વળસ્સઈ ચિત્તમંતમવચ્ચાયા, અણેગજીવા, પુઠોસત્તા, અન્નત્ય
સત્યપરિણણં, તં જહા-અગ્ગવીઆ, મૂલવીઆ, પોરવીઆ,
સ્વંધવીઆ, વીઅરુહા, સંમુચ્છિમા, તળલયા । વળસ્સઈકાઠા
સવીઆ ચિત્તમંતમવચ્ચાયા અણેગજીવા, પુઠોસત્તા, અન્નત્ય સત્ય-
પરિણણં-૫૧

સે જે પુણ હમે અણેગે, વહવે, તસા, પાણા, તં જહા-
અંડયા, પોયયા, જરાડયા, રસયા, સંસેહમા, સંમુચ્છિમા, ઉવ્ભિયા,
ઉવવાહયા, જેસિ કેસિંચિ પાણાણં અભિકકંતં પહિકકંતં સંકુચિયં
પસારિયં રુયં મંતં તસિયં પલાહયં આગહગહિવિનાયા, જે ય
કીહપયંગા, જા ય કુંથુપિપીલિયા, સવ્વે વેહંદિયા, સવ્વે તેહં-
દિયા, સવ્વે ચડરિંદિયા, સવ્વે પંચિંદિયા, સવ્વે તિરિંકલજોણિયા,
સવ્વે નેરહયા, સવ્વે મણુયા, સવ્વે દેવા, સવ્વે પાણા પરમાહ-
મ્મિયા । एसो खलु छट्ठो जीविकाओ तसकाओ त्ति पवुच्चइ-
६ ॥ सूत्र-१ ॥

તંજહા=તે આ પ્રમાણે પુઠવિકાહયા=પૃથ્વીકાયાિકા-
૧, એ પ્રમાણેઆઝ=અપકાયાિકા ૨, તેઝ=તેજસ્ (અગ્નિ)-
કાયાિકા ૩, વાઝ=વાયુકાયાિકા ૪, વળસ્સઈ=વનસ્પતિકાયાિકા
૫, અને તસ=ત્રસકાયાિકા ૬.

સત્યપરિણમ્ય=શબ્દના ઉપપાતથી પરિણત (નિર્ભવ)
 યથા જન્તય=વિનાની પુદ્ગલો=પૃથ્વી અણેગનીયા=અનેક ભવે
 વાળી, તે પણ પુદ્ગલો=પ્રત્યેક શરીરમા જુદા જુદા ભવે
 વાળી, ચિત્તમત=ભવવાથી (સચિત્ત), અક્રમ્યા=કટી છે (૧)
 એ પ્રમાણે-શબ્દથી હજારો વિનાના પાણી(જળ)રૂપ
 ભવે અનેક જુદા જુદા શરીરવાળા સચિત્ત કહેલા છે (૨)
 શબ્દથી હજારો વિનાના તૈજસ (અગ્નિ)કાયભવે
 પણ અનેક જુદા જુદા શરીરવાળા સચિત્ત કહેલા છે (૩)
 શબ્દથી હજારો વિનાના વાયુકાયિક અનેક ભવે
 જુદા જુદા શરીરવાળા સચિત્ત કહ્યા છે (૪)
 શબ્દથી હજારો વિનાના વનસ્પતિકાયિક અનેક ભવે
 બિન્ન બિન્ન શરીરવાળા સચિત્ત કહ્યા છે

આ વનસ્પતિકાયભવે વિવિધ પ્રકારના છે, કેાઈ અથ
 એટલે જેના છેડા(ટોચ) વાવવાથી ઉગે તે 'કૌરુ' વગેરે
 જોમા બીજ છેડે હોવાથી તેને જાગવીઆ=અથબીજ કહ્યા
 છે એ પ્રમાણે ઉત્પલકમળ કે કટો ઇત્યાદિ જેના બીજ
 મૂળીયામા હોય તે મૂળવીઆ=મૂળબીજ જાણવા પણ (ગાઠા)-
 મા બીજ હોય તે શેરડી વગેરે વોરવીઆ=પવ બીજ કહેવાય
 શલ્કી-વડ ઇત્યાદિ જેને શ્ક ધમા બીજ હોય તે રાષવીઆ=
 શ્ક ધબીજ જાણવા જે અનાજ ડાગર-ધઉ વગેરે બીજમાથી
 ઉગે તે શીંગદા=બીજરુદ્ધ જાણવા અને જેનું બીજ પ્રસિદ્ધ
 ન હોવા છતાં પૃથ્વી-પાણીના ચોગે ઉગે છે તે તળહવા=
 વૃણભવા(વેલા-વેલડીઓ)સર્વ સંમુગ્ધમા=સ મુર્છિત જાણવા

દેવ મર્ગ જાનિના વનસ્પતિદ્રાવ્યુવે ધીમશક્તિ
પ્રાપ્ત છે, નર્મ સુખી કાષ્ઠ મશ્ચી દક્ષાયા ન દોષ ત્યાં
મુખી ને જુગા જુગા મરીરોમાં એક-અનેક ઉપવાળા મચિત
કહેતા છે. (૫)

મેન્દવે પુળ=ગળી કે રમે=રે આ અળે=અનેક (જે-
ઈન્દ્રિય તેઈન્દ્રિય વગેરે બિન્નબિન્ન જાનિઓવાળા) વહવે=ધણા
પ્રકાન્ના તમા પાળા=ત્રસજીવો છે. તે જહા=તે આ પ્રમાણે છે-
૧-ઈડાથી ઉપજતા (પદિઓ શીરાલીઓ વગેરે) અંટયા=અંડાં,
૨-ઓવાળ રક્તિ જન્મે તે હાથી, વાગોળ, ચામાચીડીયાં
વગેરે પોચયા=પોતલ. ૩-જરાયુથી વીંટાએલા જન્મે તે
ગાય, ભેંસ, વગેરે તિર્થાઓ અને મનુષ્યો જગડવા=
જરાયુજ, ૪-દહી, દૂધ વગેરે રસાળ વસ્તુઓમાં ઉપજે તે
રસયા=રસજ, ૫-જૂ-લીળ-સવા વગેરે પરસેવાથી ઉપજે
તે સસેદમા=સંસ્વેદિમ, ૬-નર-માદાના યોગ વિના ઉપજે
તે પતંગીયાં કીડીઓ માખીઓ ઇત્યાદિ સંમુચ્છિમા=સંમૂર્છિમ,
૭-પૃથ્વીને લેદીને ઉપજે તે તીડ વગેરે હદિમઆ=ઉદ્ભિન્ન,
અને ૮-સ્વયં ઉપપાતથી ઉપજનારા દેવો-નારકો હવવાઈઆ=
ઔપપાતિક, આઠ પ્રકારોમાં સર્વ ત્રસજીવો કહ્યા.

હવે તેનાં લક્ષણો કહે છે કે-જેસિ કેસિ ચિ પાળાળં=જે કોઈ
જીવોનુ અભિક્ત તં=સામેઆવવું. પટિક્ત તં=પાછાળસવું, સંકુચિયં
=ગાત્રોથી સંકોચ પામવું, પસારિયં=ગાત્રોથી પહોળા થવું, રુચં=
શબ્દ કરવો, મતં=ભમવું, તસિયં=ત્રાસપામવું, પલાઈયં=નાસવું
તથા આગફગફ-આવવું જવું હોય, અને જેઓ તે તે (સ શાઙ્ગ)
ચિન્તાયા=વિજ્ઞાનવાળા હોય, એવા જે ચ કીટપયંગા=જે કીડા

પાંચે પાંચે, જન્મે પાંચે, માટે જીવ છે, તેમ જન્મ પાંચે-પ્રવાહી જતાં સજીવ છે. દેખાત પાણી તે જલીજીવાના ગરીમનો સમાવ છે. અગ્નિ પાનુ વાયુ, માટે તે સેક વગેરે બાગદ મળતા વન છે, ન મળે તો જોવાયા છે, માટે તે સજીવ છે. માનવદેહમાં જરૂરની ગરમી હોય છે તે જીવ હોવાની નિશાની છે, જીવ ચાલ્યા જતાં ગરમી તેની સાથે આલી જાય છે અને ગરીર ઉંડું થયા માટે છે, તેમ અગ્નિની ઉગ્રતા પાનુ સજીવની નિશાની છે. જીવ ચાલ્યા જતાં કાલસા-રાખ વગેરે ટાં પડી જાય છે, ઈત્યાદિ અનેક યુક્તિઓથી અગ્નિનું સજીવપણું સિદ્ધ છે. વાયુ પાનુ સજીવ છે, અગ્નિન પદાર્થને કાઈ પ્રેરક જીવ ન હોય તો તે સ્વયં ગતિ કરી શકતો નથી. જડ પાનુ શરીરમાં હલન ચલન આદિ દેખાય છે તે તેમાં રહેલા જીવની પ્રેરણાને આભારી છે. મનુષ્યમાં તેની બુદ્ધિ, ધર્યા, સંજાદિના બળે જે અમુક નિયત હલન-ચલન આદિ દેખાય છે, તે તેમાં રહેલા જીવની પ્રેરણાને આભારી છે. મનુષ્ય તેની બુદ્ધિ ધર્યા સંજાદિના બળે હલન ચલનાદિ સ્વયં અમુક નિયત કરે છે અને વાયુમાં તેવી વ્યક્ત સંજા કે બુદ્ધિ નહિ હોવાથી અનિયત તિથ્થુ ગમન હોય છે. કેવળ જડતું ગમન થઈ શકે નહિ. તિથ્થુ ગમન થાય છે માટે વાયુ સજીવ છે જ. વનસ્પતિકાયમાં તો ઘણા લક્ષણો મનુષ્યના જેવા દેખાય છે. કેતકી-આંબો-વડ વગેરેનું મૂળમાંથી બહાર નીકળવું તે તેનો જન્મ છે, પછી તેમાં બાહ્યાદિ અવસ્થાઓ ક્રમશઃ પ્રગટે છે. લલ્લમણી-બુલવૃક્ષ વગેરેમાં લલ્લમ રૂપ જ દેખાય છે. મનુષ્યના અવયવોની પેઠે વનસ્પતિમાં અંકુરા પત્રો શાખા પ્રશાખાઓ પ્રગટે છે. સ્ત્રીને ચોનિ હોય છે તેમ વૃક્ષોને પુષ્પો હોય છે, તેમાં સંતતિની જેમ ફળો નીપજે છે, મનુષ્યને નિદ્રા-જાગરણ હોય તેમ ધાવડી-પ્રપુનાટ વગેરેના પત્રો, સૂર્યવિકાશી કમળો, ઈત્યાદિ સૂર્યાસ્ત સમયે સંક્રાંતિય છે, ઉદય વખતે ખીલે છે. ધ્રુવ વગેરે રાત્રિયે ફરનારા જીવો જેમ ચંદ્રવિકાસી કમળો રાત્રે વિકાસ અને દિવસે સંક્રાંતિ પામે છે. શરીરથી કપાયેલા અવયવો શોષાય તેમ પત્ર-ફળ-પુષ્પો આદિ પણ કપાયા પછી

અપર્યાપ્ત માટે પ્રતિજ્ઞા ને છે. પ્રથમ પાઠમાં 'કરેમિ' વગેરે પદોમાં
 વર્તમાનભાવનો પ્રયોગ ને ને ભવિષ્ય સ્વર્થે મગજનો. અર્થાત્
 આત્મજીવનના મંત્રી દેવના નામની પ્રતિજ્ઞા મગજની. વળી ગુરુના
 આમંત્રણ માટે 'મંત' પદ છે, એથી 'પ્રત્યેક પ્રતિજ્ઞા-વ્રત-નિયમાદિ
 ગરુભક્ષ કરવા ન્તેષ્ઠએ' એમ મગજનું છે. ત્રિવિધ-ત્રિવિધથી
 એટલે 'ત્રણ મેઘ દારા-ગા પ્રદાગની દિગથી' વિરામ પામવાનું
 મગજનું. પૂર્વપાપનું પ્રતિક્રમાગ એટલે અનુમોદનાનો ત્યાગ, નિંદા
 એટલે આત્મસાક્ષિએ પ્રતિપક્ષ અને ગર્હા એટલે ગુરુ સમક્ષ પાપની
 દૃષ્ટાત કરી તેનો વિરોધ કરવો, એમ ભેદ સમજવો. 'આન્માને
 વેસિરાનુ યુ' એટલે ભૂતકાળના પાપી પર્યાયને તલું છું. એમ
 તે તે ગળદોનો તે તે ભાવ હવે પછીનાં સ્ત્રોમાં પાપુ સમજવો.
 આ રીતે પાપોનું પ્રતિક્રમાગ-નિંદા, ગર્હા વગેરે કરવાથી પાપની
 અનુમોદના અટકે છે, માટે તે કરણીય છે. ન કરવાથી 'અનિપિદ્ધ' અનુમત
 એ ત્યાગે અનિપેદ-અનુમોદનાદારા કર્મબંધ ચાલુ રહે છે. સૂ-૨]

એ કારણે હવે મહાવ્રતોનો ત્રીજો અધિકાર કહે છે-

પદમે મંતે ! મહવ્વે પાણાઢવાયાઓ વેરમણં । સવ્વં મંતે
 પાણાઢવાયં પચ્ચક્વામિ. સે સુહુમં વા-વાયરં વા, તસં વા-થાવ
 વા, નેવ સયં પાણે અઢવાઢજ્જા-નેવન્નેહિં પાણે અઢવાયાવિજ્જા-
 પાણે અઢવાયંતે વિ અન્ને ન સમણુજાણામિ, જાવજ્જીવાણ, તિવિ
 તિવિહેણં, મણેણં-વાયાણ-કાણણં, ન કરેમિ-ન કારવેમિ-કરં
 પિ અન્નં ન સમણુજાણામિ, તસ્સ મંતે ! પઢિક્કમામિ નિંદામિ
 ગરિહામિ અપ્પાણં વેસિરામિ । પદમે મંતે ! મહવ્વે ઉવઢ્ઢિઓમિ
 સવ્વાઓ પાણાઢવાયાઓ વેરમણં ॥૧॥ સૂ. ૩॥

ગુરુને ઉદ્દેશીને મંતે ! = હે ભગવન્ ! (પહેલા મહાવ્રતમાં
 જીવોના પ્રાણોનો નાશ કરવા ૩૫ પ્રાણાતિપા તથી વિરમવાઈ

-અટકવાનું શ્રીતીર્થ કર્મભગવતે કહેલું છે, માટે તે કર્મ
જેમજે એમ સમજીને) હે ભગવત ! હું સર્વ સર્વ જીવોના
સર્વ પ્રકારના) પ્રાણાતિપાતનું પચ્ચક્ષ્ણાણુ કરું છું (તેને
તણું છું), તે આ પ્રમાણે-સૂક્ષ્મ કે બાહ્ય (તેમાં પણ)
તસ કે સ્થાવર (કોઈ પણ) જીવના પ્રાણોનો, (અર્થાત્
ધન્વિયો જળ જ્વાલોન્કે આયુષ્યનો) હું સ્વયં અતિપાત કરાવું
કરું નહિ, બીજા કોઈના દ્વારા પ્રાણોનો અતિપાત કરાવું
નહિ અને બીજો કોઈ પ્રાણોનો અતિપાત કરે તેને મારો
માનું નહિ (અનુમોદનું નહિ) જીવું ત્યાં સુધી, ત્રિવિધ-
ત્રિવિધથી, એટલે મન-વચન અને કાયાથી, સ્વયં કરું નહિ,
બીજા દ્વારા કરાવું નહિ અને બીજો કરે તેને મારો માનું
નહિ હે ભગવત ! (જૂતકાગમા કરેલા) તત્સન્નિ-કુ છું (આપની
પાતનું પ્રતિક્રમણું કરું છું અને મારા તે આત્માને વોસિરાવું
સમક્ષ) ગદ્દા કરું છું અને મારા તે આત્માને વોસિરાવું
છું (તણું છું) હે ભગવત ! પહેલા મહામતમાં હું સર્વ
પ્રકારના પ્રાણાતિપાતથી વિરમવા માટે ઉવૃત્તિઓમિ=ઉપરિચિત
(આદરવાળો) થયો છું, અર્થાત્ પ્રાણાતિપાતથી અટકવાના
પરિણામ (અનુવસાયો) વાળા થયો છું-૧ (સ્ક. ૩)

[સમ્પ્રદાય ઉપરના સ્વ પ્રમાણે સમન્તામર્મના ઉત્પવાગા
જીવોની દિ સા ધધ શક્તી નથી માટે અહીં સમ્પ્ર એટલે અ પ
(ન્દાનો) સમન્તવો આ સમ્પ્ર અને બાહ્ય જાનેના તસ અને રક્ષાવર
એમ જે જે બેદો છે તેમાં ક્રમ્યુઆ વગેરે સમ્પ્રત્ત અને અનિ-
બાગીક વનસ્પતિ આદિ સમ્પ્રત્તવા જાણવા ગાય-બગદ વગેરે
બાહ્યતસ અને અન્ય દ્વારા તેવા દેવી પાત્રી વગેરે બાહ્યસ્થાવર જાનવા

હવે બીજી મહાવત ૬૨ છે—

અહારે દષ મત ! મહત્ત્વ મમાગયાઓ વરમણ । સઘ
મતે ! મુમાગાય પચકવામિ મે રોહા વા-લોહા વા-મયા ગ-
હામા વા, નેવ મય મુમ વજ્જના-નેગ્ગન્નહિ મુમ ગાયાવિજ્જા-મુમ
વયત વિ જન્ન ન મમણુનાણામિ જાગજ્જીયાણ નિગિહ તિવિ
હંપ મણેપ વાયાણ વાળ્લ ન કરમિ, ન રાગ્ગવમિ કરત પિ
જન્ન ન સમણુનાણામિ તમ્મ મત ! પહિક્કમામિ નિગ્ગામિ
ગહિમિ જપ્પાપ વોમિગમિ । દ(દો)-વે મત ! મહત્ત્વ ઉગઢિ
ઓમિ મલ્લાઓ મુમાગયાઓ વેરમણ ॥૨૧॥ સુ ૪॥

અહાર=હવે અપર એટલે પછીના કુચ્છ મહત્ત્વ=

શીત મહાવતમા મુમાવાદથી અપ્પકવાનુ (વિનેશરેએ કહ્યું
છે માટે તેને ઉપારેય સમજીને) હે ભગવત ! હું મવં

પ્રકારના મુમાવાદને પચ્ચક્કુ (તણુ) છું તે આ પ્રમાણે-
રોહા-રોહથી, લોહા=લોહથી મયા=મયથી હામા=હારથી

(સર્વત્ર 'વા=અથવા' મમજ્જવું) સ્વય મુમા વડુ નહિ
બીજા દ્વારા વદાવું (બોલાવરાવું) નહિ અને બીજા કોઈ

વરે તેને પણ સારા માનુ નહિ જીવતા મુધી, ત્રણે
સાધનોથી (એટલે) મનથી વચનથી અને કાયાથી ત્રણ પ્રકારે

(એટલે) સ્વય લેશમાત્ર મુમાબાપણ કડું નહિ બીજા દ્વારા
કરાવું નહિ અને બીજા કોઈ કરે તેને સારો માનુ નહિ

હે ભગવત ! ભૂતકાળમા કરેલા તામ=તે મુમાબાપણને હું
તિકરું છું, નિહું છું ગુ છું અને મારા તે આત્માને

પાંચને) વોસિરાવું (તણું) છું હે ભગવત ! બીજા મદા

મનમાં હું મને પ્રકારના મુશ્કેલી અટકવાના પરિણામ-
વાળો મેળો મે. (સા. ૪)

[નવી કોમ અને પોમ, જે પહેલ-પોમ છે કાળો કહેવાથી
વહેના બે-માત્ર અને પોમ પાસે મળે છે. ત્યાં ભયથી અને
નાચવાથી આંતરના કાળાજીવી રાગથી દેખાઈ કે અચ્ચાપ્ચાન
વર્ગથી, એમ મને કાળાજીવી નામ બોલવાનો ત્યાં મળે છે.
ત્યાં મને કાળ-કાળ-કાળ અને ભાવ મળેથી પણ મને ભાવનું
ત્યાં મળે છે. જેમ હાલવાથી તિંસા થાય છે તેમ મને બોલવાથી
પણ તિંસા થાય છે. આવી પણ કાળ-ભાવ બેની પહેલા મનની
જેમ ચતુર્થી થાય છે. તેમાં છેલ્લો ભાગો મને મળે છે.]

ભાષા એક પ્રકારનું ચિત્ર છે, ચિત્રની જેમ તે શુભ (સસ)
બોલાય તો શ્રોતાને શુભભાવ અને અસત્ય બોલાય તો અશુભભાવ
પ્રગટ કરે છે. કયું વચન સત્ય કહેવાય ? વગેરે વિસ્તારથી પછીના
વાક્યશુદ્ધિ અધ્યયનમાં કહેવાનું હોવાથી ભાષા, તેના પ્રકારો વગેરે
ત્યાં કહેવાશે. સુ.-૪]

હવે ત્રીજું મહાવત કહે છે—

અહાવરે તચ્ચે મંતે ! મહવ્વણ અદિન્નાદાણાઓ વેરમણં ! સવ્વં મંતે !
અદિન્નાદાણં પચ્ચક્વામિ. સે ગામે વા—નગરે વા—રણે વા, અપ્પં
વા—ચહું વા, અણું વા—થૂલં વા, ચિત્તમંતં વા—અચિત્તમંતં વા. નેવ
સયં અદિન્નં ગિણ્હિજ્જા, નેવન્નેહિં અદિન્નં ગિણ્હાવિજ્જા, અદિન્નં
ગિણ્હંતે વિ અન્ને ન સમણુજાણામિ, જાવજ્જીવાણે, તિવિહં
તિવિહેણં, મણેણં વાયાણે કાણં, ન કરેમિ ન કારવેમિ કરંતં પિ
અન્નં ન સમણુજાણામિ, તસ્સ મંતે ! પહિક્કમામિ નિંદામિ ગરિ-
હામિ અપ્પાણં ચોસિરામિ । તચ્ચે મંતે ! મહવ્વણ ઉવહ્હિઓમિ
સવ્વાઓ અદિન્નાદાણાઓ વેરમણં ॥૩॥ સુ. ૫॥

તે કી મારા પાસે પડે પુણ પુરિનિયમિમા ન્યાય નથી અન્ય
 ત મિન્દા નર આપ તેમના વિનયમના પશુ બાવના સમયે
 પદા ને, એવા નર નરિત, પદેનમે નાપીનિ સાવિ આપ તે કીને
 માનનારે મો અપેક્ષા કરાવી છે. અપિમાર ક્ષેત્રે પડે તે જાની નેમ
 આમા પાસે કી બાવના પેલ નર બાવના આપ કી, તેમા આથો
 બાપે મન્ય અમન્યે, નર પા

હવે થોધું મહાવત કહે છે -

અહાવરે ચઉત્થે મંતે ! મહવ્વણ મેહુણાઓ વેરમણં । સર્વ
 મંતે ! મેહુણં પચક્કામિ. સે દિવ્વં વા-માણુસં વા-તિરિક્ક-
 જોણિયં વા, નેવ સય મેહુણં સેવિજ્જા, નેવજ્ઞેહિ મેહુણં સેવા-
 વિજ્જા, મેહુણં સેવંતે ચિ અન્ને ન સમણુજાણામિ, જાવજ્જીવાણ,
 તિવિહં-તિવિહેણં, મણેણં-વાયાણ-કાણં, ન કરેમિ ન કારવેમિ
 કરંતં પિ અન્નં ન સમણુજાણામિ, તસ્સ મંતે ! પઢિક્કમામિ નિંદામિ
 ગરિહામિ અપ્પાણં વોસિરામિ । ચઉત્થે મંતે ! મહવ્વણ ઉવઢ્ઠિઓમિ
 સવ્વાઓ મેહુણાઓ વેરમણં ॥૪॥ સૂ. ૬॥

હવે પછીના થોથા મહાવતમાં હે લગવંત ! મેહુણાઓ =
 (સ્ત્રી-પુરુષના) મૈથુનકર્મથી અટકવાનું કહેલું છે. માટે
 હે લગવંત ! હું સર્વમૈથુનને પરચક્ષુ છું. તે આ પ્રમાણે
 દિવ્વં=દિવ્ય (દેવ-દેવી સંબંધી), માણુસં=મનુષ્યનું (પુરુષ-
 સ્ત્રી સંબંધી), અથવા તિરિક્કજોણિયં=તિર્યચ-પશુચોનિનું
 (નર-માદા સંબંધી), હું સ્વયં એ મૈથુનને સેવું નહિ.
 ળીજ્ઞઓને સેવરાવું નહિ અને ળીજ્ઞ સેવનારાઓને સારા
 માનું નહિ. જીવતાં સુધી, ત્રિવિધ-ત્રિવિધ ભાગે, (એટલે)

ચાયાણ કાણં, ન કરેમિ ન કામ્યેમિ કરંતંપિ અન્નં ન
સમણુજાણામિ, તમ્સ મંતે । પટિકમામિ નિંદામિ ગમ્મિહામિ
અપ્પાણં ઘોસિગમિ । પંતમે મંતે । મહચ્ચાણ ઉવટ્ઠિઓમિ સચ્ચાઓ
પરિગ્ગહાઓ વેરમણં ॥૫૧॥ સુ, ૭૥

હવે તે પછીના પાંચમા મહાવ્રતમાં હે ભગવંત !
પરિગ્રહથી અટકવાનું કહેલું છે, માટે હે ભગવત ! હું
સર્વપરિગ્રહને પરચ્છેદ્યું છું. તે આ પ્રમાણે—મૂલ્યથી અલ્પ
કે બહુ (મૂલ્યવાન) તે પણ પ્રમાણથી નહાતું કે મોટું,
તે પણ સચિત્ત કે અચિત્ત, એવા કોઈ પદાર્થમાં હું સ્વયં
પરિગ્રહ (મૂછાં-મમત્વ) કરું નહિ, બીજા દ્વારા કોઈ વસ્તુમાં
પરિગ્રહ કરાવું નહિ, અને બીજાઓ કોઈ પદાર્થમાં
પરિગ્રહ કરે તેને સારા માનું નહિ. જીવતાં સુધી,
ત્રિવિધ-ત્રિવિધથી, (એટલે) મનથી વચનથી કે કાયાથી—
કરું નહિ, કરાવું નહિ અને બીજા કરનારને સારો માનું
નહિ, હે ભગવંત ! જૂતકાલમાં મેં કરેલા તે પરિગ્રહને
(મમત્વને) પ્રતિક્રમું છું, નિન્દું છું, ગદું છું અને
મારા તે આત્માને (પાપી પર્યાયને) વોસિરાવું છું. હે
ભગવંત ! પાંચમા મહાવ્રતમાં સર્વપરિગ્રહથી અટકવા માટે
માટે હું ઉપસ્થિત (આદરવાળો) થયો છું. (૫) (સૂત્ર-૭)

[‘પછી કહેવાશે તે ‘સુચ્છા પરિગ્રહો વુત્તો’ એ વચનથી વસ્તુ
રાખવી કે ભોગવવી તે પરિગ્રહ નથી, પણ ‘છત્તી-આછત્તી વસ્તુમાં
મમત્વ કરવું’ તે પરિગ્રહ છે. અન્યથા શરીર પણ પરિગ્રહરૂપ બને,
કાંઈને દીક્ષા અપાય નહિ, ઇત્યાદિ સંયમનો (મોક્ષનો) માર્ગ જ
અટકી જાય. આથી સચિત્તપરિગ્રહનો પણ નિષેધ કરવાથી શિષ્યાદિ

અને મનુષ્ય થાય તો તે પણ પરિમલ ગણાય એ પ્રમાણે
વસ્ત્ર-ધાન-આહાર-સ્થાન કે આવગાદિ ગૃહસ્થાના પ્રતિમધન
(મન-વને) પણ પરિમલ સમજવો રાગનો ઉદય હોય ત્યાં સુધી
સર્વથા પરિમલથી બચવું કુદર છે માટે આ વતપાલનથી સુદૃઢ-
બાંધે અતિચારાનં ટાળવા સગવડ ઉચ્ચ રાખવો નિયમથી તો
સયમના અનુનનનો દુરાગ્રહ કરવા યુવાદિની આસા-ઠગા વિના
પણ તપ વપ- ઉમ વિદારાદિ કરવા ઇત્યાદિ સ્વધર્મજ્ઞાના આમલરૂપ
હાવાથી પરિમલ દુકો છે પરિમલના પણ દુઃખાદિ ચાર ભેદો છે
૬-યથી-વિવિધ દુઃખોમાં ફેરથી-સર્વલોભમાં કાળથી મહાપણ મળમા
અને ભાવથી-રાત્ર-પાદિના પપને પરિમલ સમજવા પરિમલ રાગથી
થાય તેમ કાઠ ઉપરના દુષ્કથી પણ થાય એમ અનેક પ્રકારે ભાવપરિમલ
ગણાય આ મતમાં પણ ૬-ય-ભાવ ભેદ ચાર ભાગ થાય છે રાત્ર-૧
વિના કમોપરણ રાખવા ત ૧ વ્યથી પરિમલ આ ૧ ભાવથી
અપરિમલ મૂર્ખ કરવા છતાં તેની પ્રાપ્તિ ન થાય તો ૨ ભાવથી
પરિમલ અને ૬-યથી અપરિમલ મનુષ્યવાળાને છંદ વસ્ત્ર મને તે
૬-ય-ભાવ ઉભયથી પરિમલ અને ચોથો ભાગે ધન્ય છે યૌ-૭]
હવે છંદુ મત કહે છે—

અઠાસર છંદુ મત ! વળ રાઈમોયણાઓ ઘેરમણ ! સગ
મત ! રાઈમોયણ પદ્યકવામિ સ અસણ વા વાળ વા ત્વાદમ વા
ત્વાદમ વા, નેવ મય રાઈ મુજિજ્ઞા નેવજ્ઞનહિ રાઈ મુજાવિજ્ઞા,
રાઈ મુજત વિ અન્ને ન સમણુજાણામિ, જાવજ્ઞીરાણ, તિવિહ -
તિવિહણ, મણેણ વાપાણ વાણ, ન કરમિ ન વારવમિ કરત
પિ જન ન સમણુજાણામિ, તસ્મ મત ! પટિકરમામિ નિંદામિ
ગરિહામિ અપાણ વોસિરામિ । છંદુ મત ! વળ ઉપદિઓમિ
સવ્યાઓ રાઈમોયણાઓ ઘેરમણ ॥૬॥ ય ૮ ॥

નરે ને પત્નીના જન્મ મરણ ને ભગવંત ! રાત્રિ-
ભોજનથી અજ્ઞાન થઈ જાય છે, માટે ને ભગવંત ! હું સર્વ-
સાત્ત્વિકોજનનો આગ કરું છું. ન ત્યા પ્રમાણ-અમન, પાન,
આદિમાં કે રસાદિમને (માટે આદારને), હું ક્ષય મરે
ભોજન કરું નહિ, બીજાઓ દ્વારા રાત્રે ભોજન કરાવું
નહિ અને બીજા રાત્રે ભોજન કરનારને મારો માનું નહિ,
જીવતાં સુખી, ત્રિવિધ-ત્રિવિધથી, (અર્થાત્) મનથી વચનથી
અને કાયાથી-(રાત્રિ ભોજન) કરું નહિ, કરાવું નહિ,
બીજા કરનારને મારો માનું નહિ. હે ભગવંત ! (ભૂતકાલે
કરેલા) તે રાત્રિભોજનને પ્રતિક્રમું છું, નિન્દું છું, ગર્હું
છું અને મારા તે આત્માને (પર્યાયને) તણું છું. હે
ભગવંત ! છટ્ઠા વ્રતમાં હું સર્વથા રાત્રિભોજનથી અટકવા
માટે આદરવાળો થયો છું. (૬) (સૂ. ૮)

इच्छे(इ)याइं पंचमहव्ययाइं रात्रिभोजनवेरमणछट्ठाइं
अत्तहियद्वयाए उवसंपज्जित्ता णं विहरामि ॥सू० ९॥

इच्छेइयाइं=એ રીતે પાંચમહાવ્રતોને, જેની સાથે રાત્રિભોજન
વિરમણ વ્રત છટ્ઠું છે, તેને (છને) અત્તહિચદ્વયાए=આત્મહિ-
તાર્થે (મોક્ષ માટે), ઉવસંપજ્જિત્ता=સ્વીકારીને વિहरामि=વિચ-
રીશ. (સદાચારોના પાલનથી તેનું હું પાલન કરીશ.) (સૂ. ૯)

[આ રાત્રિભોજન વિરમણ વ્રત પહેલા-છેલ્લા તીર્થ કરોના
શાસનમાં મૂલયણ તરીકે જણાવેલું હોવાથી મહાવ્રતોની સાથે તેને
છટ્ઠું વ્રત કહ્યું છે અને બાવીસ તીર્થ કરોના શાસનમાં તેને ઉત્તરયણ
કહેલો છે. આહારસંજ્ઞા એવી બળવતી છે કે તે સંજ્ઞાને વશ જીવ
હિંસાદિ સર્વ પાપો અનંતા કાળથી કરતો આવ્યો છે. કર માસાહારી

વગેરે દ્રવ્યન મળે તે આ સત્તાનું ફળ છે, મુધાપીકિત પ્રાણીઓ સુ
 ા અમર્યા નથી કરતા કે અને કયા કયા હુ યો નથી વેગતા કે તે
 હરીશકાય તેમ નથી એ કારણે સર્વથા આદાર વિના દ્રવ્યન નહિ
 ત્યાં સુધી સમ્ય નામ કરવો આવશ્યક છે શારીરિક દૃષ્ટિએ પણ
 ગતિભોજન અદિનમ્ છે, રાત્રિભોજનના વિવિધ દેશા અનેક શાસ્ત્રોમાં
 કહેલા છે વિદ્વદ્ધર્મ ઉપાં ૩૦ શ્રી યોગવિત્ત્યજ્ઞ સ્થિતિવરે તેા નિશામકને
 સ્વરૂપતા દૂષિતત્વચિચારપ્રકરણમ્ નામનો પ્રથમ રચીને ગતિ
 ભોજનની પદ્ધતિ દિસા-આ વગેરે આમલોની જેમ સ્વરૂપથી દુષ્ટતા
 વર્ણવી છે એમ રાત્રિભોજન દિસાની અપેક્ષાએ ત્યાજ્ય છે અને
 સ્વરૂપથી પણ દુષ્ટ છે તેનો ત્યાગ કર્યા વિના અદિમાદિન ૩૬
 પાનન સમ્ય જ નથી, માટે અમર્યાધર્મમાં આખી આપતિ પ્રત્યે
 પણ આરે આદારના ગતિભોજનનો સર્વથા ત્યાગ કહેલા છે તેના
 પણ કે સદિ આ બેદ છે, તેમાં કન્યથી-અશનાદિ આર પ્રમગ્નુ
 કે ન, સ્ત્રીની-(અને દીપમા જ દિવસ-રાત્રિ દોવાથી) અદીતીપમે
 મળથી-રાત્રે કે દિવસ (આર પેશા કાંઈ દોષવાળું વાપરત તે
 આરદેશમાં એ-રાત્રિએ લાવેતું રાત્રે બીજી-રાત્રિએ લીધેતું દિ-એ
 નીને-દિવસે લીધેતું ગને અને નોથો-દિવસે લીધેતું અન્ય દિવસે
 વાપરતું એમ આર દારો મ્વા છે) અને ભાવથી સુખાશુભ વધુત્તિમાં
 રાત્ર-દ્રપાદિને વશ થતું એમાં પણ કન્ય ભાવ બેદે ચતુષ્પત્તિ
 થાય છે તેનો નાથા ભાગે સમ્ય સમજવો સુ. ૮]

[આ ૮મે મનો વિના આત્મવરોધ થતો નથી અને આત્મવ
 રોધ વિના મુક્તિ થતી નથી મોક્ષના જ ઉદ્દેશથી કરેલું મનોનું પાનન
 સાજ થાય છે, માટે 'આ મહિતાયે પદ કલ્પુ છે અને મનના સ્વીકાર
 માન્યી સાજતા થતી નથી યથાર્થ પાતન કરતું જોઈએ, માટે
 વિદ્વદ્ધર્મ પદ કલ્પુ છે મતા સ્વીકારીને તેના પાનન માટે સત્ત્વ
 કેવલવાથી જ દીપા સાજ થાય છે, અથવા ભવભ્રમણ વધવાને

અર્થવા એ સ્ત્રીકંઠાદિ ગંગાના અનાદરથી અનુભવે અપાયુ હજ્યાર
દિવસ, શિવરાત્રી, નામકરણ, વગેરે વિવિધ દેવતા ભોગવવાં પડે છે.

[આ પ્રત્યેક વારના અસંગોની ભાંગા ૧૮૭ થાય છે. તેમ
આમને છેલ્લા ૧૮૭મા ભાગે આ પાસન કરવાનું હતું છે તે ભાંગા અ
પ્રમાણે સમજવા. ૧-મનથી, ૨-વચનથી, ૩-કાયાથી, ૪-મન-વચનથી
૫-મન-કાયાથી, ૬-વચન-કાયાથી ૭-મન-વચન કાયાથી, (પ્રાણાતિ
પાતાદિ) કરું નહિ. એ (એક-દ્વિ-ત્રિસંગોની ગણીને) સાત ભાંગા મા
‘કરું નહિ’ એ એક ક્રિયાના થાય. એ જ પ્રમાણે ૨-કરાવું નહિ, ૩
અનુમોદું નહિ, ૪-કરુ-કરાવું નહિ, ૫-કરું અનુમોદું નહિ. ૬-
કરાવું-અનુમોદું નહિ અને ૭-કરું-કરાવું-અનુમોદું નહિ, એમ સાત
પ્રકારની ક્રિયાના સાત સાત ગણનાં ઓગણપચાસ ભાંગા થાય, તેને ત્રણ
કાળે ગુણતા ૧૪૭ થાય. એમા સાધુને છેલ્લા ભાગે, અર્થાત ત્રણે
કાળના પ્રાણાતિપાતાદિને મન-વચન-કાયાથી, ન કરુ ન કરાવુ
અને ન અનુમોદું, એ ત્રિવિધ ભાંગાથી ત્યાગ કલ્પો છે.]

હવે એથા અધિકારમાં ૭ કાયની યતના કહે છે, તેમાં
પ્રથમ પૃથ્વીકાયની યતના આદે કહે છે કે—

સે મિઠ્ઠા વા, મિઠ્ઠાણી વા સંજયવિરયપહિહયપચ્ચક્ષાય
પાવકમ્મે, દિઆ વા, રાઓ વા, એગઓ વા પરિસાગઓ વા,
સુત્તે વા જાગરમાણે વા, સે પુઢવીં વા મિત્તિ વા સિલં વા લેહ
વા સસરક્ખં વા કાયં સસરક્ખં વા વત્થં, હત્થેણ વા પાણ વા
કદ્દેણ વા કિલિંચેણ વા અંગુલિયાણ વા સિલાગણ વા સિલા
ગહત્થેણ વા, ન આલિહિજ્જા ન વિલિહિજ્જા ન ઘટ્ટિજ્જા ન
મિદિજ્જા, અન્નં ન આલિહાવિજ્જા ન વિલિહાવિજ્જા ન ઘટ્ટા
વિજ્જા ન મિદાવિજ્જા, અન્નં આલિહંતં વા વિલિહંતં વા ઘટ્ટંતં

જોવાનું નહિ. ન મિત્રાનુદયન વિશેષન કરે નહિ, (વારંવાર
કે ભેરથી જોઈ—જોવાનું નહિ.) ન મટ્ટિજ્ઞા=સંઘટ્ટન
કરે (સલાવે ચલાવે) નહિ અને ન મિટ્ટિજ્ઞા=ભેદ (કુકડા
કરે નહિ. બીજા ઠાગ પણ એ આલેખન, વિલેખન,
સંઘટ્ટન, તથા ભેદ કરાવે નહિ અને બીજા કોઈ આલેખન.
વિલેખન, સંઘટ્ટન કે ભેદ કરે તેને સાદો માને નહિ.
(માટે) હું જીવતાં મુખી ત્રિવિધ ત્રિવિધથી, અર્થાત્ મનથી
વચનથી અને દ્રાયાથી, એવું કરું નહિ, કરાવું નહિ, કે
કરતા બીજાને સાદો માનું નહિ, હે ભગવંત ! (પૂર્વે
કરેલા) તે પાપને પ્રતિક્રમું છું, નિન્દું છું, ગર્હું છું અને
મારા તે આત્માને (પર્યાયને) તત્ત્વું છું—૧ (સૂ. ૧૦)

[જી કાયના આરંભનો ત્યાગ કરેલો હોવાથી ધર્મના સાધનભૂત
દેહના રક્ષણ માટે નિક્ષાવૃત્તિથી જીવતું જોઈએ, એમ જણાવતા
માટે 'મિક્ષુ' કહ્યું છે. સંયત-વિરત-પ્રતિહનપ્રત્યાખ્યાતપાપકર્મા,
વગેરે ગુણો વિના સાધુધર્મનું પાલન ન થાય, માટે તે વિશેષણ છે.
શુભા-શુભ નવ કારણે સાધુ એકલો પણ હોય, માટે 'એકલો' એમ
કહ્યું છે. નિદ્રામા પ્રમાદથી પણ વિરાધના સંભવિત હોવાથી
'સુપ્ત' કહ્યું છે. અરણ્યની રજ સચિત-મિશ્ર હોવાથી 'સરજસ્ક'
પદ ડહું છે. એમ પછીના સૂત્રોમાં પણ સમજવું. ૧૦]

હવે અપ્કાયની ચતનાનો વિધિ કહે છે—

સે મિક્ષુ વા મિક્ષુણી વા સંજય-વિરય-પહિહયપન્ન-
વ્રાયાપાવકમ્મે, દિઆ વા રાઓ વા, ઇગઓ વા પરિસાગઓ વા,
સુત્તે વા જાગરમાણે વા, સે ઉદગં વા ઓસં વા હિમં વા મહિયં
વા કરગં વા હરતણુગં વા સુદ્ધોદગં વા ઉદઉલ્લં વા કાયં ઉદઉલ્લં

ઉન્નયાતન, પ્રત્યાતન કે નિર્વાપન કયવે નહિ. તથા એ (ઉન્નયાદિ વિગમના) કરના બીજા દોષને અનુભોદે નહિ (માટે) હું પણ જીવું ત્યાં મુખી, ત્રિવિધ ત્રિવિધથી (અર્થાત્) મનથી વચનથી કાયાથી, તેણું કરું નહિ, કરાણું નહિ અને બીજા કરનારને માટે માનું નહિ. હે ભગવંત ! (પૂર્વે કહેલા) તે પાપને હું પ્રતિક્રમું છું, નિન્દું છું, ગર્હું છું અને મારા તે પાપી આત્માને વોસિરાણું છું-૩ (સ. ૧૨)

[આ ગ્રંથના કોંસમા મુદ્રાના ગ્રંથો હારિં ટીકામાં, દીપિકામાં તથા બીજા કટલાક ગ્રંથ ગ્રંથોમાં પણ નથી.]

વાયુકાયની જયજ્ઞાના વિધિ કહે છે—

સે મિલ્લુ વા મિલ્લુણી વા સંજયવિરયપહિયપચ્ચસ્વાય-
પાવકમ્મે, દિઆ વા રાઓ વા, એગઓ વા પરિસાગઓ વા, સુત્ત
વા જાગરમાણે વા, સે સિણ વા, વિહુયણે વા, તાલિઅંટેણ વા,
પત્તેણ વા, પત્તભંગેણ વા, સાહાણ વા, સાહાભંગેણ વા, પિહુણે
વા, પિહુણહત્થેણ વા, ચેલેણ વા, ચેલકણેણ વા, હત્થેણ વા,
મુહેણ વા, અપ્પણો વા કાયં, વાહિરં વા વિ પુગ્ગલં, ન ફુમેજ્જા
ન વીણ્ઝા, અન્નં ન ફુમાવિજ્જા ન વીઆવિજ્જા, અન્નં ફુમંતં વા
વા વીયંતં વા ન સમણુજાણામિ, જાવઙ્ગીવાણં તિવિહં-તિવિહેણં
મણેણં વાયાણં કાણં, ન કરેમિ ન કારવેમિ કરંતં પિ અન્નં ન
સમણુજાણામિ, તસ્સ ભંતે ! પહિક્કમામિ નિંદામિ ગરિહામિ
અપ્પાણં વોસિરામિ ॥ ૪ ॥ ૧૩ ॥

સથત, વિરત અને પ્રતિહત-પ્રત્યાખ્યાત-પાપકર્મા,

એવો તે ભિમુ કે ભિમુલી, દિવસે કે રાત્રે એકાકી કે
 ૫૫ દામા રહેલો બિધતો કે ભગતો સિષ્ણ=ચામરવડે,
 વિદ્યુત્તણ=ચીજણા વડે, તાલિઅટણ=તાલવૃન્ત (મધ્યમા છિદ્ર-
 એ પડોવાળા ૫ ખા) વડે, પત્તણ=(પશ્ચિમી વગેરેના) પાદડા
 વડે, પત્તભગણ=પાદડાના કકડા વડે, પત્તણ=(વૃક્ષની શાખા)
 વડે, સાહ્યભગણ=શાખાના કકડા વડે, વિદ્યુત્તણ=મયૂરાદિના)
 પિછાવડે, વિદ્યુત્તણ=પિછાના સમૂહ વડે, ચેલણ=વચ્ચવડે,
 ચલકણણ=વચ્ચના છેડા વડે, હત્થણ=હાથ વડે, મુદ્દણ=મુખ
 વડે, એવા ઠોઠ સાધન વડે અપ્પણો કાય=પોતાના શરીરને
 કે બાહિર પુગલ=મહારના ઠોઠ પદાર્થને પણ ન પુગલા=
 કે નહિ કે ન વીણવા=વીઝે નહિ (ચામરાદિ દ્વારા પવન
 નાખે નહિ) એ રીતે અન્ન=ખીજ દ્વારા કૂકાવે નહિ કે
 વીઝાવે નહિ તથા બીજા કૂકતાને કે વીઝતાને સારો
 માને નહિ, (માટે) હે ભગવત ! હું પણ જીવતા સુધી
 ત્રિવિધ ત્રિવિધથી (એટલે) મનથી વચનથી અને કાયાથી
 એમ કહું નહિ, ઇત્યાદિ શેષ અથ ૮૫૨ પ્રમાણે-૪ (સ્ક. ૧૩)
 ૧૧૨૫ તિથિયની ગણનાને વિધિ કહે છે—
 સમિકમ્પુ વા મિકમ્પુની વા મજયવિરયપહિદયપચક્ષાવ
 પાવદ્મ દિશા વા ગગ્ગો વા, ભગગ્રો વા પરિમાગગ્રો વા, મુત્તવા
 જાગરમાણ વા, સર્વાણ્ણુ વા, ચીયપદ્મગુ, વા મ્દગુ વા, મ્દપદ
 ગુ વા, જાયગુ વા, જાયપદ્મગુ વા, દરિણ્ણુ વા, દરિયપદ્મગુ
 , છિન્નગુ વા, છિન્નપદ્મગુ વા, મચિત્તગુ વા, સચિત્તરોળ
 કેનિસ્મિણ્ણુ વા, ન ગાદગ્ગા ન ચિદ્દગ્ગા ન નિર્માણ્ણગ્ગા

ન તુઅદ્વેજ્જા, અન્નં ન ગન્ઠાવેજ્જા ન ચિદ્ધાવેજ્જા ન નિર્સાયા-
વેજ્જા ન તુઅદ્ધાવેજ્જા અન્નં ગન્ઠંતં વા ચિદ્ધંતં વા નિર્સાયંતં વા
તુઅદ્ધંતં વા ન સમણુજાણામિ, જાવજ્જીવાણ, નિવિહં-તિવિહેણં,
મણેણં, વાયાણ, કાણં, ન કરેમિ ન કારવેમિ કમંતં પિ અન્નં
ન સમણુજાણામિ, તમ્મ મંતે ! પઢિકમામિ નિંદામિ ગમ્હામિ
અપ્પાણં વોસિરામિ ॥ ૫ ॥ સુત્ર ૦ ૧૪ ॥

સંયત, વિરત અને પ્રતિદત-પ્રત્યાખ્યાતપાપકર્મા
એવો તે ભિક્ષુક કે ભિક્ષુણી, દિવસે કે રાત્રે, એકાકી કે
પર્પદામાં રહેલો, ઊઘતો કે જાગતો, સચિત્ત વીણસુ=ખીજે
ઉપર (અનાજના કણ વગેરે સચિત્ત ઉપર) કે વીંચપડદંટેસુ=
ખીજેના ઢગલા ઉપર મૂકેલી (શયનાદિ સચિત્ત અચિત્ત
કેાઈ) વસ્તુઓ ઉપર, એમ સર્વ પદોમાં પડદંટેસુ નો અર્થ
ઉપર મૂકેલી વસ્તુઓ કરવો.) રુદ્ધેસુ=તુર્ત ઉગેલા અંકુરાઓ
ઉપર, કે તેવા અંકુરા ઉપર મૂકેલી કેાઈ વસ્તુઓ ઉપર,
જાયેસુ=(ધાન્યાદિના)છોડવાઓ ઉપર, કે તેવા છોડવાઓ
ઉપરની કેાઈ વસ્તુઓ ઉપર, હરિણસુ=હર્વા (ધ્રો) વગેરે લીલા
ઘાસની ઉપર, કે તેના ઉપર રહેલા કેાઈ આસનાદિ સચિત્ત
અચિત્ત પદાર્થ ઉપર છિન્નેસુ=(વૃક્ષાદિની) કપાએલી શાખા-
પત્ર-પુષ્પો કે ફળાદિ ઉપર, કે તેના આધારે મૂકેલી અન્ય
કેાઈ આસનાદિ વસ્તુ ઉપર, સચિત્તેસુ=સજીવ (ધડાં વગેરેના)
ઉપર કે સચિત્તકોલપઢિનિસ્સણસુ=(લાકડામાં થતા) ઘુણુ
નામના કીડા વગેરે જીવો જેમાં આશ્રય કરીને રહેલા
(ઉપજેલા) હોય તેવા કાષ્ઠાદિ ઉપર, એવી કેાઈ વસ્તુ ઉપર

10

11

પાનંદામાં રહેતો, તાપતો કે ભગતો, કાંઈ=કોઈ ક્રીડાને,
 વનંત-પતંગીયાને, કંઈ-કુંડાયાને કે વિર્ણાલયં=ક્રીડાને,
 (અહીં ઉપલક્ષણથી ક્રીડાની સાથે એકન્દ્રિય ભતિના સર્વ
 ત્રય જીવો, પતંગીયાની સાથે અર્ધ ચૌરિન્દ્રિય જીવો, અને
 કુંડુઆ-ક્રીડાની સાથે સર્વ તેમન્દ્રિય જીવો પણ સમજ
 લેવા.) તે કોઈ પણ ત્રય જીવો જ્ઞાંસિ=હાથ ઉપર,
 પાંચંસિ=પગ ઉપર, ગ્રાહુંસિ=બુલ ઉપર, કરુંસિ=સાથળ ઉપર,
 કરુંસિ=પેટ ઉપર, સ્પર્શંસિ=માથા ઉપર, વત્યંસિ=વસ્ત્ર ઉપર
 પટિગ્રહંસિ=કોઈ પાત્રની ઉપર, કંચલંસિ=કાંબળ ઉપર
 પાચપુંજળંસિ=દાંડાસળ ઉપર, (અથવા ઓધારીયા ઉપર)
 રચહ્રગંસિ=રનોહરણ (ઓધા) ઉપર, મોન્દ્રગંસિ=(પાત્રસ્થાપન)
 શુદ્ધા ઉપર, ઉંદગંસિ=કુંડી ઉપર કે સ્થાંડિલમાં (જીવ વિનાની
 શુદ્ધ ભૂમિમાં) રંદગંસિ=દાંડા ઉપર પીઢગંસિ=પીઠ (પાટલા)
 ઉપર, ફલગંસિ=પાટીયા ઉપર, સેજ્જંસિ=શય્યામાં (ઉપાશ્રયમાં
 અથવા સાડા ત્રણ હાથ સંસ્તારકમાં). અથવા અન્નચરંસિ=
 અન્ય કોઈ તદ્દપગારે=તેવા પ્રકારના ડવગરણજાણ=(સંયમમાં
 ઉપકારી) ઉપકરણો ઉપર. ચઢયા હોય તેને) તઓ=ત્યાંથી
 સંજયામેવ=સમયગુ યતના પૂર્વક (એટલે એકાન્તે, અનુપદ્રવ
 સ્થળે, પરસ્પર પીડાય નહિ, ત્રાસ પામે નહિ, કિલામણા
 થાય નહિ, એ રીતે) પુનઃ પુનઃ પ્રતિલેખનપૂર્વક એકાન્ત
 સ્થળે મૂકે, પણ તેનો સઘાત (ઢગલો) ન કરે. (અહીં
 ઉપલક્ષણથી ખીન્ન પાસે પણ તેવી અજયણા કરાવે નહિ.
 ખીન્ને કરે તેને સારો માને નહિ) વગેરે પણ પાઠ સમજ
 લેવો, તથા 'તેને હું જીવતાં સુધી ત્રિવિધ-ત્રિવિધેન' વગેરે

પરિણામમાં પાપન મર્યાદા નથી, ક્ષતિ છે, પણ તેથી તે સાધુનાં પાપને મર્યાદા મળત છે. અન્યથા ન કરી શકે તેનું દાકર કાર્ય કરવાની પ્રતિજ્ઞા અને પાપન મર્યાદા જે સદૈવ ત્યાગીઓ પૂરતીય-વંદનીય મનાવા છે. અમાન ભંટારું જાગુ તેટલી જ્યાણદારી પણ મોટી મોલજર, તેના પાપન માટે અમાન રહેવું એ સાધુનો ધર્મ છે. ઇત્યાદિ 'પદમે મમે મહમ્માત' વગેરે આવી સુધી કહેવા પ્રત્યેક મતો સાધુ જીવનની યંત્રના સાથે અનન્યતાને સચવનારા તથા તેના પાલનનો માર્ગ બતાવનારા છે.]

આથી અધિકાર પૂર્ણ થયા, પાંચમામાં ઉપદેશ કરે છે કે—

(૩૨) અજયં ચરમાણો ડ (ય), પાણભૂયાઈં હિંસઈ ।

વંધઈ પાવયં કમ્મં, તં સે હોઈ કહુયં ફલં ॥૪-૧॥

અજય=અચતનાપૂર્વક (જિનાજ્ઞા-ગુર્વાજ્ઞા વિરુદ્ધ)
ચરમાણો=આલસો સાધુ પાણ=(બેઇન્દ્રિય વગેરે) ત્રસને અને
ભૂયાઈં=(એકેન્દ્રિય પૃથ્વીકાયાદિ) સ્થાવર જીવોને હણે છે,
તેનાથી પાપ (દુષ્ટ જ્ઞાનાવરણીયાદિ) કર્મને બાંધે છે અને
તં=તે કર્મ સે=તેને કહુયં ફલં=કટુફળને (અતિ આકરાં
દુઃખોને) આપનારું થાય છે. (૪-૧)

['ચરમાણો'નો અર્થ નિશ્ચયથી 'તપ-જપ-જ્ઞાન-ધ્યાનાદિ પ્રવૃત્તિ કરતો અર્થાત્ ચારિત્ર પાળતો, એમ પણ થાય.]

(૩૩) અજયં ચિદ્દમાણો ડ, પાણભૂયાઈં હિંસઈ ।

વંધઈ પાવયં કમ્મં, તં સે હોઈ કહુયં ફલં ॥૪-૨॥

(૩૪) અજયં આસમાણો ડ, પાણભૂયાઈં હિંસઈ ।

વંધઈ પાવયં કમ્મં, તં સે હોઈ કહુયં ફલં ॥૪-૩॥

(૩૫) અજય સયમાણો ડ, પાણભૂયાદ હિસદ ।
 ઘઘઈ પાવય કમ્મ, ત સે હોદ કડુય ફલ ॥૪-૪॥

(૩૬) અજય ઝુજમાણો ડ, પાણભૂયાદ હિસદ ।
 ઘઘઈ પાવય કમ્મ, ત સે હોદ કડુય ફલ ॥૪-૫॥

(૩૭) અનય માસમાણો ડ, પાણભૂયાદ હિસદ ।
 ઘઘઈ પાવય કમ્મ, ત સે હોદ કડુય ફલ ॥૪-૬॥

દરેક ગાથાએનો અર્થ પહેલી ગાથાના પ્રમાણે છે, માત્ર બીજીમા વિદ્યમાણો=ઉભો રહેતો, ત્રીજીમા આસમાણો= બેસતો, ચોથીમા સયમાણો=શયન કરતો, પાચમીમા સુતમાણો=ભોજન કરતો અને છઠ્ઠીમા માસમાણો=માપણ કરતો બોલતો એમ સમજવું પાચે ગાથાનો સળગ અર્થ અચતાનાથી ઉભો રહેતો, બેસતો, શયન કરતો, ભોજન કરતો કે બોલતો સાધુ પ્રાણ-ભૂતોની (નસ-રથાવર છવોની) હિસા કરે છે, તેનાથી પાપકર્મ બાધે છે અને કર્મ તેને કટુદેણ (કુ ખો) આપનારુ થાય છે (૪-૨ થી ૬)

[અહીં આવવામા ઈરાસમિતિ નહિ પાળવી ઉભા ગહેવામા ડાથ પત્ર જેમ નમ રાખવા કે દદિ જેમ તેમ ફેરવવી, બેસવામા પત્ર લા ॥ પડોગા રાખવા વ્યા ત્યા બેસવું અપ્રમાણિત બુદ્ધિ ઉપર બેસવું પૂજા નાવાની આદાતના થાન નમ પીગાદિ કરીને બેસવું વરેરે પપન સ્વામા-યગ વખત છુપી વારવાર કે પાત્ર ઉપ રહેવું સધા પાત્રી રાખતા વરેરે ભાવનમા-ચિના કારણ કે નારનું પપ્પ માદક આદાર મેરો તારો આદાર પપ માત્ર-રિપાળની જેમ અવિધિએ થાપરવા વરેરે અને બોવવામા ગુરુચની બાધામા નિપુર

૧૦૪૨. (મા. ૩ મુદ્રાની સમાપ્તિ અને તેના પાંચ મેન્ટે વિષય-
-પાંચમી સમાપ્તિ.)

અં આંભાળીને શિષ્ય પૂછે છે અને શુરુ કરે છે કે—

(૩૮) કહં ચરે કહં ચિદ્રે, કહમામે કહં મમ્ ।

કહં મુંજંતો ભાગંતો, પાવં કમ્મં ન વંધઈ ॥૪-૭॥

કહં-કેવી રીતે ચાલે, કેવી રીતે ઉભો રહે, કેવી રીતે જોશે, કેવી રીતે શયન કરે, કેવી રીતે ભોજન કરે અને કેવી રીતે જાહે, તેા પાપકર્મ ન બાધે ? (૪-૭)

(૩૯) જયં ચરે જયં ચિદ્રે, જયમાસે જયં મમ્ ।

જયં મુંજંતો ભાસંતો, પાવં કમ્મ ન વંધઈ ॥૪-૮॥

જયં=ચતનાથી ચાલે, ચતનાથી ઉભો રહે, ચતનાથી જોશે, ચતનાથી શયન કરે, ચતનાથી ભોજન કરે તથા ચતનાથી જાહે, તેા પાપકર્મ બાધે નહિ. (૪-૮)

[ઉપર કહી તે અચતનાને ટાળીને ઈર્વાસમિતિપૂર્વક ચાલવાથી, હાથ-પગ વગેરે-લાળા-પહોળા કપડાં વિના શાન્ત સભ્યતાથી ઉભા રહેવાથી, ઉચિત પ્રમાણેલી ભૂમિ ઉપર ઉપયોગપૂર્વક અંગોપાંગ પૂંજ પ્રમાણેને બેસવાથી, રાત્રે મર્યાદિત સમય સુધી-સમાધિપૂર્વક-શયન કરવાથી, કારણે કલ્પ-નિર્દોષ પ્રમાણોપેત-પથ ચાહારતુ 'સિંહલક્ષિત-અતરલક્ષિત' આદિ વિધિપૂર્વક ભોજન કરવાથી અને કોમળ શબ્દોમા હિતકર-અવસરોચિન વચન સાધુની ભાષામાં બોલવાથી તે તે વિષયમા ચતના થાય છે. ચતના કરવાથી આશ્રવનો રોધ અને સાધુઆચારતુ પાલન થવાથી પાપકર્મ બધાતુ નથી]

(૪૦) સઽભૂયપ્પભૂયસ્સ, સમ્મં ભૂયાઈં પાસઓ ।

પિહિઆસવસ્સ દંતસ્સ, પાવં કમ્મં ન વંધઈ ॥૪-૯॥

કેવળ જ્ઞાન જ્ઞાનીને જોઈને જુઓ તો તે જ્ઞાન આજ્ઞાન્ય દેશમાં નિષ્કળ રીતે છે, અર્થાત્ - રજા કે તે વચન નહિ, ઉચ્ચ તુલ્ય બને છે. અજ્ઞાની પણ જ્ઞાનીની આજ્ઞાન્યાર વર્તે તો 'માસનુ' મુનિની જેમ ક્રોધાને કાળી શકે છે. વર્તમાનમાં નો ગુરુ આજ્ઞાનું પ્રાધાન્ય સવિશેષ સમજવું આવશ્યક છે. ગુરુ આજ્ઞાને આધીન રજા મનની દેવધામ અટકે છે. ઈન્દ્રિયોનો મેધ થાય છે, વિનય થાય છે, એમ આજ્ઞાપાલનથી વિવિધ લાભો થાય છે એ વિના રજમનિયમનુસાર વર્તવામાં વસ્તુતઃ મનની જ મેદા વતી હોય છે અને પરિણામે દેશનો પક્ષ, શુદ્ધોનો દેવ, ઉત્કૃષ્ટ વચન, આદિ વિવિધ દેશો પ્રગટે છે. વર્તમાનમાં વિગિષ્ઠ જ્ઞાનીઓનો અભાવ છે, તો પણ 'સંકલ્પ ખપ દરતા મુનિ નમીએ દેશકાળ અનુમાને જે લવિડાં' એ ઉપાં ૦ શ્રી યશોવિજયજીના વચન પ્રમાણે દેશ-કાળાદિને અનુસરીને સંયમમાં ખપી હોય તેને ઉત્તમ શુરુ સમજી તેઓની આજ્ઞાના પાલનથી આરાધક થવું હિતકર છે. એકલા જ્ઞાનને પાગળ અને જ્ઞાન વિનાની ક્રિયાને નિષ્ફળ ડહો છે, કહ્યું છે કે 'જ્ઞાનસ્ય ફલં વિરત્તિઃ' । અર્થાત્ ત્યાગ-વૈરાગ્ય વિનાનું જ્ઞાન ફળરહિત-વધ્યાતુલ્ય છે અને કેવળ ક્રિયાનો પક્ષ અંધની ક્રિયા તુલ્ય અહિતકર છે, વગેરે આ વિષયમાં નિશ્ચય-વ્યવહારનયથી ઉત્સર્ગ-અપવાદો ઘણા છે, માટે આત્મસાક્ષીએ ઋણુભાવે બહિરાત્મદશા ટળે અને અંતરાત્મદશા પ્રગટે તે માર્ગે ચાલવું હિતકર છે.]

જ્ઞાનનું પ્રયોજન જણાવે છે કે—

(૪૨) સોચ્ચા જાણઈ કલ્લાણં, સોચ્ચા જાણઈ પાવગં ।

ઉભયં પિ જાણઈ સોચ્ચા, જં સેયં તં સમાયરે

॥૪-૧૧॥

(શ્રાવક જિનવચન) સોચ્ચા=સાંભળવાથી કલ્લાણ=સંયમને જાણે છે અને સાંભળવાથી પાવગં=પાપને (અસંયમને) પણ જાણે છે. ઉભયને પણ સાંભળવાથી જાણે છે, (એમ જાણ્યા

તળે છે, તથા=ત્યારે સર્વ જીવોની તબીબા પ્રકારની (નરકાદિ
શુભાશુભ) ગતિને તળે છે. (૪-૧૪)

[દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયથી જીવ અજીવ પદાર્થનું પ્રકાસિક જ્ઞાન થયેથી
જ આત્મા, તેને જાણના કર્મો, તેના શુભાશુભ કર્મો, ઈત્યાદિ સર્વ
જ્ઞાની શક્ય છે. 'દાષપાય પદાર્થનું' જ્ઞાન તેના દ્રવ્ય ગુણ અને પર્યાયના
જ્ઞાન વિના અધુરું જ રહે છે. જિનવચનો અભરથ જીવો માટે ઉપકારક
એ માટે છે કે તે પૂર્ણજ્ઞાન પ્રગટયા પછી જોડાએવા છે. અભરથનું જ્ઞાન
ગમે તેટલું પણ સાગર સામે જિન્દુ તુલ્ય અને રાગાદિ દોષયુક્ત હોવાથી
જિનવચન વિનાના બીજાં ગમે તેવા સાધનોથી પાયુ પૂર્ણ અને
નિર્દોષ જ્ઞાન થયું શક્ય જ નથી એ કારણે જિનેશ્વરો જેટલો કે
તેથી પણ વધારે ઉપકાર શ્રી જિનવચનનો છે, એમ સમજવાનું છે.]

(૪૬) જયા ગઈં बहुविहं, सव्वजीवाण जाणइ ।

તયા પુણં ચ પાવં ચ, વંધં મુક્કં ચ જાણઈ ॥૪-૧૫॥

જ્યારે સર્વ જીવોની બહુ પ્રકારની ગતિને (ભૂત-ભાવિ
અવસ્થાઓને) જાણે છે, ત્યારે તેના કારણભૂત પુણ્યને,
પાપને અને એ પુણ્યપાપરૂપ કર્મોના બંધને તથા મોક્ષને
પણ જાણે છે. (૪-૧૫)

(૪૭) જયા પુણં ચ પાવં ચ, વંધં મુક્કં ચ જાણઈ ।

તયા निर्विदए मोए, जे दिव्वे जे अ माणुसे

॥૪-૧૬॥

જ્યારે પુણ્યને અને પાપને જાણે છે અને એના બંધને
તથા મોક્ષને જાણે છે, ત્યારે જ જે દેવસંબંધી અને
મનુષ્યસંબંધી લોકો (પાંચે ઈન્દ્રિયોના વિષયો) છે, તેના
પ્રત્યે નિર્વિદા=નિર્વેદ (અનાદર) કરે છે. (૪-૧૬)

અગોધિ (મિથ્યાત્વ) રૂપ કલુપથી (કલેશથી) કડં=કરેલી (બાધેલી) કમ્મરયં=કર્મરૂપરજને ધુળડ=ખાંખેરે છે (આત્મ-પ્રદેશોથી દૂર કરે છે). (૪-૨૦)

(૫૨) જયા ધુળડ કમ્મરયં, અગોહિકલુસં કડં ।

તયા સવ્વત્તગં નાણં, દંસણં ચાભિગચ્છડ્ ॥૪-૨૧॥

જ્યારે અગોધિથી બાંધેલી કર્મરજને દૂર કરે છે, ત્યારે સવ્વત્તગં=સર્વકાળના સર્વ પદાર્થોને જણાવનારા જ્ઞાનને અને દર્શનને અભિગચ્છડ્=પામે છે (પ્રગટ કરે છે.) (૪-૨૧)

(૫૩) જયા સવ્વત્તગં નાણં, દંસણં ચાભિગચ્છડ્ ।

તયા લોગમલોગં ચ, જિણો જાણડ્ કેવલી ॥૪-૨૨॥

જ્યારે સર્વ વસ્તુવિષયનું જ્ઞાન અને દર્શન પામે (પ્રગટ થાય) છે, ત્યારે જિણો=(રાગદ્વેષાદિનો સર્વથા જય કરનાર) જિન અને કેવલી=કેવલી (સમ્પૂર્ણ જ્ઞાન-દર્શનનો ધારક) તે લોગં=લોકને (ચૌદરાજ પ્રમાણુ લોકમાં રહેલા સર્વ ભાવોને) અને અલોગં=અનંત અલોકને બાણે છે. (૪-૨૨)

(૫૪) જયા લોગમલોગં ચ, જિણો જાણડ્ કેવલી ।

તયા જોગે નિરુમિત્તા, સેલેસિં પહિવજ્જડ્ ॥૪-૨૩॥

જ્યારે જિન અને કેવળી એવો તે લોકને અને અલોકને બાણે છે, ત્યારે (છેલ્લા અંતર્મુહૂર્તમાં) મન-વચન-કાર્યારૂપ સૂક્ષ્મ બાદર સર્વ જોગે=યોગોને નિરુમિત્તા=રોકીને (વ્યાપાર તજીને) સેલેસિં=શૈલેશીને (આત્મપ્રદેશોની મેઝુપર્વત નિશ્ચળ અવસ્થાને) પહિવજ્જડ્=પ્રાપ્ત કરે છે. (૪-૨૩)

(૫૫) જયા લોગે નિમ્મિત્તા મેગમિ પઢિવજ્જહ ।
તયા કમ્મ સ્વપિત્તા ણ, મિદ્ધિ મગ્ગ નીરસો

॥૪-૨૪॥

જ્યારે યોગોને રોક્ષીને ડોહીથી અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરે છે ત્યારે સવકર્મોને દાન કરીને નીરસો=કમ રજ્જરહિત વ્યવસ્થા આત્મા સિદ્ધિને (સિદ્ધશિવારૂપ ત્યાગને) પામે છે (૪-૨૪)

(૫૬) જયા કમ્મ સ્વપિત્તા ણ, મિદ્ધિ મગ્ગ નીરસો
તયા લોગમધયત્થો, મિદ્ધો હય્વહ માસઓ ॥૪-૨૫॥

જ્યારે સવકર્મોને ખપાવીને રજ્જરહિત તે સિદ્ધિને પામે છે, ત્યારે લોગમધયધો=ત્રણ લોકના મસ્તકે રહેલો (કમરૂપ બીજના અભાવે પુનઃસંસારમાર્ગરૂપ નહિ થવારૂપ) માસઓ=શાશ્વત મિદ્ધો હય્વહ=સિદ્ધ થાય છે (૪-૨૫)

[ઉપરની ત્રાયાઓમાં જિનેશ્વરોએ કહેના સમ્યક્ જ્ઞાન-કિંવાન પામીને આત્મા ઉત્તરારૂપે રૂપોના પ્રતીકરૂપે રૂપરૂપીમાં કેવા ક્રમે ચલે છે અને અંતિમ ધોરને ત્રી ગતિ સિદ્ધિ છે એ જાણવાની જાન-ચારિત્ર્યમંત્રુ ઉત્તમ કળ જાનવ્યુ છે એમાવસ્થાન વીતરાગપ્રરૂપિત ધર્મનો અનુપમ મદિમા અને અનિવાર્ય આવશ્યકતા સમજાવી છે]

ધર્મના એ ફળો કેને દુલ્લભ-મુલ્લભ થાય તે કહે છે—
(૭) મુહમાયગસ્મ સમણમ્મ, માયાઉલ્લગસ્મ નિગામમાહમ્મ ।
ઉચ્છોલ્લણાપહોઅમ્મ, દુલ્લહા મુગઈ તારિસગસ્મ

॥૪-૨૬॥

મુહમાયગાસ (પૌદ્ગલિક વિષયસુખોને ભોગવવામા

આસક્ત)મુળશીલ, માયાત્મગમ્=(ભાવિ તેવાં) સુખોને મેળવવામાં એકચિત્ત, નિગમમાઝમ્=(જ્ઞાન-ક્રિયા પ્રત્યે અનાદર કરીને વારંવાર-ઘણુ) કાયમ શયન કરનાર અને ઉચ્છોલના-પહોઅસ=વારંવાર હાથ-પગ-મુળ કે વસ્ત્રાદિ ધોવાની ટેવવાળા તારિસગસ સમળમ્=તેવા (શિથિલાચારી) શ્રમણને સુગઈ=દુર્લભા=(મોક્ષપ્રાપ્તિ પર્યન્તની) સફળિ દુર્લભ છે. (૪-૨૬)

(૫૮) તવોગુણપહાણસ, ઉજ્જુમઙ્ઙં સંતિસંજમરયસસ ।

પરીસહે જિણંતસસ, સુલહા સુગઈ તારિસગસસ ॥૪-૨૭॥

છઠ્ઠ-અઠ્ઠમ આદિ તવોગુણપહાણસ=તપ ગુણ જેનામાં શ્રેષ્ઠ હોય, ઉજ્જુમઙ્ઙં=(મોક્ષમાર્ગને પાળવામાં) સરળબુદ્ધિવાળો હોય, સંતિસંજમરયસસ=ક્ષમાપૂર્વક સંયમમાં રક્ત અને ક્ષુધાદિ પરીપહોને જીતનાર હોય, તારિસગસસ=તેવા સાધુને ઉપર કહેલી સફળિ સુલભ છે. (૪-૨૭)

(૫૯) પચ્છાવિ તે પયાયા, સિવ્વં ગચ્છંતિ અમરભવણાઈ ।

જેસિં પિઓ તવો સંજમો ય, સંતી ય વંમચેરં ચ

॥૪-૨૮॥

જેઓ પચ્છા=પછી (વૃદ્ધાવસ્થામાં, અથવા ચારિત્રને વિરાધીને પાછળથી પ્રાયશ્ચિત્ત અંગીકાર કરવાથી, કે ફરીથી) પયાયા=પ્રબળતા (દીક્ષિત થયા હોય, અને)જેસિં=જેઓને (તથાવિધ નિરતિચાર પાલન નહિ કરી શકવા છતાં) તપ, સંયમ, ક્ષમા અને બ્રહ્મચર્ય પ્રિય હોય તે=તેઓ સિવ્વં=શીઘ્ર અમરભવણાઈ=દેવલોકને ગચ્છંતિ=પામે છે. (૪-૨૮)

પાંચમું પિંડેપણું અધ્યયન

આ અધ્યયનમાં પિંડ એટલે આહાર-વસ્ત્ર-પાત્ર-વસાં વગેરે સંયમ અને શરીર માટે ઉપકારક પદાર્થોને મેળવવાનું ઘવણા નિર્દેષ માગી જતાં હોવાથી તેનું પિંડ+ઘવણા પિંડેપણું એવું નામ છે. પિંડશુદ્ધિ સાથે જીવું—આવણું બોલવું—સોજન કરવું વગેરેનો પણ ઉત્તમ વિધિ અને પ્રત્યેક પ્રવૃત્તિ કરતાં શરીર, સંયમ અને શાસનની રક્ષા થાય તે વિશિષ્ટ ઉપાયો કહેલા છે—

[ખીજને લેશ પણ દુઃખ ન થાય, એ રીતે આત્મવિદ્યાસં અનન્યસાધનભૂત માનવદેહને ટકાવવાના ધ્યેયથી અનાસક્તતા અન્નાદિ મેળવવું તેને લિક્ષા કહેવાય છે. સર્વપરિગ્રહનો ત્યાગી સા વર્ગ આવી લિક્ષા મેળવવાનો અધિકારી બને છે. એને લિક્ષા આપવાં ગૃહસ્થને પણ ધર્મની સિદ્ધિ અને પાપથી શુદ્ધિ થાય છે. કારણ સર્વજીવોની દયા-રક્ષા કરનારા સાધુઓ જીવમાત્રના ઉપકારી છે. એ સેવા કરવાનો એક પ્રકાર લિક્ષા આપવી તે પણ છે. ક્રોધને દુઃ ન થાય, કે નહાનામા નહાના જીવની પણ હિંસા ન થાય, એ રી લિક્ષા મેળવીને જીવનનિર્વાહ કરવો, તે ખાડાની ધાર ઉપર ચાલ તુલ્ય ક્લિષ્ટતમ કાર્ય છે. તેમાથી જીવી રીતે પાર ઉતરવું તે અધ્યયનમાં વિસ્તારથી—શક્ય બને તે રીતે જણાવેલું છે સંયમ રક્ષા માટે ઉપરના અધ્યયનમાં કહ્યું, હવે સંયમ જેટલી જ અગ દેહરૂપ સાધનની પણ હોવાથી અહીં તેના નિર્વાહનો ઉપાય બતાવે અથવા ચોથા અધ્યયનમાં પ્રાણાતિપાતવિરમણાદિ મૂળ ગુણો કહ્યા આમા ઉત્તરગુણો કહે છે, એમ ચોથા પાચમાનો સંબંધ સમજવે

मिश्रवार्त्तम-विष्णुः ॥१-१॥

(૧-૧)

(૧-૧)

આ ચાલ્યાથી અમારા જાગૃતી દલ નો નિર્ણય સમજવા
 અમને શ્રદ્ધાના બેજનનો દેશના દારૂ તને વને
 નહિ દેના સપ્રામ' હતુ તથા અપાયાદિ સવમ-
 મા વર્તનારને પ્રાપ્ત થયેલા સમજવા સવમજમા પ્રમાણે
 કાલ પુત્ર મિશ્રા માટે અનધિગમી સમજના એમ મુ વિવાદ
 એ અત્ર પશુ સમજી સેતુ]
 ને મિશ્રાએ બીકજેવાને શાલ

(૬૦) સ ગામ વા નગર વા, મોળાવ વા, ચર મદમળાવ વા, નિધિ કહે છે—

चर मदमण्डविगमो, जयविजयतन येयसा ॥७-२॥

गाभमा ४ नगरमा गायरमागओ=गोथरीमा
 अग्रगत (अधिकारी) स मुर्णी=ते मुनि अणुत्रिगा=
 द्वेग रहित, अव्वक्खित्तेण चयसा=अव्वाक्षिस चित्तथी
 (७५योऽयुक्ता) मदधीमे धीमे यावे (१-२)

માર્ગ સદ્ એવન હોય તો જ જયં=યતનાપૂર્વકે
પરક્રમે=પરાક્રમે-સાવધ બનીને ચાલે.) (૧-૬)

[અહીં સદ્ પદ બસદ્ અર્થમાં સમજવું. પ્રાકૃત નિયમ પ્રમાણે
અ લુપ્ત સમજવો જયં ક્રિયાવિગ્રેપણ અને બન્નેનું વગેરે પદોમાં
તૃતીયા વિભક્ત સમજીના અર્થમાં સમજવી.]

સામાન્ય વિધિ કહીને હવે પૃથ્વીકાયની યતના કહે છે—
(૬૭) ઇંગાલં છારિઅં રાસિં, તુસરાસિં ચ ગોમયં ।

સસરક્ષેહિં પાણિં, સંજઓ તં નદ્કમે ॥૧-૭॥

ઇંગાલં=અંગારાના ઢગલાને છારિઅં રાસિં=ભસ્મ કે
ક્ષારના ઢગલાને તુસરાસિં=કોઈ જાતિનાં ક્ષેતરાંના
ઢગલાને અને ગોમયં=છાણાંના ઢગલાને (એ વસ્તુઓ
અચિત્ત હોય તો પણ) તં=તેને સંજઓ=સાધુ સસરક્ષેહિં=
સચિત્ત પૃથ્વીની રજથી ખરડાયેલા પગે, નદ્કમે=ન
ઉદલંધે (ઉપર ન ચાલે.) ૧-૭)

[અંગારા કોલસાંપ સમજવા. એ દરેક અચિત્ત ઉપર ચાલતા
પણ પગે લાગેલી સચિત્ત રજપ પૃથ્વીકાયની હિંસા થાય.]

હવે અપકાય આદિની યતના માટે કહે છે—

(૬૮) ન ચરેજ્જ વાસે વાસંતે, મહિયાણ વ પડંતિણ ।

મહાવાણ વ વાયંતે, તિરિચ્છસંપાદમેસુ વા ॥૧-૮॥

વાસે વાસંતે=વરસાદ વરસતે કે મહિયાણ=ધૂમ્રમસ
પડે ત્યારે, અપકાયની યતના ધરછતો સાધુ રસ્તે ન ચાલે.
(નીકળ્યા પછી વરસે તો એકાન્ત સ્થાને ઉભો રહે) તથા
મહાવાત (આકરો પવન) વાતે છતે અને તિરિચ્છસંપાદમેસુ=
તિર્છા જીવો પડતે છતે, અર્થાત્ પતંગીયાં-તીડ આદિ

[૪૬વાદ એવો છે કે-ચિત્તનું આકર્ષણ થવાથી ચોથા વ્રતમાં આહારાદિ લેતા એવાના યુદ્ધિમાં ઉપયોગ ન રહેતાં હિંસા થવાથી પહેલા વ્રતમાં, તે સીતે મેળવવા-ઓળખવા માટે પૂજ્યથી-ખોલવાથી ખીજન વ્રતમાં, વિનાના વિરુદ્ધ તીર્થંદર અદત્ત થવાથી ત્રીજન વ્રતમાં અને સ્ત્રીમાં મમત્વ થવાથી પાંચમાં વ્રતમાં પીડા એટલે અનિચ્છા લાગે. પરિણામે ભાવથી સંવમના પરિણામેનો પણ નાશ થાય અને દ્રવ્યથી વેપ પણ છોડવાનું બને. એમ એક દેવથી પાંચે મહાવ્રતોને અને તેથી દ્રવ્ય-ભાવ ચારિત્રને હાનિ પહોંચે છે.]

(૭૧) તમ્હા એયં વિયાણિત્તા, દોસં દુગ્ગઙ્ગદ્ધણં ।

વજ્જણે વેસસામંતં, મુણી એગંતમસિસે ॥૧-૧૧॥

xxx તમ્હા=તે માટે એયં=એ ઉપર કહેલા દોસં= દોષને બાણીને, એગંતં=મોક્ષને અસિસે=આશ્રિત (સાધતો) મુનિ દુર્ગતિને વધારનાર વેશ્યાના વસવાટવાળા રસ્તાને વજ્જણે=વળે. (૧-૧૧)

(૭૨) સાણં સૂયં ગાવિં, દિત્તં ગોણં હયં ગયં ।

સંઢિબ્ભં કલહં જુદ્ધં, દૂરઓ પરિવજ્જણે ॥૧-૧૨॥

xxx વળી મોક્ષનો સાધક મુનિ માર્ગે ચાલતાં સાણં=કુતરાને, સૂયં ગાવિં=તુર્ત વીઆએલી ગાયને, દિત્તં=મદોન્મત્ત ગોણં હયં ગયં=ખળદને, ઘોડાને, હાથીને, (અર્થાત્ તે હોય તેવા માર્ગને) અને સંઢિબ્ભં=ખાલકો રમતાં હોય, કલહં=વાફકલહ (કજીઓ ચાલુ હોય, જુદ્ધં=શસ્ત્રોથી યુદ્ધ થતું હોય તે માર્ગે દૂરથી જ તજી દે. એ રસ્તે ન જાય. (૧-૧૨)

અન્યથા શરીરવિરાધના અને લોકામાં ઉપકાર થવાથી સંયમ-
વિરાધના, એમ બન્ને વિરાધના થાય.]

(૭૫) આલોઅં ધિગ્ગલં દારં, સંધિં દગમવળાણિ અ ।

ચરંતો ન વિનિજ્ઞાણ, સંકટ્ટાણં વિવજ્જણ ॥૧-૧૫॥

વળી માર્ગે ચાલતો મુનિ આલોઅં=ગોળ ખારી
વગેરેને ધિગ્ગલં=પૂરી દીધેલા દારં=ભીંત વગેરેના દ્વારને
સંધિં=પૂરી દીધેલા સાંધાને (ખાતર વગેરે માટે કરેલા
છિદ્રાદિને) દગમવળાણિ=પાણીઆરાંને, ઇત્યાદિ ખીજને
શંકા થાય તેવાં સંકટ્ટાણં=શંકાસ્થાનોને, ન વિનિજ્ઞાણ=
ધારી ધારીને ન જુવે, કિન્તુ જોવું વળે. (૧-૧૫)

[એવું જોવાથી ખીજને 'આ ચોર હશે એવી, કે ચોરી થઈ
હોય તો એ ચોરી ગયો હશે' વગેરે શંકા થાય, એથી સંયમની
હલકાઈ થાય ને શિક્ષા વગેરેથી શરીરની વિરાધના પણ થાય.]

(૭૬) રત્તો ગિહ્વર્ણં ચ, રહસ્સારક્ષિયાણ ચ ।

સંકિલેસકરં ઠાણં, દૂરઔ પરિવજ્જણ ॥૧-૧૬॥

રત્તો=ચક્રવર્તી આદિ રાજાના ગિહ્વર્ણ=ધનિક-
ગૃહસ્થોનાં, આરક્ષિયાણ=આરક્ષકોનાં(કોટવાળોનાં)અને
રહસ્સ=ગુપ્ત ચોરડા વગેરે સંકિલેસકરં=સંકલેશ કરનારા
ઠાણં=સ્થાનોને દૂરથી જ તળે, ધારીને જુવે નહિ. (૧-૧૬)

[રાજા કે શ્રીમંતોના સ્થાનો જોવાથી અસંયમની દુષ્ટ
ઈચ્છાઓ થાય અને કોટવાળ વગેરેની ગુપ્ત વાત પ્રગટ થઈ હોય કે
થાય તો જોનાર સાધુને ગુન્હેગાર માની શિક્ષા ઉરે, વગેરે વિવિધ
નો સંભવ સમજવો.]

ઝગહંસિ=અવગ્રહને અજાડા=પ્રાચ્યા વિના (અનુમતિ વિના) અપ્પણા=પોતે (સ્વયં) ન અવપંગુરે=ન ઉઘાડે. તથા બંધ કરેલા કવાટું=કમાડને પણ પોતાની મેળે ન વળુહિજા=ન ઉઘાડે. સખળ કારણે તો 'ધર્મલાલ' ઉચ્ચારીને અનુમતિ મળે તો ઉઘાડે. (૧-૧૮)

[અનુમતિ વિના અદત્તાદાન અને ઉઘાડતા દેવાદિનો સંભવ રહે]

(૭૬) ગોઅરગ્ગપવિટ્ઠો ય, વચ્ચમુત્તં ન ધારણ.

ઓગાસં ફાસુઅં નચ્ચા, અણુન્નવિય વોસિરે ॥૧-૧૯॥

વળી ગોચરી માટે જનારો સાધુ વચ્ચમુત્તં=વડી-લઘુ-નીતિને ન ધારણ=રોકે નહિ, નીકળતાં પહેલાં બાધા ટાળે, એમ છતાં કોઈ કારણે બાધા સહિત નીકળવું પડે કે પુનઃ બાધા થાય, તો ફાસુઅં=પ્રાસુક (નિર્જીવ) ઓગાસં=અવકાશને (સ્થાનને) નચ્ચા=બાણીને (શોધીને) અણુન્નવિય=તેના સ્વામીની અનુશા (અનુમતિ) મેળવીને ત્યાં વોસિરે=વોસિરાવે (બાધા ટાળે). (૧-૧૯)

[વડીનીતિ રોકવાથી જીવિતને અને લઘુનીતિ રોકવાથી નેત્રોને ઉપધાત થાય, એવો ઉપધાત હિતકર નથી, માટે સાથેના સંધાટકને પાત્રાદિ સોપીને યોગ્ય ભૂમિમા બાધા ટાળવી જોઈએ. આધનિયુક્તિ ગ્રન્થમા વિસ્તારથી કહેલો તેનો વિધિ જાણવા યોગ્ય છે.]

(૮૦) નીયદુચારં તમસં, કુટ્ટગં પરિવજ્જણ.

અચક્ખુવિસઓ જત્થ, પાણા દુપ્પહિલેહગા ॥૧-૨૦॥

જત્થ=જ્યાં અચક્ખુવિસઓ=નેત્રોથી ન દેખી શકાય

૭ ારં=ધરતું દ્વાર નીચું (કે નહાતું) હોય, તમસં=

વચ્છગં વા વિ=અથવા વાછરડાને પણ ઉલ્લંઘિત=
ઓળંગીને, કે વિચિત્રાણ=હાંટીને (દાદી મૂઢીને) કે
ખસેડીને મંજળ=આધુ પ્રવેશ ન કરે. (અર્થાત્ પ્રવેશની
દુષ્કરતા હોય ત્યાં ન જાય.) (૧-૨૨)

[પશુઓથી ગરીરને બાધા અને અસમ્ય વર્તન થવાથી
અપભ્રાજનારૂપ સંયમને પણ બાધા થાય. ઉપલક્ષણથી ઘેરા ઘેરી
બકરી કુતરી આદિ પણ સમજી લેવાં.]

(૮૩) અસંસત્તં પલોહજ્જા, નાહદ્રાવલોઅણ ।

અપ્પુલ્લં ન વિનિજ્જાણ, નિયટ્ટિજ્જ અયંપિરો ॥૧-૨૩॥

વળી સાધુ (દાત્રી-સ્ત્રી વગેરેને) અસંસત્તં=અનાસક્ત
દષ્ટિથી જુવે, (નજર સાથે નજર મેળવે નહિ), ઘરમાં
પણ અતિ દૂર (લાંબી નજરે) ન જુવે, (ઘરના બીજા
પરિવારને પણ) અપ્પુલ્લં=ફાટી આંખે (ધારી ધારીને) ન
જુવે અને (અશનાદિ ન મળે તો પણ દીન કે કઠોર વચનને)
અયંપિરો=ન બોલતાં નિયટ્ટિજ્જ=પાછો ફરે. (૧-૨૩)

[વિકારીદષ્ટિથી, લાંબીનજરે, કે ફાટીનજરે જોવાથી લઘુતા,
કુશીલપણની શંકા થાય અને દીન કઠોર બોલતાં સંયમની
અપભ્રાજના થાય, વગેરે દોષો સમજવા. કેટલાક આ ગાથાનો
'માર્ગે ચાલતા એ પ્રમાણે ન જોવું,' એવો અર્થ કરે છે.]

(૮૪) અહમ્મિં ન ગચ્છેજ્જા, ગોઅરગગઓ મુળી ।

કુલસ્સ મ્મિં જાણિત્તા, મિયં મ્મિં પરક્કમે ॥૧-૨૪॥

ગોચરી ગએલો મુનિ ઘરમાં અહમ્મિં=મર્યાદા
ઉપરાંત અંદર ન જાય, કિન્તુ કુલસ્સ મ્મિં=ઉત્તમ-મધ્યમ

ત્યાં) મન્વિન્દ્રિયસમાદિન=અર્થ ઇન્દ્રિયોથી અમાહિત-
(શબ્દાદિ વિષયોમાં આસક્તિ તણને) ઉભો રહે. (૧-૨૬)

માર્ગમાં ચાલવાનો, ઘરમાં રેસવાનો અને ઉભા રહેવાનો
વિધિ કહ્યો, હવે અશનાદિ લેવાનો વિધિ કહે છે—

(૮૭) તત્થ સે ચિદ્દુમાણમ્સ, આહરે પાણમોઞ્ણં ।

અકપ્પિઅં ન ગેઠ્ઠિજ્જા, પડિગાહિજ્જ કપ્પિઅં

॥૧-૨૭॥

ત્યાં ઉભા રહેલા સે=તે સાધુને (વહોરાવવા માટે)
પાણી, ભોજન, આહરે=ગૃહસ્થ લાવે તેમાંથી અકલ્પ્યને
ગ્રહણ ન કરે, કલ્પ્યને પ્રતિગ્રહણ કરે. (સ્વીકારે) (૧-૨૭)

[અકલ્પ્યના નિષેધથી કલ્પ્યનું વિધાન થવા છતાં પુનઃ
'કલ્પ્યને ગ્રહણ કરે' એમ કહ્યું, તેથી એમ સમજવું કે કલ્પ્યવસ્તુમાં
સારા-નકારાનો વિકલ્પ કર્યા વિના સમભાવે લેવી. 'ગિણિહજ્જ'ને
બદલે 'ઈચ્છિજ્જ' એવો પણ પાઠ અન્ય ગ્રન્થોમાં છે]

(૮૮) આહરંતી સિયા તત્થ, પરિસાહિજ્જ મોયણં ।

દિત્તિઅં પડિઆહ્વસે, ન મે કપ્પઈ તારિસં ॥૧-૨૮॥

આહરંતી=આહાર-પાણીને લાવતી ગૃહસ્થ સ્ત્રી સિયા=
કદાચિત્ ત્યા ભોજનને પરિસાહિજ્જ=વેરે-ઢાળે, તે
દિત્તિઅં=તે દાત્રીને પડિઆહ્વસે=પ્રતિષેધ કરે, કે મે=મને
તારિસં=તેવું (લાવતાં ઢાળાયું હોય તે) કલ્પે નહિ. (આ
ગ્રહણેષણના દશ પૈકી દશમો ઇર્દિત દોષ કહ્યો.) (૧-૨૮)

[પ્રાયઃ રસોષમાં કે દનમાં સ્ત્રીનો અધિકાર હોવાથી અહીં
સ્ત્રીને કહેલું છે, છતાં ઉપલક્ષણથી વહોરાવનાર સ્ત્રી કે

તેણું કરનારીને તજે. અર્થાત્ 'મારે એ રીતે લાવેલું કલ્પે નહિ' એમ પ્રતિષેધ કરે. (આ છદ્ધા દાયક દોષનો પ્રકાર સમજવો) (૧-૨૯)

(૯૦) સાહદ્દુ નિક્ષિવિત્તા ણં, સચિત્તં ઘટ્ટિઆણિ ય ।

તહેવ સમણઢાણ, ઉદગં સંપણુલ્લિઆ ॥૧-૩૦॥

(૯૧) ઓગાહરૂત્તા ચલરૂત્તા, આહરે પાણમોઝણં ।

દિંતિઅં પહિઆરૂક્ષે, ન મે કપ્પરૂ તારિસં ॥૧-૩૧॥

સમણઢાણ=સાધુને (દાન કરવા) માટે દાત્રી સાહદ્દુ=સંહરીને (મૂળ ભાજનમાંથી ખીન્ત ભાજનમાં લઇને) કે ખીન્ત ભાજનમાં નિક્ષિવિત્તા=નાખીને (વહોરાવવા માટે ભાજન ખાલી કરીને), સચિત્તને ઘટ્ટિયાણિ=સંઘટ્ટીને (સ્પર્શીને) તહેવ=તે જ રીતે સચિત્ત જળને (પાત્રને) સંપણુલ્લિઆ=હલાવીને (૧-૩૦) તથા વર્ષાકાળે આંગણમાં ઝીલેલા જળને ઓગાહરૂત્તા=પ્રોતાની પાસે લાવીને (સંઘટ્ટીને અથવા તેમાં ચાલીને), ચલરૂત્તા=તેવા જળને હલાવીને, પાણમોઝણં=આહારપાણી વગેરેને આહરે=કાવે, તો તે દાત્રીને પ્રતિષેધ કરવો કે મારે (તે રીતે લાવેલું) કલ્પે નહિ. (અહીં એષણાના દશ દોષો પૈકી નિક્ષિપ્ત, પિહિત, સંહૃત, તથા દાયક દોષના પણ પ્રકારો જણાવ્યા છે.) (૧-૩૧)

[સાધુને અર્થે સંહરણુ કરતા ૧-પ્રાસુકવસ્તુ પ્રાસુકમા, ૨-પ્રાસુક અપ્રાસુકમા, ૩ અપ્રાસુક પ્રાસુકમા અને ૪-અપ્રાસુક અપ્રાસુકમા લેવી, એમ ચાર ભાંગા થાય, (અહીં પ્રાસુક એટલે નિર્જીવ અને અપ્રાસુક એટલે સજીવ સમજવું.) તેમા પ્રાસુકને પ્રાસુકમા લેવી એ

માનુષ નિમિત્ત ખરવાય, તેા ઈ વિગતનાં દેખ માનુષે જાણે, તેને પુરુષ માં કયાં છે. માટે જ ખરગ્રંથના લક્ષણપાત્રથી માયગ્રંથ દ્વારા લેવાનું વિધાન જે મેંતા આપે બાંધે ગાળે એ માં કહેવાયું.]

(૬૩) एवं-उदङ्गले ममिणिद्वे, ससरक्खे मट्टिया ऊसे ।
हरियाले हिगुलए, मणोसिला अंजणे लोणे ॥१-३३॥

એ પ્રમાણે ઉદગ્ગલે=નીતરતા પાણીવાળા હાથ વડે, ('હથેળ' પદ પાછળની ગાથાનું આદી' નેડવું.) સસિણિદ્વે= નહિ ગળતા પણ લીંબાએલા હાથે, સસરક્ખે=(પૃથ્વી-કાયથી) રજથી ખરડાએલા, મટ્ટિયા=માટીવાળા, ઝસે=ઘસ (પાણીના ક્ષાર)વાળા, હરિયાલે=હડતાલવાળા, હિગુલએ=હિંગલોકવાળા, મણોસિલા=મનશીલવાળા, અંજણે=રસ અંજન (સુરમા)વાળા, લોણે=સમુદ્ર વગેરેમાં પકાવેલા લૂણવાળા, એવા હાથ કે કડછી આદિથી વહોરાવનારને પણ નિષેધ કરવો. (૧-૩૩)

[પાણી, રજ, માટી વગેરે કાઈ પણ સચિત્તથી ખરડાયેલા હાથ કે સાધનથી વહોરતા તે તે જીવોની વિરાધના થાય. હડતાલ, હિંગલોક, મનશીલ, અંજન અને લૂણ, એ સર્વ સચિત્ત પૃથ્વીકાય છે]

(૬૪) गेरुअ-वन्निअ-सेढ्ढिअ, सोरट्ठिअ पिट्ठकुवकुसकए (य) ।

उक्किट्ठमसंसट्ठे, संसट्ठे चेव वोधव्वे ॥१-३४॥

(૬૫) असंसट्ठेण हत्थेण, दक्खीए भायणेण वा ।

दिज्जमाणं न इच्छिज्जा, पच्छाकम्मं जहि भवे

॥१-३५॥

૧	સંજ્ઞાત્રય	સંજ્ઞાપાત્ર	સાવરંગા ૬૫	એટલે અસંખ્ય
૨	" "	" "	નિરવરંગા "	વસ્તુ લેતી અને
૩	" "	અસંજ્ઞા	સાવરંગા "	નિરવરંગા એટલે
૪	" "	" "	નિરવરંગા "	સમખર્ચ વસ્તુ લેતી.
૫	અસંજ્ઞા	સંજ્ઞાપાત્ર	સાવરંગા "	તેમાં ૧-૩-૫-૭
૬	" "	" "	નિરવરંગા "	ભાગા કદાચ અને
૭	" "	અસંજ્ઞા	સાવરંગા "	એવ અકદાચ છે,
૮	" "	" "	નિરવરંગા "	તેમાં પણ પહેલો
				સર્વથા શુદ્ધ અને
				છેલ્લો સર્વથા અ-

શુદ્ધ છે, ત્રીજા પાત્રમાં સાતમાંમાં હાથ પાત્ર અસંખ્ય છતાં વહોરવાની વસ્તુ સમખર્ચ નહિ વહોરવાથી પાત્ર-હાથ તુર્ત દોવાનો સભવ ન હોવાથી કદાચ સમજવું. બન્ને ગાથામાં ભાવ એ છે કે દાન લેતા કે લીધા પછી પૃથ્વીકાયાદિની વિરાધના થાય તેવું ન લેવું.]

(૬૬) સંસદ્ધેણ ચ હૃત્થેણ, દવ્વીએ ભાયણેણ વા ।

દિજ્જમાણં પહિચ્છિજ્જા, જંતત્થેસણિયં ભવે ॥૧-૩૬॥

સંસદ્ધ (ગૃહસ્થે પોતાના અર્થે ખરડેલા) હાથ, કડછી કે વાટફી આદિ પાત્રથી દિજ્જમાણં=દેવાતું હાથ તત્થ=તેમાં પણ જં=જે એસણિયં=શુદ્ધ (સંસદ્ધ દોષ સિવાય પણ આધાકર્મ વગેરે) દોષોથી રહિત હાથ, તેને પહિચ્છિજ્જા=અહણુ કરે. (આ ચાર ગાથાઓમાં પશ્ચાત્કર્મ અને વિષ્ણુ દોષ જણાવ્યો.) (૧-૩૬)

(૬૭) દુણ્હં તુ મુજ્જમાણાણં, એગો તત્થ નિમંતણ ।

દિજ્જમાણં ન હિચ્છિજ્જા, હંદં સે પહિલેહણ ॥૧-૩૭॥

(૬૮) દુષ્ટ તં મુચમાણાણં, દો વિ તય નિમત્તળ ।
 દિવ્યમાણં પઠિચ્છિજ્ઞા, જતયેમણિય મય ॥૧-૩૮॥

દુષ્ટ મુચમાણાણ=જેના બે પાતક (માલીક) હોય,
 તે વસ્તુ દેવા એક નિમત્તલ કરે તો તે ત્રિમાણ-અપાતુ
 લેવા ઇચ્છવું નહિ કિન્તુ મ=તે બીજાની છદ=છદ્દાને
 પરિહાસ=જોવી ને બીજો પણ આપવા ઇચ્છે એમ
 તેના મુખ-નેત્રાદિના વિભવથી સમભય તો લેવું
 ન તથા ન લેવું (૧-૩૭) બે પાતક (માલીક) દોય
 બંને નિમત્તલ કરે તે દાનમાં પણ દોય રહિત-એપણી
 દોય તે લેવું (આ અનિચ્છ દોય જણાવે) (૧ ૩૮)

[છેલ્લો વિન લગાવી અર્થ યાત્રા કરના ન હોય
 કાય કપી મુચ ધાતુન અર્થ પાત્રન આ ન હોય ॥
 દેવતા બે નય જ ન ન હોય ના ન હોય ॥
 દોન તેના માટે પણ એ જ નિમિત્ત ॥ ૧૪ ॥

(૬૯) મુચ્ચિર્ણાણ ડનત્ય, સિચિહ પાણમોઝળ ।
 મુચમાણ મિગ્ગજ્ઞા, મુત્તમમ પઠિછળ ॥૧-૩૯॥

મુચ્ચિર્ણાણ ગર્ભવતી માટે ડનત્ય વ=કપેલુ (તના
 માટે) વિવિધ પાન-ભોજન પ્રાણપાણી કે સાકર પાણ
 વગેરે) મુચમાણ=જે તેને ખાવાનું (અભિવચિત) હાય તને
 તજવું મુત્તમમ=આતા વધેલું પુરૂ હોય તં લેવું (૧-૩૮)
 [છેલ્લો અપૂરુ રજવાની ડનત્ય પાન-પાત્ર થત ॥
 ॥ સ્વલ્પિ છે તની છેલ્લો પણ થતા પછી તં દેવા ૮ ૭ ૮
 થી તને અનુમતિ-ઉપમાર કાય માટે ૧૪ ॥

(૧૦૦) સિયા ય મમણદ્વાદ, ગુચ્ચિર્ણી કાલમામિર્ણી ।

ઉદ્ધિઆ વા નિસીડ્ઝા, નિસન્ના વા પુણુદ્ધા ॥૧-૪૦॥

(૧૦૧) તં ભવે ભત્તપાણં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।

દિત્તિઅં પહિઆહ્સે, ન મે કપ્પહ તારિસં ॥૧-૪૧॥

સિયા=કદાચિત્ કાલમાસિર્ણી=પ્રસૂતિઠાળના નવમા
મહિનાવાળી ગર્ભવતી સમણદ્વાદસાધુને માટે (દાન
આપુ, એ ઈચ્છાથી) ઉભી હોય તો નીચે જોસે, અથવા
જોઠેલી હોય તો =પુણુદ્ધા=પુનઃ ઉઠે-ઉભી થાય, (૧-૪૦)
તો તેના જોસવા ઉઠવાથી ગર્ભને પીડા થવાનો દોષ દાન
લેવાથી સાધુને લાગે, માટે તેવું ભોજન-પાણી સંજયાણ=
જિનાશાપાલક સાધુઓને અકલ્પ્ય થાય, માટે દાત્રીને
પ્રતિષેધ કરે કે મને તેવું કલ્પતું નથી. (આ દાયક
દોષનો ગર્ભિણી નામનો પ્રકાર કહ્યો) (૧-૪૧)

[વૃદ્ધસંપ્રદાય એવો છે કે ગચ્છવાસી (સ્થવિરકલ્પી) સાધુ
જોઠેલી કે ઉભી જે અવસ્થામાં હોય તે અવસ્થામાં આપે તો કાલ
માસમાં પણ કલ્પે. તે પહેલાના માસમાં જોસે ઉઠે તો પણ દોષ
નથી. જિનકલ્પક તો વિશિષ્ટ જ્ઞાનને થોગે ગર્ભાધાન દિવસને બાજુ
શકે, માટે પહેલા દિવસથી જ તે ગર્ભવતીના હાથે દાન ન લે.]

(૧૦૨) થળગં પિજ્જણમાણી, દારગં વા કુમારિઅં ।

તં નિક્ખિવિત્તુ રોઅંતં, આહરે પાણમોઅણં ॥૧-૪૨॥

(૧૦૩) તં ભવે ભત્તપાણં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।

દિત્તિઅં પહિઆહ્સે, ન મે કપ્પહ તારિસં ॥૧-૪૩॥

કરે કે મારે તેવું કહ્યપતું નથી. (આ અંકિતદોષ કહ્યો.) (૧-૪૪)

[જાણી ન અંકે કે આ ઉગ્રમાદિ દોષવાળું છે કે નિર્દોષ છે, ત્યાં સુધી તે શરૂ ન જાય. અંકા જતા લેવાથી નિર્દોષ હોય તે પાપુ ને દોષની અકાપર્યક છે તે દોષ લાગે.]

(૧૦૫) દગવારેણ વિહિંઅં, નીસાણ પીઢણ વા ।

લોઢેણ વા વિલેણેણ, સિલેસેણ વ કેણહ ॥૧-૪૫॥

(૧૦૬) તેં ચ ઉઝિમંદિઅં દિજ્જા, સમણઢા એવ દાવણ ।

દિત્તિઅં પહિઆહ્વે, ન મે કપ્પહ તારિસં ॥૧-૪૬

દગવારેણ=પાણી ભરેલા ઘડાથી (પાત્રથી), નીસાણ=પાટવાના સાધનભૂત પત્થરની નીશાથી, પીઢણ=કાઠન પાટલાદિથી, લોઢેણ=શિલાપુત્રથી, (નીસાતરાથી) લેવેણ=માટી છાણ વગેરે લેપથી, કેણહ વ=અથવા કોઈ (લાં મળી વગેરે) સિલેસેણ=ચીકાશથી દાન દેવાની વસ્તુ કે વસ્તુ જેમાં હોય તે પાત્રને વિહિંઅં=ઢાંકેલું કે લીપ હોય, (૧-૪૫) અને તેને સાધુને અર્થે જ ઉઝિમંદિઅં ઉઘાડીને કે ઉખાડીને દાવણ=દાયક દિજ્જા=આપે, દાત્રીને પ્રતિષેધ કરવો કે મારે તેવું કહ્યપતું નથી. (ઉલ્લિખ્ત દોષ કહ્યો) (૧-૪૬)

[સચિત્તથી ઢાંકેલું લેતા સયમવિરાધના, પત્થર-પા આદિ પડી જતા શરીર વિરાધના અને લીપેલાને લેવા પૂર્વકર્મ-પશ્ચાત્કર્મ વગેરે દોષો જાણવા.]

(૧૦૭) અસણં પાણગં વા વિ, સ્વાહમં સાહમં તહા ।

જં જાણિજ્જ સુણિજ્જા વા, દાણઢા પગહંમ ॥૧-

૧૮૮) ત મયે મત્તપાણ તુ, સજયાણ અરુપ્પિઞ ।
દિતિઞ પહિઆદ્ધમ્મે, ન મે વપ્પદ તારિમ ॥૧-૪૮॥

અર્થન, પાણી, ખાદ્યમ, તથા સ્વાદ્યમ, જે જે આમન્ત્રણ કરનારના બોલવા વગેરેથી કે બીજા કોઈ દ્વારા સાક્ષીને લણે કે હમ=આ ઘણટ્ટા=દાન માટે પગડ=કંઠે લે છે, (૧-૪૭) તે ભક્ષા અને પાણી સંયતને અકલ્પ્ય કહ્યું છે, માટે દાત્રીને પ્રતિપેદ કરે કે મારે તેવું ન કલ્પે (આ ઔદેશિકદોષને પ્રકાર લખ્યો) (૧-૪૭)

[૧૪મે બીર્તિ મંગલવા સન્યાસી બીખારી વટમાથ વગરને માટે તમાર દગવાથી ઔદેશિક દાન આપવા માટે મૂકી રાખવાની આપના દાન અને ઇતર બિહુકોને ન મંગવાની કે બોધુ મંગવાની અપીતિ થાય વગર દાન લેવા અર્થન=સ્નાયી ઇલા શમ તેવા આદાર પાન=પાન છીપ તવા વિવિધ પાણી ખાદ્યમ=તુમવા ના છુ જેલા અનાર તથા ફળા મેવા વગર અને વાદ્યમ=સ્વાદના ઉદેશથી ખવાતી વસ્તુઓ ચૂણાદિ સમસ્તુ]

૨૯) અવણ પાણગ વા વિ, સ્વાદમ સાદમ તદ્દા ।
જ જાણિજ્ઞ મુણિજ્ઞા વા, પુણ્ણટ્ટા પગડ હમ ॥૧-૪૯॥

૯) ત મવ મત્તપાણ તુ, સજયાણ અરુપ્પિઞ ।
દિતિઞ પહિઆદ્ધમ્મે, ન મે વપ્પદ તારિમ ॥૧-૫૦॥

અર્થ ઉપર પ્રમાણે લખ્યો માત્ર કોઈના મનુષ્યાદિ બિહુકોને કે પશુઓને ખવરાવવારૂપ પુણ્ણટ્ટા=પુણ્ય (દાવો) પણ ઉપર પ્રમાણે લખ્યો) (૧-૪૯-૫૦)
અહી પ્રત થાય કે આ નિરેશથી તે ઉત્તમધર્મના આદારાદિ

ન લેવાય, કારણ કે શિશુપદ્મો પૂજનના અર્થે લોય છે, બીજા
 ધુદોની જેમ આનંદભરી હોવા નથી. એવો ઉત્તર એ છે કે ધુસ
 (ઉદાગ) પગિનામથી પાનાના, કટંગના ચર્તે તોડક-ચાકર વગેરેના
 અર્થે તંબાર કહેવામાંથી અમુક પ્રમાણમાં છટકાનુમાર આપે તે લેવાનો
 નિષેધ નથી, પુણ્યાર્થે અધિક કર્યું લોય તેનો અડી નિષેધ કર્યો છે.
 ઉદારપ્રકૃતિવાળા આદર્શથી સ્વપ્રયોગને તંબાર કહેલી વસ્તુને પુણ્યકર્મ
 સમજીને નિમ્ન આપે તેમાં આપવા માટે આરંભ થતો નથી. ઉદેશ-
 પૂર્વકનો આરંભ તો અમુક દિવસે દાનના છરફે તંબાર કરવાથી થાય
 માટે તે નિષેધ છે. આથી એમ પણ નહિ કહી શકાય કે ઉદેશ વિનાનું
 દાન કદી મળે જ નહિ. વગેરે સમાધાન અલ્પક્રકરણાદિમાંથી જોડું]

(૧૧૧) અસળં પાળગં વા વિ, સ્વાઈમં સાઈમં તહા ।
 જં જાણિજ્જ સુણિજ્જા વા, વણિમઢ્ઠા પગહં ઇમં ॥૧-૫૧

(૧૧૨) તં ભવે ભત્તપાણં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।
 દિત્તિઅં પહિઆઈક્ખે, ન મે કપ્પઈ તારિસં ॥૧-૫૨॥

અર્થ ઉપર પ્રમાણે, માત્ર વણિમઢ્ઠા=કૃપણોને માટે.
 (દોષો પણ ઉપર પ્રમાણે.) (૧-૫૧-૫૨)

(૧૧૩) અસળં પાળગં વા વિ, સ્વાઈમં સાઈમં તહા ।
 જં જાણિજ્જ સુણિજ્જા વા, સમણઢ્ઠા પગહં ઇમં ॥૧-૫૩

(૧૧૪) તં ભવે ભત્તપાણં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।
 દિત્તિઅં પહિઆઈક્ખે, ન મે કપ્પઈ તારિસં ॥૧-૫૪॥

અર્થ ઉપર પ્રમાણે. માત્ર સમણઢ્ઠા=શ્રમણોને માટે
 (દોષો પણ ઉપર પ્રમાણે) (૧-૫૩-૫૪)

(૧૧૭) અસળં પાળળં વા વિ, ગ્વાડમં સાડમં તદ્વા ।

પુષ્કેસુ કુજ્જ ઝમ્મીનં, વીણસુ હરિણસુ વા ॥૧-૫૭॥

(૧૧૮) તં ભવે ભત્તપાળં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।

દિત્તિઅં પડિઆહ્મ્મે, ન મે કપ્પહ તારિસં ॥૧-૫૮॥

અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ પૈકી કોઈ પણ દેવાની વસ્તુ બાઈ-બુઈ આદિ કોઈ સચિત્તપુણ્યોની સાથે, ધાન્યના કણીઆ વગેરે ખીન્નેની સાથે, કે કોઈ પણ લીલી વનસ્પતિ સાથે ઝમ્મીસં=મિશ્ર થએલી (ભજેલી) હોય, (૧-૫૭) તો તેણું ભક્ત પાન સાધુઓને અકલ્પ્ય થાય, માટે દાત્રીને પ્રતિષેધ કરવો કે મારે તેણું કલ્પતું નથી. (આ એપણાના દશ દોષો પૈકી 'ઉન્નિમશ્ર' દોષ કહ્યો.) (૧-૫૮)

(૧૧૯) અસળં પાળળં વા વિ, સ્વાડમં સાડમં તદ્વા ।

ઉદગમ્મિ હુજ્જ નિક્કિલ્લં, ઉત્તિંગ-પળ્લેસુ વા ॥૧-૫૯॥

(૧૨૦) તં ભવે ભત્તપાળં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।

દિત્તિઅં પડિઆહ્મ્મે, ન મે કપ્પહ તારિસં ॥૧-૬૦॥

અર્થ ઉપર પ્રમાણે, માત્ર ઉદગમ્મિ=સચિત્ત પાણી ઉપર, ઉત્તિંગ=કીડીનાં નગરાં અને પળ્લેસુ=લીલ-કુળ ઉપર, નિક્કિલ્લં=મૂકેલું, એમ સમજણું. (આ નિક્ષિપ્ત દોષ કહ્યો.) (૧-૫૯-૬૦)

[અહીં અનંતર અને પરપર એમ મૂકવાના બે ભેદો છે. તેમાં પાણીમાં તરણ મૂકેલું માખણ, ઘી વગેરે અનંતર અને પાણીના ઘસ પર મૂકેલું દહીંનું પાત્ર વગેરે પરંપર નિક્ષિપ્ત એ પ્રમાણે કીડીનગર]

લઈને, અથવા જૂઝાતો હોય તો વજ્જાનિઆ=એક વાર
 (ઈન્ધનાદિ નાળીને) સળગાવીને, કે વજ્જાનિઆ=ચારવાર
 (ઈન્ધનાદિથી) પ્રજ્વલિત કરીને, (અથવા વસ્તુ બળી
 જવાના ભયે નિઘ્વાનિઆ=(ચૂલકે ચુલ્લી વગેરેને) જૂઝાવીને-
 એલવીને, તથા અધિક (ઉભરાય તેમ હોવાથી, કે દાન
 દેવા માટે, ચુલ્લી ઉપરની વસ્તુમાંથી) ઈમિન્ચિઆ=થોડું કંઈ
 લઈને, કે ઉભરાવાના ભયે અગ્નિમાં, ઉપર મૂકેલી વસ્તુમાં
 કે હાથમાં લીધેલી વસ્તુમાં, ચુલ્લી ઉપરનું કે જીભું પાણી
 નિમિસચિઆ=મિચન કરીને, અથવા ચુલ્લી ઉપરથી ભાજન
 કે તેમાંથી વસ્તુ લઈને. અથવા બળી જવાના ભયે કે દેવા
 માટે ઉપરની વસ્તુ નીચે ઉતારીને, એમ કોઈ પ્રકારે
 અગ્નિને સ્પર્શીને કે વિરાધીને દાન=આપે, (૧-૬૩) તો
 તે ભક્ત-પાન સંયતોને અકલ્પ્ય થાય, માટે દાત્રીને
 પ્રતિષેધ કરે કે મારે તેણું કલ્પતું નથી (૧-૬૪)

(૧૨૫) હુજ્જ કઢું સિલં વા વિ, ઇજ્જાલં વા વિ ઇગયા ।

ઠવિઅં સંકમઢાણ, તં ચ હોજ્જ ચલાચલં ॥૧-૬૫॥

(૧૨૬) ન તેણ મિવસ્તુ ગચ્છિજ્જા, દિઢો તત્થ અસંજમો ।

ગંભીરં જ્ઞસિરં ચેવ, સવ્વિદિઅસમાહિણ ॥૧-૬૬॥

ગૃહસ્થે વર્ષાઋતુ આદિ ઇગયા=કોઈ એક કાળે (ધર

કે આગણામાં ખાઈ-ખાડા-ટેકરા ઉપર) સંકમઢાણ=ચાલવા

માટે કઢું=કાષ્ટ (પાટીઉં વગેરે) કે સિલં=શિલા (પથર

વગેરે), ઇજ્જાલં વા=અથવા ઇટ (ઈટાળો વગેરે) ઠવિઅં

હુજ્જ=મૂકેલું હોય, તં ચ=અને તે ચલાચલં=અસ્થિર

(૧૦૯) પઞ્ચાગ્નિમે મહાદોમે, જાગિત્ત્વ મહેનિણી ।

તમ્હા (હંદિ) માલોદડં મિક્ત્વં, ન પટિમિષ્ઠંતિ મંજયા

॥૧-૬૯॥

તે માટે એવા (ઉપર ક્રાંતિ તેવા તે) મોટા દોષોને જાણીને સંયત મહર્ષિઓ નિશ્ચ માલોદડં=માલાપદ્ધત દોષવાળી સિક્ષાને અલ્પ કરતા નથી. (આ ત્રણ ગાથાઓમાં માલાપદ્ધતદોષ કહ્યો) (૧-૬૯)

[માલ એટલે માળાયા, તેમાંથી કંઈને વડોરાવડુ તે 'માલાપદ્ધત' કહેવાય. તેના ૧-૭૧યા થઈને 'ગજલી-ગી'કા વગેરેમાંથી લેવું પડે તે બિચારિયત, ૨-નીચે ભાગરા વગેરેમાંથી નીચા નમીને લેવું પડે તે અધારિયત, ૩-૭૧યા દ્રાકારાદિમાંથી લેતા પચથી ૭૧યા અને મરતડયા નીચા થઈને લેવું પડે તે ઉલ્લસિયત, તથા ૪-તિથ્યું (ગોખ ભીંત-કળાટ વગેરેમાં) મૂકેલુ ઘટાં લેતા મુશ્કેલી પડે તેવું તિર્ગકરિયત કહેવાય. એ ચારે લેદો વર્જવા.]

(૧૩૦) કંદં મૂલં પલંચં વા, આમં છિન્નં ચ સન્નિરં ।

તુંવાગં સિંગવેરં ચ, આમગં પરિવજ્જય ॥૧-૭૦॥

કંદં=(સૂરણાદિ સર્વ) કંદો, મૂલં=(સર્વ) મૂળિયાં, પલંચં=તાડનું ફળ (વગેરે). આમં છિન્નં ચ સન્નિરં=કાચું કે કાપેલું પત્રશાક (ભાજી), તુંવાગં=તુંબડું (કે અન્ય મતે લીલી તુલસી) સિંગવેરં=લીલુ આદુ, એ દરેક આમગં=કાચાં-સચિત્ત (તથા મિશ્રને પણ) વર્જવાં (આ અપરિણત દોષ કહ્યો) (૧-૭૦)

[કંદ-મૂલ વગેરે અન તડાયિક હોવાથી, ભાજી વગેરે સચિત્ત હોવાથી, ત્રસણવોની પણ સંભાવના હોવાથી નિષેધ કર્યો છે.]

વહુકટ્યં=ધાણા કાંટાવાળું કળ, અનિયં=અસ્થિતકવૃક્ષનું
(અગથીયાનું) કળ, તિદુયં=તિદુકવૃક્ષનું કળ, ત્રિદં=
ખીલીનું કળ, કન્દુયં=શેરડીના કકડા, સિંવલિં=
શાદમલી (વાલ વગેરેની) કળાઓ, વગરે અચિત્ત હોય તો
પણ (૧-૭૩) અપે=અદ્ય મોગળજાળ=ખાવાનું અને વહુ=
ધાણું કલ્પિતધર્મિણ=છોડી દેવા (પરઠવવા) યોગ્ય સિવા=
હોય, તેવું દેનારી બાઈને પ્રતિપેદ કરે, કે મારે એવું
કલ્પતું નથી. (૧-૭૪)

[તે કે પુદ્ગલનો માસ અને અનિગિયનો માણસ એવો
અર્થ થાય છે, છતાં મૂળમુલની પણ વિરાધના સર્વથા તજેલી હોવાથી
લેતા મૂકતા-હાલતા-ચાલતા, કેટલાક પ્રવૃત્તિ કરતાં જેઓ કાંઈ જીવની
મનથી પણ હિંસા ઈચ્છતા નથી, તેવા સાધુઓ પંચેન્દ્રિય જીવોના
ઘાત વિના જેનો સંભવ નથી જ, તેવું માંસ કે જીવતુ માંજીલુ લેવા
છરછે, એવા કલ્પના કરવી તે પણ બુદ્ધિની એક લારે હાસી છે-વિડંબના
છે. હજારો વર્ષોથી નિબ્બલ અને સમર્થજ્ઞાની ગ્રંથકારો જે શબ્દોનો
અર્થ તે તે વનસ્પતિનાં ફળરૂપે રૂંદે છે, તેનો વિરુદ્ધ અર્થ કરવો તે
માધ્યસ્થ નહિ પણ પરમતઅસહિષ્ણુતાનું કે જડબુદ્ધિનું પરિણામ
ગણાય. જેમ મનુષ્યના હાડકાને અસ્થિક અને શરીરને પુદ્ગલ કહેવાય છે,
તેમ વનસ્પતિના ઠળાયાને અસ્થિક અને તેના શરીરરૂપ ફળને પુદ્ગલ
કહેવાય, એ સાદી સમજમાં આવે તેવી વાત છે. વળી પરઠવવા
જેટલી ‘ અદ્ય પણ હિંસા ન કરવી ’ તેવું જણાવનારી આ જ
ગાથાના શબ્દોનો હિંસાજન્ય માસ અને મતસ્થ વગેરે અર્થ કરવો તે
કેમ ઘટી શકે ? આવી કલ્પના વસ્તુતઃ ધર્મ, ધર્મી, કે સ્ત્રીઓ
પ્રત્યેનો પૂજ્યભાવ ઓછો હોવાથી તેઓના અજ્ઞતા દોષોનું ઉદ્ઘાટન
કરવારૂપ છે, પોતે દોષો સેવીને નિર્દોષમાં ખપવાનો એક મુદ્ર પ્રયાસ
છે. કાંઈપણ શાસ્ત્રનો અર્થ કેવળ શબ્દને અનુસરીને કરવાથી સાચો થઈ

પુનઃ પુનઃ ગાઢ કરીને આગામીનું સંયમ નું નિર્માણ અને પ્રભાવક પુનઃ વાત કરીને [વાત કરી.]

(૧૮૦) તં ચ દૃઢજ અકામેણં, વિમણેણ પડિન્નિહિતં ।

તં અપ્પણા ન પિવે, નો વિ અન્નસ્સ દાવણ ॥૧-૮૦॥

(૧૮૧) ણંતમવકમિત્તા, અચિત્તં પડિલેહિઆ ।

જયં પગ્ગિટ્ઠિવિજ્ઞા, પરિટ્ઠપ્પ પડિક્કમે ॥૧-૮૧॥

(નિપેધવા છતા દાતારે આગ્રહ કરીને વહોરાવવાથી અકામેણં=અચ્છા વિના કે વિમણેણ=એ-ચિત્તાથી (અનુ-પયોગથી) તં ચ=તેણું (ખાટું કે દુર્ગાન્ધી, વગેરે અયોગ્ય) પાણી પડિન્નિહિતં=ડીંછું હોય, તો તે અપ્પણા=પોતે ન પીવે અને બીજાને પણ ન આપે. (૧-૮૦) કિન્તુ ણંતમ=એકાન્તે અવકામિત્તા=જાહેને અચિત્ત=અચિત્ત (નિર્જ-યોગ્ય) ભૂમિને પડિલેહિઆ=ચક્ષુથી જોઈ-પ્રમાણને જય=જયણા પૂર્વક પરઠવે, પરઠવીને વસતિમાં આવી પડિક્કમે=(ઈયાંપથિકી) પ્રતિક્રમે. (૧-૮૧)

[કાઈવાર ગૃહસ્થની દાક્ષિણ્યતાથી કે તેની ભાવનાની રક્ષા માટે ગીતાર્થ સાધુ ઇચ્છા વિના પણ લે, કારણ કે ગોચરીએ ગએલા ગીતાર્થને સ્વાદ્વાદદષ્ટિએ લાભ હાનિનો વિચાર કરી વર્તવાનો અધિકાર છે. એમ છતાં 'સર્વત્ર સંયમની અને સંયમમા અપવાદ સેવીને પણ આત્માની રક્ષા કરવી' એમ કહેલું હોવાથી અયોગ્ય વસ્તુને વાપરે કે વપરાવે નહિ, આથી રતનાધિકે પણ અયોગ્ય વસ્તુ લધુ સાધુને પણ આપવી નહિ, એમ જણાવ્યું. ખાહારથી આવીને ઈર્ષા પ્રતિક્રમણ કરવાનું વિધાન સામાન્ય હોવા છતાં અહીં પુનઃ કહ્યું, તે વસતિમાં પરઠવે તો પણ પરઠવ્યા પછી ઈર્ષા પ્રતિક્રમણ અવશ્ય કરવું એમ જણાવવા માટે સમજવું.]

પદ્ય છે. [તે તરંગ નામ પ્રવચન સંભવિત છે. તથા ભોજન કરતા
કે એવી આત્મનાના પદ્યો મરણક વગેરેનું પ્રમાણ ન કરવું તેઈએ.]

(૧૮૮) તત્ય મે મુંજમાણમ્ય, અદ્વિઅં કંટઓ સિઆ ।

તળકટ્ટસત્તરં વા વિ, અન્નં વા વિ તહાવિહં ॥૧-૮૪

(૧૮૫) તં ઉક્લિવિત્તુ ન નિક્લિવે, આસણ ન છટ્ટુણ ।

હત્થેણ તં ગહેઝણ, ઇગંતમવક્રમે ॥૧-૮૫

(૧૮૬) ઇગંતમવક્રમિત્તા, અચિત્તં પડિલેહિઆ ।

જયં પરિટ્ટવિઝ્જા, પરિટ્ટપ્પ પડિક્રમે ॥૧-૮૬

ત્યાં ભોજન કરતાં સે=તે સાધુને ભોજનમાં ગૃહસ્થા-
દિના પ્રમાદ વગેરેથી કેઈ અદ્વિઅ=ઠળીએ, કાટો, ઘાસ-
તણુણલુ, લાકડું, સકરં=કાંકરો, કે તથાવિધ (તેવું)
ખીમ્બુ પણ કઈ આન્યુ સિઆ=હોય, (૧-૮૪) તેને
ઉક્લિવિત્તુ=હાથથી ઉંચકીને ન નિક્લિવે=ફેંકે નહિ, તથા
આસણ=મોઢેથી ન છટ્ટુણ=ફેંકે (થૂંકે) નહિ, કિન્તુ તેને
હાથ વડે ગ્રહણ કરીને એકાન્તમાં અવક્રમે=જાય. (૧-૮૫)
'એકાન્તે જઈને' વગેરે ૮૬ મી ગાથાનો અર્થ ૮૧ મી
ગાથા પ્રમાણે. (૮૬)

[જ્યા ત્યા ફેંકવાથી કે થૂંકવા વગેરેથી ગૃહસ્થને અપ્રીતિ,
પારિષાપનિકાસમિતિનો ભગ, અસભ્ય વર્તનથી સંયમની લઘુતા,
તથા શાસનની અપભ્રાજના, વગેરે અનેક દોષો સમજવા.]

હવે વસતિમાં ભોજન કરવાનો વિધિ કહે છે—

(૧૮૭) સિયા ય મિવલૂ ઇચ્છિઝ્જા, સિઝ્જમાગમ્મ મુત્તુઅં ।
સપિંડપાયમાગમ્મ, ઉંડુઅં પડિલેહિઆ ॥૧-૮૭

આવતાં મુઘી જે જે કમે દોષો લાગ્યા હોય તે કમથી) આમોદતા=ભાણીને (હૃદયમાં ધારણ કરીને) જં=વાક્યાલંકારે સંજગ= (રાગદ્વેષ રહિત) માધુ (કાચોત્સર્ગ પાડે.) (૧-૮૯) પછી ડજ્જુપન્નો=મરણ અને બુદ્ધિમાન કુધાદિને છતનાર હોવાથી અણુચ્ચિમ્નો=ઉદ્દેગ વિનાનો, અચ્ચન્નિચ્છેત્તેન= અવ્યાક્ષિપ્ત ચિત્તે (એકાગ્ર થઈને) જે જે વસ્તુ જે રીતે લીધી મને=હોય તે તે ગુરુની સમક્ષ આલોચે (કહી જણાવે.) (૧-૯૦)

[આ ચાર ગાથાઓમાં ગોચરી લઈને પાછા આવ્યા પછીનો પ્રાચીન વિધિ છે. વર્તમાનમાં એ વિધિ ત્રુટક લેવામાં આવે છે. તેનું કારણ અજ્ઞેનોની વચ્ચે રહેવાનું હોવાથી અપભ્રાજનાનો સંભવ છે. ગોચરી આલોચવાનો વિધિ સાધુને મમત્વ-લોભુપતાદિ ધણા દોષોમાથી બચાવી લે છે. અનુપયોગથી કે અજ્ઞાનથી દોષિત કે અનુપયોગી આવ્યુ હોય તો ગુરુને કહેવાથી સમજવામાં આવે છે. વહોરવામાં કંઈ અનુચિત વર્તન થયુ હોય તો સુધરે છે, ઇત્યાદિ અનેક લાભો છે. માત્ર સૂત્રપાઠ બોલીને આલોચવાથી આલોચના યથાર્થ થતી નથી. આલોચનાનો અર્થ ‘કહી જણાવવું’ એવો છે, માટે કમશઃ યાદ કરીને ગુરુને કહેવાથી યથાર્થ આલોચના થાય છે.]

(૧૫૧) ન સમ્મમાલોહં હુજ્જા, પુવ્વિ પચ્છા વ જં કંઠં ।

પુણો પહિકમે તસ્સ, વોસહો ચિંતણે હમં ॥૧-૯૧॥

(૧૫૨) “ અહો ! જિણેહિં અસાવજ્જા, વિત્તી સાહૂણ દેસિઆ ।

મુક્કવસાહણહેસસ, સાહુદેહસસ ધારણા ॥” ॥૧-૯૨॥

વિશિષ્ટ જ્ઞાનના અભાવે સૂક્ષ્મ અતિચારો નહિ સમજવાથી સમ્મં ન આલોહં સમ્યગ્ ન આલોચ્યું હુજ્જા= હોય, અથવા જે પુવ્વિ પચ્છા=પછીનું પહેલાં અને

હોય તો તે) ગુણી=સાધુ દાનુવાર વિશ્રાન્તિ કરે. (૧-૯૩)

[અર્થ] સન્ન્યાસ પડાવવાનું કરું, તેથી 'પચ્ચક્ષ્યાયુ પાગ્નાં સન્ન્યાય કરવી' એ માટે સભવે છે. વર્તમાનમાં ભોજન પૂર્વે સન્ન્યાસ પડાવવાનો બીજો વિધિ જોવામાં આવ્યો નથી. વળી બીમાર, તપસ્વી, ક્રુધાળુ, બાળ વગેરે સાધુઓને ગુરની આનાથી એકાદી ભોજન કરવાનો વિધિ પણ છે. એવા સાધુઓ સમગ્ર સાધુમંડલની સાથે જ ભોજન કરે એ વિધિને ભોજનમંડલી કહેલી છે.]

(૧૫૪) વીસમંતો ઇમં ચિંતે, હિયમદ્વં લાભમદ્વિઓ ।

જહ મે અણુગ્ગહં કુજ્જા, સાહુ હુજ્જામિ તારિઓ

॥૧-૯૪॥

વીસમંતો=વિસામો લેતો. લાભમદ્વિઓ=લાભનો અર્થ] સાધુ ઇમં=આ હિઅમદ્વં=હિતકારી અર્થને (લાભને) ચિંતે=ચિંતવે 'જહ મે=જો મારા ઉપર સાહુ=સાધુઓ અનુબદ્ધ કરે તો તારિઓ હુજ્જામિ=(હું સંસાર સમુદ્રથી) તરેલો થાઉં (તરું).' (૧-૯૪)

[સાધુને પણ આ વિધિથી દાનધર્મ સાથે ગુણુવાનોની સેવા દ્વારા ગુણોની સેવા થાય, ઉદરભરિતા ટળે, ઔચિત્યધર્મનું પાલન થાય. તથા પરસ્પર મૈત્રી-પ્રીતિ અને વાતસલ્ય વધે. ગૃહસ્થોની જેમ રત્નાધિક સાધુનો પણ ધર્મ છે કે સૌને સંભાળીને (સતોષીને) ભોજન કરે.]

(૧૫૫) સાહવો તો ચિઅત્તેણં, નિમંતિજ્જ જહવકમં ।

જહ તત્થ કેહ્ ઇચ્છિજ્જા, તેહિં સદ્ધિં તુ મુંજણ ॥૧-૯૫॥

(૧૫૬) અહ કોહ્ ન ઇચ્છિજ્જા, તઓ મુંજિજ્જ એવક[ગ]ઓ ।

આલોણ માયણે સાહુ, જયં અપરિસાહિઅં ॥૧-૯૬॥

પછી ગુરુને વિનંતિ કરે કે-‘હે ભગવત! આ ભોજન માથી ઇચ્છા પ્રમાણે આપ અહણ કરો.’ જો તેઓ સ્વીકારે તો અતિસુદર ન સ્વીકારે તો ખીજાઓને આપો.’ એમ વિનંતિ કરે એથી તેઓ આપે તો ઘણું સારું, અને ‘તું આપ’ એમ કહે તો-ત્યાંજે ચિત્તજનન=પ્રગટત મનથી (પ્રણિધાન પૂરક) જહ્નમરેતનાધિકુના કુમથી (અન્ય મતે બાળ, પ્રાધૂણ્યક વૃદ્ધ તપસ્વી, વગેરે કુમથી) સાધુઓને નિમત્રણ કરે-વિનવે, જો તેઓ કોઈ ઇચ્છે તો તેઓની સાથે (તેઓને આપીને) ભોજન કરે (૧-૯૫) જો કોઈ ન ઇચ્છે તો સાધુ આલોચન=પ્રકાશવાણા (પહોળા) માયણે=ભોજનમા (પાત્રમા) જય=યતનાથી અપરિમાદિઅ=(હાય કે શુભમાથી એક કણ-ખિંદુ પણ)નીચે ન પડે તેમ ઠક્કઝો ગુજિન્ન=એકલો ભોજન કરે (૧-૯૬)

[ગુરુને નિમત્રણ પ્રવાધી તેઓના વિનવ ધાય અને વ્યવસ્થા જગવાય સ્વન ગમે તેને આપવાથી ગુરુ આગાને ભગવાય કોને આપતું વાગે કે અપોગ છે વગેરે જાણિને ગુરુ આપે તે સેવકો દોષપતાની પુષ્ટિ ન થાય અને સેનારનો ગુરુ પ્રેરે પૂજ્યનાથ વન ગુરુ આગ વિના સ્વન આપવાથી પરસ્પર અપ્રેક્ષસ્ત રત વન રતુ જહ્નમાન ન સચવાય અનધિમર નહાના દય ભાગ અને પરિજ્ઞામે વૈરાગ્યને દાનિ પહોંચે એથી અસયમ વધે અને વિપક પરિજ્ઞામ પ્રગટે. કોને કષ્ટારે કેટલું શુ આપતું ન આપન એ જાની શુ સમજી શકે માટે તેઓને પૂછીને જ વળતું એ સગુરુ મતલબ છે જમવાનું ભોજન પહોંચુ દોષ તો પરગ કહિયા દવા માખી વગેરેને બચાવી સમાય ખાના નીચે રોજવ દા કીર્તિ અદિના ઉપવ ધાય તે ખની જાવ તો અવિરતિનું પેશજ ધાય અને

દેહાવધા વ્રતા ભોજનગમ્ય કર્મ ગ્રંથાગ, વગેરે દેશો સમજવા.]

(૧૫૭) તિત્તગં વ કટુઞં વ કમાયં, અંવિલં વ મહુરં લવણં વા ।
 અયલદ્વમન્નત્થપડત્તં, મહુઘયં વ મુંજિજ્જ સંજણ ॥૧-૧૭॥

તિત્તગં=કટુ, કટુઞં=તિન્નુ, કમાયં=તુરં, અંવિલં=ખાદું, મહુરં=મધુર-મીઠું કે લવણં=ખારું અલદ્વં=એવું જે (શાસ્ત્રવિધિથી) મહું હોય તે અન્નત્થપડત્તં=અન્યાર્થ પ્રયુક્તાં, અર્થાત્ (ગાડાના ચકમાં ઉંચ્છુની જેમ) મોક્ષણ સાધક છે, એમ સમજીને મંજણ=રાગ-દ્વેષ રહિત સાધુ મહુઘયં વ=મધુ-ઘૃતની જેમ (ઉત્તમ માનીને) મુંજિજ્જ-ભોજન કરે (૧-૬૭)

[સ્વાદિષ્ટ કે સ્વાદ વિનાનું ભોજન રસનેન્દ્રિયની અપેક્ષાએ સારુ નરચું મનાય છે. રસનાનો વિનેતા મુનિ મોક્ષ સાધક દેહને માત્ર ટકાવવાના ધ્યેયથી રાગ-દ્વેષ વિના શાસ્ત્રોક્ત વિધિથી મળેલું, જે જે નિર્દોષ હોય અને શરીરને પથ્ય હોય તે સઘળું સંયમની અપેક્ષાએ ઉત્તમ સમજીને મોક્ષ ભોજનની જેમ વાપરે અને અવિધિથી લાવેલું, દોષિત અકલ્પ્ય તથા કુપથ્ય વસ્તુ વર્ણાદિથી શ્રેષ્ઠ હોય તો પણ તજે. અહીં 'મધુઘૃત'માં મધુ શબ્દ સ્વાદની ઉપમા માટે કહેલો છે, માટે મધને લક્ષ્ય નહિ સમજવું.]

(૧૫૮) અરસં વિરસં વા વિ, સુહં વા અસુહં ।

ઉલ્લં વા જહ વા સુક્કં, મંથુકુમ્માસ મોઞણં ॥૧-૧૮॥

(૧૫૯) ઉપ્પન્નં નાહીલિજ્જા, અપ્પં વા વહુ ફાસુઞં ।

મુહાલદ્વં મુહાજીવી, મુંજિજ્જા દોસવજ્જિઞં ॥૧-૧૯॥

અરસં=(મસાલા કે વધાર વગેરે કર્યા વિનાનું) રસ

પાંચમા અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશો

પરેલા ઉદ્દેશમાં એવ સંદેશો ભોજનવિધિ બીજામાં કહે છે—

(૧૬૧) પઙ્કિત્ત્વં મંલિહિતા ણં, લેવમાયાઙ સંજણ ।

દુગંધં વા મુગંધં વા, સત્ત્વં મુંજે ન છટ્ટણ ॥૨-૧॥

સંજણ=(રાગ-દંપાદિનો વિજેતા) મુનિ દુર્ગન્ધવાળું કે મુગંધી સત્ત્વં=સઘણું લેવમાયાઙ=લેપ મુધી (પાત્રને તજની અંગુલીથી) મંલિહિતા=સંલેખન કરીને (ધસીને) ભોજન કરે, લેશ પણ છડે નહિ. (૨-૧)

[લેશ પણ નહિ છાંડતાં પૂર્ણ ભોજન કરવાના વિધાનથી અધિક લાવવું નહિ, સંગ્રહ કરવો નહિ, મૂર્છા થાય નહિ, દાનરુચિની રક્ષા થાય-વધે અને પાત્ર વગેરે સ્વચ્છ રહે, ઈત્યાદિ અનેક લાભ થાય. ૨-૧]

(૧૬૨) સેજ્જાનિસીહિયાણ, સમાવન્નો અ ગોઅરે ।

અયાવયટ્ટા મુચ્ચા ણં, જહ તેણં ન સંથરે ॥૨-૨॥

(૧૬૩) તઓ કારણમુપ્પન્ને, મત્તપાણં ગવેસણ ।

વિહિણા પુવ્વઉત્તેણ, હમેણં ઉત્તરેણ ય ॥૨-૩॥

સેજ્જા=ઉપાશ્રય કે નિસીહિયાણ=સ્વાધ્યાય ભૂમિમાં (તપસ્વી કે ગ્લાન સાધુ) ગોઅરે=આહાર કરવાના સ્થળે અયાવયટ્ટા=(નિર્વાહ ન થાય તેટલું) અપૂર્ણ (ભોજન મધ્ય હોય તેને) મુચ્ચા=વાપરીને (જે તેટલા વડે) ન સંથરે=નિર્વાહ ન કરી શકે (૨-૨) તઓ=તો ('શુધાની વેદના ન સહાય, જ્ઞાનાભ્યાસાદિ કાર્યો ન થઈ શકે' વગેરે પુષ્ટ

સમગ્રની હિંમત નબળા છે. 'ગોયમા ! નમયં મા પમાયણ' । એ પ્રભુ માતાશ્રી દેવનું વચન એનું અચક્ર છે. અનંતાનંત પુદ્ગલ પ્રગવર્તન સુધી ન થાય તે આનંદશુદ્ધિ મનુષ્યની દુઃખી હૃદયીની થોડી ક્ષણોમા થઈ શકે છે. માટે અનંતા જન્મો કરતાં ય મનુષ્યનો ધર્મસામગ્રી યુક્ત એક ભવ અધિક મૂલ્યવાળો છે. ૪]

અકાળે નીકળવાથી લિક્ષા ન મળતાં કોઈ સાધુ ક્લેશ કરે, કે દાતારની નિંદા કરે, તેને અન્ય સાધુ કહે છે—

(૧૬૫) અકાલે ચરસિ મિત્રસૂ, કાલં ન પડિલેહસિ ।

અપ્પાણં ચ કિલામેસિ, સંનિવેસં ચ ગરિહસિ ॥૨-૫॥

હે લિક્ષુક ! તું અકાળે લિક્ષાથે કરે છે, લિક્ષા-કાળને ન પડિલેહસિ=વિચારતો નથી, તેથી અપ્પાણ=પોતાને કિલામેસિ=થકવે છે અને સંનિવેસં=ગામને (ગૃહસ્થાને) ગરિહસિ=નિંદે છે. (૨-૫)

[અજ્ઞાન, પ્રમાદ કે સ્વાધ્યાયાદિના લોભથી અકાળે કરવાનું સંભવિત છે. પણ તેમા અજ્ઞાન અને પ્રમાદ સ્પષ્ટ અહિતકર છે જ. સ્વાધ્યાયનો પણ લોભ મોહના ઉદ્વેગ હોવાથી શાસ્ત્રાગ્રાનો ભંગ કરાવે છે. પ્રત્યેક કાર્યો તે તે કાળે કરવાની જિનાસા હોવાથી તે તે કાળે કરાવું ભોજન, લિક્ષાભ્રમણ કે સ્થંડિલ ગમન, વગેરે સર્વ શરીર-ચિંતાનાં કાર્યો પણ નિર્જરાનાં કારણ છે. લણુવા જેટલું પ્રત્યેક સાધુક્રિયાનું પણ મહત્ત્વ છે, એમ સમજતો મુનિ એક કાર્યના લોભથી અન્ય કાર્યની ઉપેક્ષા કરે નહિ જ્ઞાનાદિ આરાધનાનો લોભ પણ ખીજત યોગોમા અનાદર ન પ્રગટાવે તો જ પ્રશસ્ત ગણાય. વસ્તુતઃ જિનાસાને અનુસરવા પૂર્વકનો મન વચન અને કાયાનો વ્યાપાર તે જ જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર છે. ૫]

કાળ ચતનાદિ કરી તહેવ=તેમ (દ્વિતીયતના માટે પણ)
જ્યાં ઉગાવયા=સારા નરસા (હંસ વગેરે કે કાગડા વગેરે)
પાળા=જીવો મત્તદ્રાણ=(બક્ષી-નંવેદ્ય વગેરે) ભોજન માટે
(આશાએ)આવ્યા હોય, તેં ઝજુઝ=તેઓની સામે ન જાય,
(પણ તેમને ઉઠંગ, ગ્રાસ, ભય ન થાય તે રીતે) જયમેવ
પરક્રમે=ચતના પૂર્વક જાય. (૨-૭)

[પક્ષી આદિ ભયથી ઉડી જતા તેઓને વિઘ્નમૂલ થવાથી
કર્મ બંધાય. લોકમા પણ સાધુ હલંદ્ર-બીખારી તુલ્ય મનાય અને
જેથી શાસનની પણ લઘુતા થાય. ૭]

(૧૬૮) ગોઅરગ્ગપવિટ્ઠો અ, ન નિસીદ્ગ્ગ કર્થઈ ।

કહં ચ ન પવંધિજ્જા, ચિટ્ઠિત્તાણ વ સંજણ ॥૨-૮॥

લિક્ષા માટે ગએલો સંજણ=સાધુ ન નિસીદ્ગ્ગ=ખેસે
નહિ, અથવા ચિટ્ઠિત્તા=ઉભા રહીને (પણ અમુક સમય સુધી)
કહં=કથાને ન પવંધિજ્જા=પ્રબંધ પૂર્વક ન કરે. (૨-૮)

[અર્થાપત્તિએ પ્રસંગને અનુરૂપ આવશ્યક પ્રશ્નાદિ કે કોઈ પ્રસંગે
થોડો માત્ર ઉપદેશ કરી શકાય. ગૃહસ્થને ત્યાં અધિક રોકાવા ખેસવાથી
સયમની હાનિ અને ધર્મકથા કરવાથી લક્ષ્મી હોય તો આહારમા દ્વેષ
લાગવાનો અને દ્વેષી હોય તો દ્વેષ થવાનો વગેરે પ્રસંગ આવે. ૮]

હવે દ્રવ્યચતના માટે કહે છે—

(૧૬૯) અગલં ફલિહં દારં, કવાહં વા વિ સંજણ ।

અવલંવિયા ન ચિટ્ઠિજ્જા, ગોઅરગ્ગગઓ મુળી ॥૨-૯॥

(૧૭૨) વર્ણીગમમ્ ના તમ્મ, દાવગમ્મુવમ્મ વા ।

અપત્તિઅં મિત્વા જડજા, લક્ષ્મં પવવળમ્મ વા ॥૨-૧૨॥

તે વર્ણીગમમ્-ગામ્યકૃત્ને, તમ્મ દાવગમ્મ=તેને દાન
દેનારને આપતા ઉમરને મિત્વા=કદાચિત્ અપત્તિઅં=
ચર્યાની થાય, અથવા (તે સાધુનું કે) પવવળમ્મ=જેન
આમનનું લક્ષ્મં=કલ્પત્ત (કલકાર્થ) થાય. (૨-૧૨)

[ભાગ પડતના બંધે વેનારાનું નામે અનુચિત વર્ણન જોઈને
દાવારનું મન દુભાય, સાધુની પાળ કદર તે બીખારી નેટડી ઉલટી
થાય અને એથી કર્મબંધ તથા પ્રવચનના ઉગ્રાદ વગેરે પણ થાય,
માટે જૈનસાધુને હંતે ઉપાયે કોઈનું મન પણ દુભાવવાથી હિસારપ
અતિચાર હતો છે.]

(૧૭૩) પડિસેહિય વ દિન્ને વા, તઓ તમ્મિ નિયત્તિય ।

ઉવસંકમિજ્જ મત્તઢ્ઠા, પાણઢ્ઠાણ વ સંજણ ॥૨-૧૩॥

દાતારે તે શ્રમણાદિને પડિસેહિય=પ્રતિષેધ કર્યે છતે,
દિન્ને વા અથવા દાન દીધે છતે તમ્મિ=તે તઓ=ત્યાંથી
નિયત્તિય=પાછો ફર્યા પછી સંયત મુનિ લોજન માટે કે
પાણી માટે ગૃહસ્થની સમીપ બાય. (૨-૧૩)

હવે પરપીડાના પરિહારની મર્યાદા કહે છે કે—

(૧૭૪) ઉપ્પલં પડમં વા વિ, કુમુઅં વા મગદંતિઅં ।

અન્નં વા પુપ્ફસચ્ચિત્તં, તં ચ સલુચિઆ દણ ॥૨-૧૪॥

(૧૭૫) તં મવે મત્તપાણં તુ, સંજયાણ અકપ્પિઅં ।

દિંતિઅં પડિઆફ્ફલે, ન મે કપ્પહ તારિસં ॥૨-૧૫॥

વળી-અનિવૃત્તિ=અચિત્ત નહિ થયેલા માલુમ=નીલકમળના કંદને, વિગલિઅં=પલાશવૃક્ષના કંદને, (બીજાઓ પર્વોવાળા પ્રત્યેક વેલાને અને પર્વરૂપ પ્રત્યેક કંદોને, એમ પણ કહે છે) તથા કુમુઅં=શ્વેતકમળને, અને કમલનાલિં=નીલકમળના નાળને (દાંડાને) તથા કમલિનીમાંથી નીકળેલા મુનાલિઅં=બીજાતંતુને, સાસવનાલિઅં=શ્વેતસર્પવતી મંજરીને(ફળીને) ઉચ્છ્રુલિઅં=શેરડીના કંદકાને, (૨-૧૮) તથા કોઈ પણ રુક્ષસ્ત=વૃક્ષના તળગસ્ત વા=અથવા વૃણના કે કોઈ અન્નસ્ત=બીજા પણ હરિઅસ્ત=વનસ્પતિના આમગં તરુણગં પવાલં=કાચા તાલ પ્રવાલને (અંકુરાને) તળે. (ન સ્વીકારે.) (૨-૧૯)

(૧૮૦) તરુણિઅં વા છિવાડિં, આમિઅં મજ્જિઅં સયં ।
દિત્તિઅં પહિઆશ્વે, ન મે કપ્પહ તારિસં ॥૨-૨૦॥

તથા તરુણિઅં=અતિકોમળ (દાણુ થવા વિનાની) આમિઅં=(દાણુ થવા છતાં) કાચી (નહિ પકાવેલી), અથવા સયં મજ્જિઅં=એક વાર (કાચી-પાકી) પકાવેલી, એવી છિવાડિ=ફળીને (મગ વગેરેની શિંગોને) આપનારી દાત્રીને પ્રતિષેધ કરે કે મારે તેવું કલ્પતું નથી. (૨-૨૦)

(૧૮૧) તદ્વા કોલમણુસ્સિન્નં, વેલુઅં કાસવનાલિઅં ।

તિલપ્પડગં નીમં, આમગં પરિવ્જ્જણ ॥૨-૨૧॥

તથા અણુસ્સિન્નં=(પાણી અને અગ્નિના સ યોગ પૂર્વક) નહિ રાંધેલા કોલ-બોરને, વેલુઅં=વંશકારેલાને કાસ-

નેત્રી રીતે પદમંચુજિ=(ગોર વગેરે) કળેાનું ચૂર્ણ,
 ધીમંચુજિ=ચીમચૂર્ણ (જવ-ચણા-મઉ વગેરેનો લોટ),
 વિદ્યુત્તમં=ચિલીનક (ખાંડરાં) અને પિત્તલં=પ્રિયાલકૃષ્ણ,
 એ પ્રત્યેકને જાણિઆ=જાણીને=(શાસ્ત્રવચનથી જાણખીને)
 કાગાં (પૂર્ણ અગ્નિ ન થયાં) હોય તો વર્જવાં (૨-૨૪)

[અર્થ] સુખી રસાવરને પણ પીત્ર ન થાય તે રીતે આહાર
 લેવા કવ્યુ, તેમા પ્રિયાય એટલે રાયશ્ચ અથવા દ્રાક્ષા જાણુવી. અહીં
 સચિત કે મિશ્ર વસ્તુ લેવાનો નિષેધ કર્યો તે નિશ્ચયનયની અપેક્ષાએ
 સમજવો. વ્યવહારનયથી તો અગ્નિ પાણુ જે જે સંયમમા હાનિ કરે,
 ગ્રહસ્થાને પણ અલક્ષ્ય-અનંતકાય તરીકે ત્યાગ્ય હોય, જે લેવાથી
 લોકમાં લોહુપી ગણાય, કે જે જે દંશ-કાળાદિને અનુસરીને વ્યવહારથી
 અલક્ષ્ય કહી હોય, તે સર્વ વસ્તુ લેવાનો નિષેધ સમજવો. ૨૪]

(૧૮૫) સમુયાણં ચરે ભિવશ્ચ, કુલં ઉચ્ચાવયં સયા ।

નીયં કુલમશ્કમ્મ, ઝસઠં નામિધાર(વ)ણ ॥૨-૨૫॥

સાધુ પ્રતિદિન સમુયાણં=શુદ્ધ-સંયમોપકારક-નિર્દોષ-
 લિક્ષા મેળવવાના દેયેયપૂર્વક ઉચ્ચાવયં=ઉચ્ચ (ધનિકના)
 અને હલકા (દરિદ્રના) કુલં=ઘેર (લેદ વિના) ચરે=ફરે,
 કિન્તુ જીઅં=હલકા કુળને ઉદલંધીને-છોડીને ઝસઠં=શ્કમ્મ-
 મંતના ઘેર ન અમિધાવણ=ન જાય (અથવા ન અમિધારણ-
 જવાનું ન થિતવે) (૨-૨૫)

[અવચરીમા 'નામિધાવેત્' પાઠ પણ છે. ૨૫]

(૧૮૬) અદીણો વિત્તિમેસિજ્જા, ન વિસીઙ્ગજ્જ પંહિણ ।

અમુચ્છિઓ મોયણંમિ, માયન્ને एसणारण ॥૨-૨૬॥

દેખાતાં છતાં નહિ આપનાર ઉપર સંયત (સાધુ)
કોપે નહિ (૨-૨૮)

(૧૮૯) ક્વિથિયં પુગ્મિં વા વિ, હરં વા મહલ્લગં ।

વંદમાણં ન જાઢ્જા, નો અ ણં ફરસં વળ ॥૨-૨૯॥

અીને પુરુષને અથવા વિ=નપુંસકને, તે પણ હરં=
તરુણને, મહલ્લગં=વૃદ્ધને, અથવા વા=મધ્યમવયવાળાને,
વંદમાણં=વંદન કરતો ભોધને (ભક્ત સમજીને) (આહારાદિ)
ન જાઢ્જા=યાચે (માગે) નહિ અને માગવા છતાં ન
આપે તો નો ફરસં વળ=કઠોર શબ્દો ન કહે. (૨-૨૯)

[માગવાથી અસદ્ભાવ થાય અને કઠોર શબ્દો કહેવાથી
અપમાનાદિ કરે. અથવા ખીલે અર્થ ન જાઢ્જા=વંદન કરતો
દેખીને લાડ ન કરે અને ન વાદે કે ન આપે તો પણ 'તું વૃથા
વંદન કરે છે' વગેરે કટુ-કઠોર શબ્દો ન કહે. ૨૮-૨૯]

(૧૯૦) જે ન વંદે ન સે કુપ્પે, વંદિઓ ન સમુક્સે ।

એવમન્નેસમાણસ્સ, સામણમણુચિટ્ઠહ ॥૨-૩૦॥

જે ગૃહસ્થાદિ ન વાંદે તેના પ્રત્યે કોપે નહિ, અને
કોઈ રાજાદિ મોટા પણ પુરુષ વાંદે તો ન સમુક્સે=ઉત્કર્ષ
(અભિમાન) કરે નહિ. એવં=એ અમાણે અન્નેસમાણસ્સ=
અન્વેષણ કરનારનું (આહારાદિને શોધનારનું) સામણં=
શ્રમણપાણું અણુચિટ્ઠહ=અખંડ રહે છે. (૨-૩૦)

હવે ખીલ સાધુઓથી ધુપાવનારને કહે છે—

(૧૯૧) સિયા એગ્ગો લહું, લોમેણ વિણિગૂહહ ।

મામેયં દાણં સંતં, દટ્ટણં સયમાય ॥૨-૩૧॥

(૧૯૦) અતઃકાગુરુઓ લુકો, વદુ પાર પકુચ્ચઃ ।
 દુત્તોમઓ ય મો હો નિવાણ ચ ન ગચ્છ ॥૨-૩૦॥

સિયા=જડાચિત્ (કાઈ છુદ્ધસાધુ) જગદ્ગુરુઓ=એકલો
 (ગોચરી રૂપતા અથનાદિ શ્રદ્ધ આહારને) લુકુ=મેળવીને
 લોભન=રમના લોભથી (એમ વિચારે કે) જ્ય=આ લોભન
 શુરને નાશ સત=દેખાડવાથી તને શ્રદ્ધ વદદૃષ્ટન=ભેદને
 તેઓ મા આજ્ઞ=રખે લઈ ન લે, (માટે છુપાવુ) એવી
 ચાતુર્યથી મળેલી સારી વસ્તુને ખીજ સામાન્ય વસ્તુ
 નીચે વિણીદ્ધ-છુપાવે (૨-૩૧) તે તે અતઃકાગુરુઓ=
 આત્માઓ શુર-શ્રદ્ધ વસ્તુને પોતે ઇચ્છતો રસમા લુકા=
 લુકા (લોભન જેવી છુદ્ધ વસ્તુ માટે માયા કરીને)
 વદુ=ધણા પાર્વ=પાપને પકુચ્ચઃ=કરે (ખાપે તે પાપ
 દમના ઉદયથી અન્યભવે દરિદ્ર થાય આ ભવમા પસ)
 સા=તે દુત્તોમઓ=દુરેતોથી (અસતોથી) થાય અને નિવાણ-
 મુક્તિને (અથવા ચિત્તની શાન્તિને) ન પામે (૨-૩૨)

[૩] આનાથી અન સવ સધુઅના ૧૧૫ પવિત્ર ચિત્ત
 પ્રનાવવી મળેલી સર્વ વસ્તુ શુદ્ધ નાપા તઓ ૧૧૬૩ અપ
 વાપરવાથી મનને સવમ તથા અનાદિ વાસના મેદ ૬૫ અ
 પરા કાદિ રૂપા પ્રવેશ ન વધ ૧૧૭ જિન ૧૧૮ ૫૧૩ મે ૧૧૯
 અને પરિભ્રામ નરી કુવના પદ્મ પ્રેસ મે અવ ૧૨૦ ૫૬ ૬ કદ
 અન વર અને ૧૫૬૧ તને ૧૨૧૧ અ ૬૧ ૧૨૨ ૫૬ ૬ કદ
 આ મન થો લ ન કાય છે ૬૬૧૧ ૧૨૩ ૧૨૪ ૫૬ ૬ કદ
 ન સક ૫ ૧૨૫ ૬૫ અન ૧૨૬ ૬૬૧ ૧૨૭ ૫૬ ૬ કદ
 માનવી ૧૨૮ ૬૬૧ ૧૨૯ ૬૬૧ ૧૩૦ ૬૬૧ ૧૩૧ ૬૬૧ ૧૩૨ ૬૬૧

[૬૧] ૧૨ નિર્જો અપમ અમર્યાં 'દેવીની માસીએ' નિર્જો નથી નમેા કવચનાનથી તમેજા નંના પેવાથી 'કલપિ ન' ને નિર્જો નમર્યાં. અન્ય આચાર્યો કહે છે કે 'અર્થ આગાદ-માદગી નાનિ કાગો' આપ્યું પગાર કને નો પગ આપના દેખનાં ન કરે. ૩૬]

(૧૯૭) પિયટ પગડ્ઝો તેણો, ન મે કોડ વિઆણડ ।

તમ્મ પરમહ દોમાડ, નિયડિં ચ સુણેહ મે ॥૨-૩૭॥

કોઈ અધર્મી (નિનાશ અને ગુવાંશાનો ભંગ કરવાથી દેવગુરુનો) તેણો=ચોર સાધુ મને કોઈ ન વિઆણડ=જાણતું (જોતું) નથી, એમ માનીને એકલો (એકાન્તમાં) પીએ, તમ્મ=તેના (આલોક-પરલોકના) દોસાડ=દોષોને હે શિષ્યો ! તમે પસહ=જીએ ! અને તેના નિયડિં=માયાદોષને (ક્ષણે) (જાણવાનારું) મે=મારું વચન સુણેહ=સાંભળો !! (૨-૩૭)

(૧૯૮) વડ્ઢડ સોં(સું)ડિઆ તસ્સ, માયામોસં ચ ભિક્ષુણો ।

અયસો અ અનિવ્વાણં, સયયં ચ અસાહુયા ॥૨-૩૮॥

(૧૯૯) નિચ્ચુવ્વિગ્ગો જહા તેણો, અત્તકમ્મેહિં દુમ્મઈ ।

તારિસો મરણંતે વિ, ન આરાહેઝ સંવરં ॥૨-૩૯॥

(૨૦૦) આયરિણ નારાહેઝ, સમણે આવિ તારિસો ।

ગિહિત્યા વિ ણં ગરિહંતિ, જેણ જાણંતિ તારિસં ॥૨-૪૦॥

(૨૦૧) ઇયં તુ અગુણપ્પેહી, ગુણાણં ચ વિવજ્જઓ ।

તારિસો મરણંતે વિ, ણ આરાહેઝ સંવરં ॥૨-૪૧॥

તમ્મ=તે ભિક્ષુકને પરોક્ષમા તેવાં પાપ કરવાનો સોંડિઆ=આકરો રાગ થાય, માયાપૂર્વક મૃપાવચન જોડે,

તો નિર્મળ ના ગુણ અને તેના પાતકનું કળ કહે છે-
(૨૦૨) ગોં દુગ્ધ મેઢાર્તો, પર્ણાંત્રં વજ્જનં રસં ।

મજ્જનમાયનિગ્ધો, તવર્મ્મા અહકસો ॥૨-૪૨॥

(૨૦૩) તમ્મ પમ્મહ કલ્લાણં, ઑગ્ગસાહુપ્પૂઢં ।

વિટલં અત્યમંજુતં, કિત્તહમ્મં મુણેહ મે ॥૨-૪૩॥

(૨૦૪) ણ તુ સ ગુણપેહી, અગુણાણં વિવજ્જઓ ।

તારિસો મરણંતે વિ, આરાહેહ સંવરં ॥૨-૪૪॥

(૨૦૫) આયરિણ આગહેહ, સમણે આવિ તારિસો ।

ગિહત્થા વિ ણ પૂયંતિ, જેણ જાણંતિ તારિસં ॥૨-૪૫॥

(સાધુતાની મર્યાદાનો જાણુ એવો) બુદ્ધિમાન અને તપસ્વી જે સાધુ (બાહ્ય-અભ્યંતર) તપને કરે, પ્રણીત (માદક) આહારને અને (ધી-દ્વધ વગેરે) રસોને વળે, તથા મદ્ય (ઉન્માદ-જનક કેદ્રી પીણું તથા નિદ્રા વિકથાદિ) પ્રમાદથી વિરજો=વિરત (દૂર રહે) અને (મરણાન્તે પણ 'હું તપસ્વી-શાની' છું એવા) અહકસો=ઉત્કર્ષ રહિત હોય (૨-૪૨) તસ્સ=તેની કલ્પાણં=શુણસંપત્તિને (અર્થાત્ ચારિત્રને) હે શિષ્યો ! તમે પસહ=જુઓ ! (સાંભળો). તેનું ચારિત્ર અણેગસાહુપ્પૂઢં=અનેક સાધુઓથી પૂજિત બને છે, (સેવાય છે. અર્થાત્ બીજા પણ તેના જેવું ચારિત્ર પાળે છે, અથવા તેના ચારિત્રની

(૨૦૬) નવતેળે નયતેળે, મ્મવતેળે ય જે નરે ।

આચારભાવતેળે અ, કુચ્ચડ્ દેવકિત્વિમં ॥૨-૪૬॥

નવતેળે=તપનો ચોર વયતેળે=વચનનો ચોર, તથા
મ્મવતેળે=રૂપનો ચોર અને આચાર-ભાવતેળે=આચાર તથા
ભાવનાનો ચોર હોય, તે દેવકિત્વિસં=કિલિઅપિક દેવપણું
મળે તેવો (કર્મ જાંઘ) કુચ્ચડ્=કરે છે. (૨-૪૬)

[કોઈ સાધુને પૃથ્વીમાં આવે કે તમે તપસ્વી છો ? ત્યારે તપ-
રહિત છતાં તે કહે હા, હું તપસ્વી છું. અથવા કોઈ રોગાદિ કારણે
દુર્જન હોય તેને પૂછે કે શું તમે કોઈ કિલિષ્ઠ તપ કરો છો ? ત્યારે
પોતાને તપસ્વી મનાવવા કહે કે સાધુ તો સદા તપસ્વી હોય । એમ
ભળતું બોલે, અથવા મૌન રહે, એ રીતે મિથ્યા તપસ્વી ગણાવા દોષ
સેવે તે 'તપચોર' સમજવો. એમ જ્ઞાન રહિત એવા કોઈ વચન
ચતુરને કોઈ પૂછે કે તમે બહુશાસ્ત્રોને જાણો છો ? ત્યારે હા કહે,
ભળતું બોલે, કે મૌન રહે, એ રીતે પાંડિતમા અપવા દોષ સેવે તે
'વચનચોર' જાણવો. કોઈ રૂપવાન સાધુને બીજો પૂછે કે શું તમે
રાજપુત્ર હતા ? ત્યારે તે હા કહે, ભળતું બોલે, મૌન રહે, વગેરે રૂપ
માટે દોષો સેવે તે રૂપચોર સમજવો. કોઈ દેખાવ કરવા માટે બાહ્ય
આચાર પાળતો હોય તેને કોઈ પૂછે કે અમુક આચાર્યના વિશિષ્ટ
આચારવાળા અમુક શિષ્ય સંભળાય છે, તે શું તમે જ છો ? ત્યારે
હા કહે, કે મૌન સેવે વગેરે દોષ સેવે તે આચારચોર અને બીજાનું
કહેલું સાલણીને સંભળાવે, કે પોતે ન જાણતો હોય તે વિષયને કોઈ
જ્ઞાનીને પૂછી જાણે, છતાં 'હું એ પ્રમાણે જાણતો જ હતો' એમ
કહે ઈત્યાદિ પોતાના દોષને છુપાવનારો ભાવચોર જાણવો. પ્રશંસાનો

કહ્યું છે કે (કાર્ત્ત-અકાર્ત્ત)નો અર્થોત્ત શાસ્ત્રમયોદાનો જલ્પ
એવો) મેહાર્ત્ત=શુદ્ધિમાન સાધુ અનુમાયં મિ=આયુમાય
(દેશ) પાપ માયામોમં=માયામૃપાવાદને વચ્ચે. (૨-૪૯)
(૨૧૦) સિવિલ્લઙ્ગ મિત્તેવમણસોહિં, સંજયાણ વુદ્ધાણ સગાસે

તત્થ મિત્તેવ સુપ્પણિહિંદિણ,

તિવ્વલ્લઙ્ગગુણવં વિહરિજ્જાસિ-ત્તિ વેમિ ॥૨-૫૦॥

વુદ્ધાણ=પડિત (ગીતાથ) એવા સંજયાણ=વૈરાગી
સાધુઓના સગાસે=પાસેથી ઉદ્ગમાદિ દોષોથી રહિત
મિત્તેવસણસોહિં=ભિક્ષા લેવારૂપ એપણા શુદ્ધિને વિનયાદિ
ગુણપૂર્વક સિવિલ્લઙ્ગ=શિખીને તિવ્વલ્લઙ્ગગુણવં=તીવલ-
જળગુણવાળો (ઉત્કૃષ્ટ સંયમી) તથા સુપ્પણિહિંદિણ=
ધન્દ્રિયોના સુપ્રણિધાનવાળો (ઉપયોગવાળો) બનીને
મિત્તેવ=સાધુ તત્થ=તેમાં (એપણા સમિતિમાં) વિહરિજ્જાસિ=
વિચરે. (તેનું પાલન કરે) ત્તિ=એમ (કહેલું હું તને) વેમિ=
કહું છું. (૨-૫૦)

[પ્રથમ ગુણ-દોષનું જ્ઞાન કરાવ્યું અને અહીં તે દોષોને તજીને
ગુણોનું પાલન કરવારૂપ ક્રિયા જણાવી. એમ આ અધ્યયનમાં પિક-
સંબંધી જ્ઞાન-ક્રિયારૂપ સંયમનો ઉપદેશ કરેલો છે. જ્ઞાન ક્રિયારૂપે
જીવનમાં ઉતારવાથી સફળ થાય છે. માટે “જ્ઞાનક્રિયાભ્યાં મોક્ષ.”
અર્થાત્ જ્ઞાન અને ક્રિયા બેના યોગથી મોક્ષ થાય છે એમ કહ્યું છે. ૫૦]

સમત્તો વીઓ ઉદ્દેસો ।

સમત્તં પંચમં અજ્ઞયણમ્ ।

છંદ મહાચારકથા અધ્યયન

આ અધ્યયનમાં ઉદ્યાનમાં પધારેલા ગીતાય શુરની સમક્ષ રાજા અને બીજા પશુ પ્રાણી-સત્રિય વગેરે નગરવાસી જનોએ પૂછવાથી જાની શુરુએ 'વયછજ કાયછજ ૦' ગાથામાં કહેલા સાધુના અદાર આચારોની કથા હોવાથી તેનું વિસ્તૃત વર્ણન કરેલું છે એમ આચારની કથા હોવાથી 'આચારકથા' અને ત્રીજા અધ્યયનમાં કહેલા છંદ-આચારોની અપેક્ષાએ અહીં કહેલા આચારો માટે હોવાથી 'મહાચારકથા' એવું નામ છે પાચમાં અધ્યયનની ૧૦૮મી ગાથામાં જણાવ્યા પ્રમાણે ગોચરી ગએલા સાધુને ઉપદેશ કરવાનો નિષેધ હોવાથી ગોચરી કરતા કોઈ સાધુને શૂદ્રસ્થોએ ધર્મનું સ્વરૂપ પૂછ્યું, ત્યારે તેણે ઉદ્યાનમાં જઈ શુરુ પાતે ધમ સાંભળવા કહ્યું, તેથી રાજા વગેરે ઉદ્યાનમાં આવી જાની શુરુને ધર્મ પૂછે છે અને શુરુ તેનો ઉત્તર આપે છે, એ રીતે પાચમાંની ૫૪ી આ અધ્યયનનો સંબંધ છે (૨૧૧) નાણદસણસપ્પ, સજમે અ તવ રય ।

(૨૧૨) ગણિમાગમગપ્પ, ઉજ્જાણમિ મમોમહ ॥૬-૧॥

રાયાણો રાયમણ ય, માદણા અદુચ સ્વત્તિજા ।
પુચ્છતિ નિદુગ્ગપ્પાણો, વદ મે આપારગોપતો ॥૬-૨॥

જ્ઞાનદશન (મદા) થી પુછા, (પાચ આધ્યયનમાં ૧૦૮મી) સંયમમાં અને (બાર પ્રકારના) તપમાં રજા તથા આગમ સપર્ન=વિશિષ્ટ દ્યુતજ્ઞાની, એવા ઉદ્યાનમાં સમોત્ત=સમ વસરેલા (પધારેલા) ગણિ=આચાર્ય જનમતને (૧)

મયાનો રાજ્યો, મયામયા=રાજ્યના અમાત્યો (મંત્રીઓ),
માદન્યા=આદ્યો, અદ્યુમ=અને મતિઆ=દાનિયો શેડીઆઓ
મેનાપતિઓ વગેરે) નિદ્રામયાનો=રાજ્યચિત્તવાળા (અર્થાત્
બ્રમરદિત બે દાસથી અંજલિ કરીને) પૂછે છે કે-મે=(હું
બગવંત !)આપનો આગમોયમે=આચાર વિષય (અર્થાત્
દ્વિચાર્ય આચાર) કદં ?=કેવો છે.

[પદેલી ગાથામાં મન્નાપિપતિ આચાર્યનું સ્વરૂપ જણાવ્યું છે
અને બીજી ગાથામાં રાજ્ય વગેરે ધર્મના સ્વરૂપને પૂછે છે. એમાં એ
સાર છે કે-રાજ્ય-મંત્રી-મેડ-શાહુદાર દરેક પોતપોતાના કર્તવ્યને ધર્મ-
શુરુદારા સમજવું જોઈએ. ધર્મશુરુ માનવજાતિનો નેતા છે, સર્વને
પોતાના પૂર્વદૃતકર્મોના ઉદ્યતી મળેલી લિન્નલિન્ન અવસ્થાઓ અને
પ્રાપ્ત થએલા સુખ-દુઃખનાં નિમિત્તોને આત્મોપકારક બનવાનો માર્ગ
બતાવનારો છે. આર્થરાજ્યો રાજ્યતંત્ર ચલાવવામાં શુરુની સલાહને
અનુસરે તો તેઓનું રાજ્યસંચાલન ધર્મરૂપ બને, રાજ્યધર્મ અખડ
રહે અને રાજ્ય ચલાવવા છતાં સદ્ગતિને પામે. અન્યથા રાજ્ય નરક
જેવી માઠી ગતિનું કારણ બને. ભૂતકાળના રાજ્યોનો ઈતિહાસ આ
હકીકતથી ભરપૂર છે. તે કાળની પ્રજા અને રાજ્યના સંબંધ પિતા
પુત્ર જેવા હતા અને ન્યાય, નીતિ, સદાચાર, ધર્મવ્યવહારો, નિર્વિદ્ને
પળાતા, તેમાં ધર્મશુરુઓની સલાહ મુખ્ય રહેતી. સર્વ જીવો પ્રાયઃ
સુખ-દુઃખને ભોગવવાની આવડત વિનાના હોય છે, બહુધા મનુષ્ય
સુખમાં ઉન્માદી-અલિમાની અને દુઃખમાં દીન બની જાય છે, તેને
સુખ-દુઃખમાં સમભાવ કેળવીને સ્વ-સ્વ અવસ્થાને ઉચિત કર્તવ્ય
શિખવાડવું એ શુરુનું કર્તવ્ય છે, માટે શુરુપદને પામેલો આત્મા વિશિષ્ટ
જ્ઞાની અને નિર્મળ-નિર્દોષ આચારવાળો તથા જીવમાત્રના કલ્યાણની
લાવનાવાળો હોવો જોઈએ, એવા વિશિષ્ટ શુણ્ણવાળો કે તેવા શુણ્ણ-
વાનની આજ્ઞામાં જીવનારો સાધુ સ્વ-પરનું હિત સાધી શકે છે, અન્યથા
સાધુ પણ કર્તવ્યભ્રષ્ટ થવાથી સદ્ગતિને પામી શકતો નથી.]

૧૫૨

જીવેથી જીવિતિ ન દુષ્ટે પાળી શકાય તેવા (દુઃશક્ય)
 અવસ્થામાં આચાર્યરૂપ ક્રિયાકારણને મેન્મારા કથનને
 દુષ્ટિ-મોક્ષો ! (૧)

નિર્ણય - ૧. વિના કાંઈ જાણના ત્યાગરૂપ આચાર્યેનું પાલન
 કરવા ન હોય. એ જાણને રાગ મદગામેમાં આદર-બહુમાન
 કરવામાં આવે નથી, માત્ર જાણના દૃષ્ટિએ પાળના-મનને નહિ ગમતા
 અવસ્થામાં, કુદરતે ન હોય તે પણુ દુષ્ટર વાગે છે. સત્વશાળી જીવ
 જાણના મનને મોક્ષના મહિમામાં દેવાથી દુષ્ટર આચાર્યે તરફ પણ
 આદર-બહુમાન પ્રગટાવી શકે છે માટે અહીં સાધુના ધર્મમત્યકામાણં
 વિશેષરૂપે અર્થ 'ચારિત્ર્યધર્મ' દ્વારા મોક્ષરૂપ અર્થને મેળવવાની
 ઇચ્છાવાળા' એવો કહે છે. અનાદિ કાળથી અર્થાન્તરે જીવનું એ
 વિશેષરૂપ તે છે જ, પણ તેનો અર્થ 'ધર્મ' દ્વારા અર્થ એટલે ધન વગેરે
 મેળવવાની ઇચ્છાવાળો' એવો કરે છે. એ રીતે વ્યવહારનયથી અનેક-
 વાર બારવતોરૂપ ગૃહસ્થનો અને ક્ષમા વગેરે દશ પ્રકારનો સાધુનો
 ધર્મ પાળવા છતાં જીવનો સંસાર તૂટ્યો નથી, તેમ વર્તમાનમાં પણ
 ધર્મના કડક આચાર્યે પાળવા છતાં અર્થ અને કામની (વિષયોની)
 ઇચ્છા ન મરે તો સંસારથી મુક્તિ થાય તેમ નથી. માટે અહીં
 નિર્મત્ત સાધુનું સ્વરૂપ બતાવવા એ વિશેષણ દ્વારા એવું સૂચન કર્યું
 છે કે 'ધર્મ' દ્વારા જે મોક્ષરૂપ અર્થને (પ્રયોજનને) સાધવા ઇચ્છે
 તેવા મોક્ષાર્થી સાધુના આ આચાર્યે કહું છું. અર્થાત્ સાધુએ
 આચાર્યેનું પાલન અર્થ-કામની ઇચ્છાઓનો નાશ કરી મોક્ષની એક
 ઇચ્છાથી કરવું જોઈએ, અન્યથા એ ઇચ્છાઓથી ક્રોધાદિ કષાયો ઇચ્છા
 ન હોય તો પણ પોષાતા રહે છે અને સંસાર વધી જાય છે.]

સાધુના આચાર્યેનું મહત્ત્વ જણાવે છે કે—

(૨૧૫) નન્નત્ય ઇરિસં વુત્તં, જં લોણ પરમદુચ્ચરં ।
 વિઝલઢાણભાઈસ્સ, ન ભૂયં ન ભવિસ્સહ ॥૬-૫॥

(૨૧૩) દમ અદ્ય ય ટાણાં, જાંડં વાલોજ્વરજ્ઞાઈ ।
તત્ત્વ અન્નપરે ટાણે, નિર્ગંથતાઓ મસ્સઈ ॥૬-૭॥
(વિરાધનાના) દશ અને આઠ (એટલે અઢાર) સ્થાનો

છે, જેને બાળ (અરાન) હોય તે જ અવરજ્ઞાઈ=અપરાધે
છે. (આચરે છે, કારણ કે) તત્ત્વ=તેમાંના અન્નપરે=
કાંઈ એક પણ સ્થાનને આચરવાથી=નિર્ગંથતાઓ=

નિર્ગંથપણાથી મસ્સઈ=બ્રહ્મ થાય છે. (૭)
[રાત્રિએ પૂજવાથી આચાર્ય 'દુષ્કર અઢાર આચારોને અખડ
આરાધવા તે સાધુનો ધર્મ' છે' એમ કહી તેની વિરાધનાના અઢાર પ્રકારો
કહીને આરાધનાનું સ્વરૂપ સમજાવે છે. અર્થાત્ આરાધના માટે
વિરાધનાનું સ્વરૂપ કહે છે. જે રોગના કારણે જાણે નહિ તે નિરોગી
રહી શકે નહિ, જે દુઃખને જાણે નહિ તે સુખના ઉપાયો કરી શકે
નહિ, તેમ વિરાધનાને જાણે નહિ તે ધર્મની આરાધના કરી શકે નહિ.
માટે સર્વત્ર વિરાધનાનું જ્ઞાન અતિ આવશ્યક છે, એમ સમજાવ્યું છે.]
એ વિરાધનાને નામપૂર્વક કહે છે

(૨૧૮) વયછલ્લકં કાયછલ્લકં, અકપ્પો ગિહિમાયણં ।
પલિયંકં નિસિજ્જા ય, સિણાણં સોહવજ્જણં ॥૬-૮॥

૧. 'સા' ને 'મા' ક્રમમાં એ કે 'આધાક્રમ' વગેરે દોષ
 કરવાનું જણાવીને દિ'મા થાય તેવું કોઈ કાર્ય કર
 કરવા બંને અનુમોદવાનો પણ નિષેધ કરેલો હોવાથી
 ૩. હાલિ કે કહેલી અહિંસા ગિરના=મૂકમાતિમૂકમ છે. (એ
 અહિંસા બીજાઓએ કહી નથી. તે પણ માત્ર ઉપદે
 જ ક્યો હં એમ નહિ, કિન્તુ ધર્મની સાધના તરીકે પોતે
 વિદ્યા-પાળી છે. (કારણ કે-એવી અહિંસામાં જ) સર્વભૂણુ
 મરે જીવે પ્રત્યે મજાનો=સંયમ(દયા-રક્ષા)થાય છે. (૯)

(એ જ સ્પષ્ટ જણાવે છે કે-)લોકમાં જેટલા ત્રસ
 અથવા સ્થાવર જીવો છે, તેઓને જાણં=જાણવા છતાં
 (સાગાદિને વશ મારવાની બુદ્ધિથી) કે અજાણં=અજાણુપણે
 (પ્રમાદ-અનુપયોગ વગેરેથી) પણ સ્વયં નોહણે=હણે નહિ
 અને બીજા પાસે જો વિઘાયણ=હણાવે નહિ તથા
 ઉપલક્ષણથી હણનારને અનુમોદે પણ નહિ. (૧૦)

(કારણ કે-)સર્વ પણ જીવો જીવવાને ઇચ્છે છે,
 મરવાને ઇચ્છતા નથી, તમ્હા=તે, માટે હઃખના કારણભૂત
 ઘોરં=ભયંકર પાણિવહં=જીવવધને (હિંસાને) નિર્અન્ય
 સાધુઓ વળે છે. (૧૧)

[‘અહિંસા પરમે ધર્મઃ’ એમ કહેવા છતાં અહિંસાનું પાલન

થાય તેવા આચારો અન્ય ધર્મોમાં મ્હા નથી માટે તેમની અદિ સા
 ૧ કહેવા માન છે મોનાનો ગીલેટ ચાવેલા પિતૃગ જેવી છે ૯૬ કે
 તાપની પરીક્ષામાં દો તેવી નથી દોન-ઉપાદેય તત્ત્વોન અથવા મન-ય-
 અકર્તવ્યનું વર્ણન જેવું કર્યું દોન તને પાગી મકાય તેવા આચારો
 ૫૫૫ કયા હોય તે તે મ્થન સ્તન કહેવાય જનશાસનમાં અદિ સાનુ
 જેવું વર્ણન (વિધાન) કરેલું છે ત જ રીતે તેનું પાન થાય તવા
 આચારો ૫૫૫ કહેલા છે જેમ મોનાની પરીક્ષા કસાટીથી છેદવી
 અને તાપથી કરાય છે તેમ ધમ શાસ્ત્રોની ૫૫૫ પરીક્ષા કય છેદ
 અને તાપથી કરવાની છે ૫૫૫ પરીક્ષામાં શુદ્ધ હોય ત શાસ્ત્ર શુદ્ધ
 ૫૫૫ છે કરણીયનું વિધાન અને અકરણીયનો નિર્ધાર કહેના હોય
 ૧ તે શાસ્ત્ર કયશુદ્ધ ગ્રંથાય અને વિધિ-નિર્ધારન અનુસરતા આચારો જમા
 ૧ કહેલા હોય તે શુદ્ધ ગ્રંથાય દિ સા વગર પાપોનો નિર્ધાર કરવા જમા
 ધર્મોનુગનો દિ સાદિ પાપકારક ગ્રંથાલ્યા હોય તા છેદ પરીક્ષામાં
 અશુદ્ધ-અસત્ય ગ્રંથાય એ બન્ને જમા આ માદિ કપ્યા એકાન્ત
 નિત્ય કે અનિત્ય ગ્રંથાલ્યા હોય તા ધમનું કળ આ માન મ જ
 નદિ માટે વરતુને એકાન્ત નિત્ય કે એકાન્ત અનિત્ય ગ્રંથાલ્યા
 શાસ્ત્રો તાપથી અશુદ્ધ સમગ્રવા જે શાસ્ત્રમાં સ્વાદાદ દિશી
 આ માદિ પદાર્થોને કથચિત્ત નિત્યાનિત્ય વગર ગ્રંથાલ્યા દેવ
 તે જ શાસ્ત્ર તાપથી ૫૫૫ શુદ્ધ હોવાથી સગ્રંથી શુદ્ધ મ ૧ ૫ ૨૫
 મહાવીર કહેતી અદિ સા કય-૯૬-તાપથી શુદ્ધ અને સ મ ૯ ૧૧
 પાનન માટે મન અને હન્દિયોનો ૫૫૫ સયમ જ ની ૯ મર
 ૧ નેવિધિ નિવિધિ ભાષે દિ સા તા ત્વ મ કરી અદિ સત ૧ ૫૧ ૬૨
 તે અગ્રજી આચારોનું પદો રચાન ક ૬ ૬]

૯૬૬ થી ૧૫૫ કયા કહે છે—

(૨૦૨) અપગદ્ધા વગદ્ધા વા, વોદા વા જર વા મયા ।

દિસગ ન હમ વૃજા, જો વિ અમ વ્યાવળ ॥૬-૧૦॥

(૨૨૩) મુમાવાઓ ઉ લોગમ્મિ, મન્વસાદૃદ્ધિ ગરિહિઓ ।

અવિસ્સામો અ મૂઆણં, તમ્હા મોસં વિવજ્જણ ॥૬-૧૩॥

અવણટ્ટા=પોતાના અર્થે, અથવા પરના અર્થે
 કોંઠા વા=ક્રોધને વશ થઈને જડ વા=અથવા મયા=ભય
 પામીને હિંમનં=પરપીડાકારી એવા મુસં=મૃપાવચનને
 (સ્વયં) ન વૃઆ=ખોલે નહિ અને ખીજને મુખે નો
 વચાવળ=ખોલાવે નહિ. (૧૨) કારણ કે લોકમાં
 મૃપાવાદને સર્વ સાધુઓએ ગરિહિઓ=ગણ્યો છે (કુદ
 કહ્યો છે). મૃપાવાદથી મૂઆણં=પ્રાણિઓને અવિસ્સાસો=
 અનિશ્ચાસ થાય છે, તે માટે મૃપા બોલવાનું વર્જે. (૧૩)

[હું ખીમાર છું, મારે અમુક જરૂર છે, એમ પોતાને અર્થે
 અથવા એ રીતે ખીજને અર્થે પણ ક્રોધથી ‘તુ દાસ છે’ વગેરે કડબું
 કે અસત્ય નહિ બોલવું. એમ માનથી ‘હું બહુશ્રુત છું’ વગેરે,
 માયાથી કોઈ કામ ન કરવા માટે ‘મારા પગ દુઃખે છે’ વગેરે અને
 લોભથી અણુગમતી વસ્તુ કલ્પ્ય હોય તો પણ મનગમતી મેળવવા
 અકલ્પ્ય કહેવી, વગેરે પણ ન બોલવું. એમ પ્રાયશ્ચિત્તના ભયથી ભૂલ
 કરવા છતાં ‘મેં નથી કરી’ વગેરે પણ ન બોલવું, એવું હાસ્ય
 વગેરે નોકપાયોને વશ થઈને પણ ન બોલવું. ગાથામાં ક્રોધથી અને
 ભયથી કહેલું છે, તેના ઉપલક્ષણથી ચારે કપાયો અને નવ નોકપાયોને
 વશ મૃપા ન બોલવાનું, નહિ બોલાવવાનું અને નહિ અનુમોદવાનું
 પણ સમજી લેવું. મૃપાવાદથી જ્ઞાનાવરણીયાદિ ધાતીક્રમેના બંધ
 ઉપરાંત અશાતા, અશુભનામકર્મ, નીચગોત્ર વગેરે દુષ્ટ કર્મેના બંધ
 થાય છે, અન્ય ભવમાં એકેન્દ્રિય જાતિમાં જન્મ, પંચેન્દ્રિય થાય તો
 પણ જીહ્વાના રોગ, મુખના રોગ, મુગા-બોખડાપણું તથા અનાદેય,
 દુઃસ્વપ્ન, અપયશ, દુર્ભાગ્ય વગેરે વિવિધ દુઃખોને વશ થાય છે.

જા પામી ગયા. જિનાના મુળ્ય મળે તેમા જ પ્રસન્ન રહી સંયમ
માટે વાપરવું એ નિગ્રહ છે, ધરાવવા વિના સંયમનો સ્વાદ સમજતો
નથી. બીજો વ્યાપે તેમા પણ અનાસક્તિ કેળવવાના ધર્મવાળા સાધુને
અદન લેવાનું કાંઈ કારણ નથી.]

તવે ચોથું સ્થાન હશે છે—

(૨૨૬) અવંમચરિઅં ઘોરં, પમાયં દુરહિદ્વિઅં ।

નાયરંતિ મુળી લોષ, મેયાયયણવજ્જિણો ॥૬-૧૬॥

(૨૨૭) મૂલમેયમહમ્મસ્સ, મહાદોસસમુસ્સયં ।

તમ્હા મેહુણસંસગ્ગં, નિગ્ગંથા વજ્જયંતિ ણં ॥૬-૧૭॥

અવંમચરિઅં=અપ્રહાયર્થ (વિષયોનુ સેવન) લોષ=
મનુષ્યલોકમાં ઘોરં=ભયંકર (દુઃખદાયી) પમાયં=પ્રમાદરૂપ
(જડના બંધનરૂપ) અને અનંતસંસારનું કારણ હોવાથી
દુરહિદ્વિઅં=દુષ્ટ આશ્રયરૂપ (દુરાચાર) છે એ કારણે
મેયાયયણ=ચારિત્રની વિરાધનાના સ્થાનોને વજ્જિણો=
વર્જનારા મુનિઓ તેને ન આચરંતિ=સેવતા નથી. (૧૬)
અં=આ અપ્રહાયર્થ અહમ્મસ્સ=પાપનું મૂળ. છે (એથી
પરલોકમાં વિવિધ કષ્ટોનુ કારણ છે અને આ લોકમાં ચોરી-
અસત્ય-હિંસા વગેરે) મહાદોસસમુસ્સય=મોટા દોષોનો
ભંડાર છે. તે કારણે નિર્ઋંથ મુનિઓ મેહુણસંસગ્ગં=મૈથુનના
સંસર્ગને (સ્ત્રીઓ સાથે બોલવું વગેરે સામાન્ય પણ) વર્જે
છે. (ણં અન્યથ વાક્યની શોભા પૂરતો સમજવો. (૧૭)

વીર્યના રક્ષણની સાથે તેની શુદ્ધિ માટે આહાર વધુ નિયંત્રિત
અભિસંક્ર અને પચિન જોઈએ. માટે જૈન સાધુની લિક્ષાનો વિધિ
અર્ચનો વિશિષ્ટ-નિર્દેશ અને અભિસંક્ર કહ્યો છે. આહારશુદ્ધિ ન હોય તો
બ્રહ્મચર્યથી વીર્યરક્ષા કરવા છતાં એ જ વીર્યથી કામ ક્રોધાદિને વશ
થઈ બ્રહ્મચર્યનો નાશ કરે છે. અતિશયોક્તિ વિના એમ કહી શકાય
કે સર્વ આશાઓ અને ઈચ્છાઓનો જય કરવા માટે બ્રહ્મચર્ય એક
અમોઘ અને સર્વશ્રેષ્ઠ ઉપાય છે.

કર્મસાહિત્યમાં 'વીર્યાન્તરાય' નામનું કર્મ માન્યું છે, તેના
ક્ષયોપશમાદિ બ્રહ્મચર્યથી થાય છે, વિનય, વૈયાવચ્ચ, કે અનશન-
ઉપવાસાદિ તપ વગેરે પણ અપેક્ષાએ બ્રહ્મચર્યના જ અંશો છે. માટે
તેનાથી વીર્યાન્તરાયનો ક્ષયોપશમ વગેરે થાય છે. સ્પર્શનેન્દ્રિયના જયની
સાથે પાંચે ઇન્દ્રિયોનો જય કરવાથી બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રગટે છે, માટે પૂર્ણ
બ્રહ્મચર્ય પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિજયરૂપ છે.

વીર્ય જેમ મૈથુનથી નાશ પામે છે, તેમ શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ,
સ્પર્શ વગેરે વિષયોમાં આસક્તિથી, રાગ-દ્વેષ કરવાથી, કપાયોથી,
ચિંતાથી, વગેરે અનેક દોષોથી નાશ થાય છે. કામની બાવીશ
અવસ્થાઓમાં દશ અસંપ્રાપ્ત કામની અને બાર સંપ્રાપ્ત કામની છે,
તે દરેકથી બ્રહ્મચર્યનો નાશ થાય છે. એનું સ્વરૂપ અન્ય ગ્રન્થોથી
જાણીને બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવું અતિ આવશ્યક છે.

વીરનું અપર નામ મીર પા છે માગે ન નર
 મુખાનુ બીર છે શિવસતિ મા અક વિ ન પાન મ
 મગ્ન અન મિ ની ગા મગ્ન ર ન પાન મ
 એની શક્તિ ગાય છે તમા તમાગે રાની પામી ના
 પામી અનન્ય નવ નિત્ય અત નાથન રા ના પામી ના
 મા માઓ નિદિપદન રા વ અન વા અત છે ન રા
 વધમામા અનન્ય ના અવ પિતરા રા છે ન રા
 અવ ના ગાનીવી પા વા રા શા રા મ રા ન રા
 આ ગાથાઓમા અનન્યની દુગા રા રા

પ્રતિષ્ઠા અનન્યના મ અનન્ય રાખવા માગે અવ અવ
 અમાદ દુરાચાર અધમ ન ગા અન મારા રાન થા ગા વિ રા
 અનિયમ ભ ર અમાદ નદારા ધમન મુળ અન સાર ગા
 નિધાન છે અના વિના અતિ સાદિ રા ન્યાનાન પાન રા નદ
 માત અન મદત્ત સેવાધિક રા અની રામા મા કદેત નવ
 અનિયમ રા રા મ રા અ રા ન પાન રવાદે અ અન
 રા રા અ રા ન રા પા અનાદ રા રા ન રા
 અનિયમ રા રા રા ન રા રા રા રા રા રા

દશ પાથનુ રાખાન કહે છે-

(૧૦૧) વિદમુગ્ધમ લાણ નિલ્લ મપ્પિ ચ વાણિજી ।

(૧૦૨) ન ત મનિદિમિદ્ધતિ, નાયપૂત્તવશ્રામ્યા ॥૬-૧૮॥

ત મિઆ મનિદિ વામ ગિદી વાન ન મ ॥ ૧૯ ॥

(૧૦૩) જ વિ ધ ર વ વાય વા વદત વાયપૂજા ।

ત વિ મદમગ્ધદા પામતિ પદિદ્ધતિ જ ॥૬ ૨૦॥

૧૨૭) ૧) મો પર્વિમર્તો વનો, નાવપુત્રેન તાડગા ।

મુનિઃ પર્વિમર્તો વનો, ડઃ વનં મહેમિના ॥૬-૨૧

૨) ૨) મન્વન્તરિયા વૃદ્ધા, મંરત્તમ-પરિગ્રહે ।

ર્ષાઃ અવતો િ દેહંમિ, નાયરંતિ મમાડયં ॥૬-૨૨

ન વાન વર્ગ-ચાર જાતપુત્ર શ્રી વર્ધમાન સ્વામીના
(નિર્વિગ્નને અપાવનારા) વચનમાં રક્ત (જિનાસા
પાતક મુનિઓ) વિદ્ય-બીડ લવણને (અથવા અચિત્ત
લવણને), વર્ગેડમં=સમુદ્ર વગેરેના લૂણને (અથવા સચિત્ત
લૂણને), તેડને મર્ષિ=ધીને, અને ક્ષાણિઝ=પ્રવાહી
ગોળને (તથા બીજી પણ એવી કોઈ ખાદ્ય-પેય વસ્તુને)
રાત્રે મન્તિર્દિ=વાસી રાખવાને ઇચ્છતા નથી. (૧૮)

[સંનિધિ ગળ્દની વ્યુત્પત્તિ શાસ્ત્રકારે એવી કરી છે કે
નેનત્યા આત્માની નરક વગેરે દુર્ગતિમા સંનિધિ કરાય (સ્થાપના
થાય), તે સંનિધિ કહેવાય જાનીઓનું વચન કદાપિ અન્યથા થતુ
નથી, એમ સમજીને સનિધિદોષથી બચવું જોઈએ. સાધુનો
આચાર મુખ્યત્વે એવો છે કે-ઔપધાદિ આવશ્યક અને દુર્લભ
વસ્તુ પણ જરૂર હોય તો ગૃહસ્થને ઘેરથી પ્રતિદિન જરૂર જોટલી લે,
પણ એક સાથે લઈ પેતાની પાસે ન રાખે.]

કારણ કે એસ લોહસ્સ અણુફાસે=આ (સંનિધિ)
લોહનો અનુરૂપશી છે. (લોહ સ્વરૂપ છે.) (શ્રી તીર્થંકરો
અને ગણધરો એવું) મન્તે=કહે છે કે જે અન્નચરામવિ=
કોઈ અદ્ય પણ સનિધિને (વાસી રાખવાને) સિયા=
કોઈ પ્રસંગે કામે=ઇચ્છે (રાખે), સે મિહી=તે ગૃહસ્થ
છે, ન પવ્વરૂપ=પ્રમજિત (સાધુ) નથી. (૧૯)

કહે તેા અન્યભક્ષમાં તે તે વચનની પ્રાપ્તિ ન થાય. કે આપ તેા ખરું
તિનને બદલે અગિતા કર. એ કાળે, મનુ જે અર્થના વિવેકી અને
સ્વાભક્તિવાળા 'ચંપકવળા' બાનવું નેતર્યાં.]

છ મતો કહીને તમે આતમું સ્થાન કહે છે—

- (૨૩૭) પૃથ્વીકાયં ન હિંસંતિ, મળસા વયસા કાયસા ।
તિવિદેષેણ કરણજોષ્ણ, સંજયા સુમમાહિઆ ॥૬-૨૭॥
- (૨૩૮) પૃથ્વીકાયં વિહિંસંતો, હિંસઈ ઉ તયસ્સિણ ।
તસે અ વિવિદે પાણે, ચક્ષુસે અ અચક્ષુસે ॥૬-૨૮॥
- (૨૩૯) તમ્હા એં વિયાણિત્તા, ટોસં દુગ્ગાઝ્ઝદ્ધણં ।
પૃથ્વીકાયસમારંભં, જાવજીવાઈ વજ્જણ ॥૬-૨૯॥

સુસમાહિઆ=યતનામાં ઉદ્યત સંજયા=સાધુઓ મનથી
વચનથી અને કાયાથી તિવિદેષેણ કરણજોષ્ણ=ત્રણ પ્રકારના
કરણ દ્વારા પૃથ્વીકાયજીવોને હણતા નથી. (૨૭)

[ત્રણ કરણ એટલે (મન-વચન-કાયાથી) હણવા હણાવવા કે
હણનારની અનુમોદના કરવી, તે રીતે હિંસા (અર્થાત્ ચોથા અધ્યયનમાં
કહ્યા પ્રમાણે આલેખન, વિલેખન, ઘટન, ભેદન વગેરે કરતા નથી.
'કાયસા' શબ્દની સિદ્ધિ પ્રાકૃતના 'આર્પમ્' સૂત્રથી કરી શકાય છે.]

પૃથ્વીકાયની હિંસા કરનારો-તયસ્સિણ=તેમાં આશ્રિત

(૨૪૦) ચક્ષુસે=ચક્ષુથી દેખાય તેવા અને અચક્ષુસે=
ન દેખાય તેવા (એકન્દ્રિયાહિ) વિવિદે=વિવિધ જાતના
તસે=ત્રસ ચ=અને શેષ સ્થાવર પાણે=જીવોને હિંસઈ=હણે
જ છે. (૨૮).

તમ્હા=તે માટે દુર્ગતિ(રૂપ સંસારને) વધારનારા આ

(૨૪૫) મૂઆળમેગમાચાઓ, હવ્વવાહો ન મંમઓ ।

તં પઠંવપયાવટ્ટા, મંજયા કિંચિ નારમે ॥૬-૩૫॥

(૨૪૬) તમ્હા અંચં વિઆણિત્તા, દોસં દુગગ્ગવડ્ઢણં ।

તેંતકાયમમારંમે, જાવજીવાહ વજ્જણ ॥૬-૩૬॥

ધણા જીવોનો ધાતક હોવાથી મુનિઓ પાવર્ગ= પાપકારી એવા જાયતેઅં=અગ્નિને જલહત્તણ=જગાવવાને (પ્રગટાવવા કે વધારવાને) ઈચ્છતા નથી. (કારણ કે (અગ્નિ) તિસ્સવં=તીક્ષ્ણ એવું અન્નચરં=સર્વ શસ્ત્રોરૂપ સત્ત્વં=શસ્ત્ર છે. તેથી તે સવ્વઓઽવિ=સર્વથા પણ દુરાસવં=આશ્રય કરવા યોગ્ય નથી. (૩૩)

(એનું સર્વતઃ શસ્ત્રપણું કહે છે કે) પાર્ણ પઢિણં વાવિ= તેની પૂર્વ અને પશ્ચિમમાં પણ તથા ઉદ્ધં અણુદિસામવિ= ઊર્ધ્વ અને અનુદિશાઓમાં પણ તથા અહે=અધો- દિશામાં અથવા દાહિણઓ=દક્ષિણ દિશામાં પણ તથા ઉત્તરઓ=ઉત્તરમાં પણ (જે હોય તે વસ્તુને) દહે=ખાળે છે. (અર્થાત્ ચારે દિશાઓ, વિદિશાઓ અને ઊર્ધ્વ-અધો, એમ દશે દિશામાં રહેલી વસ્તુને અગ્નિ ખાળે છે.) (૩૪)

एस=आ हव्ववाहो=अग्नि मूआणं=(त्रस स्थावर वगेरे) जीवोना आघाओ=धातक छे (એમાં) ન સંસઓ= સંશય નથી. તેથી સંજયા=સાધુઓ તં=તેને પઠંવપયાવટ્ટા= પ્રકાશ કે તાપવાને અર્થે કિંચિ=લેશ પણ (સંઘટ્ટનાદિ પણ) નારમે=આરંભ કરે નહિ. (૩૫)

વળી—વચ્ર, પાત્ર, કામળા કે રત્નેહરણ (વર્ગે) જે ધર્મના ઉપદ્રવણા રાખે છે તેનું અન્યથાથી પડિલેલું વર્ગે કરવાઠારા પણ તે ન વાયું કર્મનિ=પવનની ઉદીરણા કરના નથી. કિન્તુ જ્યણા પૂર્વક પહેરે (વાપરે) છે (અને જ્યણાથી રાખે છે.) (૩૯)

[વચ્રાદિને આટકવાથી, દેગથી લેવાથી, મૂકવાથી, ડેંકવાથી, અતિપવન વાનાં લેાય ત્યાં સૂકવવાથી, દે રસ્તે ચાલતાં પણ છેડા ઉડતે ગતિ પહેરવાથી, એમ અનેક રીતે વાયુછવોની દિંસા થાય છે.]

તેથી આ દુર્ગતિને (સંસારને) વધારનારા દોષને જાણીને (સુસાધુઓ) જીવે ત્યાં સુધી વાયુકાયના સમારંભને વળે છે. (૪૦)

હવે અગીઆરમું સ્થાન કહે છે—

(૨૫૧) વળસ્સઙ્ગં ન હિંસંતિ, મળસા વયસા કાયસા ।

તિવિહેણ કરણજોણ, સંજયા સુસમાહિઆ ॥૬-૪૧॥

(૨૫૨) વળસ્સઙ્ગં વિહિંસંતો, હિંસઙ્ગ ઉ તયસ્સિણ ।

તસે અ વિવિહે પાણે, ચક્ખુસે અ અચક્ખુસે ॥૬-૪૨॥

(૨૫૩) તમ્હા એઝં વિઆણિત્તા, દોસં દુગ્ગહ્વહ્વણં ।

વળસ્સઙ્ગસમારંભં, જાવજીવાહ વજ્જણ ॥૬-૪૩॥

આ ૪૧-૪૨-૪૩ ગાથાનો અર્થ અનુક્રમે ૨૭-૨૮-

૨૯ ગાથા પ્રમાણે સમજવો. માત્ર 'વળસ્સઙ્ગં=વનસ્પતિકાય જીવોને' એટલો ભેદ સમજવો. (૪૧ થી ૪૩)

બારમું સ્થાન કહે છે—

(૨૫૪) તસકાયં ન હિંસંતિ, મળસા વયસા કાયસા ।

તિવિહેણ કરણજોણ, સંજયા સુસમાહિઆ ॥૬-૪૪॥

અકપિઅં ન ઇચ્છિજ્જા, પહિગાહિજ્જ કપિઅં
॥૬-૪૮॥

(૨૫૯) જે નિઆગં મમાયંતિ, કીઅ-મુદેસિ-આહં ।
વહં તે સમણુજાણંતિ, ઇદં વુત્તં મહેસિણા ॥૬-૪૯॥

(૨૬૦) તમ્હા અસણપાણાં, કીઅમુદેસિઆહં ।
વજ્જયંતિ ઠિઅપ્પાણો, નિમ્મંથા ધમ્મજીવિણો ॥૬-૫૦॥

इमिण=साधुओंने (संयमभां अपकारी એવા)
अमुज्जाहं=अकल्प्य जाहं=जो चत्तारि=चार आहारमाइणि=
आहार वगेरे (आहार-वस्त्र-पात्र અને વસતિ), ताई=
तेने विवज्जंतो=वर्जतो (ઉત્તમ સાધુ સત્તર પ્રકારના)
संजमं=सयमने पाणे. (૪૭)

‘મુજ્જાહ’ પદમાં અકારનો લોપ સમજવો. અકલ્પ્ય આહાર-
દિના ત્યાગ વિના સંયમનો અભાવ કહ્યો છે. કારણ કે મન-ઈન્દ્રિયોનો
વિન્ય કરવો તે સંયમ છે, એ વિન્ય થયો હોય તો અકલ્પ્ય વસ્તુ
લેવાનું કારણ રહે નહિ અને અકલ્પ્ય લે તો સંયમની રક્ષા બને નહિ.]

એ જ ૨૫૯ કરે છે કે-અકપિઅં=અકલ્પ્ય એવાં
(અશનાદિ ચારે પ્રકારના આહારરૂપ) પિંડને, શય્યાને
(વસતિને), વસ્ત્રને અને પાત્રને (લેવાની) ન ઇચ્છિજ્જા=
છૂટ્ટા પણ ન કરવી, પણ કપિઅં=કલ્પ્ય (પિંડ
વગેરેને) પહિગાહિજ્જ=અહણ કરવાં (૪૮)

જે=જો વેષધારી સાધુઓ નિઆગં=નિત્ય પિંડને અને
કીત, ઔદેશિક તથા આહં=અભ્યાહૂત (દોષવાળા)
પિંડાદિમાં મમાયંતિ=મમત્વ કરે છે (અહણ કરે છે) તેઓ

(૨૬૨) સીઝોદગસમારંમે, મત્તધોઅણછટ્ટુણે ।

જાઈં છિન્નંતિ [છિપંતિ] મૂઆઈં, દિટ્ટો તત્થ અસંજમો
॥૬-૫૨॥

(૨૬૩) પન્નાકમ્મં પુરંકમ્મં, સિઆ તત્થ ન કપ્પઈ ।

અમટ્ટં ન મુંજંતિ, નિગંથા ગિહિમાયણે ॥૬-૫૩॥

કંસેસુ=કચોળાદિમાં, કંમવાણ્ણુ=થાળ કથરોટ
વગેરેમાં, અથવા કુંડમોણ્ણુ=હાથીના પગના આકારવાળા
માટીના પાત્રોમાં (માટીનાં ઉભાં મોટાં કુંડામાં)
અશન-પાન વગેરેનું ભોજન કરતો સાધુ આચારા=સાધુના
આચારથી પરિભ્રમ્મઈ=ભ્રમ થાય છે. (૫૧)

[ગૃહસ્થજીવનના આચરણથી, વેપથી, કે તેવાં ભાજન-આસન-
શયન ઈત્યાદિ વાપરવાથી ‘હુ સાધુ છું’ એવો ખ્યાલ આવતો નથી
અને એવા ખ્યાલ વિના સંયમની રક્ષા થતી નથી. એ કારણે
સાધુ જીવનના પ્રત્યેક વ્યવહારે ગૃહસ્થના વ્યવહારેથી ભિન્ન અને
સંયમના આદર્શભૂત છે, તેને તજવ.થી સંયમના પરિણામ પ્રગટતા
નથી કે પ્રગટેલા હોય તે ટકતા નથી.]

ગૃહસ્થના ભાજનમાં ભોજન કરવાથી ‘સાધુઓ ગૃહસ્થના
ભાજનમાં ભોજન કરે છે’ એવી માન્યતા થવામાં, અથવા
તે ભાજનને ગૃહસ્થના વ્યવહાર પ્રમાણે શુદ્ધ કરતાં થનારા
સીઝોદગસમારંમે=શીત (સચિત્ત) પાણીના આરંભમાં
તથા મત્તધોઅણ=પાત્રના ધોવણુને છટ્ટુણે=છાંડવામાં
(કુંડા-કુંડી વગેરેમાં ધોવણુ નાખવામાં) જાઈં મૂઆઈં=જે
જીવો છિન્નંતિ (છિપંતિ)=હણાય છે તત્થ તેમાં
(કેવળશાનીઓએ) અસંયમને (બાણ્યો) છે. (૫૨)

ત્રિવે પદ્મચુ સ્થાન કો. ૩--

(૨૬૮) આસંદી-પલિઅંકેસુ, મંચમાસાલણસુ વા ।

અણાયરિઅમઝ્જાણં, આસહત્તુ મઠત્તુ વા ॥૬-૫૪॥

(૨૬૫) નાસંદી-પલિઅંકેસુ, ન નિસિઝ્જા ન પીઢણ ।

નિગંથાઽપહિલેહાણ, વુદ્ધવુત્તમહિટ્ઠગા ॥૬-૫૫॥

(૨૬૬) ગંભીરવિજયા ણ, પાણા દુપ્પહિલેહગા ।

આસંદી પલિઅંકો અ, અમઠં વિવઙ્ગિજ્ઞા ॥૬-૫૬॥

આસંદી=અરેલી ગૃથેલી ખુરશીઓ વગેરે આસનો
તથા પલિઅંકેસુ=મોટા પલંગોમાં મંચ=નાના માંચામાં

(ખાટલામાં) આસાલણસુ=પાછળ પીઠવાળાં આસનોમાં
(આરામખુરશી વગેરેમાં) આસહત્તુ=એસવાનું અથવા
સહત્તુ=શયન કરવાનું અઝ્જાણં=આર્યોને (સાધુઓને)
અણાયરિઅં=અનાચરિત છે. (આચાર વિરુદ્ધ છે.) (૫૪)

વુદ્ધવુત્તમહિટ્ઠગા=જ્ઞાનીઓના વચનને પાળનારા
નિર્થનથ સાધુઓ અપહિલેહાણ=ચક્ષુઆદિથી પ્રતિલેખન-
પ્રમાણન કર્યા વિનાનાં આસનોમાં પલંગોમાં નિસિઝ્જા=
નિષેધામાં (એક પાટીયાવાળા આસન ઉપર) પીઢણ=પીઠ
ઉપર (નેતરના આસને) એસે કે સુવે ન=નહિ. (૫૫)

[આ વિધાન કોઈ વિશિષ્ટ લાભના પ્રસંગે નિષિદ્ધ આસના-
દિનો પણ અપવાદથી ઉપયોગ કરવો પડે ત્યારે પણ પ્રતિલેખના-
પૂર્વક ઉપયોગ કરવા માટે છે, ઉત્સર્ગથી તો નિષેધ સમજવો.
ગાથામાં એસે-સુવે એવા શબ્દો નથી તો પણ પ્રસંગાનુસાર સમજ
લેવા. ઉપલક્ષણથી વર્તમાનમાં ગૃહસ્થો વાપરે છે તેવા કોઈ પણ
આસનો-પલંગ-ખુરશી-ચેર-ટેબલ વગેરે સર્વનો નિષેધ સમજવો.]

છે કે-) અગોષ્ઠિઝં = અગોષ્ઠિને પામે છે. (મિથ્યાત્વના

બીજા ભૂત અગોષ્ઠિને ઉપાસે છે) (૫૭)

અંતરંગમ્ = અંતર્યર્થની વિવત્તી = વિપત્તિ, પાણાણં =

પ્રાણીઓનો વહેં = વધ થવાથી વહેં = (સંયમનો) વધ,

વળીમગ્ = બીજા લીખારીઓનો પહિંગ્વાઓ = પ્રતિઘાત

(આક્રમણ) અને અગારિણં = ગૃહસ્થોનો પહિકોહો = ક્રોધ,

એ વગેરે દોષો થાય. (૫૮)

[ગૃહસ્થના ધરમા બેસવાથી કે રહેવાથી સ્ત્રીનો પરિચય, અંતર્યર્થની વિરાધના, અને સાધુ માટે લોબનાદિ કરે તેમાં છવડિંસા થાય, તેથી સંયમનો વધ, બીજા લિખુકો આવે તેને ગૃહસ્થ પાછા કાઢે તેથી તેઓ સામા થાય અને એથી ધરના માણસોને પણ ક્રોધ વગેરે થાય. એમ સમજવું.]

સ્ત્રીઓનાં અંગોપાંગાદિ બેવાથી વિકાર થવારૂપ અંતર્યર્થની અગુપ્તિ (વિરાધના) થાય અને રૂપીઓ = સ્ત્રી તરફથી પણ સંકળં = અંતર્યર્થનો નાશ થવાની શંકા થાય. માટે જ્યાં કુસીલવડ્ઢળં = અસંયમની વૃદ્ધિ થાય તેવા ગૃહસ્થના ઠાળં = સ્થાનને દૂર ઓ પરિવજ્જણ = દૂરથી વળે - એની ઈચ્છા પણ ન કરે (૫૯)

જસ્સ = જે તિળ્હં = ત્રણમાંથી અન્તરંગમ્ = અન્યતર (ક્રોધ) અવસ્થાવાળાને (તેની અવસ્થાને ઉચિત હોવાથી લિક્ષાર્થે ગયો હોય ત્યાં કારણે બેસવું વગેરે) કપ્પણ્ઢ = કલ્પે તે ત્રણ કહે છે - એક જરાણ્ઢ = ધડપણથી અભિમૂઢસ્સ = પરાભૂતને (અશક્ત બનેલાને), બીજા વાહિઢસ્સ = રોગીને અને ત્રીજા કિલ્લપ તપ કરનારા તવસ્તિઓ = તપસ્વીને. (૬૦)

કે કે-)(અર્થાદિગ્રં-અર્થોદિગ્રે પામે છે. (મિથ્યાત્વના
બીજગુણ અર્થોદિગ્રે ઉપાદેય છે.) (૫૭)

ધંમનેમ્મ=પ્રહ્લઅર્થની નિવર્તી=વિપત્તિ, પાજાણં=
પ્રાણીઓનો વધ=વધ થવાથી વધો=(સંયમનો) વધ,
વર્ણામગ=બીજા ભીખારીઓનો પટિન્નાઓ=પ્રતિધાત
(આક્રમણ) અને અગારિણં=ગૃહસ્થોનો પહિકોદો=ક્રોધ,
એ વગેરે દોષો થાય. (૫૮)

[ગૃહસ્થના ઘરમાં બેસવાથી કે રહેવાથી સ્ત્રીનો પરિચય,
પ્રહ્લઅર્થની વિરાધના, અને સાધુ માટે ભોજનાદિ કરે તેમાં છવ્વિંસા
થાય, તેથી સંયમનો વધ, બીજા લિખુદો આવે તેને ગૃહસ્થ પાછા
કાઢે તેથી તેઓ સામા થાય અને એથી ઘરના માણુઓને પણ
ક્રોધ વગેરે થાય. એમ સમજવું.]

સ્ત્રીઓનાં અર્થોપાંગાદિ જોવાથી વિકાર થવારૂપ
પ્રહ્લઅર્થની અશુભિ (વિરાધના) થાય અને ક્ત્વીઓ=સ્ત્રી
તરફથી પણ સંકર્ણ=પ્રહ્લઅર્થનો નાશ થવાની શકા
થાય. માટે જ્યાં કુસીલવડ્ઢળં=અસંયમની વૃદ્ધિ થાય
તેવા ગૃહસ્થના ઠાણં=સ્થાનને દૂરઓ પરિવજ્જણ=દૂરથી
વળે-એની ઇચ્છા પણ ન કરે (૫૯)

જસ્સ=જે તિળ્હં=ત્રણમાંથી અન્નચરાગસ્સ=અન્યતર
(કોઈ) અવસ્થાવાળાને (તેની અવસ્થાને ઉચિત હોવાથી
લિક્ષાર્થે ગયો હોય ત્યાં કારણે બેસવું વગેરે) કપ્પહ=કંઢયે
તે ત્રણ કંઢે છે-એક જરાણ=ધડપણથી અભિમૂઅસ્સ=
પરાભૂતને (અશક્ત બનેલાને), બીજા વાહિઅસ્સ=રોગીને
અને ત્રીજા કિલ્લ તપ કરનારા તવસ્સિઓ=તપસ્વીને. (૬૦)

પડે. આ ભંગાગેમણાના અગે ત મે ૧૩૦ ભંગા નખવાળા ને જિતકલ્પિક સમજવા, મન્યાગીજાને તો અનારામા બીજા આગેજાને લાગે નહિ તેવા પ્રમાણેપણ નામ મેળવ એમ સમજવું. આ રીતે શરીરની પણ ઉપદેશ દગનાર આગે વિભૂષ કરવી નિરર્થક છે, સ્નાનની જેમ વિભૂષા પણ અભર્યાની નાનક છે, માટે સાધુએ વર્તવી એ તાત્પર્ય છે.]

વિભૂસાવત્તિઅં=વિભૂષાનિમિત્ત (કરવાથી) સાધુ ચિદ્ધણી (દારણ) કરી જાયે, કે જેણં=જે કર્મખંધથી દુરુત્તરે=અતિ-દીર્ઘ અને ઘોરે=ભયંકર એવા સંસાર સમુદ્રમાં પડે. (૬૬)

[વિભૂષાથી સાધુને એવું ચિદ્ધણું કર્મ જંધાય, તેવું કારણ એ છે કે તણે જીવનપર્યાન્ત વિભૂષાનો ત્યાગ કરેલો છે, એથી જિનાજાની વિરાધનાના નિષ્કુર પરિણામ વિના સાધુ વિભૂષા કરે નહિ અને કરે તો પરિણામ નિષ્કુર થવાથી કર્મ આકરું જંધાય. ગૃહસ્થને એવા પરિણામ ન થાય, કે તજેલા ભાવને આચરતા સાધુને જેવા નિષ્કુર પરિણામ થાય. આ કારણે સાધુનો નાનો પણ અતિચાર ગૃહસ્થના મોટા અતિચારથી પણ વધી જાય. એ યુક્તિસંગત છે.]

વિભૂસાવત્તિઅં=વિભૂષામાં વર્તતા ચેઅં=ચિત્તને (હું આમ કરું, તેમ કરું, વગેરે વિભૂષાના વિચાર પણ) રૌદ્ર કર્મખંધનું કારણ હોવાથી તેને વુદ્ધા=શ્રી તીર્થંકરો તારિસં=તેણું (વિભૂષાક્રિયાની તુલ્ય) માને છે અને ચેઅં=આણું ચિત્ત સાવજ્જવહુલં=ઘણું સાવઘ (દુષ્ટધ્યાનવાળું) હોવાથી તાર્કિક=ઉત્તમ સાધુઓએ એઅં=એણું ન સેવિઅં=સેવ્યું નથી. અર્થાત્ ઉત્તમ સાધુ આર્તધ્યાનાદિ રૂપ અકુશળ ચિત્તને સેવે નહિ. (૬૭)

[અનિત્ય અને દુર્ગંધની પેટી જેવા શરીરની શોભા કરવા માની પ્રતિષ્ઠા ઈચ્છે જ નહિ, કારણ કે તે સ્વરૂપે દુષ્ટ છે શોભા કરવાથી

માન આત્મા મનુષ્ય જીવનમાં જિનાગાને ખરેખરે યોગ્યો મદુપયોગ કરી શકે છે, માટે જિનેશ્વર દેવોએ એ માર્ગ તેને ઉપદેશ્યો છે.

જેમ તમાને સદાચારી જનાવવાના ઉપાયો દર્શાવે છે, તેમ વચનને દુશળ જનાવવાનો માર્ગ પણ જનાવ્યો છે. આ અજ્ઞાનમાં લાપા, તેના પ્રકારો, વગેરે વાંધાને કારણે કેવા સંયોગોમાં ફેટકું કેતુ જોતવું કે ન જોતવું વગેરે મગજનવ્યું છે. ઉન્નર્ગ-અપવાદના પ્રસંગે જોતવાના ન જોતવાના વિધિ-નિયેનો વ્યભાષીને સાધુ જીવનને સફળ કરવાનો જોદાન્ત દર્શાવ્યુંદારી માર્ગ જનાવ્યો છે.

આરિયને જન્મ આપી તેનું રક્ષણ પાલન અને પોષણ કરનારી આદ્ય પ્રવચનમાતાઓ ખરેખર 'સાધુની માતાઓ' છે. તેમાની લાપાસમિતિ અને વચનગુપ્તિ એ જેનું પાલન આ અધ્યયનના અભ્યાસથી જ થઈ શકે તેમ છે. જેમ નેત્રોના અભાવે અથ જોઈ શકતો નથી, કાન વિના જાહેરો સાભળી શકતો નથી, તેમ આ અધ્યયન ભણ્યા વિના સત્ય વચન જોલી શકાય તેમ નથી. જેઓ આના અભ્યાસ વિના જોલે છે તેઓ દુઃસાહસ કરે છે અને સ્વ-પરનું અહિત કરીને દુર્ગતિને નોતરે છે.

સામાન્ય રીતે સાધુ ઉપદેશક મનાય છે, ખીજની અપેક્ષાએ ઉપદેશકનું સ્થાન જાયું હોય છે, કારણ કે તે સ્વ-પર ઉપડાર કરી શકે છે. લોક પણ તેનું જહુમાન સવિશેષ કરે છે, તેથી તેની જવાબદારી પણ મોટી છે. કહેવાય છે કે 'જીભમા અમૃત અને ઝેર જન્ને રહેલા છે' શ્રોતાના કષાયો શમે, જડની વાસના ઘટે અને નિબપા જીવનનો પક્ષ વધે, એવું જોલવું એ જહુવાનું અમૃત છે, એથી વિરુદ્ધ કષાયો, વાસનાઓ અને પાપવૃત્તિ વધે એવું જોલવું તે જહુવાનું ઝેર છે. ખીજ ઝેર એક જ જન્મનો નાશ કરે છે અને જહુવાનું ઝેર સ્વ-પરના અનેક જન્મોનો નાશ કરે છે. મનની દુષ્ટતાથી જહુધા પોતાને હાનિ થાય છે અને દુષ્ટ વચનથી તો ખીજ પણ અનેકાનેક આત્માઓને હાનિ થાય છે. ઈત્યાદિ જોલવાની જવાબદારી (જેખમ)

પાળ કરતાં જે. ૧-પરીક્ષિતા=ખીજા પ્રત્યે અપાના-અવનાપૂર્વક બોલવું,
 ૨. અશિતા=નિન્દાયમન, ૩-પરુષા=કર્કશ-કેસર વચન, ૪-અસ-
 ત્યા=ચુક્રવચન, ૫-ગાત્સ્થી=જાન્યની બાપાધી (સાધુએ પુત્ર, ભાણેજ,
 પિતા, માતા, વગેરે) હોવું અને ૬-કલેશાદીરણી=શાન્ત થએલા
 કલેશ-દયાય વગેરેને પુનઃ પ્રગટ કરનારી. આ છ ભાષાઓ ઉપરાત
 યોગશાસ્ત્રમા તે 'અન્યને ખીડા થાય તેવું' સન્ય પણ નિષેધુ છે.

ભાષાના ઉપર જાણાવેલા ચાર પ્રકારે પણ વ્યવહારનયથી
 જાણુવા. નિશ્ચયનયથી તો ૧-સન્ય અને ૨ અસત્ય, જે જ પ્રકારે
 કહ્યા છે અને તે યુક્તિસંગત પણ છે તેની વ્યાખ્યા એવી કરી
 છે કે-જેનાથી સ્વ-પર હિત થાય તે સત્ય અને અહિત થાય તે
 અસત્ય અર્થાત્ આરાધક-વિરાધક જે ભાવો હોવાથી નિશ્ચયનયથી
 ભાષાના પણ જે જ પ્રકારે છે, જેમા સર્વ પ્રકારો અંતર્ગત છે.

અહીં કહેલા ચાર પ્રકારોને વિશેષતયા સમજવા માટે તેના
 અનુક્રમે-૧૦-૧૦-૧૦ અને ૧૨ એમ ૪૨ ઉત્તર ભેદો કહ્યા છે.

તેમા સત્યના દસ ભેદો ટુંકમાં આ પ્રમાણે છે. ૧-તે તે દેશમા
 બોલાતા ૩૬ શબ્દો ખીજા ક્ષેત્રમા તે અર્થમા ન બોલાતા હોય તો
 પણ સત્ય માનવા તે જનપદસત્ય (જનપદ એટલે દેશ). ૨-સર્વ
 લોકમા સામાન્યતયા જે સત્ય મનાય તે સમ્મતસત્ય. (જેમ કે કુમુદા-
 દિ-અન્ય કમળો પણ કાદવમા (પંકમા) ઉપજે છે, છતાં અરવિન્દ
 પુષ્પને જ સૌ 'પંકજ' માને છે) ૩-એકકાની સામે જે મીઠા
 સ્થાપવાથી સો, ત્રણથી હજાર, ચારથી દશહજાર, વગેરે મનાય છે,
 અથવા માટી-લેપ-ચુનો-પત્થર, વગેરેની પ્રતિમાઓમા તે તે વ્યક્તિની
 સ્થાપના કરી તેને 'અરિહંત' વગેરે મનાય છે, તે સર્વ સ્થાપનાસત્ય.
 ૪-દરિદ્ર છતાં નામ કુબેર રાખ્યું હોય તેને નામ માત્રથી કુબેર
 (ધનપતિ) કહેવો-માનવો તે નામસત્ય. ૫-સાધુતા વિના દંભથી
 સાધુવેષ ધારણ કરનારને સાધુ, કે સ્ત્રીનો વેષ પહેરનાર પુરુષને સ્ત્રી

નિન્તા અને દોવાયા મિત્ર પ્રજાન, આવા વચનને ઉત્પન્નમિશ્રિત
 નામનુ. ૨-નામ પામેલી વસ્તુ માટે પદ્ય ન્યાયિક છતાં 'દશ
 મરઠા થયા, પચીસ ગમાવ્યા, પચાસ માનમાં પરદેશ ગયા' વગેરે
 બોલાવું તે વિગતમિશ્રિત નામનુ, એ રીતે ૩-ઉત્પન્ન અને વિગત
 ખન્નેનં આન્યગાને બોલાવું તે ઉત્પન્નવિગતમિશ્રિત, ૪-ધણા
 છવના અને ધોડા મરેલા છવોના સમૂહને 'આ બધા છવે છે' કહેવું તે
 છવમિશ્રિત, ૫-ધણા મરેલા અને ધોડા છવના છવસમૂહને 'આ બધા
 અછવ છે' કહેવું તે અછવમિશ્રિત, ૬-તેવા સમૂહમાં નિશ્ચય વિના
 આટલી સંખ્યામાં છવના અને આટલી સંખ્યામાં મરેલા છે' એમ
 આશરે કહેવું તે છવાછવમિશ્રિત, ૭-એ રીતે અનંતકાયમાં
 અન્ય વસ્તુ ભગેલી હોય કે અમુક અંશથી અનન્તકાય ન હોય તને
 અનન્તકાય કહેવું તે અનન્તમિશ્રિત, ૮-પ્રત્યેક વનસ્પતિ અનન્ત-
 કાયથી મિશ્રિત છતાં પ્રત્યેક કહેવી તે પ્રત્યેકમિશ્રિત, ૯ શીઘ્રતાદિ
 કરવા-કરાવવા અરુણોદય વખતે 'દિવસ ઉગી ગયો' કે દિવસ છતાં
 રાત્રી થઈ' વગેરે બોલવું તે અઢ્ઠામિશ્રિત અને ૧૦ દિવસે-
 સવારને મધ્યાહ્ન કે રાત્રીએ-પરોઢ થયા વિના પરોઢ થઈ ગયું, વગેરે
 બોલવું તે અઢ્ઠાઢ્ઠામિશ્રિત લાપા સમજવી.

ઉપર કહી તે ત્રણથી લિન્ન સત્ત્વ નહિ અને અસત્ત્વ પણ નહિ
 છતાં સર્વ વ્યવહારોમાં ઉપયોગી ચોથી અસત્ત્વ-અમૃષા (વ્યવહાર)
 લાપા છે, તેના ૧૨ પ્રકારો આ પ્રમાણે છે. ૧-'હે દેવદત્ત ! હે પુત્ર ! હે
 પિતાજી' વગેરે આમન્ત્રણ માટે બોલાય તે આમન્ત્રણી, ૨-અમુક
 કાર્ય 'આ રીતે કરો, આ ન કરો,' વગેરે આજ્ઞા કરવી તે આજ્ઞા-
 પની, ૩-મને ભોજન આપો, ભણાવો, દુઃખમાથી ઉગારો' વગેરે
 યાચના કરવી તે યાચની, ૪ જાણવા કે સંદેહ ટાળવા 'આ કોણ
 છે ? કયાથી આવ્યા ? હું શું કરું ?' વગેરે પૂછવું તે પૂછની, ૫-પ્રશ્નોના
 ઉત્તર આપવો, કે 'અહિંસાથી આયુષ્ય પૂર્ણ ભોગવાય' ઇત્યાદિ
 સમજાવવું, તે પ્રજ્ઞાપની, ૬-નિષેધ માટે બોલવું (નકારો કરવો) તે

પ્રત્યાખ્યાની ઉ-આમા મન ન
નકુ-છાનુવામા /- છ ૩ ૬
વમ પ્રતન નિરિ સમાધાન ન મ
૬-એથી વિ ૬ નિરિ - ૫૪
ના કોઈ ૫૪ આ આ ૩
વમ અનિરિ ૧૧ આ ૩
૬ નુવા ૬ ૫ નિ ૫ ૩ ૫
સમગ્ર નવા શ ૬ ની ૩
સમાધાન ૧૧ આ ૫ ૩
ધ્યાન ૧ - ૬ આ
સમગ્ર નમ મા ૩ - અધ્યાન આપા ૫
આપા આ આ ૩
નમાની પદલ આ ૩
પાક ૩ ૬ ૬ ૬
આ ૬ ૬ ૩ ૩ ૬ ૬ ૬

અનભિમદિત
અભિમદિત

સામાય રીત આ આપા ન આપા ન ૩ ૬
૭/૧) જા એ મવા રસધરા મનામાગા એ આ રમા ૩
જા એ વૃદ્ધિ નાધા ન ન મારિ ૩ વધર ૩
જા-(સાવધ ૩ વધી) ૬ ૧-મા એ અવન ૩ ના
છના નાનિ આપવા આ ૫ ૨ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩
(મિથ) ૩-ગુમા મધા (૨૫ ૬ આ ૩) આ
(આમ તા ૩ આપની ૫ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩
સાધુને આપવા ૫ ૫ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩
જાનીએએ ના આપવા ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩
ધુધેમાન ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩

તવે કયી બાપા કેવી રીતે જાણવી તે કહે છે-

(૨૮૨) અમ્ચમોસં સજં ચ, અણવજ્જમકકસં ।

સમુપેહમગંદિદ્ધં, ગિરં મામિજ્જ પન્નવં ॥૭-૩॥

પન્નવં=બુદ્ધિમાન સાધુ અણવજ્જં=અનવધ (નિષ્પાપ)
અને અકકસં=અકર્કશ (મત્સર રહિત) એવી અમ્ચમોસં=
અસત્યામૃષા (વ્યવહાર) સજં ચ=અને સત્ય ગિરં=
ભાષાને બુદ્ધિપૂર્વક સમુપેહં=વિચારીને (ઉપકારક થાય
તેમ) અસંદિદ્ધં=અસંદિગ્ધ (સંદેહ ન થાય તેમ) જાણે. (૩)

અહિતકર સત્યનો અને મિશ્રનો નિષેધ કરે છે-

(૨૮૩) एअं च अट्टमन्नं वा, जं तु नामेइ सासयं ।

स भासं सच्चमोसंपि, तं पि धीरो विवज्जए ॥७-४॥

एअं અટ્ટં=ઉપર કહી તેવી સાવધ-કર્કશને અને
અન્નં=એવી બીજી (સત્ય) ભાષાને, વા=અથવા જં સાસયં=
જે શાશ્વત ભાવને (મોક્ષને) નામેઇ=ગુણ ન કરે (પ્રતિકૂળ
હોય) તેવી સચ્ચમોસં=મિશ્રભાષાને અપિ=કે સત્ય ભાસં=
ભાષાને ધીરો=બુદ્ધિમાન સ=તે સાધુ વળે. (૪)

[સત્ય કે વ્યવહાર ભાષા પણ મોક્ષમાં બાધક (કર્મબધુ
કારણ) થાય તેમ ન જોલાય. આથી 'નગ્ન સત્ય' નામ આપીને બીજાના
દોષોને પ્રગટ કરવા જોલણું એ અસત્ય-અહિતકર છે, એમ સમજવું.
શ્રોતાને સર્વ જીવો પ્રત્યે મૈત્રી, ગુણોનો રાગ દ્રવ્ય ભાવ દુઃખોથી પીડાતા
જીવો ઉપર કરુણા અને અયોગ્ય જીવો પ્રત્યે ઉપેક્ષાભાવ-માધ્યસ્થ્યગુણ
પ્રગટે, દેવ-ગુરુ ધર્મ કે ધર્મસામગ્રી પ્રત્યે પૂજ્યભાવ પ્રગટે, પોતાના
દોષો પ્રત્યે જીરુપણા પ્રગટે, તેવું ગુણકારી વચન જોલવા-સાંભળવાથી

(કૃત્રિમસત્યને પણ સત્ય કહેવાથી કર્મ બંધાય તો
જેને એક ક્ષણ કે મુહૂર્ત જેટલું પણ ભૂત-ભવિષ્ય કાળકૃ
જ્ઞાન નથી તે નિશ્ચયાત્મક બોલે તો કર્મ બંધાય જ.)
તમ્હા=તે કારણે (અમે કાલે અન્યત્ર) ગચ્છામો=જઈશું જ,
(તને કાલે અમુક) વચ્ચામો=કહીશું જ, અથવા જે=અમારું
(અમુક કાર્ય આમ) ભવિષ્ય=થશે જ, (અમુક લોચ વગેરે
કાર્ય નિયમા) અહં કરિસ્સામિ=હું કરીશ જ, અથવા એસો=આ
(અમુક સાધુ અમારું અમુક કાર્ય) કરિસ્સામિ=કરશે જ. (૬)

અવમાર્ગ=એવી અને આદિ શબ્દથી બીજી પણ
એસકાલંમિ=ભવિષ્યકાળ સંબંધી (તેવા જ્ઞાનના અભાવે
સંકિયા=શંકાવાળી જા માસા=જે ભાષા અથવા સપયાર્થિ=
સંપ્રતિ અને અતીત સંબંધી (વર્તમાન અને ભૂતકાળ
સંબંધી) અદ્રઢે=ભાવમાં પણ જે જે શકિત હોય, તે પિ=
તેને પણ ધીરો=બુદ્ધિમાન વળે. (ન બોલે) (૭)

[ભવિષ્યકાળનું એક મુહૂર્ત પણ અનેક વિદ્નોથી ભરપૂર છે,
માટે ધારવા પ્રમાણે ન પણ થાય. વર્તમાનમાં 'નજરે જોએલી પણ
વાત ખોટી પડે' એ કહેવતને અનુસરીને પ્રયત્ન જોવા-સાલળવા કે
અનુભવવા છતાં અસત્ય ઠરે અને ભૂતકાળના ભાવો અંગે પણ એવું
બનવું સભવિત છે, માટે હ્રસ્વ-સાધુ તથાવિધ વિશિષ્ટજ્ઞાન પ્રગટ્યા
વિના ત્રણે કાળ સંબંધી શકિત ભાવોને અવધારણુ (નિશ્ચય) પૂર્વક
ન બોલે. કારણ કે ભૂત-વર્તમાનભાવો અસત્ય ઠરે તો મૃયાવા
થાય અને ભવિષ્યમાં કહેવા પ્રમાણે ન બને તો સાધુધર્મની, શાસ-
નની અને પોતાની પણ લઘુતા થાય, માટે વિચારીને સઘળું અવસરો-
ચિત બોલવું.]

૧૯૮

તેની રીતે જ્ઞાન=નિષ્કૃત (સદ્ભાવ રહિત) :
 ગુરુમૂર્તિવાદની-મોટી જીવલિંસાને કરનારી થાય,
 જજો=જેનાથી, પાપમ આગમો=પાપનું આગમન (કુ-
 ઠમંબંધ) થાય મા=તે મજા=સત્યભાષા પણ ન વત્તવા-
 બોલવી નહિ. (૧૧)

તે રીતે ઠાણને ઠાણો, વંદન=નયુંસકને નયુંસક,
 વાદિજં=વ્યાધિવાળાને રોગી કે તેજં=સ્તેનને (ચોરને)
 ચોર, એવું પણ નો વળ=ન કહે. (૧૨)

[કઠોર વચન સાંભળનારને અસદ્ભાવ થાય, વૈર થાય અને
 લાલ કે ઉપકાર થવાને બદલે સ્વ-પરને પાપકર્મનો બંધ થાય. સદ્-
 ભાવ વિનાનું વચન હિતયુદ્ધિએ કહેલું પણ ગ્રાહ્ય થતું નથી. જેમ
 દેખાવમાં સુંદર પણ સ્વાદ વિનાનું કે ઘી સાકર રહિત ભોજન ભાવતું
 નથી, સ્વાદિષ્ટ કે મિષ્ટ દેખાવમાં સામાન્ય છતાં ભાવે છે, તેમ વચન
 પણ વિનય-બહુમાનરૂપી સ્વાદ કે સદ્ભાવ-હિતયુદ્ધિરૂપી મીઠાશથી
 યુક્ત હોય તો સાંભળનારને ગમે છે, અન્યથા ભાવ વિનાના ભોજનની
 જેમ દેખાવમાં સુંદર હોય તો પણ અવિનયોદ્ધિ કે અસદ્ભાવથી
 બોલાય તો ગ્રાહ્ય થતું નથી. માટે સત્ય પણ અસૂચાથી કઠોર કરીને
 નહિ બોલવું, કારણ કે સાંભળનારમાં તેવી યોગ્યતાના અભાવે અહિતકર
 બને છે. રોગીને સ્વાદિષ્ટ અને પથ્ય એવું પણ ભોજન ગમતું નથી,
 તેમ કોઈ માની કે અસ જીવને તેના તથાવિધ કર્મરોગને યોગે
 હિતકર અને ક્રામણ વચન પણ ગમતું નથી, અહિત કરે છે, વગેરે
 બોલનારે શ્રોતાની યોગ્યતાને વિચારવાની પણ જરૂર રહે છે. કોઈની
 ઈજ્જતને હાનિ પહોંચે તેવું બોલવાથી સાંભળનાર કદાચ સાંભળીને
 આપઘાત કરે, કે બીજી રીતે પણ અહિત થાય, માટે સત્ય છતાં
 બીજાની ઈજ્જતને હાનિ પહોંચે તેવું પણ ન બોલવું.]

પાશાળાને કે પાશુ શીડામાં દ્રમ્યક પાશા કરેલા હોવાથી 'દ્રમ્ય' શબ્દ વળ્યા છે.]

ઉપર સામાન્ય નિષેધ કરીને તમે સ્ત્રીને અંગે કરે છે કે-
(૨૯૪) અઙ્ગિણ પઙ્ગિણ વા ત્રિ, અમ્મો માઝસિઅત્તિ અ ।

પિઠસિણ ભાયણિજ્જત્તિ, ધૂણ્ણત્તુણિઅત્તિ અ ॥૭-૧૫॥

(૨૯૫) હલે હલેત્તિ અન્નિત્તિ, મદ્દે સામિણિ ગોમિણિ ।

હોલે ગોલે વસુલિત્તિ, દ્વિત્થિઅં નેવમાલલે ॥૭-૧૬॥

અઙ્ગિણ=હે આયાં ! (દાદી), પઙ્ગિણ=હે પ્રાર્થિકા !

(પરદાદી) અમ્મો=હે અમ્મા ! (માતા) માઝસિઅ=હે

માસી ! પિઠસિણ=હે ફેાધ ! ભાયણિજ્જ=હે ભાણુ !

ધૂણ્ણ=હે પુત્રી ! ત્તુણિઅ=હે નપ્ત્રી ! (પુત્રની પુત્રી) અને

ઉપલક્ષણથી હે દૌહિત્રી ! (પુત્રીની પુત્રી), (વગેરે સગાઈ

વાચક શબ્દોથી કન્યા, વૃદ્ધા કે યુવતી વગેરે કોઈ સ્ત્રીને

સાધુ ન બોલાવે.) (૧૫)

[ગૃહસ્થ જીવનના તે તે સંબંધવાળાને કે બીજાને પણ સગાઈ-વાચક શબ્દોથી બોલાવી શકાય નહિ, કારણ કે એથી સંબંધ અતૂટ રહે અને સંબંધ ચાલુ રહેવાથી તેઓ પાપ કરે તેની અનુમોદના થવાથી સાધુ પણ કર્મથી બંધાય.]

વળી હલે હલે=હે હલા ! હે સખી ! વગેરે

મૈત્રીવાચક શબ્દોથી કે અન્ને=બીજા મદ્દે=હે ભક્તિનિ !

સામિણિ=હે સ્વામિનિ, ગોમિણિ=હે ગોમિની ! વગેરે

પૂજ્યભાવ વાચક શબ્દોથી અને હોલે=હે હોલા ! (મૂર્ખી),

ગોલે=હે ગોલી (બે બાપની) ! વસુલે=હે છીનાળ ! એવા

અપશબ્દોથી પણ કોઈ સ્ત્રીને ન બોલાવે ! (૧૬)

(૨૯૯) નામધિજ્ઞેણ ણં ષૂઆ, પ્રગ્મિગુનેણ વા પ્રુણો ।

જહારિદમમિગિજ્ઞ, આલવિજ્ઞ લવિજ્ઞ વા ॥૭-૨૦॥

(૧૮-૧૯-૨૦ ગાથાનેા શબ્દાર્થ-ભાવાર્થ ક્રમઃ
૧૫-૧૬-૧૭ ગાથાને અનુસરતો છે) હે દાદા !, હે મોટા
દાદા !, હે બાપા !, સુલ્લપિત્ર=હે કાકા ! માડલો=હે મામા !,
હે ભાભૈજ ! હે પુત્ર ! હે નપ્તર ! (પુત્રના પુત્ર,) હે દૌહિત્ર !,
વગેરે સગાઇવાચક શબ્દોથી સાધુ ન બોલાવે. (૧૮)

તથા ‘ હે મિત્ર ! ’ વગેરે મૈત્રીવાચક શબ્દોથી, કે
બીજા ‘ હે ભટ્ટજી ! હે સ્વામિનૃ ! ’ વગેરે માનાહ શબ્દોથી
અને ‘ હે મૂર્ખ ! હે દુરાચારિણીપુત્ર ! હે દુરાચારી !
વગેરે અપશબ્દોથી પણ પુરુષને ન બોલાવે. (૧૯)

કિન્તુ કારણે તેના નામપૂર્વક બોલાવે અને નામ ન
આવડે તો પુરુષના ગોત્રથી હે ક્ષત્રિય ! વગેરે કહીને
યથાયોગ્ય વિચારીને એકવાર કે અનેકવાર બોલે. (૨૦)

પંચેન્દ્રિય તિર્થંચોને આશ્રીને બોલવાના વિધિ કહે છે-

(૩૦૦) પંચિદિઆણ પાણાણં, એસ હત્થી અયં પુમં ।

જાવ ણં ન વિજાણિજ્ઞા, તાવ જાઈત્તિ આલવે ॥૭-૨૧॥

(કોઈ દૂર ભાંચે નીચે રહેલા ગાય બળદ વગેરે)
પંચિદિઆણ=પંચેન્દ્રિય પાણાણં=પશુઓને જાવ=જ્યાં સુધી
એસ હત્થી=આ સ્ત્રી (ગાય, ભેંસ વગેરે) કે અયં પુમં=આ
નર (બળદ, ઘોડો વગેરે) છે એવું ન વિજાણિજ્ઞા=ન જાણે,
તાવ-ત્યાં સુધી (કોઈ પ્રયોજને બોલવું પડે તો) તેને

કિન્તુ (માર્ગે જતાં માર્ગે ઓળખાવવા માટે ત્યાં રહેલા પશુ વગેરેની નિશાની આપવા વગેરે કારણે જોઇવું પડે તો) સ્થૂઝ મનુષ્યાદિને પરિવ્રજ=અતિવૃદ્ધ (વધેલો) કે ઉવચિત્ત=ઉપચિત્ત (પુષ્ટ) વૂઝા=કહે, સંજાળ=સંજાત, પીળિત=પ્રીણિત, અથવા મહાકાળ=મોટીકાયાવાળો, વગેરે કહીને આલવે=ખોલે. (સમજાવે) (૨૩)

[પશુને પશુ અપમાનજનક શબ્દો સાંભળીને દુઃખ અસર થાય છે, માટે તે નારાજ થાય. વૈરી થાય, તથા સાંભળનારને પશુ તેવા શબ્દો સાંભળીને તેને હાનિવાની (માંસની) ઈચ્છા થાય તેવું ન બોલવું. અહીં સંજાત=યુવાન, પ્રીણિત=પ્રસન્ન-આનંદી, મહાકાળ=બીંધો-મોટો, વગેરે યથાયોગ્ય અર્થ સમજાવા.]

એ રીતે ગાવો=ગાયોને દુઃખાઓ=દોહવા યોગ્ય, ગોરહગ=વાછરડાઓને દમ્મા=દમવાયોગ્ય (વાહનમાં જોડવા યોગ્ય) અને ઘાહિમા=ઘોડાઓને રહજોગ=રથમાં જોડવા યોગ્ય છે ત્તિ=એવું બુદ્ધિમાન સાધુ ન જોલે. (૨૪)

[એવાં વચનોથી સાવધ પ્રવૃત્તિ વધે અને તે તે પ્રાણીઓને કષ્ટ સહવા પડે, માટે કરુણાસમુદ્ર મુનિ ઈર્ષ્યને દુઃખ થાય, કે પાપ વધે તેવું ન જોલે.]

કારણ પડે તો વાહને જોડવા યોગ્ય વૃષભને જુવં ગ-વિત્તિ વૂઝા='યુવાન વૃષભ' એમ કહે, ઘેણું=દૂધાળી ગાયને રસદા=રસદા (રસાળી) કહે, વાછરડો નાનો હોય તો રહસ્સે=હસ્તે (નહાને) અને મોટો હોય તો મહલ્લે=મોટો વણ=કહે. એમ રથમાં જોડવા યોગ્ય ઘોડાને સંવહણ=સંવહન (સમર્થ) કહે. (પણ સાવધ ન જોલે.) (૨૫)

[પ્રાગ્ગ=કેન્દ્રનાં બે મારે, તોરડો=નગરના દરવાજાની કમાનો, પરિધ=નગરનારના આગળ પાડીમાં, અર્ધા=કમાડની પાછળનાં આગળો (આડું પાડડું), નાચ=નાચીનાં પાડીમાં, અને પાડીની ટોળી=કેંટની પાડીની ધડીયો (કેંટ) માટે, એમ યમાગોચ સમજવું.]

વળી-માળ માટે, પીઠળ=પીઠ-પાટડા, ચંગવેરા=કાષ્ટની પાટી (ખાંડળી), નંગલ=લાડુગલ (હળ) મહ્યં=માયિક (જેતરમાં બીજ વાવીને ઉપર ફેરવે છે તે સમાર), જંતલટ્ટી=ઘાણુની લાઠી (લાઠી), નામી=ચક્રની નાલી (પીડાની વચ્ચેનું કાષ) ગંદિઆ=(સોનીની) એરણું કાષ, ધત્યાદિને માટે અલંચિયા=સમર્થ છે. એવું ન બોલે (૨૮)

અથવા આસણં=આસન (પાટ વગેરે), સયણં=પલંગાદિ, જાણં=યાન (ગાડાં વગેરે) કિંચુવસ્સ વા=અથવા ઉપાશ્રયમાં કંઈક (ખારણું-કમાડ-વગેરે) હુજ્જા=થાય (તેવાં છે), એમ બુદ્ધિમાન્ સાધુ મૂઝવણાઈણિ=જીવોને ઉપધાતક (હિંસક) ભાષાને ન બોલે. (૨૯) બોલવું પડે તો કેવું બોલે ? તે કહે છે કે-

તે રીતે (વિહારાદિ પ્રસંગે) ઉદ્યાનમાં, પર્વતોમાં અને વનોમાં ગએલો બુદ્ધિમાન્ સાધુ ત્યાં મોટા વૃક્ષોને જોઈને (કારણ પડે તો) આ પ્રમાણે બોલે. (૩૦)

ફમે સુક્ષ્મા=આ વૃક્ષો (અશોક આમ્ર વગેરે ઉત્તમ) જાદ્મંતા=જાતિવાળાં છે, દીહ=ઉંચાં, વટ્ટા=ગોળ, મહાલયા=મોટાં પચાસસાલા=મોટીશાખાવાળાં, વિહિમા=પ્રશાખાવાળાં અને દરિસણિ=દર્શનીય (સુંદર-સુશોભિત) છે, ત્તિ વણ=એમ બોલે. (૩૧)

સંખડિય રો. નેતાં પાંચે 'નરયા પોત' રો. નેમ કનેવાથી આગે
 ચાલ નેરને મારવા પોત નેવાથી ગિરમ ચાલ, નદી વગેરે જગાડે
 નાગ ઉતારવામાં રો. નેમ જગતે પડિમ ન્હાયા-ચાયા જગ, અર્ધી
 નીચેં અટલે જગાડમાં ઉતરવાના માર્ગ, તેને પણ સામે-પોરો
 કનેવાથી નાવન પ્રગ્નિ ચાલ.]

કિન્તુ કારણે સાધુને જાગાવવા માટે બોલવું પડે તો
 સંખડીને સંખડી અને ચોરને પળિઅટ્ટ=પણિતાર્થ કહે,
 આવનાળં તિથ્યાણિ=નદીઓના ઉતારને (પાણીમાં ઉતરવાનાં
 સ્થળોને) વહુસમાણિ=પ્રાયઃસમ (અવિષમ) છે, એમ
 વિઆગરે=કહે. (૩૭)

[ગૃહસ્થને તો સંખડી વગેરે ન કહે, સાધુને કહે તો સંખડીને
 સંખડી અર્થાત્ જમણવાર કહે, બાળ કે અન્ય સાધુઓને વેરાજ્ય
 પ્રગટાવવા માટે પણિતાર્થ=ધન માટે પ્રાણોની પણ હોડ કરનાર
 (બુગારી) છે, એમ કહે અને નદી સરળતાથી ઉતરાય તેવી-અવિષમ
 છે, એમ કહે.]

(૩૧૭) તહા નઈઓ પુણ્ણાઓ, કાયતિજ્જત્તિ નો વણ ।

નાવાહિં તારિમાઉત્તિ, પાણિપિજ્જત્તિ નો વણ ॥૭-૩૮॥

(૩૧૮) વહુવાહડા અગાહા, વહુસલિલુપ્પિલોદગા ।

વહુવિત્થહોદગા આવિ, एवं માસિજ્જ પન્નવં ॥૭-૩૯॥

તથા નદીઓને પુણ્ણાઓ=પૂર્ણ (ભરેલી), કાયતિજ્જ=
 કાયાથી તરાય તેવી, નાવાહિથી તારિમાઝ=તરાય તેવી
 તથા કાંઠે બેસીને પાણિપિજ્જ=પ્રાણિઓ પી શકે તેવી
 છે. એમ ન બોલે. (૩૮)

(૩૨૦) ગુરુદ્વિતિ ગુપત્તિ, ગુરુદ્વિતિ ગુરુદે મટે ।
 ગુરુદ્વિતિ ગુરુદ્વિતિ, ગાનજ્ઞ વજ્જા મુર્ખા ॥૭-૪૧॥

(કોઈ મહાન વજ્જાને) ગુરુદે=સારું કયું છે, (સ્ત્રોત,
 તેલ, મિથાન, ઇંદા, વગેરેને) ગુપત્તિ=સારું પકાવ્યું છે,
 (વનસ્પતિ આદિને) ગુરુદ્વિતિ=સારું કાપ્યું છે, (કૃષણુ ધન
 વગેરે) ગુરુદે=ઠીક આરાયું, (શત્રુ આદિ) મટે=ઠીક મર્યો,
 (ધનનો અભિમાની) ગુરુદ્વિતિ=ઠીક ખાલી થયો (હુંડાયો),
 કોઈ વિવાહાદિ થયા હાય તો વર-કન્યાને, કે ઘર-નોકરી
 વગેરે મધ્યુ હાય તેને ગુરુદે=સારું (મધ્યુ), કૃતિ=એવ
 સાવજ્ઞ=પાપવચનને (પાપની પ્રશંસાને) મુનિ વજ્જે. (૪૧,

[પાપની પ્રશંસાથી પાપ વધે, જેને હાનિ થઈ હાય તેને દ્વેષ,
 વેર વગેરે થાય અને જોલનારને પાપની અનુમોદનાથી અશુભક્રમેતિ
 બંધ થાય. નિરવધ વચન (પ્રશંસા) તો ન વળે-પણ કરે, જેમ કે-હ્યા-
 વચ્ચ વગેરે સારું કયું, સાધુનું અહ્યર્થ પાકું છે, અમુક માણસે
 રાગને ઠીક છેલ્લો, વસ્ત્રાદિ આરાયુ તો પણ ઉપસર્ગ પ્રસંગે સાધુ
 ન કયો તે ઠીક થયું, મરણ સારું (પડિતમરણ) થયું, કર્મ ઠીક
 આજ થયા (નિર્જરા સારી થઈ), અમુકના તપ-ધ્યાન-ક્રિયા વગેરે
 સારા છે. છતાં સત્કાર્યની પ્રશંસા તો વિવેક પૂર્વક કરે.]

(૩૨૧) પયત્તપક્કતિ વ પક્કમાલવે,
 પયત્તછિન્નતિ વ છિન્નમાલવે ।

પયત્તલઢિતિ વ કમ્મહેઉઅં,
 પહારગાઢતિ વ ગાઢમાલવે ॥૭-૪૨॥
 કોઈ અપવાદે જોલવું પડે તો પક્ક=પાકેલાને પયત્ત-
 પક્ક=પ્રયત્નથી (મુશીબતે) પકાવેલું આલવે=કહે. એ રીતે

તિ ત્રયા=એમ કહે. (આ બે શબ્દો વાદળને અંગે પણ કહે.) તથા અદ્વિભન્ન (રાત્રિ, ધનાઢય વગેરે) નરં=મનુષ્યને યિમ્મ=જેઘને આ 'અદ્વિભાન્ છે' એમ કહે. અર્થાત્ મિથ્યા 'દેવદેવ' ન કહેતા યથાર્થ શબ્દો બોલે (૫૩)

(૩૩૩) તદેવ માવજ્જણુમોઞ્ઞી ગિરા,

ઓહારિણી જા ય પરોવઘાઙ્ઞી ।

સે કોહ લોહ મય હાસ માણવો,

ન હાસમાણોઽવિ ગિરં વઙ્ગજા ॥૭-૫૪॥

તે રીતે ('ગામ ઠીક હુંટયું' વગેરે) સાવજ્જણુમોઞ્ઞી=પાપનું અનુમોદન કરનારી, ('આ આમ જ છે' વગેરે) ઓહારિણી=નિશ્ચયાત્મક કે સંશય કરનારી, જા ય=અને જે ('માંસ ખાવામાં દોષ નથી' વગેરે) પરોવઘાઙ્ઞી=પરને ઉપધાતક ગિરા=વાણી સે=તેને માણવ=મનુષ્ય-સાધુપુરુષ ક્રોધ, લોભ, લય, હાસ્ય અને ઉપલક્ષણથી માન, રાગ, વગેરેને વશ થઈને, કે હાસમાણો=હસતાં હસતાં પણ ન બોલે. (૫૪)

[કાઈ કારણે કડવા-મીઠા વગેરે શબ્દોનો પ્રયોગ કરવો પડે, તો પણ હૃદયમાં તેવો દુષ્ટ ભાવ કરવાનો સાધુનો આચાર નથી. હિતચુદ્ધિએ કડવું પણ કહેવાથી નિર્જરા થાય માટે સારણા-વારણા ચોયણા-પડિચોયણા કરવાનું વિધાન છે. તે ન કરે તો શુરુ પોતાનો ધર્મ ચૂકીને શિષ્યને ઉન્માર્ગે જવામાં નિમિત્ત બને. માટે કડવું કહેવું પડે તો પણ ક્રોધાદિ ભાવોને વશ ન થવું. હાસ્યાદિ કાઠીઆઓને વશ થઈને તો હિતકારી મીઠું પણ બોલવાથી મોહનીયાદિ ક્રમેના બંધ થાય છે, માટે તેવું કદી ન બોલવું.]

જાણીને તીમે દ્રવ્યે=તેમાંની દુષ્ટભાષાને પરિવ્રજા=પરિવ-
ર્તે (અર્થાત્ તત્ત્વે) અને મદા હમુ=છ જીવનિકાયમાં (વસ-
સ્થાવર જીવોમાં) મજા-સગત (જગ્યાવાળો) અને મામણિ=
શ્રમાજીપાળામાં મયા જાણ=મદા યતનાવાન થઈને હિંસા=
હિત કરે અને અણુલોભં=મનોહર (પ્રિય) વડજા=
બોલે. (૫૬)

[દુષ્ટનો ત્યાગ કર્યા વિના સદ્વાક્ય બોલાય નહિ અને મદ-
વાક્ય વિના અર્થિસાદિનું કે સાધુનાનું રક્ષણ થાય નહિ, માટે દુષ્ટના
ત્યાગ પૂર્વક મદ્વાક્યના બળે સંયમની આરાધના કરવાનો ઉપદેશ છે.]

પરિવ્રજમાસી=વિચારીને બોલતો, સુમમાહિંડંદિ=
સુસમાહિતેન્દ્રિય (જિતેન્દ્રિય), ચઙ્કસાચાવગણ=અપગત-
કપાય (કપાય નિરોધક) અને અગિરસિ=નિશ્ચારહિત
(દ્રવ્યભાવ પ્રતિબંધ રહિત), સે=એવો તે સાધુ પુરેકડ=
પૂર્વકૃત ધુન્નમલં=પાપમળને (કર્મને) નિહ્વણે=નિર્ધૂનન
(ક્ષય) કરીને રૂણં=આ તજા=તથા પર=પર લોભં=લોકને
(જન્મને) આરાહણ=આરાધે છે (અર્થાત્ આ જન્મમાં
સદ્વાક્યદ્વારા આરાધક બનીને યથાસંભવ અનંતર કે
પરંપર જન્મમાં મોક્ષને સાધે છે.) એમ કહું છું. (૫૭)

[ભાષા ઔષધ તુલ્ય છે. ઔષધ-શરીરને હિત કરે, તેમ ભાષા
આત્માનું હિત કરે છે માટે આત્મહિત થાય તે રીતે તેનો પ્રયોગ કરવો
એ પુણ્યપ્રાપ્ત વાગ્યોગની (વાણીની) સફળતા છે. અનંતકાળ પછી
જીવને કર્મો ઉલ્લક થવારૂપ પુણ્યના બળે બેઈન્દ્રિયાદિ ભતિમા
ભાષાની (જીહ્વાની) પ્રાપ્તિ થાય છે, એના સદુપયોગદ્વારા કર્મોને
ઉલ્લક કરીને ઉત્તરોત્તર આત્મવિકાસ સાધવો એ જીવનું કર્તવ્ય છે.

આઠમું 'આચારપ્રણિધિ' અધ્યયન

[પ્રથમં મુખ્યદાચાર અને મહાચારકથા અન્યયનોમાં કલા તે આચારનો પ્રણિધિ એટલે સંગ્રહ, જેવી રીતે કરવો તે આ અધ્યયનમાં કહેવું હોવાથી એનું 'આચારપ્રણિધિ' નામ છે. આચારો ક્રિયા રૂપ છે, તેનો સંગ્રહ થઇ ગંઢ નહિ, માટે એના આલંબને આત્મધર્મનો સંગ્રહ કરવો તેને આવી આચારપ્રણિધિ સમજવો. પ્રત્યેક આચારના બળે ધર્મધનને એટલે આન્મસ્વરૂપને પ્રગટાવવું જોઈએ. વ્યાપારી ન્હાના મોટા પ્રમાણુમા કય-વિકય કરવા છતા ધનની કમાણી ન થાય તો પ્રસન્ન થતો નથી. તેનું લભ્ય ધન-મેળવવાનું હોય છે, એ રીતે સાધુએ તપ જપ વગેરે ન્હાના-મોટાં અનુષ્ઠાનોમાં જ સંતોષ નહિ માનતાં એના આલંબને સમ્યગ્જ્ઞાનાદિ આત્મગુણોને પ્રગટાવવાનું લભ્ય નિશ્ચિત કરવું જોઈએ. ક્રિયા કષ્ટ આપનારી છે, આનંદનો અનુભવ તો ગુણો જ કરાવી શકે છે. માટે સુખની ઇચ્છાવાળા આત્માએ ગુણોને પ્રગટાવવા એ જ તેનું કર્તવ્ય છે. આ ગુણોના પ્રગટીકરણમાં વિઘ્નકારક (અકુશળ) ઈન્દ્રિયોનો અને મનનો વિજય કરીને એ જ ઈન્દ્રિયોને તથા મનને ગુણો પ્રગટાવવા માટે સાધનભૂત (કુશળ) બનાવવાં જોઈએ. ઇન્દ્રિયોનો અને મનનો આવો વિજય (સંયમ) તે તે આચારોના પાલન વિના શક્ય નથી, એથી જ્ઞાનાદિ ગુણોના જેટલી જ મહત્તા અને આવશ્યકતા આચારોની પણ છે. પૂર્વનાં અધ્યયનોમા કાયસંયમ અને વચનસંયમ દ્વારા કાયને અને વચનને શુદ્ધ બનાવવાનો ઉપાય કહ્યો. અહીં એ વચનને આચારમાં ઉતારવું જોઈએ, અર્થાત્ વાણી અને વર્તન તુલ્ય બનાવવા જોઈએ, એમ કહી એના બળે મનોસંયમ કરી મનની શુદ્ધિ કેવી રીતે કરી શકાય તે જણાવેલું છે. એ જ વાત હવે તેના ઉપાયભૂત આચારોના વર્ણન દ્વારા અહીં ક્રમશઃ જણાવે છે.]

- (૩૮૦) પુઢવિં મિનિં મિલં લેનું, નેવ મિદે ન સંલિહે ।
 નિવિદેણ કરણ-જોણં, સંજણ સુસમાહિણ ॥૮-૪૧॥

શુદ્ધપૃથ્વીને (માટીને), ભક્તિને એટલે નદીના તટને
 અને શિક્ષાને=પત્યરને, અથવા માટીના ઢેફા વગેરેને, પણ
 પ્રકારના કરણ અને ત્રણ પ્રકારના યોગોથી સુસમાહિણ=સમા-
 દિવાળી (મન-ઇન્દ્રિયોથી ઉપગાન્ત) એવો સંયત (સાધુ)નેવ
 મિદે=ઘેટે (તોડે) નહિ અને ન સંલિહે=ખાદે-ખોતરે નહિ. (૪)

[નળદાર્ઢ પૃ. પર મા દળા છે. ત્રણ કરણો એટલે કરણ,
 કાવચ, અને અનુમોદન તથા ત્રણ યોગો એટલે મન, વચન, અને
 કાયા, એમ ઉપે પછી પણ યથાસ્થાન સમજી લેવું.]

- (૩૮૧) સુદ્ધપુઢવીં ન નિસીં, સસરક્લંમિ અ આસણે ।
 પમજ્જિત્તુ નિસીંજ્જા, જાહ્ત્તા જસ્સ ડગ્ગહં ॥૮-૫૧॥

તથા સુદ્ધપુઢવીં=સચિત્ત પૃથ્વી ઉપર અને સસર-
 ક્લંમિ=રજ્યુક્ત આસણે=આસન ઉપર પણ ન નિસીં=
 ઘેસે નહિ, અચિત્તપૃથ્વી કે રજરહિત આસન ઉપર પણ
 તે જસ્સ ડગ્ગહં=જેના અધિકારમાં હોય તેને જાહ્ત્તા=યા-
 ત્રીને અને પમજ્જિત્તુ=પ્રમાણને ઘેસે. ઉપલક્ષણથી ઉભા
 રહેવામાં અને શયન કરવામાં પણ એ વિધિ સમજવો. (૫)

- (૩૮૨) સીઓદગં ન સેવિજ્જા, સિલાવુદ્ધં હિમાણિ અ ।
 ડસિણોદગં તત્તફાસુઅં, પઢિગાહિજ્જ સંજણ ॥૮-૬૧॥

- (૩૮૩) ડદડલ્લં અપ્પણો કાયં, નેવ પુંછે ન સંલિહે ।
 સમુપ્પેહ તહામ્હૂઅં, નો ણં સંઘટ્ટણ મુણી ॥૮-૭૧॥

ખાદા (ખીજત) કેઈ મુકમલને (પદાર્થને) વીંચે (પવન નાળે)
નહિ. (ગણદાર્થ ૫૦ ૫૭ પ્રમાણે.) (૮)

(૩૮૬) તળમ્ભવં ન ચિદ્વિજ્ઞા, ફલં મૂલં ચ કસ્મદ્ ।

આમગં વિવિદં વીંચં, મગસા વિ ન પત્યપ્ ॥૮-૧૦॥

(મુનિ દ્રો વગેરે) તૃણને, (આઆદિ) વૃક્ષને અને અન્ય
કામડ=કેઈ પાણુ વૃક્ષાદિના ફળને કે મૂળને છેદે નહિ
અને આમગં=સચિત્ત એવાં વિવિધ જાતનાં ખીજને મનથી ન
પત્યપ્=ઈચ્છે પાણુ નહિ (પછી ખાવાનું) તે હોય જ
કેમ ? અર્થાત્ ન ખાય.) (૧૦)

(૩૮૭) મહળેસુ ન ચિદ્વિજ્ઞા, વીણસુ હરિણસુ વા ।

ઉદગમિ તદ્વા નિચં, ઉત્તિગપણમેસુ વા ॥૮-૧૧॥

મુનિ મહળેસુ=વનના નિકુળેમાં (ગાઠ ઝાડીમાં),
(સચિત્ત ડાંગર વગેરે) ખીજોના ઉપર; (દ્રો વગેરે) લીલાં
તૃણ ઉપર, સચિત્ત પાણી ઉપર, તથા ઉત્તિગ=સર્પછત્રાદિ
(નાગદંતી આદિ) વનસ્પતિ અને પળમેસુ=લીલા (અનંતકાય)
ઉપર નિચં=નિત્ય (કદાપિ) ઉભો ન રહે. (૧૧)

[વનસ્પતિકાયનો અધિકાર હોવાથી અહીં સચિત્ત પાણીના
નિર્દેશથી અનંતકાય નિગોદ સમજવી. કારણ કે 'ન્યા ન્યા
પાણી હોય ત્યાં ત્યાં નિઃપ્રાગત વનસ્પતિ હોય' એમ કહેલું છે. ઉત્તિગ
એટલે ઝાડીનગરો નહિ, પણ તે જાતિની વિવિધ વનસ્પતિ અને
પનક એટલે લીલા રંગની લીલા (અનંતકાય વનસ્પતિ) સમજવી. તે
દરેક ઉપર ઉભા રહેવાની જેમ ખેસવાનો, સુવાનો, ચાલવાનો વગેરે
નિષેધ પણ અધ્યાહારે સમજી લેવો.]

ચોથી ઉપગમવાળો (મળદાદિ ને ને વિગમોમાં રાગ-દેવ નહિ કરતો) મયન-માધુ મયમમાવેળ=સર્વભાવથી (શક્તિને ગોપચ્યા વિના) જાળવતો-નિદ્રાદિ પ્રમાદ તણને નિત્ય (મન વચન દ્રાયાથી સર્વ જીવોની રક્ષામાં) જાળ=પ્રયત્ન કરે. (૧૬)

વચનમાં એ પ્રયત્ન કેવા રીતે કરે? તે કહે છે કે—

(૩૫૩) ધ્રુવં ચ પડિલેહિજ્જા, જોગસા પાયકંવલં ।

સિજ્જમુચારભૂમિં ન, સંથારં અદુવાસણં ॥૮-૧૭॥

સાધુ જોગમા=છતે થોજો (સામર્થ્ય હોય ત્યાં સુધી) ધ્રુવં=ધ્રુવં (નિત્ય-અવશ્ય) પાયકંવલં=પાત્રને, કાંબળને, સિજ્જ=શય્યાને, મુચારભૂમિં=લઘુ-વડીનીતિની ભૂમિને, સંથારં=સંથારાને, અદુવાસણં=અથવા આસનને પડિલેહ. (૧૭)

[રિગાદિકા] જો કે સામર્થ્ય હણાયું હોય ત્યારે અન્ય સાધુઓને તેના વસ્ત્રાદિ પડિલેહવાનો અધિકાર હોવાથી અહીં ‘સામર્થ્ય હોય ત્યાં સુધી’ કહ્યું. એથી સાધુ છતે સામર્થ્ય ખીજની પાસે કામ કરાવવા ઇચ્છે નહિ, પણ ખીજ વૈયાવચ્ચાદિ કરનારા નિર્જરાના અર્થ કરે તો નિષેધ ન કરે. પાત્રથી સર્વ પાત્રોનું અને કાંબળથી સર્વ વસ્ત્રોનું પ્રતિલેખન ઉભય ટાઈમ કરવાનું સમજવું. શય્યા એટલે વસતિ-ઉપા-અયનું પડિલેહણ કાળે ઉદ્ધરીને જીવોનો ઉપદ્રવ ન હોય તો વિધિપૂર્વક ઋતુબદ્ધકાળે એ વખત અને વર્ષાકાળે ત્રણ વખત કરે, જીવોનો ઉપદ્રવ હોય તો વારંવાર કરે. લઘુ-વડીનીતિની ભૂમિ ૧-અનાપાત-અસ લોક, ૨-અનુપધાત, ૩-સમ, ૪-અશુષિર, ૫ અચિરકાલકૃત, ૬-વિસ્તીર્ણ, ૭-દૂરાવગાહ, ૮-અનાસન્ન, ૯-ખીલવર્જિત અને ૧૦-ત્રસ-પ્રાણુ-ખીજાદિ રહિત, એ દસ ગુણો અને તેના સંયોગી લાગાઓવાળી શુદ્ધ મેળવવી, તે તેનું પડિલેહણ સમજવું. આ ગુણો અને લાગાઓનું સ્વરૂપ ધર્મસ ગ્રંથ

તે તે પ્રમાણના અનુસાર જાણીને કરનાર ક્રિયાથી થાય છે, આ
 કરનાર પ્રમાણ-અનુસાર પાંચ જેવા વસ્તુના ઉદાહરણ કરી દર્શાવ
 છે તેમ પ્રતિબિંબનાથી કરનાર રજૂ કરે છે. જેમ સ્ત્રીગતા
 અગમ અંગોને સ્પર્શવાથી ગમવાસના, હર્ષ, ગેરક, અભિમાન કે
 ગેર વર્તણૂકની ભાગ્યની પ્રગટ છે, તેમ પ્રતિબિંબના કરતા મુદપતિ
 આક્રિયા તે તે અંગોને સ્પર્શ કરવાથી તે તે દોષો દૂર થાય એ
 યુક્તિમંગલ છે. વર્તમાનમાં 'મેગમેગિંગ'ની ક્રિયાથી પૂરવાર થયેલ
 આ વસ્તુ છે. તેને અનુસરીને મેગાદિની શાન્તિ માટે કેટલાક વ્યવહારો
 આજે લોક પાળુ કરે છે. જેમ કે નેત્રમાં લાગેલા ઓઝા વગેરેની
 લાલાશ, સાપ-વિંછી આદિના ઝેર, જૂન-પ્રેતાદિના વળગાડ, ગરમથી
 લાગેલી લૂ, ઈત્યાદિને ઉતારવા વસ્ત્રના છેડાથી તે તે અંગોને સ્પર્શ
 કરીને મંત્રોચ્ચાર કરાય છે, અને તેથી લાલ પણુ થાય છે. માતા પુત્રના
 શરીરે, કે માલિક પોતાના ઘોડા, બળદ, ગાય, ભેંસ વગેરે પશુઓની
 ઉપર પ્રેમપૂર્વક હાથ ફેરવે છે તો તેઓનો ગોઠ, થાક વગેરે દૂર
 થાય છે અને પ્રસન્નતા પ્રગટે છે, વગેરે અનુભવ સિદ્ધ છે ધાર્મિક
 અનુષ્ઠાનોમાં પણ આવો વ્યવહાર ચાલે છે. જેમ કે-બ્રાહ્મણો ગાયત્રીના
 જપ વખતે હાથથી અંગોને સ્પર્શે છે, કાંઈ કાલ નામની વનસ્પતિથી.
 તો કાંઈ શ્રુતિથી અંગોને સ્પર્શે છે, મુસલમાનો નિમાજ પઢતા
 પઢતાં જૂઠી જૂઠી રીતે અંગોને સ્પર્શે છે, જૈનો આત્મરક્ષાદિ
 સ્તોત્રોનો ઉચ્ચાર કરીને વિવિધ અંગોને સ્પર્શે છે. એમ ધર્મક્રિયાઓમાં
 પણ અંગસ્પર્શ કરાય છે અને તે દરેકથી લાલ પણુ થાય છે.
 લાલ ન થાય તેને તે તે વિષયનું જ્ઞાન અથવા શ્રદ્ધાની ખામી
 કારણભૂત છે. આ હકીકત આબાલ-ગોપાલ પ્રસિદ્ધ હોવા સાથે
 મોટા એકાદમી માનેલી અને આચરેલી છે.

બોલ

ડરવા

પર્યાદિ કરવા સાથે તે તે બોલોને (મંત્રોને)

અંગોને મુખવસ્ત્રિકાદિથી સ્પર્શ

તે દોષો ટળે છે અને શુભો

વિનિયમ પાળવાને કે નહીં પણ પાળે. વિનિયમ નિમિત્તે
 નિમિત્તે જોઈ શકાય તેવા આચાર્યશાસ્ત્રીઓ તે પુણ્યવતી
 સ્થાનમાં મળે છે.

હવે ઉત્તરથી ગચ્છાના કેના પ્રયાતન કરે તે કહે છે—

(૩૫૫) પવિસિત્ત પગગારં, પાણટ્ટા મોઝણસ્ત વા ।

જયં તિદ્દે મિઝં મારો, નય રૂવેસુ મળં કરે ॥૮-૧૧॥

મોઝણમ=ભોજનના ટે પાણટ્ટા=પાણીના અર્થે
 પગગારં=ગૃહસ્થના ઘરમાં પ્રવેશ કરીને (ઉત્તમ મુનિ)
 યતના પૂર્વક ઉભો રહે, મિઝં=પ્રમાણીયેત (અર્થ) બાલે,
 અને ગૃહસ્થની સ્ત્રી આદિના રૂવેસુ=રૂપમાં મળં ન કરે=
 મનને ન લગાડે. (૧૮)

[ઉભો રહેલો સાધુ ગવાક્ષ, ઓરડા, હાટિયા, કપાટ વગેરે
 ન લુવે, જરૂર પડે તો વાક્યશુદ્ધિને અનુસારે થોડા શબ્દો બોલે
 અને દાર્શનાં અંગોપાંગાદિને આસક્તિપૂર્વક ન લુવે. કિન્તુ તેના
 હાથ, વસ્ત્રાદિ સચિત્ત પાણી આદિથી ખરડાએલા ન હોય તે ઉદ્દેશથી
 લુવે-રાગ ન કરે. ભોજન અને પાણી માટે કહ્યું, તેના ઉપલક્ષ્યથી
 ગ્લાનાદિના ઔષધ વગેરે માટે જાય. એ સિવાય ગૃહસ્થના ઘેર
 જવા-આવવાનો સાધુનો આચાર નથી.]

(૩૫૬) વહું સુણેહિ કન્નેહિં, વહું અચ્છીહિં પિચ્છહિ ।

નય દિદ્દં સુઝં સવ્વં, મિક્ખૂ અવ્વામરહહ ॥૮-૨૦॥

(ગોચરી ગએલા મુનિને કાઈ તેલું પૂછે તો તે કહે
 કે—) વહું=ધણું (સારું-ખોટું અનેક પ્રકારનું) કન્નેહિં=કણું
 વડે સુણેહિ=સાંભળે અને ધણું (સારું-ખોટું) અચ્છીહિં=

... અને આમ જાણી શકાય છે કે, આને વિગતિની જેમ અનુભવ
... અને આમ જાણી શકાય છે કે, આને અનુભવિત થાય
... અને આમ જાણી શકાય છે કે, આને અનુભવિત થાય
... અને આમ જાણી શકાય છે કે, આને અનુભવિત થાય
... અને આમ જાણી શકાય છે કે, આને અનુભવિત થાય

તેને અશ્વ-નિઘ્ન આદ્યાશિની પ્રારિત્તે આંગે કહે છે-

(૩૫૮) નિટ્ટાણં ગમનિજ્ઞદં, મદ્ગં પાવગં તિ વા ।

પુટ્ટો વા વિ અપુટ્ટો વા, લાભાલાભં ન નિહિસે ॥૮-૨૨॥

સાધુ નિટ્ટાણં=(સર્વ) ગુણ-સ્વાદ યુક્ત) શ્રેષ્ઠ આત્મને
આ મદ્ગં=આત્મ જે, કે ગમનિજ્ઞદં (ગુણ સ્વાદ રહિત) કનિષ્ઠ
આત્મને આ પાવગં=પાપ છે (નિરસ-વિરસ છે), તિ=એમ
બીજાથી પુટ્ટો=પૂછાએલો કે અપુટ્ટો=નહિ પૂછાએલો
(સ્વયં) સારી-ખરાબ વસ્તુના લાભાલાભને ન નિહિસે=ન
જાણાવે. (૨૨)

[અન્નાદિ ભોજ્ય વસ્તુ પ્રત્યે રાગ-દ્વેષ કરવાથી પોતાને અને
સાધુ પોટું કહેવાથી સાલજનારને રાગ-દ્વેષાદિ થાય, સારું મેળવવા
કે મળેલું ખરાબ જાણી પરકવવા વગેરેમાં જિનાસા વિરુદ્ધ વર્તન
થાય, નિન્દા-પ્રશંસા કરવાથી સાધુની હસકાષ્ઠ થાય, અને દાતારને
પણ અપ્રીતિ આદિ થાય, વગેરે દોષો જાણવા]

(૩૫૯) ન ય મોયણંમિ ગિદ્ધો, ચરે ઉહં અયંપિરો ।

અફાસુઅં ન મુંજિજ્ઞા, કીઅમુદેસિઆહડં ॥૮-૨૩॥

લોજનમાં ગિદ્ધો=ગૃહ (આસક્ત) થઈને (સારી વસ્તુ
મેળવવા ગૃહસ્થોને પ્રસન્ન કરતો ગોચરી માટે) ન ફરે,
કિન્તુ ઉહં=મૌન પછે માટે 'ધર્મલાલ' સિવાય બીજું

રહેનારો) અને તેથી જ દુઃકાળમાં કે આદારની દુર્વંચતાના પ્રમાણે પણ મુદ્દે સુભાર (મગજોતો) મિત્ર=થાય વળી મિત્રમામણ=નિનવચનોને (કોઠાદિના કહુક વિપાકોને) સાબળીને ગ્રામુગ્ન=ક્રોધના પરિણામને ન કરે. (૨૫)

[અર્થનિર્ણય સંતોષ, સંતોષથી અત્યંત જ આગે અને તેથી ધગકેળો (અનુભવ), એમ ઉત્તર તાબ થાય, એવો પણ અર્થ મગજથી. તથા ક્રોધના ઉપવશથી માનાદિ કપાળોને ન કરે એમ પણ સમજવું. વિના કારણે થઈ આક્રોશ કરે તો પણ પોતાનાં પર્યટ્ન કરીને ઉદય સમજી ઉપશાન્ત રહે.]

(૩૬૨) કન્નસુક્ષેહિં સદેહિં, પેમ્મં નામિનિવેસણ ।

દારુણં કક્કસં ફાસં, કાણ અહિઆસણ ॥૮-૨૬॥

વીણા-વાંસળી વગેરેના કે પ્રશંસાના કન્નસુક્ષેહિં=કાનને સુખ આપનારા શબ્દો સાંભળવાથી પેમ્મં=રાગને ન અમિનિવેસણ=નશ ન થાય (ન કરે) અને દારુણં=અનિષ્ઠ તથા કક્કસં=કઠોર ફાસં=રૂપશીને (કોઈ કરે, કે થાય તો પણ) કાયાથી અહિઆસણ=સાહન કરે. (દ્વેષ ન કરે.) (૨૬)

[અહીં શબ્દ અને સ્પર્શ એ પહેલા અને છેલ્લા બે વિષયોને કહેવાથી મધ્યના ૩૫-૨૨-ગંધ પણ સમજી લેવા. અર્થાત્ પાચે ઈન્દ્રિયોના ઈષ્ટ અનિષ્ટ વિષયોમાં રાગ-દ્વેષ નહિ કરતો સામાયિકની (સમતાની) રક્ષા કરે.]

(૩૬૩) સુહં પિવાસં દુસ્સિજ્જં, સીડહં અરહં મયં ।

અહિઆસે અવ્વહિઓ, દેહદુક્કસં મહાફલં ॥૮-૨૭॥

ક્ષુધાને, તૃષાને, ખાડા-ટેકરા કે ઠંડી-ગરમીવાળા

માન્ય નિર્વાર્તિ આત્મનિરોધ ન મળે તો પણ જેમ
 મેન નિર્વાર્તિ ન મળે (અર્થ-અચર (મનનારો), (કાન્તો)
 અનુભવી, તથા નિર્વાર્તિ-મિત્રોનાં (શોડું ભોજન
 પેનારો) નિર્વાર્તિ-દેવ નથી તથા જેને ઉદરને દમનારો
 (સોપાની વસ્તુની નિર્વાર્તિ કરનારો) તોયથી શોડું (અર્થ
 ભોજન) ન હોય તેને (પૂર્ણ ન મળે તો) પણ ભોજનને
 કે દાનાને ન મિત્રાનિન્દે નહિ. (૨૯)

[આત્મ નિર્વાર્તિ અને અન્યને દેવતા વિના અનાનધી પરીવરો સહવા
 જના નિર્વાર્તિ થતી નથી. ધર્મઅનુભવી દૃષ્ટાંતી છે, માટે ધર્મપ્રાપ્તિની
 ભૂમિકાએ આ ગુણોની આવશ્યકતા છે.]

હવે મદના ત્યાગ માટે કહે છે કે—

(૩૬૬) ન વાહિરં પરિભવે, અત્તાણં ન સમુક્સે ।

સુઅલામે ન મજ્જિજ્જા, જચ્ચા તવસ્સિવુદ્ધિ ॥૮-૩૦॥

વાહિરં=બહારનાનો (પોતાના સિવાય બીજાનો)
 પરાભવ ન કરે, અત્તાણં=પોતાનો (‘હું આવો છું’ વગેરે)
 સમુક્ષં (વડાઈ) ન કરે અને સુઅલામં=શ્રુતજ્ઞાનની
 પ્રાપ્તિથી, જચ્ચા=ઉચ્ચ જાતિથી તવસ્સિ=તપસ્વિપણથી
 કે વિશિષ્ટ વુદ્ધિ=બુદ્ધિથી ન મજ્જિજ્જા=મદ ન કરે. (૩૦)

[જે જે વિષયમાં મદ થાય તે તે ભાવો અન્યજન્મમાં બીજા
 મળે છે. કોઈ પણ પ્રુણપ્રાપ્ત વસ્તુથી કે આત્મગુણોથી સ્વ-પર
 કલ્યાણ કરવું, એ જ તેની સફળતા છે. એથી વિરુદ્ધ પ્રાપ્ત થએલા
 તે ગુણો કે ઋદ્ધિ વગેરેથી અન્યનો પરાભવ કરવો, મદ કરવો, વગેરે
 એનો દુરુપયોગ છે અને તેને કલકિત કરવા તુલ્ય છે.]

મને મટે શુદ્ધ (નિર્મલ) આશયવાળો, યથાર્થત્વો વિરહનાં વચનને પ્રગટ કરેલો, બાળ પદ્યોમાં પ્રમાણ-અપ્રમાણપદ્ધ અને નિતેન્દ્રિય (એવો સાધુ પુણ્યવાનનાથી) એ અનુપયોગાદિથી) કોઈ અનાચારને વચ્ચેના-એવીને પણ (શુદ્ધ) નેવ મહે=ગોપવે નહિ અને ન નિતનો=દ્યુપાવે નહિ. (૩૨)

[અનુ. ૨ અર્થમાં કહેવાય છે ગોપયું અને સર્વથા ન કહેવું તે પુષ્પાનું કહેવાય, એમ બે સમજનાં. પરના ચોરનો શરમથી પશ્ચ કરી દ્યુપાને નો મરની અપતિનો નાશ થાય, તેમ આત્માના ચોર-રૂપ દોષોનો પણ કરી લગ્નનથી પણ દ્યુપાવે તો આત્મધનનો નાશ થાય જ. 'ઈર્ષ અકાર્ય' કરના પદેના શરમાયું તે લગ્નગુણ કહેવાય છે. કહેલી બુલનુ પ્રાયશિત્ત કરતા શરમાયું તે લગ્નગુણ નહિ પણ અપયશના ભાષ્ય દોષાથી દોષ છે.]

(૩૬૮) અમોહં વચનં કુઙ્ગા, આયરિઅસ્ત મહાપ્પણો ।
તં પરિગિજ્ઞ વાયાણ, કમ્મુણા ઉવવાયણ ॥૮-૩૩॥

ઉત્તમ શિષ્ય મહાપ્પણો=મહાન આત્મા એવા આચાર્યના વચનને અમોહં=અમોઘ (સફળ) કરે. અર્થાત્ તેને વચનથી (તહત્તિ કહીને) પરિગિજ્ઞ=સ્વીકારીને કમ્મુણા=ક્રિયાથી પણ ઉવવાયણ=પૂર્ણ કરે. (૩૩)

[શ્રુત-ચારિત્રવંત શુરુનુ વચન (આદેશ કે ઉપદેશ) પ્રાયઃ અમોઘ હોય છે, નિષ્ફળ થવું નથી. માટે તેને સાંભળતા જ 'તહત્તિ' કહીને સ્વીકારવું અને તે પ્રમાણે આચરણ કરીને સફળ કરવું જોઈએ. 'તહત્તિ' એ એવો મહામંત્ર છે કે તેને ઉચ્ચારતાં તુર્ત જ કર્મો તૂટે છે અને કાર્યમાં સફળતા મળે છે. 'પવમેઅં, તહમેઅં, અવિતહમેઅં,

તેને ન તલે તો આ નમના અપાયો તપાવે છે કે-
 (૩૭૪) કોહો પીઠં પણાસેઢ, માણો વિણયનાસણો ।
 માયા મિત્તાણિ નાસેઢ, લોભો સચ્ચવિણાસણો ॥૮-૩૮॥
 ક્રોધ પ્રીતિનો મૂળથી નાશ કરે છે, માન વિનયનો
 નાશ કરનાર છે, માયા મિત્રોનો નાશ કરે છે અને લોભ
 સર્વનો નાશ કરે છે. (૩૮)

[ક્રોધને વશ થઈને જોલાએલું વચન કે કરેલું વર્તન પ્રીતિને
 તોડે છે, માનથી વિનય કરવા યોગ્ય ગુરુનો પણ અવિનય થાય છે, કારણ
 કે વન્દન વૈયાવચ્ચ વગેરે કરવા યોગ્ય પૂજ્યોથી પોતે અદ્ય છે એવું માનવું
 એ વિનયનું લક્ષણ છે, માની પ્રાયઃ સર્વત્ર પોતાને અધિક માનતો
 હોવાથી 'ખીન્ને પોતાનાથી અધિક છે' એવું સમજી પણ શકતો
 નથી, પછી માને તો શી રીતે? એ કારણે માન વિનયઘાતક બને છે,
 મૈત્રીભાવનું મૂળ સહૃદયતા-નિખાલસપણું છે. માનવીનું હૃદય સદાય
 ચોર હોય છે, તેથી તે મૈત્રી કરે તો પણ ટકી શકતી નથી અને લોભ

કેંધારીને નાંદી રાગવાળી વાદ્યવાદના અપાયો કહે છે-
 (૩૭૭) મોતે ઝ મામો ઝ પ્રણિગતિયા,
 માયા ઝ મામો ઝ પવિત્રદુઃમાના ।

નનાદિ ભુવ કમિયા કમાયા,

ગિનેનિ મનાઈ પુનઃમવસ્ય ॥૮-૪૦॥

પ્રાણિગતિયા=નદિ જીવેલા (નિરંકુશ) કૌંધ
 અને માન તથા પવિત્રમાના=વૃદ્ધિ પામતા માયા અને
 લોભ, એ ચારે કમિયા=કિલ્લ (અથવા રૂઢ થસેલા)
 કમાયો (અશુભભાવનારૂપ જળ વડે તે તે પ્રકારનો
 કર્મબંધ કરાવીને) પુનઃન્મનાં મૂળિયાંને સીંચે છે. (૪૦)

[સંસારનું બીજ કયાનો અને કયાયોનો આધાર વિષયો છે, માટે
 વિષયોના ત્યાગદ્વારા કયાંયોને નબળા કરી સંસારની પરંપરા મેકી
 શકાય છે, અર્થાત્ વિષયોના વિરાગથી કયાયોનો મૂળભાવી નાશ
 કરીને જન્મમરણની પરંપરાનો પણ સમૂલનાશ કરી શકાય છે.]

કયાયોના નિચઢ માટે વિશેષ ઉપાયો કહે છે-

(૩૭૭) રાયણિણસુ વિણયં પડંજે,

ધ્રુવસીલયં સયયં ન હાવજ્જા ।

કુમ્મુવ્વ અલ્લીણપલીણગુત્તો,

પરવકમિજ્જા તવસંજમંમિ ॥૮-૪૧॥

ચિં રદ્દીક્ષિતાદિ અન્ય રાયણિણસુ=રત્નાધિકોનો વિનય
 (અભ્યુત્થાન-મુ પાલનરૂપ કુદે, ૧૧૬) પડંજે=કરે, અઢાર હજાર શીલાલગના
 રસીલયં=ધ્રુવશીલતાને (નિત્ય આચારને) શક્તિ

અગત્યો=ઉત્સાહવાનુ નૃપં=દ્રુવ (નિત્ય કાળાદિને
અનુમરીને ગૌણ-મુખ્યભાવે મન વચન કાયાના વ્યાપારરૂપ)
જોગં=ત્રણ યોગોને દશમાદિ દશ પ્રકારના સમળવર્ત્તમિ=
શ્રમાગૃધર્મમાં જુંજે=જોડે. (એ રીતે) શ્રમણધર્મમાં
જુત્તો=જોડાએલો (ગુનિ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ) અણુત્તરં=
શ્રષ્ઠ અટું=અર્થને (સંપત્તિને) પામે. (૪૩)

[ઉત્સાહ વિના પ્રયત્ન કરવા છતાંય યથાર્થ ફળ મળતું નથી,
માટે 'ઉત્સાહપૂર્વક' કળું છે. 'યોગોનો મુખ્ય-ગૌણભાવ કરવો'
અનુપ્રેક્ષાસ્વાધ્યાયમાં મનોયોગને, શેષ સ્વાધ્યાયમાં વચનયોગને,
પ્રતિલેખનાદિમા કાયયોગને મુખ્ય રાખવો અને અન્યયોગને ગૌણ
કરવા. જે કાળે જેનું મહત્ત્વ હોય તે કાર્યમાં તે યોગોને જોડવા.
અર્થાત્ લોજનકાળે અધ્યયન કે અધ્યયનકાળે લોજન વગેરે ન
કરતા પ્રત્યેક કાર્યો યથાકાળ કરવા. તે પણ એક જો દિવસ પૂરતાં
નહિ પણ નિત્ય-હવતા સુધી, એમ 'દ્રુવનો' અર્થ સમજવો. એ
રીતે વર્તેલો સાધુ જ્ઞાનાદિ સમ્પત્તિને અવશ્ય પામે.]

(૩૮૦) રૂહલોગપારત્તરિહિં, જેણં ગચ્છઈ સુગઈં ।

વહુસ્સુઅં પજ્જુવાસિજ્જા, પુચ્છિજ્જત્થવિણિચ્છયં

॥૮-૪૪॥

જેણં=જે જ્ઞાનાદિ સમ્પત્તિ વડે રૂહલોગ-પારત્તરિહિં=
આલોક અને પરલોકના હિતને અને પરંપરાએ સુગઈં=
સિદ્ધિગતિને પામે, (તે જ્ઞાનાદિની પ્રાપ્તિ માટે) વહુસ્સુઅં=
આગમવૃદ્ધને (આગમના જાણુ ગુણાદિને) સેવે (વિનયાદિ
પૂર્વક તેઓની આજ્ઞાનું પાલન કરી પ્રસન્ન કરે) અને
તેઓને અત્થવિણિચ્છયં=અર્થના નિશ્ચયને (તે તે હિતકર-
કર લાવેલો નિશ્ચય કરવા) પુચ્છિજ્જ=પૂછે. (૪૪)

સગાસ=પાસે હાથને પગને અને શરીરને વળિદાવ=સ વ
 કરીને (ઈન્દ્રિયોનો વિજય કરીને) અત્તીળગુણ-ક ઇ
 લીન-શુભ (શરીર સકેલીને) બેસે (૪૫)
 [વિનીત શાસ્ત્ર શક્યતા મુજબ ગુ ની દૃષ્ટિ દખાવે -
 શરીરને હાથ-પગને સકેલીને નખોને બધા ત્યા ફરવા વિના અને
 કોનકા ખીલતુ સાકળવાનુ લેવે પાડીને ઇન્દ્રિયોના આગ્રહ
 કરીને અવયવાન આપવાન (ચિદર આત્મના) અકલ કદમિ બન
 (૩૮૩) ન વકરવો ન પુરવો નવ વિષાળ પિટ્તો ।
 ન વ ઉર સમાસિદ્ધ, વિદિગ્ધા મુરુણતિ ॥૮-૪૬॥
 વિષાળ=ગુરની બરાબર વસ્ત્રા=૫૮મે બરાબર
 પુરવો=સામે, પિટ્તો=પાછળ, ૩૪=સાથેજને સમાસિદ્ધ=

જેમ જગતે તમારું કૃતજ્ઞતા બાંધાને નિય
 વાળે તે બિલાડાની વાળ રહે, તે પ્રમાણે બ્રહ્માની
 મુનિશીલ મોના બાંધેલી વાળ રહે. (૫૪)

મુ. નિર્દેશ મીના ગણેશી રામ રહે. (૧૪)
[ગણેશી] રા. ને રામ ને રહે. રહે. રહે. રહે.
નિર્દેશ રા. રા. રામ ને રહે. રહે. રહે. રહે.

(३६१) चित्तमिच्छ न निज्याण, नारिं वा मुञ्चलंकिअं ।

चित्तभित्ति न निज्याण, नारि वा मुज्याण
भवगं पिव ददृष्टं, दिष्टि पडिमाहरे ॥८-५५॥
(अथोक्त)

મગગરં પિવ દદ્દટ્ટણ, દિદ્દિ પાડિસમાહરે
 નિત્તમિત્તિ=માત્ર ચિત્તેલી, અથવા (સચેતન)
 સુજલત્તિજં=આહુત્તરયુક્ત કે ઉપલક્ષણથી આહુત્તરરહિત
 પણ નારીને ન નિગ્ગાળ=જોવી નહિ. (કદાચ) દદ્દિ પડી લાય
 તેા દદ્દટ્ટણં=જોધને મગગરં પિવ=મારકરની (સૂચની) જેમ
 (તુર્ત) દદ્દિને પડિસમાહરે=પાછી જોવી લેવી. (પપ)

(તુલ) દષ્ટિને પડિસમાહરે=પાછી ખેંચી લેવા. રા. ૧૦
[સૂર્યની સામે દષ્ટિ જોડવાથી નેત્રનું તેજ ઉડાય, તેમ સ્ત્રીની
સાથે દષ્ટિ જોડતા આત્મતેજ (જાનાદિ ગુણોની શક્તિ) ઉડાય છે
અને મોહનો (વિકારનો) અંધકાર જવાઈ જતા પોતાના કર્તવ્યનુ-
ભતિનું-કુળનું ભાન કે ભવિષ્યના સંકટોનો ભય, કંઈ દેખાતું નથી.]

(३६२) हृत्पयपलिच्छिन्नं, कण्ठनासविगण्डं ।

हृत्पयपलिच्छिन्नं, कण्ठनासविगर्षितं ।
अवि वाससयं नारिं, वंभयारी विवज्जए ॥८-५६॥

અધિક શું કહેવું ? હાથ-પગથી પલિચ્છન્ન=છેદાએલી,
કાન-નાકથી-વિગત્પિઅં=કપાએલી, અને વાસસયં=સો
વર્ષની વૃદ્ધા પણ નારીને બ્રહ્મચારી વિવઙ્ગજન=વળે, (તેના
પરિચયથી દૂર રહે, પછી રૂપવતી યુવતી માટે તો કહેવું
જ શું ? અર્થાત્ તેના પરિચય તો અવશ્ય વળે.) (૫૬)

(३८५) विषयसु मगृन्तेसु, पेमं नाभिनिवेम ।

अणिनं तेमिं विन्नाय, पग्णिमं पुग्गलाण उ ॥८-५९॥

તેમિં=તે તે પુનઃપ્રાપ્તિ=પુનઃપ્રાપ્તિના અને ડ=શબ્દાદિ
વિષયોના પશ્ચિમાર્થ=વિવિધ રૂપાન્તરોને અણિત=અનિત્ય
વિન્નાય=જાણીને મણુન્તેસુ=મનોહર (ધન્દિયોને અગુરુ)
શબ્દાદિ વિષયોમાં પેમં=રાગને ન અભિનિવેસન ન કરે.
(પ્રતિકૂળ શબ્દાદિમાં દ્રવ્યને પણ ન કરે.) (૫૯)

[શબ્દ.દિ વિષયોના પુદ્ગલોનાં ક્ષણિક રૂપાત્મે (મનોર હોય તે અમનોર અને અમનોર હોય તે મનોર થતા) પ્રત્યક્ષ દેખાય છે. એથી તેની અનિત્યતા-ક્ષણવિનશ્વરતાનો જાણ મુનિ મનોરમાં રાગ કે અમનોરમાં દ્વેષ ન કરે. જ્ઞાનીના જ્ઞાનનું આ જ ક્ષણ છે એ વિના ગમે તેટલું જ્ઞાન પણ બારબૂત છે, આત્માને ઉપકાર કરી શકતું નથી.]

(७८६) पोग्गलाणं परिणामं, तेसिं नच्चा जहा तथा ।

विणीअतण्हो विहरे, सीईभूएण अप्पणा ॥८-६०॥

वि विषयेना) पुद्गलोना परिष्ठाभा

રીતે બદલાય છે તદ્વા=તે તે રીતે

०५५५५५ २३३३

(૩૮૮) તાં નિમં મંત્રમજોગયં ન,

મઝ્ઝામજોગં ન[મ] મયા અહિદ્ધિપ્પા.

મુરે ન મેઝ્ઝાઃ મમત્તમાઝ્ઝે,

અલમપ્પણો દોઝ અલં પરેસિ ॥૮-૬૨॥

બાર પ્રકારના ફળં તરં-આ તપને તથા (પૃથ્વી-
કાયાદિ ૭વેની રક્ષારૂપ) સંયમ યોગોને અને (વાચનાદિ)
સ્વાધ્યાયયોગને મયા=સદા અહિદ્ધિપ્પ=આચરતો (તે તે તપ
વગેરેમાં સ્થિર બનેલો) સ=તે મુનિ સેઝાઈ=ચતુરશ્રી
સેનાવડે સુરેવ=શૂર-વીર-ભટ સમર્થ બને તેમ
(ધર્મિયોના વિષયોથી અને કપાયોથી ઘેરાએલો પણ) તપ વગેરે
સમત્તમાઝ્ઝે=સમસ્ત શસ્ત્રોવાળો તે લાવશસ્ત્રોથી અપ્પણો=
પોતાના (રક્ષણ) માટે અલં=સમર્થ અને પરેસિ=
બીજાઓને માટે પણ અલં=સમર્થ હોઈ=થાય છે. (૬૨)

[અહીં તપમાં સ્વાધ્યાય અંતર્ગત છતાં બાર પ્રકારના તપમાં
તેનું પ્રધાનપણ જણાવવા માટે પુનઃ જુદો કહ્યો છે. આ તપ, સંયમ
અને સ્વાધ્યાયરૂપ શસ્ત્રોથી આત્મા અનાદિ વિષય-કપાયોની વાસનાનો
ચૂરો કરી પોતાનું (ચણાનું) રક્ષણ અને પોતાનું રક્ષણ કરવામાં
સમર્થ થવાથી બીજાઓનું પણ રક્ષણ કરી શકે છે. એથી એમ સૂચવ્યું
કે જે પોતાના સંયમમાં અસમર્થ હોય, તે બીજાઓના સંયમની રક્ષા
માટે પ્રાયઃ અસમર્થ નીવડે છે, માટે પરાપકારની વૃત્તિવાળાએ પણ

પ્રમાણ લખ્ય મળ્યું છે
પરોપકાર થાય છે

(૮૮) મજ્ઞાયમજ્ઞાણમ્યમ્ તાળ્ણો અપારમારમ્ તવ મ્યમ્ ।
વિમુક્તઃ જમિ મલ્ પુરુષઃ, મર્માગ્નિરમ્પમલ્ ચ
નાશના ॥૮૮॥

ચ મિ=કારણ છે સ્વાદ્યાય ચ ઉત્તમધ્યાન તા વજ્ર
તાળ્ણા=સ્વપ્નરેરક્ષક, (લિધ્યાદિ કામ બદલે છે આના
અભાવ) અપારમારમ્-શુદ્ધ ચિત્તવાળા બન બ પ્રકાશના
તપમા યથાશક્તિ રમ્પમ રમ્પ આત્માના પરબર
પૂર્વકૃત મલ કમ રૂપ મેલ જાળા આ તપ-મર્માગ્નિ
મરિત (દગાવલા) રમ્પમલ ચ ડપાના મેલના લ/મ
વેગમલ=દૂર થાય છે (૮૮)

[૮૮ ના પ્રમાણ લખ્ય મળ્યું છે
ધ્યાન તપ છે
મ પ્રમાણ ન
મેળા મરે છે]

૨) મ તાગ્નિ દુઃસ્વપ્નઃ જિરદિતિ
શુભ જુલ અમમ અવિવળ ।
વિગયદ્ વમ્પણમિ અરગલ
શમિલમ્પૃષ્ઠાવગમ ચ વદિમિ તિ ચમિ ॥ -૬૬॥
તે (૮૫૮ ૮૬૮ ૮૭૮ ૮૮૮ ૮૯૮ ૯૦૮ ૯૧૮ ૯૨૮ ૯૩૮ ૯૪૮ ૯૫૮ ૯૬૮ ૯૭૮ ૯૮૮ ૯૯૮ ૧૦૦૮)
સદન સદનારે કિતિ કિલ શુભ જુલ શુભજ્ઞાનદો કુજ

આમે-નિર્માણ (નોત્તર અર્થ) અને અર્થનમે-દ્રવ્યસાધ
 દિવસ રજિત નામિને નેવો આત્મા તેનાં કમનગમિ-
 કર્મરૂપ પડળો (પાદળો) વગમ-હર થતાં (આકાશનો
 પાદળો હર થવાથી) વાંતો ન અદ્ર શોભે તેમ વિગર્વ-
 શોભે છે. નિ તેમિ-એમ હું કરું છું. (૬૪)

[૬૪નો 'નિર્માણ' નવનિર્મિત પડિયા અને બાવળી કામગીરી
 અદ્રવ્ય અ-શોભા રજિત ને દ્રવ્ય-ભાવ અર્થિ-નન સમજવો.]

આ અધ્યયનમાં આત્મવિશુદ્ધિ માટે બતાવેલા ક્રમિક
 ઉપાયોરૂપ આચારોથી ઉત્કટ પણ રાગ-દ્વેષાદિ અંતરંગ
 શત્રુઓનો નાશ થઈ શકે છે, એમ આત્માર્થીને સમભય અને
 રુચે તેણે સ્પષ્ટ વર્ણન સ્વ-સ્વ ક્ષયોપશમાનુસાર સમભય
 તેણે હોવા છતાં સુદૃઢ ચિંતનથી વિશિષ્ટ બોધ થાય તેણે છે.

સમત્તમદૃમસમજ્ઞયણમ્ ।

આઠમું અધ્યયન સમાપ્ત.

卐

卐

卐

विनाशप्रसङ्गविनाशभाषि अध्ययन

१ सांगमा व्यप्यतम
 वयनशुद्धि आचारमा दिशे वयन दिन
 विना न प्राप्त करि सांगमा
 दिशे यथा सांगमा

रिश्ता
 नदी
 गंगा

गंगा व ज्योत्स्ना नदयः यत्र मिलितम्
तत्र गङ्गा नाम विनयस्य भाविः ।

विनायक मंत्र

३१७५
३१७६
३१७७
३१७८
३१७९

100

[illegible]

100

100

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847

100

100

જો આ વિચારના વિનય વિનયના પાત્રો
 નથી, એ પાત્રો પ્રગટ થાય નથી અને પ્રગટ થાય આનંદને ઉત્કર્ષ
 નથી નહીં નથી. આ આનંદના વિનયના પાત્રો, પણ પ્રગટ થાય છે
 પ્રગટ થાય નહીં નથી. વિનયના પાત્રો પ્રગટ થાય છે અને
 વિનયના પાત્રો પ્રગટ થાય છે અને વિનયના પાત્રો પ્રગટ થાય છે. વિનય
 પ્રગટ થાય નહીં. અને નવી સુખાની પ્રાપ્તિ પણ થાય છે. વિનય
 વિનયના પાત્રો પ્રગટ થાય નહીં અને આપણે નાશ પામે છે.

અજ્ઞાની મનના જે દંધ આપણો અનુભવ થાય છે તે પ્રાપ્ત
 આભિમાનિક્ષિત થાય છે, 'હું' જ્ઞાની 'હું', સુખી 'હું', તપસ્વી 'હું',
 વગરની 'હું', મોટો 'હું', વગેરે અનંદવનાં અને મમતવનાં જ વિવિધ
 રૂપો છે. તેનો આનંદ એ સાચો આનંદ નથી, પણ કૃત્રિમ છે.
 છતાં અજ્ઞાની તેને સાચો માની લે છે, એનાથી કુસાય છે અને
 ભવોભવ ખુવાર થાય છે.

એથી વિરુદ્ધ જ્ઞાની પુરુષ શુણ્ણસમ્પત્તિનો સ્વાભાવિક આનંદ
 અનુભવે છે. આ સ્વાભાવિક આનંદમાં અભિમાન હોતું નથી, પણ
 નિરભિમાનતા હોય છે. આ નિરભિમાનતા વિનયથી પ્રગટે છે,
 વિનયથી અખંડ રહે છે, વિનયથી વધે છે, વિનયથી શોભે છે અને
 વિનયના બળે મોક્ષ પર્યન્તનાં સુખો આપે છે. એ કારણે સાચો
 જ્ઞાની ગમે તેટલી બાહ્ય સમ્પત્તિ મળે કે અભ્યન્તર શુણ્ણસમ્પત્તિ પ્રગટે
 તો પણ વિનયને તજી શકતો નથી. જલદું જેમ જેમ સમ્પત્તિ વધે
 તેમ તેમ તેનામા વિનય વધે છે અને એ વિનયના બળે બાહ્ય-
 અભ્યન્તર સમ્પત્તિના સારકારથી સર્વ કર્મોનો નાશ કરી શકે છે.

મનુષ્યમાં માન અધિક હોય છે, તેમ સમજાપૂર્વક (સ્વાધીન-
 પણે) માનને તજવાની અને બીજાઓને માન આપવાની (વિનય
 કરવાની) શક્તિ પણ વસ્તુતઃ મનુષ્ય જીવનમાં જ પ્રગટી શકે છે,
 માટે મનુષ્ય સુકિતનો અધિકારી છે, મનુષ્ય જન્મ સિવાય અન્ય
 ગતિમાંથી જીવ સુકિતને પામી શકતો નથી તેમા આ પણ કારણ છે.

પ્રેમી માટે - ૨મી અવસ્થાના નથી કહેતા. પણ એમ
નિર્ધારિત છે -

(૧૨) વગર મંદા વિ માંનિ ન્ને,

ગુણ વિ વ જે ગુણગોવિંદા ।

આચાર્યમંતો ગુણસુદ્ધિવાળા,

જે હીલિઆ મિતિગિ માગ કુજ્જા ॥૯-૧-૩॥

કર્મની વિગિતવાથી વગરક-પ્રકૃતિથી (સ્વભાવે)
ગન્ધારી-સદ્બુદ્ધિરહિત પાણી તમે=કોઈ (વચથી વૃદ્ધ) હોય
છે અ-અને જરૂર વિ-વચથી લઘુ પણ જે=કોઈ સુખ-
વુદ્ધોરનેઆ=સદ્બુદ્ધિવાળા (અર્થાત્ શ્રુતજ્ઞાનથી પરિક્ષિત
નિર્મળ બુદ્ધિવાળા) તથા ભવિષ્યની અપેક્ષાએ વર્તમાનમાં
લઘુવચ હોવાથી શ્રુત અને બુદ્ધિથી અલ્પ હોવા છતાં
આચાર્યમંતો=જ્ઞાનાદિ પાંચે આચાર્યમાં પ્રવીણ અને
(ગરબને માટે ઉપધિ આદિનો સંગ્રહ કરવો, સારણ-
વારણાદિ કરવું, વગેરે) ગુણસુદ્ધિઅર્થાત્ ગુણોમાં સ્થિર
પરિણામવાળા હોય છે. (માટે તેઓની હીલના કરવી
જોઈએ નહિ. કારણ કે) સિહિરિવ=અગ્નિની જેમ
હીલિઆ=હેલના કરાએલા જે=જેઓ માસ=ભરમભાવ
કુજ્જા=કરે છે. (૧-૩)

[જ્ઞાન જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમાનુસારે અને સદાચારો
મોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમને અનુસારે પ્રગટે છે, ઉમ્મર સાથે તેનો
આવશ્યક સંબંધ નથી. જો કે, મતિ-શ્રુતજ્ઞાન ઈન્દ્રિયજન્ય હોવાથી
ઈન્દ્રિયોત્તુળ્ય તેમાં આવશ્યક છે, તો પણ મુખ્યત્વે જ્ઞાન આત્માનો
ગુણ હોવાથી ક્ષયોપશમના પ્રમાણમાં તે પ્રગટે છે. એ કારણે ઉમ્મર

મોટી અને શરીર બનવાનું હતા કાપડો મદ તેવો તા તાન આપુ
પાત્ર દોષ અને ઉગર જોઈ અને શરીર નિમ્ન ગ હતા મ પશ્ય
નીન દે તા વધાર પશુ દોન સદાચારના તાન સાધ સ ૧૫ તા
કહ ઉત્તમ અને મોતીવર્મનો કાપડમ વિશિષ્ટ તા સાધી વિશિષ્ટ
કાપડાની મદતને મગ્ધે તાન આપુ હતા સદાચાર તા સાધી વિશિષ્ટ
આદ્ય પશુ દોન એમ તને પૂા મોતી લગુતાન આતનને તમા
તા કોઈમા વિરાધ પ ક તેવો માટ ઉત્તમચારી તા સાધી વિશિષ્ટ
દિશી થન પાત્ર કાઈ ચાગિતુ પૂની વિગિટાન તા સાધી વિશિષ્ટ
ને થા ત દોષાથી આચાર્ય થરા દોન તની પાનના તમા તા સાધી વિશિષ્ટ
ઉત્તમ સાધુ સમ ત હ એટલુ જ નહિ આચાર ઉત્તમ દોન
તુ અદિત હરે નહિ તા પાત્ર તજોની આચારી તા સાધી વિશિષ્ટ
તમા ત પાપકમ વી પાતાના તાનાદિ પાતાન તા ન તર સ ૨
કા હ અનિતને અ પશુ કરના ત પા તા દાત્ય તા સાધી વિશિષ્ટ
જિન ત આગી નાખ અરી ભુક્તિ દોન તા સાધી વિશિષ્ટ
જો કાઈ અપરાધીનુ પ ત અદિત કરના તથા તા સાધી વિશિષ્ટ
દાન થાય ત તમ આચારની પાત્ર અદા તા સાધી વિશિષ્ટ
તમ થાય છે અમ સમ ન આર ત ક નહિ તા સાધી વિશિષ્ટ
અથને ઉદાહરણથી વિદાયતથા સમગ્ર થ છે તા સાધી વિશિષ્ટ
તે જાવિ નાગ દર તિ નથા તા સાધી વિશિષ્ટ

આસાપણ સ અદિઆપ દોર ।
પાયરિઅપિ કુ દીન્યસો
નિઅણદ આપદ સુ મદા ॥૯-૧-૬॥
વિચ્છે કાદ પશુ (અસડડ૧) તા-સ ૫ને
(નાનો) છે, તિ તા-એમ અણીને અસ હા
(૭૫૫૧) ક૧, ૧ નેને (તે ૨૫) અસ હા

અર્થિન કરે (પ્રાણધાનક) થાય છે, જ્યારે પ્રમાણે (કાંઈ
 વસ્તુ અર્થિશુભર્યું ને અપમાનવાળાને પણ આચાર્ય પટે
 આપા રોય તેવા) વામનિ નિ આચાર્યને પણ સ્તુતિને
 પીવના કરનારો મને-અજ્ઞાની મુનિશ્રે (એકાદશાદિ
 વતી) પ્રાણ-જ્ઞાતિમાં ઉત્પન્ન થવાના માર્ગે નિઃશ્ચય-
 નીકળે છે (પ્રમાણ કરે છે), અર્થાત્ સંસારમાં જામે છે (૧-૪)

પિત્રસાનના પુત્રની અન્ન નહિ કરનારો-એનો તેજોદેવ કરનારો
 વરનાર કુ-અર્થમાં જીવવા માટે અયોગ્ય રોય છે, નીચી ગતિમાં
 જીવવાની માત્રા જીવવાની યોગ્યતાવાળો દોષ છે એ કારણે તેને તેજો-
 દેવ કરવાથી નીચેના વર્ગે અશુભ ક્રમેનો જાય છે અને
 એના પરિણામે પુનઃ તે હલકા જન્મને પામે છે. જે બીજાના
 મહત્વને સહન કરી શકે-માન આપી શકે તે જ મહાન જનતા
 યોગ્ય હોય છે, એથી વિપરીત મોટાએ માન-સન્માન આપી શકે
 નહિ તે પોતે જ અયોગ્ય જનતા જાય છે. નિશ્ચયથી પોતાને મહાન
 જનાવવા બીજાનો નિશ્ચ કરવા કલ્પે છે, તેમ નહિ કરનારો પોતાને
 હલકો જનાવે છે. આ અટન સિદ્ધાન્તને અનુસરીને અહીં કલ્પે કે
 આચાર્ય જેવા મહાન આત્માની આશાતનાથી હલકી ભતિમાં જાય છે.]

સર્પમાં અને આચાર્યમાં મોટું અંતર જણાવે છે-

(૪૦૫) આસીવિસો વા વિ પરં સુરુદ્ધો,

કિં જીવનાસાહ પર નુ કુજ્જા ? ।

આયરિઅપાયા પુણ અપ્પસન્ના,

અગ્ગોહિ-આસાયણ નત્થિ મુક્કલો ॥૯-૧-૫॥

પરં=બીજા પ્રત્યે સુરુદ્ધો=અત્યંત રોષે ભરાએલો

વિ=પણ આસીવિસો=સર્પ જીવનાસાહ=પ્રાણોના નાશથી

૬૭૬. ૬૭૬. ૬૭૬. ૬૭૬. ૬૭૬. ૬૭૬. ૬૭૬. ૬૭૬. ૬૭૬. ૬૭૬.

(૧૦૭) મિત્રા ન મે પાત્ર નો ટહિરકા,
આર્મીઓ ના કૃતિઓ ન મળે.

મિત્રા વિમં હાલકલં ન મારે.

ન આ [યા]નિ મુસ્મો ગુલ્લીલળાળ ॥૧-૧-૭૭

નિત્રા=કદાચિત મન્ત્ર વગેરેના પ્રયોગથી સે=તેને
અગતો પણ પાત્ર=અગ્નિ નો ટહિરકા=ન આળે, અથવા
કુપિત પણ સર્પ ન મળે=ન હોય અને કદાચિત હાલકલં
વિમં=અતિ રીઠ (આકર્ષ) એર પણ ન મારે, એવું બને
આવિ=તથાપિ ગુલ્લીલળાળ=ગુરુની આશાતનાથી ન
મુસ્મો=સુકૃત ન જ થાય. અર્થાત આશાતનાનું પાપ
ભોગવ્યા વિના ન છૂટે. (૧-૭)

[અગ્નિને સ્પર્શવો, સર્પને સતાવવો, કે એર ખાવું, વગેરે લૌકિક
બૂલો કરવા છતાં તેનાથી બચવાના ઉપાયો જગતમાં છે. મન્ત્ર તર
વગેરે અગ્નિને કે સર્પાદિને પણ વશ કરી શકે છે. લોકાતર બૂલો
કર્તા પછી તેમાંથી બચવાના કોઈ ઉપાય નથી, તેનાથી બંધાએવું
કર્મ અવશ્ય દુઃખી કરે છે. જગતની સર્વસત્તાઓથી બળવાન એક કર્મ
સત્તા અદૃષ્ટપણે એવું સંચાલન કરી રહી છે કે તેના પાશમાંથી કોઈ
છૂટી-છોડાવી શકતું નથી. જિનેશ્વરોની આજ્ઞાનું પાલન કરવારૂપ
એક જ ધર્મસત્તા એવી છે કે જે કર્મસત્તામાંથી છોડાવી શકે છે.
અપેક્ષાએ એમ કહી શકાય કે ધર્મસત્તાથી બેવફા જીવોને કર્મસત્તા
પોતાના બળ નીચે દબાવીને ધર્મસત્તાના વક્ષદાર બનાવે છે. માટે
જ 'કર્મથી ગભરાએલાને ધર્મનું શરણ સ્વીકારવા સિવાય સુખી થવાનો
બીજો કોઈ ઉપાય નથી' એમ શ્રી જિનેશ્વરોએ ભારપૂર્વક બહેર
છે. જે ધર્મને અને કર્મને અવગણે તે કદાપિ સુખ પામી શકે

મિત્રા=કુદાચિત્ત કોઈ ઉત્તમદેવ વગેરેના પ્રભાવથી
(સામાયી) મીમેજ=મરેતકવડે મિરિં પિ=પર્વતને પણ
મિં=તોરે, કદાચિત્ત (મંત્ર વગેરેના સામર્થ્યથી) કુપિત
સિદ્ધ-બક્ષાત્ ન કરે અને કદાચિત્ત (દેવની સહાયથી) શક્તિને
પ્રદાર કરે (પ્રદાર કરવા છતાં હાય ન છેદાય), પણ
શુરુની લીલના(આશાતના)થી મુક્તિ ન થાય. (અર્થાત્
અવશ્ય આશાતના કરનારનું અલિત થાય.) (૧-૯)

(૪૧૦) આયરિયપાયા પુળ અપ્પસન્ના,

અગ્રોહી આસાયણ નતિય મુવલ્લો.

તમ્હા અળાવાહસુહાડમિકંલી,

ગુરુપ્પસાયાડમિમુહો રમિજ્જા ॥૧-૧-૧૦॥

વળી અપ્રસન્ન થએલા આચાર્યલગવંત અબોધિને
કરે, માટે શુરુઆશાતનાથી મુક્તિ થતી નથી. (એમ પૂર્વાર્દ્ધનો
અર્થ પાંચમી ગાથાના ઉત્તરાર્દ્ધ તુલ્ય સમજવો.) તમ્હા=
તે કારણે અળાવાહસુહાડમિકલી=મોક્ષના સુખનો અલિ-
લાપી મુનિ ગુરુપ્પસાયાડમિમુહો=(આચાર્યોદિ) ગુરુઓના
પ્રસાદને મેળવવા માટે ઉદ્યુક્ત (ગિજમાળા) થઈને
રમિજ્જા=રમે (વતે), અર્થાત્ તેઓના હાર્દિક આશયને
બેઈ-બાણીને સર્વ કાર્યો તે પ્રમાણે કરે. (૧-૧૦)

[કહ્યું છે કે-“ધ્યાનમૂલં ગુરોર્મૂર્તિઃ, પૂજામૂલં ગુરો પદો ।
મન્ત્રમૂલં ગુરોર્વાક્યં, મોક્ષમૂલં ગુરો. કૃપા ॥૧॥ શુરુની આકૃતિવું
ધ્યાન સર્વશ્રેષ્ઠ ધ્યાન છે, શુરુના પગની પૂજા એ સર્વથી શ્રેષ્ઠ
છે, શુરુવ વાક્ય (આદેશ) સર્વ મંત્રોમાં શ્રેષ્ઠ મંત્ર છે અને

(૪૧૨) જસ્સંતિણ ધમ્મપયાઈ મિક્કસે,
તસ્સંતિણ વેણઈયં પઝંજે ।

સક્કારણ સિરસા પંજલીઓ,

કાયગિરા મો ! મળસા અ નિચ્ચં ॥૯-૧-૧૨॥

મો=હે શિષ્ય ! જસ્સ અંતિણ=જેની પાસે ધમ્મપયાઈ=
ધર્મનાં પદોને (ધર્મશાસ્ત્રોને) શીખે તસ્સ અંતિણ=તેની
પાસે (તેનો) ભણવાના કાળે જ નહિ, પણ નિચ્ચં=
હંમેશાં-સતત વેણઈયં=વિનય પઝંજે=કરે. કેવી રીતે
કરે ? તે કહે છે કે-ઉભા થવું વગેરે સક્કારણ=સત્કાર
કરે, સિરસા=મસ્તકપ્રદે નમે, અથવા મસ્તક સાથે
પંજલીઓ=બે હાથ જોડીને અર્ધા કાય (દેહેન)=શરીરથી
નમે, ગિરા=વચનથી 'મત્થણ વંદામિ' વગેરે મળસા
અ=અને મનથી ભાવપ્રતિબંધ એટલે પૂજ્યભાવ-બહુમાન-
-શુભાનુરાગ વગેરે પ્રશસ્તભાવ રાખે. એમ મન,

અન્ય ઉપકારી છે. એમ તેમના ગોપી વચાને-નહીના ઉપકારી
અન્ય છે, માટે તેમની વાત બીજા કોઈ ઉપકારી નથી એમ માને.]

(૪૧૪) જહા નિમન્તે તવળજિમાલી,
પમામર્ટ કેવલમારહં તુ ।

પવાયરિઓ સુઅમીલવુદ્ધિ,

વિરાયઈ મુરમજ્જે વ હંદો ॥૯-૧-૧૪॥

ગળી આચાર્ય એ કારણે પ્રત્ય છે કે-જહા=જેમ
નિમન્તે=રાત્રિને આતે (દિવસે) તવળજિમાલી=તપતો એવો
સૂર્ય કેવલ=અમૂર્ણ મારહં=ભરતક્ષેત્રને અને કમથઃ
પરિભ્રમણ કરતો તુ=અન્ય ક્ષેત્રોને પમામર્ટ=પ્રકાશિત
કરે છે, एवं=એ પ્રમાણે આચરિઓ=આચાર્ય સુઅસીલ-
વુદ્ધિ=શ્રુતજ્ઞાનથી, સદાચારથી અને સ્વાભાવિક
બુદ્ધિથી જીવ અજીવાદિ લાવોને પ્રકાશે છે-સમજાવે છે
અને મુરમજ્જે હંદો વ દેવોમાં ઇંદ્ર શોભે તેમ (ઉત્તમ સાધુ-
ઓથી પરિવરેલા) તેઓ સાધુઓમાં વિરાયઈ=શોભે છે.

(૧-૧૪)

(૪૧૫) જહા સસી કોમુજોગજુત્તો,
નક્ષત્ત-તારાગણપરિબુડપ્પા ।

સે સોહઈ વિમલે અવમમુક્કે,

एवं गणी सोहइ भिक्खुमज्जे ॥૯-૧-૧૫॥

જેમ કોમુજોગજુત્તો=કોમુદીના સંયોગથી યુક્ત
(કાર્તિક પૂર્ણિમાની રાત્રે જાગેલો) નક્ષત્ત-તારાગણ-પરિબુ

સંપાવિડકામે અણુત્તગડં,

આગદ્દા તોમડ ધમ્મકામી ॥૯-૧-૧૬॥

આયરિઆ=આચાર્ય જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર વગેરે બાવ-
રતોની મહામગ=મોટી ખાણ છે. તથા સમાહિજોને=સમા-
ધિરૂપ યોગીથી (વિશિષ્ટ ધ્યાનથી) સુઅ=શ્રુતજ્ઞાનથી
(હાદશાદ્ગીરૂપ આગમના બળે), સીલ=સદાચારથી અને
ઔત્પાતિદ્રી વગેરે વૃદ્ધિ-બુદ્ધિથી મહેસી=મોક્ષની ઇચ્છા-
વાળા છે. (અન્ય આચાર્યો ‘ધ્યાન યોગ શ્રુત શીલ અને
બુદ્ધિની ખાણ સરખા આચાર્ય મોક્ષની ઇચ્છાવાળા છે’
એમ અર્થ કરે છે) તેઓને અણુત્તરાડં=અપૂર્વ જ્ઞાનાદિગુણોને
સંપાવિડકામે=મેળવવાની ઇચ્છાવાળો (માત્ર જ્ઞાનાદિ
ગુણોને મેળવવાની ઇચ્છાથી જ નહિ, પણ) ધમ્મકામી=
કર્મની નિર્જરાને ઇચ્છતો સાધુ એવી રીતે વિનય
કરીને આરાહણ=આરાધે કે તેઓને તોસહ=સંતોષ પમાડે,
અર્થાત્ અમુક કારણે-અમુક પ્રસંગે જ વિનય કરીને અટકી
ન જતાં વારંવાર સતત વિનય કરીને પ્રસન્ન કરે. (૧-૧૬)

[માત્ર જ્ઞાનાદિ મેળવવાના ધ્યેયથી વિનય કરનાર યથાર્થ
વિનય કરી શકે નહિ. કર્મોની નિર્જરાના ધ્યેયથી વિનય કરનારને
નિર્જરા થવાથી ગુણો તો પ્રગટે અને ઉપરાંત મુક્તિ પણ થાય.
માટે ગુરુનો વિનય એક મુક્તિના ધ્યેયથી કરવો. એ રીતે કરેલો
વિનય ગુરુને પ્રસન્ન કરી શકે છે અને ગુરુની એવી પ્રસન્નતાથી-
આશીર્વાદથી સર્વકાર્યોની સિદ્ધિ થાય છે.]

(૪૧૭) સુચાળ મેહાવિ સુમાસિઆઈં,

સુસ્સસણ આયરિઅપ્પમત્તો ।

અધ્યયન નવમું-ઉદ્દેશો બીજો

[આ ઉદ્દેશમાં વિનયને ધર્મના મૂળ તરીકે ઓળખાવી તેનાં કાર્યકારણ જણાવ્યા છે. તે પછી 'રીત' કહે તેના ગિખામણ, લાઝમશા પરવારી' એ કાર્યવત્તને ચરિતાર્થ કરતું અવિનોત્તને આ જન્મમાં કેવી લાગે થાય છે તે જણાવ્યું છે, તે પછી તિર્થંચ, મનુષ્ય અને દેવ-ગણિમા પણ જીવો-વિનય અવિનયના દેવા કળો અનુભવે છે તે કહ્યું છે અને લૌકિક વિદ્યા માટે પણ વિવિધ કષ્ટો ભોગવવાં પડે છે તથા વિનય કરવો પડે છે, તો લોકોત્તર વિદ્યા (જ્ઞાન-ક્રિયા) માટે તો યુગ-વિનય અવશ્ય કરવો જ જોઈએ, એમ વિધાન કરી વિનય કરવાની રીત અને અવિનય થઈ જાય તો તો યુરુને તુર્ત ખમાવવા વગેરે કહ્યું છે. ઉત્તમ આત્મા પ્રકૃતિથી વિનીત હોવાથી તે વિનયને સ્વયં સમજે છે અને કરે છે, એથી વિપરીત ભારેકમી મૂઢ વાર વાર પ્રેરણા કરવા છતાં વિનય કરતો નથી, કરે તો પણ અપ્રસન્ન રહે છે, ઈત્યાદિ ઉત્તમ-અધમ જીવનું અંતર જણાવ્યું છે. પ્રાન્તે વિનીતને અવશ્ય મોક્ષ થાય છે, માટે વિનય કરવો જોઈએ, એમ કહીને બીજા ઉદ્દેશને પૂર્ણ કર્યો છે. તે કમશ ગાથાઓથી સમજી શકાશે.]

(૪૧૮) મૂલાઝ સ્વંધવ્વમવો દુમસ્સ,

સ્વંધાઝ પચ્છા સમુવિત્તિ સાહા ।

સાહવ્વસાહા વિરુહંતિ પત્તા,

તઓ સે પુપ્પં ચ ફલં રસો અ ॥૧-૨-૧॥ "

જેમ દુમસ્સ=વૃક્ષના મૂલાઝ=મૂલમાંથી સ્વંધવ્વમવો=સ્વંધની ઉત્પત્તિ થાય છે, પચ્છા=તે પછી સ્વંધમાંથી =મોટી શાખાઓ સમુવિત્તિ=ઉગે (પ્રગટે) છે, સાહા

(જનનિમ્ન નંદિયી) અવિમાની, કુળાર્થ=કુટુમ્બી
(સાંસ્કૃતિક), નિમ્ન-કપટી અને મન્દ=શક (સંયમન)
કાર્યોમા અનાન્યાયો, એવો જ એ તોયોથી વિનય
કરેના નથી મે તે અવિનીત આત્મા જાન=
જેમ મોગમય (નદી વહેવા) પ્રવાહમાં પડેયું મ્હું=
કાળે વળાય તેમ સંસારના પ્રવાહમાં નુતન=તણાય છે.
અર્થાત, આરે ગતિમાં પ્રમાણ કરે છે. (૨-૩)

વળી શુવાંદિએ એકાન્ત મૃદુ અને હિતકર વચન
કહેવારૂપ ડગાળન=પ્રયત્નપૂર્વક અપિ=પણ વિનય=વિનય
પ્રત્યે ચોડા=પ્રેરેલો જો નમે=જે મનુષ્ય કુલ્પઈ=કોપ
કરે છે સો-તે ડજ્જંતિ=આવતી દિવ્ય સિરિ=દિવ્ય લક્ષ્મીને
દંડેન=દંડા વડે પહિસેહા=રોકે છે-પાછી વાળે છે. (૨-૪)

[હારિભદ્રીય ટીકામાં 'વિણયંવિ' પાક છે અને અન્ય પ્રધોમાં
'વિણયમિ' પાક છે, અહીં ભાવાર્થ એ છે કે વિનયથી સંપત્તિ
મળે છે, તેમાં ભલ તતા કોઈ સુધારે તો તે ઉપકારી છે, છતાં તેના
ઉપર કોપ કરે તો તે વસ્તુતઃ વિનયથી મળનારી સંપત્તિને જ
ધક્કો મારે છે. એમ સમજવું છે.]

તિથિઓ પણ વિનયથી સુખી અને અવિનયથી કષ્ટી
થાય છે તે કહે છે—

- (૪૨૨) તહેવ અવિણીઅપ્પા, ઉવવજ્ઞા હયા ગયા ।
દીસંતિ દુહમેહંતા, આમિઓગમુવઢિઆ ॥૯-૨-૫॥
(૪૨૩) તહેવ સુવિણીઅપ્પા, ઉવવજ્ઞા હયા ગયા ।
દીસંતિ સુહમેહંતા, ઇડિંહ પત્તા મહાયસા ॥૯-૨-૬॥

તદ્વ=તેની રીતે (અવિનીત મનુષ્યની જમ) ગ્રામ તા= (સાબ વગેરે પુણ્યવતોને) ઉપવાદ્ય (અધાતુ સ્વારી વારે કરવા યોગ્ય) દયા ગયા=પાડાઓ, હાથીઓ (અન ઉપવચ ધૃતી પાડા) વગેરે તિથિઓ પણ સાત ૨ દિનુ ગામિજાગ એવકપાત્રુ (વેઠ) ગ્રામિજા=પામેવા જે જે ગ્રામિજાગ અવિનીત હોય છે તેઓ (બાર ઉપાડવા બૂખના રાત્રુ માર ખાવો, મકાનમા પૂરાઈ રાત્રુ વગ ૧૫ વધ) દુઃ દુ અને તત્તા=અનુભવતા દીગતિ=દંખાય છે (૫)

તદ્વ=તેની રીતે (વિનીત મનુષ્યની જમ) સાબ દન ઉપવાદ્ય એવા પાડાઓ, હાથીઓ વગેરે સાબાદનુ સવક પત્રુ (વેઠ) પામેવા જે જે ગ્રામિજાગ-મુદર વિનીત હે ૧ છે, તેઓ (માલીકનુ વાતસદય પ્રમ મુદર આદાર પાડ આરામ, ધ્યાનિ વિવિધ દરદિ નિધિને (ગુપ્ત સક જન) પતા=પામેવા તદ્વાયતા=મોટાથરાવાલા (ઉગમ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયે ૧) મુખને અનુભવતા પપ દખાય (૨ ૧) ૯૪ અનુષ્ઠ વિનય અવિનયયા ૩૩ ગુપ્ત-દુષ્ઠ ૪ ૪ ઉ તે હરે છે-

(૧૨૮) તદ્વ અવિનીત ગ્રામ લોગિ મિ) ગ્રામીયા ।
દીગતિ દુદમદતા, છાયા વિગલિનેદિગ ॥

[૧૧ ૧૧ છાયા ત વિગ દિગ - ૧ ૧
(૮૨૫) દુષ્ટ-મય-વિગુણ અગમરમદિય ।
ચતુષ્ઠા વિરમદતા મુપિદાતા રમિયા ॥ ૨-૮ ॥

(૧૨૬) તરેા મુનિર્ણીગ્યા, લોગંમિ નરનાર્ગીઓ ।

દીગંમિ મુરમેહેના, કુન્દિ પના મહાયના । ૧-૨-૧૧

તરેવતે રીતે (તિર્થગોની જેમ) લોગંમિ=મનુષ્ય
લોકમાં ઝવિર્ણીગ્યા=અવિનીત નરનાર્ગીઓ=પુરુષો અને
સ્ત્રીઓ જાગ્યા=(આજુદ વગેરેના મારથી શરીર ઉપર પડેલાં)
ચાંદાવાળા અને (પરદારા મેવન વગેરે અકાર્ય કરવાથી)
વિગલિતે દિઆ=નાક કાન વગેરે કુપાએલી ઇન્દ્રિયોવાળા
હુઃખને અનુભવતા પ્રત્યક્ષ દેખાય છે. (૨-૭)

તથા વળ્ડ=દંડાઓ (નેતરની સોટી વગેરે), સત્ય=
તલવાર વગેરે શસ્ત્રો (વગેરે પ્રહારને સહન કરતા) અસત્ય-
વચણેહિય=અનેકદોર-કડવાં વચનોથી (હુકારા-તિરસ્કાર
વગેરેથી પરાભવ પામતા), તેથી પરિજુળા=સર્વ પ્રકારે
ક્ષીણ (દીન) થએલા અને તેથી સજ્જનોને કલુષા-
કરુણાપાત્ર (દીન) બનેલા તથા વિવન્નછદા=પરાધીનપણાથી
નિષ્કુળ મનોરથવાળા અને સુખિવાસા=ભૂખ તૃપ્તાને
પરિગયા=ભોગવતા, (અર્થાત્ આહાર-પાણી નહિ મળવાથી
કે અલ્પ મળવાથી ભૂખ-તરસથી પીડાતા.) એમ પૂર્વે અવિ-
નય કરવાથી ખાંધેલા કમોંને વશ રહેલા આ જન્મમાં વિવિધ
કષ્ટોને ભોગવે છે તથા વર્તમાનમાં વિનયાદિ નહિ કરવાથી
અન્ય જન્મમાં એથી પણ ઘણાં અને આકરાં કષ્ટોને દીર્ઘ
કાળ સુધી ભોગવનારા થાય છે, એમ સમજવું. (૨-૮)
તે રીતે (વિનીત તિર્થગોની જેમ) મનુષ્યલોકમાં
નિયવાળા પુરુષો અને સ્ત્રીઓ (આર્થદેશ, ઉત્તમકુળ,

નિરોગી સુદર શરીર, પાશ્વ ઇન્દ્રિયોની પદ્ધતિ હીપ આગુત્ર
ધન, ધાન્યાદિ, ઉત્તમ પરિવાર તથા ૬૧-૭૦-ધમની
આશાધના મારેની સામગ્રી વગર વિવિધ) રૂદિ-મુદિને
પતા=પામેલા અને મહાયગા=મોટા યશાવાળા વિવિધ
સુદ પદતા=મુખોને અનુભવના દખાત ૧ (૫-૬)

[અવિનિત મનુષ્ય આ ૦૮ મમા નિર્ણય ૧ પાના ૭૪ ૫
અને પરનાકમા પાનુ એવી ૫ વધા પાકા ૩ મા પાના ૬
આમ છે, અથી નિપત્તીન વાપુ ૭૬૨ રીત (૧૧૫ ૭૧ ૧
નિતીન આ મા આ ૦૮ મ-પરવર મ પ ઉત્તમતા મા ૮ મ ૫
પામ છે]

૬૫ દેવમતિમા વિનય-અવિનયનુ ૩૫ ૩૬ ૭

(૮૦૭) તદવ અવિર્ણીશ્રણા, દયા અશ્વયા ય મુદ્ગમા ।

દીપતિ મુદ્ગમદતા આભિભાગમુદ્ગિમા । ૯-૧-૧૦ ૧

(૪૨૮) તદવ મુવિર્ણીશ્રણા, દયા અશ્વયા ય મુદ્ગમા ।

દીપતિ મુદ્ગમદતા, રૂદિ પતા મહાયગા ૧૧-૦-૧૧ ૧

અને ગાથાઓનો અર્થ પાનમી ૧૧ ૧ ગાથા ૭૬

૭ માત્ર અહી દેવગતિને ૫ મેવા સમજવ તે ૬૬-
૫માનિક અયોતિષી દેવો અશ્વ-અશ્વનારો અને મુદ્ગ-
અશ્વનપતિનિહાસના દેવો સમજવ ૩૫ ૭-૨-૨ ૨૬૬

અવિનયના ૬૭૬૫ તેઓ ૬ ૭ ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭-
દેવાના ૧૧૨૦ ૬૨૫૦ ઉપાન્ય અનિહ ૭ (૫ ૭)

દેવપણે ૫ મેવા દેવ ૨ ૪ ૬ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
અશ્વ દેવની વિરિદ કહિને એને ૬ ૫ ૭ ૧૦ ને ૧૧

લેખકે નિગમમાં તેઓને પગપીન રંગે, વગેરે આગમ-
શુભી ભાગ્યશુભી દુઃખાને ભાગ્યના દેખાય છે. (૨-૧૦)

તે રીતે (પ્રથમ જન્મમાં કહેલા વિનયરૂપ નિરતિચાર
ધર્મની આગધનાના કૃપારૂપ દેવગતિમા ઉપજેલા) વૈમાનિક,
તથોતિપી દેવો, વગેરે અને ભવનપતિ દેવો (કેન્દ્રની
કે મહર્દિક દેવ વગેરેની) કાદિને પામેલા અને (સફળુણી
તરીકે પ્રસિદ્ધ, માટે) મહાયશવાળા (ધીતીર્થ) કરોનાં કલ્યા-
ણકો ઉજવવાં વગેરે) મુખને અનુભવતા દેખાય છે. (૨-૧૧)

[ઉપરની ગાયાઓના નામો સિવાયના જે છવાને બાવલારનયથી
મુખ-દુઃખનો મળવ છે, તેઓને વિનયનુ અને અવિનયનુ કૃતુ કળ
મળે છે તે કૃતુ.]

હવે લોકોત્તર વિનયનુ વિશિષ્ટ કળ બજાવે છે—
(૪૨૮) જે આયરિઅવજ્ઞાયાણં, સુસસાવયણંકરા ।

તેસિ સિવલા પવહંતિ, જલસિત્તા ઇવ પાયવા

૥૧-૨-૧૨૧

જે=જે સાધુઓ આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયના (ઉપલ-
ક્ષણથી ખીજ પણ ગણી-પ્રવર્તક-સ્થવિર-રતનાધિક વગેરેના)
સુસસાવયણંકરા=શુશ્રૂષા વચનને કરનારા (પૂજ્યભાવ
પૂર્વક તેઓની આજ્ઞાને અનુસરનારા) હોય છે, તેસિ=
તેઓને (ઉત્તમ વિનય દ્વારા તે તે જ્ઞાનાવરણીયાદિ આવારક
કર્મોનો ક્ષયોપશમ વગેરે થવાથી) જલસિત્તા પાયવા ઇવ=
પાણીથી સિંચાયેલા વૃક્ષો વધે તેમ સિવલા=અહણ-
આસેવન શિક્ષા (અર્થાત્ જ્ઞાન અને ક્રિયા) સાચારૂપમાં

શિલ્પિ(ને) શીખના જેવ-તે (અકાળો વગેરે) શીખવા માટે તે વગેરેનાં નામ અપાવતે, આપણે વગેરેનાં નામ આપણે પ્રતિષ્ઠાને ચ અને (ગુણવિના અનાદર, તિરસ્કાર, ઉપદેશ, વગેરેથી ગુણ ગણના માંજાવતાં) તાર્કિક પરિચય-મુદ્ધવર્તક અંતર્યામી નિદેશનિષ્પામે છે. (૨-૧૪)

(૪૩૨) તેર્જી તં ગુરં પૂર્ણં, તમ્મ મિપમ્મ કારણા ।

સત્તાંતિ નમંસંતિ. તુદ્ધા નિદેશવત્તિણો ॥૯-૨-૧૫॥

(૪૩૩) કિં પુણ જે સુઅગાહી, અણંતહિઅકામણ ।

આયરિઆ જે નણ મિવમ્મ, તમ્મા તં નાદવત્તણ ॥

॥૯-૨-૧૬॥

તમ્મ મિપમ્મ કારણા=તે (અલ્પકાળ ઉપકારી) શિલ્પના કારણે (ભણવા નિમિત્તે) ‘અમે આ ગુરુ પાસેથી આટલું ભણ્યા’ એમ સમજીને તુદ્ધા=હર્ષિત થતા અને તેથી નિદેશવત્તિણો=ગુરુની આજ્ઞાને અનુસારે વર્તનારા તે=તે (રાજપુત્ર વગેરે ઉપરની ગાથામાં કહ્યા પ્રમાણે બાંધન-પ્રહાર-તિરસ્કાર વગેરે કરનારા) તં અર્થે ગુરુ=તેવા પણ ગુરુને પૂર્ણં=પૂર્ણ છે, (સામાન્યતયા મધુરવચન વગેરેથી પ્રસન્ન કરે છે.) વસ્તુ વગેરેથી સત્કારંતિ=સત્કારે છે અને નમંસંતિ=(જે હાથે અંજલીપૂર્વક) નમે છે. (૨-૧૫)

પુણ=પુનઃ સુઅગાહી=(વીતરાગ પ્રણીત) શ્રુતજ્ઞાનને પ્રહણ કરનારા અણંતહિઅકામણ=અનંતહિતને (ભોક્ષને) ઈચ્છતા જે=જે સાધુઓ તેઓને કિં=શું કહેવું ? (આ જન્મ પૂરતો ઉપકાર કરનારી કળાઓ માટે પણ રાજ-

અવગણે જાણી ન ગણ અંગેની નગનગી. એમ વિદ્યે
જાણી ગિના કરેલા.]

(હવે વચનવિનય કહે છે કે-) કોઈ કારણે તેવા કોઈ
પ્રદેશમાં બેઠેલા આચાર્યને ક્ષાણ્ણ=શરીર સાથે તદ્વા જ્વહિ-
ગામવિ=તથા (વચ્ચાદિ) ઉપધિ સાથે સંવદ્વિતા=સંઘટ્ટીને
અર્થાત્ સ્પર્શ થઈ જાય તો (મિથ્યાબૃત દેવા પૂર્વક
નમીને) ‘સ્વમેહ અવરાહં મે’=મારો અપરાધ ક્ષમા કરો!
ન પુણુ ત્તિ=‘પુનઃ એવું નહિ કરું’ એમ વદ્વજ્જ=કહે.
(અર્થાત્ પ્રગટ બોલીને અપરાધને ખમાવે.) (૨-૧૮)

(આવી ક્ષમાપના બુદ્ધિમાનુ સ્વયં કરે, પણ નિર્બુદ્ધિ
આશાતના કરીને શું કરે તે કહે છે કે-) દુગ્ગાઓ વા=
અથવા દુષ્ટબળદ જેમ પઓણં=પરોણાથી ચોડાઓ=
માર ખાધને રહ=રથને વહ્ન=ખેંચે, एवं=એ રીતે
દુબુદ્ધિ=દુષ્ટબુદ્ધિવાળો શિષ્ય (આચાર્ય વગેરે ગુરુવર્ગનાં)
કિચાણં=કાર્યોને વુત્તો વુત્તો=વારંવાર કહેવાથી પકુવ્વહ=
કરે. (અર્થાત્ ઉત્તમ સાધુ ‘વિનયથી મારાં કર્મો ખપે છે’
એમ સમજીને સ્વયં વિનય કરે અને મંદબુદ્ધિ અભિમાની
સાધુ વારંવાર પ્રેરણા કરવાથી કરે.) (૨-૧૯)

(૧૩૮) વિવર્તી અવિર્ણીઅસ્ત, સંપત્તી વિર્ણીઅસ્ત ય ।

ઝમ્સેયં દુહઓ નાયં, સિક્કલં સે અભિગચ્છડ ॥

॥૯-૨-૨૧॥

“અવિર્ણીઅમ્મ=અવિનીતને જ્ઞાનાદિ ગુણોની વિવર્તી=
વિપત્તિ (નાશ) અને વિનીતને સંપત્તી=સંપ્રાપ્તિ (લાભ)
થાય છે” અમ્મ=એ (એમ) જમ્સ=જેને દુહઓ=ખાન્ને પ્રકાર
રોથી (અર્થાત્ વિનયથી લાભ અને અવિનયથી હાનિ થાય,
એમ ઉભય રીતે જેના) નાયં=જ્ઞાણુવામાં આવ્યું છે સે=તે
સિક્કલં=શિક્ષાને (અહણુશિક્ષારૂપ જ્ઞાનને અને આસેવન
શિક્ષારૂપ ક્રિયાને) અભિગચ્છડ=પ્રપ્ત કરે છે. (૨-૨૧)

[વસ્તુતઃ જીવને હાનિ કે લાભની દૃઢ પ્રતીતિ ન થાય ત્યાં સુધી
તે હાનિથી બચવાનો કે લાભ મેળવવાનો સાચો ઉદ્યમ કરી શકતો
નથી. મારે અહીં કહ્યું છે કે અવિનયનુ અને વિનયનુ રૂપ યથાર્થ
જાણે તે ઉભય પ્રકારની શિક્ષાને પામી શકે છે. તાત્પર્ય કે અવિન-

અધ્યયન નવમુ-ઉ૦ ૨]

૨૮

યનો ભય અને વિનયનો આદર જેનામાં પ્રગટે ન થયાથ વિનય ન
 શકે, અવિનયથી બચી શકે અને તો જ નાન-કિયાન પ્ર મ ૧૧

એ જ જાતને રહ કરીને અવિનયનુ દુષ્ટપરિણામ પ્ર ૪
 (૮૮) જ આયિ ચણ્ટ મદદટ્ટિગામ્ય,

પિગુણ નર માટમદીળપમળ ।

અદિદૃષ્ટમ્મ વિળાગ્ગ ઝરોયિળ

અમવિભાગી નદુત્તમ્મ મુલ્લવા ૥૧-૮-૧ ॥

જ આદિ=જે કેાઇ પાત્ર દીસા લેવા જતા વખત
 દોષી (દીસાળ) મદદટ્ટિગારવ=અદિગોત્રપત્ની મળવા
 (અદિના અભિમાનવાળા) પિગુણ આદી-નિંદા કરના ।
 નર=નામથી અનુબધ (માનવતા વરિ) શરમ નાક
 કરવા યોગ્ય કાયને કરનારો-સાત્ત્વનિરકે પાવનમ-કુર
 આજ્ઞાથી ઓણુ કરનાર । અજ્ઞાન ન ૪
 પાળનારો) અદિદૃષ્ટમ્મ થતા અને એ જેન પદ્યમનુ બદલે
 નસિ પાનેવા, વિળાગ્ગ (વનથ કરવામાં ઝગડ
 અપરિણ (અજ) અ ૧ અગાધિમર્ત્ત સ જલામ ન ૪
 કરનારો (જે કેાઇ મળ તે બે વન ન ૪
 નામવનારો) રે ૪ ૫

(૧૧૧) નિરેમિત્તો વળે તે મુખને,

મુખ-વનમ્મા વિનયેમિ કોવિઆ ।

નમિત ને ઓગમિતે દુનનં,

ગાનુ કમ્મે ગમ્મનમં ગય-ત્તિ વેમિ ॥૧-૨-૨૩॥

વળ ને વળી નેરો આ મુખનં=શુરોઆના નિરેમિત્તો=
આદેશ પ્રમાણે વર્તનારા, મુખ-વનમ્મા=ગીતાર્થો (જણેકો
છે મમનો અર્થ નેરોઆઓ) નાને વિનય કરવામાં કોવિઆ=
અતુર-શુદ્ધિમાન, પાય તે=તેઓ દુસ્તરં=દુ.એ તરી
શકાય તેવા ક્ષણં=આ ઓવં=સંસાર સમુદ્રને તરિત્તુ=તરીને
(અરમભવ અને કેવલીપણાને પામીને) કમ્મં=શેષ લવોપગ્રાહી
(અધાતી) કમ્મેને ચત્તિત્તુ=અપાત્રીને ઉત્તમં=ઉત્તમ (મોક્ષ)
ગડ=ગતિને ગયા=પામ્યા, ‘એમ કહું છું’ (૨-૨૩)

[શુરુની આનામાં રહેવા માટે સ્વચ્છંદનાનો (ધરણાઓનો)
રોધ કરવો પડે, ધરણાગેધ એ મડાન તપ હોવાથી એનાથી ધન્ધિયોની
અને મનની દોડધામ અટકે, એટલું જ નહિ શુભમાર્ગે વળે, એથી
કમ્મેની નિર્જરા થાય, એના ક્ષણરૂપે કેવળજ્ઞાનાદિ શુણો પ્રગટે અને
તે જ લવમા સર્વ કમ્મેનો ક્ષય થવા રૂપ મોક્ષને પામે. એમ વિનયના
બળે મન-ધન્ધિયોનો વિજય કરી મુક્તિ મેળવી શકાય છે.]

સમત્તો નવમજ્જયણસ્સ દીઓ ઉદેસો ।

નવમા અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશો સમ્પૂર્ણ.

卐

卐

卐

ને કાર્યોને કરે, કા-નેની પહે માધુ પાણુ શુરુએ જાઓડખં
 વેતંઓનું, (અર્થાત્ કંડી પડતાં આચાર્ય વચ્ચની સામે
 નજર કરે, ત્યારે શુરુ વચ્ચને કંડી છે એમ સમજી છે, એ
 રીતે પોતાને વેતંઓની જે જે વસ્તુ ઉપર આચાર્ય દષ્ટિ કરે
 તે તે વસ્તુને) અને કાંગિગમેય=કુટુમ્બિનને જ (શરીરની
 યાત્રા, શુભાક્રમિ, વગેરેથી 'શુ ઇચ્છે છે ?' તે) નજા=જાણીને
 (સમજીને) જો-જે સાધુ ઇન્દ્ર=આચાર્યના અભિપ્રાયને
 (ઈચ્છાને) આગદ્યક=આરાધે (પૂર્ણ કરે) સ પુજ્જો=
 તે સાધુ પૂજ્ય (કલ્યાણનો ભાગી) છે, એમ જાણવું. (૩-૧)

[શુરુના આશયને સમજીને વિના પ્રેરણાએ સ્વયં વિનય કરનારો
 ઉત્તમોત્તમ, કલ્યા પછી પાણુ પોતાનું ઇતિ સમજીને કરનારો ઉત્તમ,
 કર્ણ સમજીને કરનારો મધ્યમ, અનાદરથી જેમ તેમ કરનારો અધમ
 અને કુટુ શબ્દ કહેનારો અધમાધમ સમજવો. એક જ જાતનો
 વિનય કરવા છતાં આશયભેદ તેનું ફળ લિપ્ત લિપ્ત મળે છે. માટે
 આત્માર્થીએ સ્વયં શુરુના ચિત્તને ઝાળખીને પોતાના કલ્યાણ માટે
 તેઓનો વિનય પ્રસન્નચિત્તે કરવો જોઈએ.]

(૪૪૨) આચારમદ્વા વિણયં પડંજે,

સુસ્સસમાણો પરિગિજ્ઞ વક્કં ।

જહોવશ્કં અમિકંસ્વમાણો,

ગુરં તુ નાસાયયઈ સ પુજ્જો ॥૯-૩-૨॥

આચારમદ્વા=શાનાચારાદિ પાંચ આચારોનાં પાલન
 માટે (શુરુ કંઈ આજ્ઞા કરે તો સારું, એમ શુરુના આદેશને)
 સુસ્સસમાણો=સાંભળવાની ઇચ્છાવાળો (જ્યારે શુરુ કંઈ
 કહે ત્યારે તેઓના) વક્ક=વાક્યને (આદેશને) પરિગિજ્ઞ=

વિનયનું જોડે જોડે છે, માટે વિનયનો અર્થ જોડે જોડે છે.
(૪૪૬) સપ્ત સહેડં આમાઠ કંટયા,

અઓમયા ઉચ્છ્રહયા નરેણં ।

અણાસણ જો ડ સહેજ્જ કંટણ,

વર્ડમણ કન્નસરે સ પુજ્જો ॥૯-૩-૬॥

ત્યાગી પણ વેરાગી પૂજ્ય છે, એમ જણાવીને હવે
સમાધિવંત પૂજ્ય છે તે કહે છે કે-ધન માટે ઉચ્છ્રહયા=
નરેણં=ઉદ્ધમ કરતા મનુષ્યે આસાઈ='મને અમુક લાભ
થશે' એવી આશાએ અઓમયા=લોખંડના પણ કંટયા=
કાંટા મહેડં=સહન કરવા સક્ષા=શક્ય છે, (અર્થાત્
ધન કીર્તિ વગેરે આ જન્મના લાભની, કે 'દેવ, ચક્રવર્તી'
વગેરે થાઉં' ઇત્યાદિ અન્ય જન્મના સુખની આશાએ
લોખંડના કાંટાની શય્યામાં સુવાનાં કદો વેઠવાં સહેલાં
છે,) પણ જો=જો અણાસણ=કોઈ આશા વિના જ કન્નસરે=
કાનમાં પેસતા વર્ડમણ=વચનના કંટણ=કાંટાઓને
(કઠોર-કટુ-અપમાનજનક શબ્દોને) સહેજ્જ=સહન કરે સ=
તે નિરભિમાની-વિનીત આત્મા પુજ્જો=પૂજ્ય છે. (૩-૬)

અધ્યયન નવમ - ૧૦

૩૯

બ્રાહ્મિણિ=અવધાનપી (અમુક કુલ ૬૪ ૬૪ ૬૪ ૬૪ ૬૪ ૬૪)
નિશ્ચિત બાપાને અવધાનપી વ-અને (૧૧૧) અમુક
સબધી મરે (૧૧૧) અધ્યાનિમારક મસ=માપાને
ત્રા=૧ મ- મ- (૧૧૧) મામ વ=ન બાવ
સ પુ તા ન પૂ-૨ બાગવે ( )
(૧૫૦) જગદુગ્ર અસંગા જમા

અપિમળ અવિ જગતિની ।
ના ભાગ નાવિજ ભાવિજપા

અસાદરુત્ત્ર અમયા મ પુત્રો ॥૯-૩-૧૦॥
(આદરુત્ત્ર) / મગ=મ-૧ જગ જગ=અવેાવુધી,

(મ-૧) જગ ૧ (૨) જગજગ=આશ્ચર્ય નિન (નહિ
કરનાર) જમ-કુપ-૧ જમિન અપિમળ=અપિન્યુન
(ચાલી કરીને બદ- ૧૧૧૧૧ નહિ ક્રાવનાર) જાવ=
અને વળી (આજા ૧૧૧ ન મગતા) જર્જગતિ=દીનતા
હિ કરનાર, જે બી નહાવા હા- મારી પ્રગમા કરી
જેરે ના ભાગ=ન વિચાર નાવિજ ભાવિજપા-અને
વળી સ્વ- બીજની મામે પોતાની પ્રગમા ન કરે,
તથા (નામક નાથ વગેરે ભેવામા) જગદુગ્ર=કુટુમ્બ
વિનાનો રોય મ પુ તા=ને પૂજ્ય બાલુવા (૩-૧૦)

(૮૫૧) ગુણદિ સાદ જગુણદિ માદ
ગિણદિ માદ ગુણ મુચઆદ ।
વિગાણિગા અપ્પમપ્પાણ

જો સમગ્રોસદિ સમા મ પુજ્જા ॥૯-૩-૧૧॥

(૪૪૮) મમાનયેના વચનાભિનાયા,

કન્નંગયા દુમ્મણિજં જગંતિ ।

ધમ્મુત્તિ કિજા પમમમ્મરે,

જિહ્વિદિગ્ગ જો મહ્ત સ પુજ્જો ॥૯-૩-૮॥

મમાનયેના=મામે આવી પડના એવા વચનાભિનાયા=
વચનના પ્રકારે (વચનરૂપી જાણે) કન્નંગયા=કાનમાં
પેરીને (પ્રાયઃ અનાદિ અભ્યાસથી શ્રોતાને) દુમ્મણિયં=
દુષ્ટ મનોભાવને (દુર્ભાવને) જગંતિ=પ્રગટાવે છે, માટે જો=
જે (કર્મશત્રુ સાથે સંગ્રામ કરનારે) જીજ્ઞ દાનશૂર-
સંગ્રામશૂર વગેરેની અપેક્ષાએ) પમમમ્મરે=અધિકતર શુરે
થઈને ધમ્મુત્તિ કિજા=એ વચન સાંભળવાનો મારો ધર્મ
છે, એમ સમજીને જિહ્વિદિગ્ગ=જિતેન્દ્રિય થઈને દીનતા
વગેરેથી નહિ પણ સમભાવથી-પ્રસન્નતા પૂર્વક સહજ-
સહન કરે છે સ પુજ્જો=તે પૂજ્ય છે. (૩-૮) વળી

(૪૪૯) અવણવાયં ચ પરમ્મુહસ્સ,

પચ્ચક્ખઓ પહિણીઅં ચ માસં ।

ઓહારિણિ અપ્પિઅકારિણિ ચ,

માસં ન માસિજ્જ સયા સ પુજ્જો ॥૯-૩-૯॥

પરમ્મુહસ્સ=પરાક્રુષ્ટાત્મના (પરાક્ષરહેલાના) અવણ-
વાયં=અવણુવાદને (નિદાને), પચ્ચક્ખઓ ચ=અને પ્રત્યક્ષ
રહેલાને પહિણીઅં=(‘તુ ચોર છે’ ઇત્યાદિ) વૈરકારક વચનને,

બોહારિણિ=અવધારણી (અમુક કુદ છે જ ઇત્યાદિ
નિશ્ચિત) ભાષાને અપિજસારિણિ વ=અને (તારા અમુક
સંબંધી મરે' ઇત્યાદિ) અમોનિકારક મામ=માપાને
ત=ને સપ=મદા (કદાપિ) ૧ મામિ વ=ન બોલે
સ પુ તા=તે પૂજ્ય બાણુવે (૩-૯)
(૪૫૦) અમોરુણ અમરુણ અમા

અપિમુળ આનિ અગનિતી ।

નો મારણ નોગરિઅ માવિગ્ણા,

અમોરુલ્લ અ મયા મ પુજો ॥૯-૩-૧૦॥

(આહારાદિમા) જે સયા=મદા જગતુળ=અલોભુપી,
(ઇન્દ્રભાગ વગેરે) અમરુહા=આશ્ચર્ય રતિન (નહિ
કરનાર) અમાદ=કુપટ રતિન, અપિમુળ=અપિશુન
(ચાલી કરીને ભદ-વર-વિદાય નહિ કરાવનાર) આપિ=
અને વળી (આહારાદિ ન મળતા) અર્જનગિતા=દીનતા
નહિ કરનાર, જે બીજાદારા ત્હારે મારી પ્રથ સા કરવી
વગેરે નો મારણ=ન વિચાર નાગવિજ માવિગ્ણા=અને
વળી સ્વય બીજાની સાથે ચોતાની પ્રથ માનિ ન કરે,
તથા (નાટક નાથ વગેરે ભોવામા) અમોરુલ્લ=કુપ્તપણ
વિનાનો હોય સ પુજો=તે પૂજ્ય બાણુવે (૩-૧૦)
(૮૫૧) ગુણેદિ સાદ્ અગુણેદિમાદ્

ગિણ્દાદિ માદ્ ગુણ મુગ્ધમાદ્ ।

નિગ્ણાનિગ્ણા અપ્પગમપ્પાણ

જો રાગદોષદિ સમો સ પુજો ॥૯-૩-૧૧॥

“(તપસ્યસ્તાત્તે) મુક્તિ-માતૃ-ગુણાથી માધુ (ઉત્તમ) અને (દેવતા વિગતી) ગર્ભ-ગુણાત્-અવગુણાથી અમાધુ થવાપ ક્રે, માટે માતૃ-ગુણ મિત્તરિ (માધુ) ઉત્તમ ગુણોને પ્રાપ્ત કરે ! અને ગર્ભ-ગુણ (અમાધુના) કુટ અવગુણોને દેવતા !” (ઐત્રી) ગર્ભ-ગુણ-પ્રાપ્તિ-પ્રાપ્તિના આત્માને પોતે વિગતિ-વિવિધ-તથા સમન્વિત અને જો-જો મન-દેવતા-રાગ અને ક્રેપમાં (તેવા નિમિત્તોમાં) મનો-સમાન રહે (સમતાને ન શકે), ન પુ-જો-તે પૂજ્ય છે. (૩-૧૧)

[ઈતિ પાઠના અર્થ પાઠ્ય નથી કરેલો છે, એમ સમજવું]

(૪૫૨) તહેવ હરં ચ મહલ્લગં વા,

ઇત્થી પુમં પચ્ચઇઅં ગિહિં વા ।

નો હીલણ જોડવિઅ સ્વિસડ્ડજા,

થમં ચ કોહં ચ ચણ સ પુજ્જો ॥૯-૩-૧૨॥

તહેવ=તથા એ રીતે હરં=ખાળકને, મહલ્લગં=મોટાને અને વા=મધ્યમને, તેમાં પણ ઇત્થી=સ્ત્રીને, પુમં=પુરુષને તથા ઉપલક્ષણથી ન પુંસકને, તેમાં પણ પચ્ચઇઅં=પ્રવ્રજિતને (દીક્ષિતને), ગિહિં=ગૃહસ્થને અને વા=અન્યધર્મીને, નો હીલણ=હીલના ન કરે, જોડવિઅ સ્વિસડ્ડ=અને ખિસા પણ ન કરે તથા તેના કારણભૂત થમં=માનને અને કોહં=ક્રોધને ચણ=તળે, સ પુજ્જો=તે પૂજ્ય સમજવો. (૩-૧૨)

[નિશ્ચયનયે પાખંડી, ધર્મદ્રોહી અને નિન્દુવ વગેરેની પણ નિન્દા કે તિરસ્કાર કરવાનો સાધુનો ધર્મ નથી. વ્યવહારથી દ્રાઢવાર એકું પડે તો પણ સ્વ-પર હિત કરવાના પરિણામ રાખે. વસ્તુતઃ

નરકના વાનગમ મ પુજ્જો ॥૧-૩-૧૪॥

મળમાળના ગુરુના સમુદ્ધ એવા તેમનું મુદ્ધનું=ઉપર
કયા તે ગુરુનાં મમામિમારું=મુખાપિને (પરકોકોપકારી
વચનને) મુખાળ=માંબાળીને જે મેઢાવિ=શુદ્ધિમાન મુખી=
મુનિ ગમે=તેને આચરે-પાળે અને પંચમ=પાંચ મહા-
વ્રતોમાં (નિરતિચાર પાલનમાં) રહ્યા, તિમુત્તો=મનોશુભિ
આદિ ત્રણ ગુપ્તિથી ગુપ્ત અને તેથી ચઢકસાચાવગણ=ચાર
કપાયોથી રહિત હોય સ પુજ્જો=તે પૂજ્ય જાણવો. (૩-૧૪)

[ગુરુના હિતોપદેશના વચનો એવો અગમ્ય ઉપકાર કરે છે કે
શ્રોતા પ્રારંભમાં તો તેને સમજી પણ શકતો નથી. એ વચનોને
સાલળવામાં અને આચરવામાં જેટલો આદર વધારે તેટલો લાભ વિશુદ્ધ
અધિક અને શીઘ્ર થાય છે. મહાવ્રતોના ભાર ઉપાડવાની શક્તિ
પ્રગટાવવી, મનોશુદ્ધિદ્વારા મનનો વિજ્ય કરવો, કપાયોને છૂતવા, વગેરે
દુષ્ટકર દુષ્ટકર કાર્યો પણ ગુરુઆજ્ઞાને આધીન રહેલો કરી શકે છે
અને અનાદિકાળથી ધર કરી રહેલા આકરા પણ દોષોને દૂર કરે છે.]

(૪૫૫) ગુરુમિહ સયયં પડિઅરિઅ મુખી,
જિગમયનિઉળે અમિગમકુસલે ।

તેના પચાસા આગમને તેનાના પાંચ નામ હોય, એમ સૂચવ્યું છે]
 એ જ સમાધિદોષકલાના જણાવે છે કે—

(૪૫૬) વિળળ મુળ અ તવે, આચારે નિચપંડિઆ ।

અભિગમયંતિ અપ્પાણં, જે મનંતિ જિહંદિઆ ॥૯-૪-૧॥

ઉપર કહ્યો તે વિળળ=વિનયમાં, મુળ-શ્રુતમાં
 (આગમમાં), તવે-બાર પ્રકારના તપમાં અને મૂલગુણ-
 ઉત્તરગુણના પાલનરૂપ આચારે-આચારમાં નિચપંડિઆ-
 સર્વદા પંડિત (પરમાર્થને સમ્યક્ જાણનારા) એવા જે-
 જે મુનિઓ જિહંદિઆ-ધન્દ્રિયોના વિજેતા મવંતિ-હોય
 છે, તેઓ અપ્પાણં-પોતાના આત્માને અભિગમયતિ-વિનય
 વગેરેમાં જોડે છે (વિનયાદિ ગુણોમાં રમે છે-સમાધિને
 અનુભવે છે) અર્થાત્ તે જ પરમાર્થથી વિનયાદિ કરવામાં
 પંડિત છે, એમ સૂચવ્યું છે. (અં ૯ ઉં ૪-૧)

તેમાં હવે વિનયસમાધિને જણાવે છે કે—

(સૂ-૧૭) ચતુર્વિહા સ્વલુ વિળયસમાહી મવઈ, તં જહા-
 અણુસાસિજ્જંતો સુસ્સસઈ-૧, સમ્મં સંપડિવજ્જઈ-૨, વેયમારાહઈ

૩૧૮

૭, તે વ પત્નો અને વળી તેને અર્ચિત્રા-પદાર્થ રીતે
આચરે-પાત્રન કરે-૩, અને આગવવા છતાં વિગતમત્તિ-
વિનય સમાધિદ્વારા આગર્ચા-મોદાનો અર્થી મુનિ
માળમાળ-માન કે ગર્વથી ન ગ મ-જડ-મદ ન કરે-૪
(૩૦ ૮-૨)

તને શ્રુતસમાધિનું સ્વરૂપ કરે છે-
(મુજ-૧૮) ચરવિવહા સ્વતુ સુઅસમાહી ભવઈ, તે જહા-
મુઅં મે મવિસ્સઈતિ અજ્ઞાઈઅવ્વં ભવઈ-૧, આગગચિત્તો મવિ-
સ્સામિત્તિ અજ્ઞાઈઅવ્વં ભવઈ-૨, અપાણં ઠાવઈસ્સામિત્તિ
અજ્ઞાઈઅવ્વં ભવઈ-૩, ઠિઓ પરં ઠાવઈસ્સામિત્તિ અજ્ઞાઈઅવ્વં
ભવઈ-૪, ચરત્યં પયં ભવઈ ॥અં ૯-૩૦ ૪, સૂ-૩૧ ભવઈ
અ ઇત્ય સિલોગો-

સ્વતુ=નો અર્થ સોળમા સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે, ચરવિવહા=ચાર
પ્રકારની સુઅસમાહી=શ્રુતસમાધિ ભવઈછે. તે આ પ્રમાણે-
(હું જાની-મોટો ગણાઉં એ આશયથી નહિ, પણ) મે=મને
સુઅં=આચારાડ્ગ વગેરે આગમોનો બોધ મવિસ્સઈતિ=
યોગ્ય, એવી ભાવનાથી અજ્ઞાઈઅવ્વં=અધ્યયન કરવા
ચોગ્ય ભવઈછે-૧, તથા અધ્યયન કરતાં હું આગગચિત્તો=
એકાગ્ર ચિત્તવાળો મવિસ્સામિત્તિ=થઈશ, એવી ભાવ-
નાથી અધ્યયન કરવા ચોગ્ય છે-૨, તથા અધ્યયન કરવાથી
થએલા તત્ત્વજ્ઞાને ચોગે મારા અપાણં=આત્માને શુદ્ધ
ધર્મમાં ઠાવઈસ્સામિત્તિ=સ્થિર કરીશ-જોડીશ, એવી
ચોગ્ય અધ્યયન

સ્થિર થએલો હું વા-બીજાને (શિષ્યાદિને) શુદ્ધ ધર્મ મા
 ટાવશામિત્તિ-સ્થિર કરીશ-જોડીશ, એવી ભાવનાથી
 ભણવું જોઈએ તેમા થાડું પદ અનમમાધિપ છે અથવા
 નિમજ એવથી વિધિપૂવક ભણેલો પાતાનું અને પરનું
 હિત કરી શકે છે અને એ રીતે સ્વ-પર કે યાજુ કરતો
 સમાધિમા-ત્વમતામા રહી કમોની નિજતા કરી મે દામુખને
 પામી શકે છે (૭૦ ૪-સૂત્ર ૩) મગ્દ અ કથ મિલોગો-
 આ વિષયમા મ અપ-સ્તોક આ પ્રમાણે છે—

(૪૫૮) નાળમેગમચિત્તો જ, ટિઓ અ ટાળ પર ।
 મુઝાણિ અ અહિજિત્તા રજો મુઝમમાદિષ ॥૯-૪-૩॥

આધ્યયનમા ઉદ્યમ કરનારને નાળ-જ્ઞાન જોધ થાય
 છે-૧, વળી ભણવાની તત્પરતાથી ઇગમચિત્તો જ-એકાગ્ર
 ચિત્ત (દત્તચિત્ત) થાય છે ૨, ભણવાથી થએલા જોધદારા
 તત્વાતત્ત્વમા પ્રગટેલા વિવેકના બળે ધર્મ મા ટિઓ-સ્થિર
 થાય છે-૩, અને સ્વય સ્થિર થએલો શિષ્યાદિ પર-
 બીજાને ટાળ-ધર્મ મા સ્થિર કરે છે-૪, એમ મુઝાણિ-
 વિવિધ આગમોને-૫-થોને અહિજિત્તા-ભણીને ઉપર
 પડી તે ચાર પ્રકારની મુઝસમાદિષ-શ્રુતમમાધિર્મા રજો-
 ગી-રક્ત (લીન) થાય છે (૭૦ ૪-૩)
 હવે તપસમાધિષુ વર્ણન કરે છે—

(શ્રુત-૧૯) ચઝવિહા સ્વડુ તપસમાહી મગ્દ, ત જહા-નો
 રહલોગદ્વયાવ તપમહિદ્વિજ્ઞા-૧, નો પરલોગદ્વયાવ તપમહિ

દિગ્ગ ૨, મો દિગ્ગિત્તમગ્ગમિલોગદ્વાર નવમદિગ્ગિજ્ઞા-૩,
 નવમગ્ગ નિગ્ગદ્વાર નવમદિગ્ગિજ્ઞા-૪ । નવમ પયં મવ્વ
 ૥-૩૦ ૪, મત-૪ ॥ મવ્વ ઓ અવ મિલોગો-

તપસમાં ૧૨ પ્રકારની છે. (મન્દુનો અર્થ મોળમા
 તપમા કયા પ્રમાણે) તે આ પ્રમાણે-ધર્મિમત્તની જેમ
 મન્દુગદ્વાર-આ લોકનાં મુખ (અર્થાત્ પ્રગટાવવા)
 નિમિત્ત તપ-તપને અદિગ્ગિજ્ઞા-નહિ કરવો, (અર્થાત્
 તપ કરીને આ લોકના કયાનો આશંસા નહિ રાખવી)-૧;
 પ્રગટત્તની જેમ મન્દુગદ્વાર-અન્યજનમમાં મુખ
 (ભોગાદિ સામગ્રી મેળવવાના) નિમિત્તે તપને નહિ કરવો,
 અર્થાત્ તપ કરવામા પરલોકના મુખાદિની આશંસા નહિ
 રાખવી)-૨; એ રીતે કિત્તિવળમદ્વિલોગદ્વાર-કીર્તિ, વર્ણ-
 વાદ, શબ્દ અને પ્રશંસાને નિમિત્ત પણ તપ નહિ
 કરવો, (અર્થાત્ તપ કરવામાં સર્વદિગ્ગવ્યાપી (ખ્યાતિ રૂપ)
 કીર્તિની, એક દિશાવ્યાપી ખ્યાતિરૂપ વર્ણવાદની, અર્ધદિગ્ગ-
 વ્યાપી ખ્યાતિરૂપ શબ્દની અને તેજ સ્થાને સ્તુતિ થવી વગેરે
 પ્રશંસાની આશંસા નહિ રાખવી)-૩, નન્તથ નિજ્જરદ્વાર-
 અને નિર્જરા સિવાય અન્ય કોઈ આશાએ તપને નહિ
 કરવો, અર્થાત્ તપ કરવામાં માત્ર એક કર્મનિર્જરાનો ઉદ્દેશ
 રાખવો ૪ આ ચતુર્થ પયં-ચોથું પદ તપ સમાધિરૂપ
 મવ્વ-છે. અર્થાત્ નિર્મળ તપથી આત્માને એ ચોથા પદની
 પ્રાપ્તિ (કર્મનિર્જરા) થાય છે. (ઉં ૪-સૂત્ર-૪) इत्थ-આ
 વિષયમાં સિલોગો-સંગ્રહલોક આ પ્રમાણે મવ્વ-છે.

(૪૫૮) વિવિદ્ગુણતરોગ નિષ, મર નિગમ નિગ્નરદ્વિગ ।
તરમા ધુનદ પુગણપાવગ, જુતો મયા તરમમાદિગ ॥
૧૧૯-૪-૪॥

વિવિદ્ગુણ=અનશન વગેરેની અપેશાએ ઉત્તરેતર
વિશિષ્ટ-શુણ્ણકારી એવા તરોગ=૧૫માં રકના ને સાધુ
નિષ=નિત્ય નિરામળ=આવેક પરવેકની સવ આશાઓ
રહિત નિગ્નરદ્વિગ=કેવળ નિર્જરનો અર્થો મરદ=હોય
(થાય) છે તે સયા=૫ મેશા તરમમાદિગ જુતો=તપ-
સમાધિથી (તપના આનદથી) શુક્ર તરસા=વિવિધ તપ-
વડે પુરાણપાવગ=જૂના પાપોને (કર્મોને) ધુનદ=નિર્જર
છે (અને નવા બાધતો નથી એમ કમશ સર્વકર્મથી શુક્ર
પાય છે (૪-૪)

દેવે એથી આચાર સમાધિને વળવે છે—

(મુત-૨૦) વડવિદ્યા રવડુ જાપારસમાદી મરદ, ત જહા-નો
દહલોગદ્વયા આચારમદિદ્વિજ્ઞા-૧, નો પરલોગદ્વયા આચાર
મદિદ્વિજ્ઞા-૨, નો કિત્તિ-વળ્ણ-સદ-સિલોગદ્વયા આચારમ
દિદ્વિજ્ઞા-૩, નજત્ય આરહતદિ હજદિ આચારમદિદ્વિજ્ઞા-૪ ।
વડય પપ મરદ ॥ ૩૦ ૯ ૩૦ ૪ ૪૦ ૫ ॥ મરદ અશ્વ સિલોગો-
(મુત) નો અથ ૧૬ મા સૂત્ર પ્રમાણે) આચારસમાદી=
આચારમમાધિ વગવિદ્યા=ચાર પ્રકારની મરદ=છે, તે
આ પ્રમાણે-દહલોગદ્વયા=આ લોકના નિમિત્તે નો આચાર
મદિદ્વિજ્ઞા=(મૂળશુણ્ણ-ઉત્તરશુણ્ણના પાવન૩૫) આચારોને

(૪૬૦) જિણવચનરૂપ અતિતિણે, પહિપુન્નાયયમાયયદ્વિણે ।
 આચારસમાહિસંબુદે, ભવઈ અ દંતે ભાવસંધણ ॥૯-૪-૫॥

જિણવચનરૂપ=જિનવચનમાં (આગમમાં) રજા,
 અતિતિણે=એકની એક વાત અસૂયાથી વારંવાર કહેવારૂપ
 ત તિલપણાથી રહિત, પહિપુન્ન=સૂત્ર-અર્થ વગેરેથી પૂર્ણ
 (ગીતાર્થ), આયયં=અત્યંત આયયદ્વિણે=આત્માર્થી
 (મોક્ષાભિલાષી) આચારસમાહિસંબુદે=આચાર પાત્રનમાં
 સમાધિથી એટલે આનંદથી આશ્રવદ્વારોને બંધ કર-
 નારો, દંતે અ=અને મન તથા ઇન્દ્રિયોતુ દમન કરનારો

(વિજેતા), એવો સાધુ ભાવમય-ભાવ એવો મોક્ષનો
સાધક (મોક્ષની નજીક) થાય છે ૪-૧)

(૧૬૧) અભિગમચત્તો મમાદિજો, મુનિમુદો મુનમાદિજ્ઞપ્તો ।
વિઝ્ઞહિત મુદ્ધાવદ્ધુજો, પુત્રઃ ૨ મો પયમમપ્તો ॥
૧૧-૪-૬૧

હવે સર્વસમાધિનુ રૂળ કહે છે—

જરો સમાદિજો=ઉપર દેવા પ્રમાણે ચાર નમા-
ધિઓને અભિગમ=લક્ષ્મીને અથવા પાણીને મન, વચન
તથા કાયાથી મુનિમુદો=અતિવિશુદ્ધ (અતિ કુશળયોગ-
વાયો), મુનમાદિજ્ઞપ્તો=સત્તર પ્રકારના સયમમા અતિ
સ્થિર છે આત્મા જેનો (નિશ્ચળ), એવો સો=તે ધમનુ
સામ્રાજ્ય પામીને પુણે=વળી વતમાનમા વિઝ્ઞહિત=
અતિગ્રાથી હિતને અને અવિખ્યમા મુદ્ધાવદ્=હિતકારી
મુખને પમાન્નાર, એવા અપ્તો=આત્માના પય=પદને
(મોક્ષને) મમ પુત્ર=ક્ષેમ (એટલે નિર્વિદને પામી શકાય
તેવું) કર છે, અર્થાત્ ચાર તમાધિઓને જ્ઞાનપૂરક આરાધીને
મનવચન કાયાથી શુદ્ધ અને સયમમા અતિસ્થિર (નિશ્ચલ)
એવો તે મુનિ ધમના સામ્રાજ્યને જોગવતો, 'વન માનમા
અતિશય હિનકારી અને અવિખ્યમા નિર્મળ મુખને આપનાર
એવા મોક્ષપન્ને' ક્ષેમ કરે છે અર્થાત્ નિર્વિદને પ્રાપ્ત કરી
શકાય તેવું કરે છે તાત્પર્ય કે મોક્ષપ્રાપ્તિ માટે પોતાના
આત્માને સાધક બનાવી શકે છે (૪-૬)

[તીર્થાત્ કુચ્ચર ને ૦૬૧૯ પુનઃ ૫૧ છે]

૪૪ ગંગાતટના આગમ ઉત્તમ માત્રુ જાડમગ્નાઝ=
 ૮૮૫-મરણથી (સંસારી) મુક્ત=મુક્ત થાય છે,
 ૮૮૬-પાપને આ સંસારમાં થતું (અનુભવાતું અને
 તિર્થંશ આદિ નામથી ઓળખાતું) પોદ્ગલિક બંધન
 મન્યમો=સર્વ પ્રકારેથી (પુનઃ કદી અહણ કરવું ન પડે
 તે રીતે) વચડ=તળે છે. ઓમ સામએ સિદ્ધે=શાશ્વત
 (સાદિ અનંત ભાગે) સિદ્ધ, વા=અથવા (અનુત્તર વિમાન
 વગેરેમાં) આપરએ=અલપરત (કામની અલપ વાસનાવાળો)
 મહાલિએ=મહર્ષિ કે દેવે=દેવ હવડ=થાય છે, તિ વેમિ=
 ઓમ હું કહું છું. (૪-૭)

॥ સમત્તો ચત્ત્થો ઉદ્દેસો ॥

ચોથો ઉદ્દેશો સમ્પૂર્ણ.

॥ સમત્તં નવમમજ્જયણમ્ ॥

નવમું અધ્યયન સમ્પૂર્ણ.

卐

卐

卐

(૮૬૩) નિઃસ્વમ્માણાઃ અ વુદ્ધવયણે,

નિત્તં ચિત્તસમાહિઓ હવિજ્ઞા ।

દૃત્યીણ વસં ન આવિ ગચ્છે;

વંતં ન પહિઆયદ્દ જે સ મિક્કૂ ॥૧૦-૧૧॥

આણાઃ=જિનેશ્વરની આજ્ઞા પ્રમાણે (અર્થાત્ સંયમ માટે યોજાતી યોગ્યતા જોઈને) નિઃસ્વમ્મ=નિષ્કુન્ન (અર્થાત્ પ્રમદ્યા સ્વીકારીને, તત્વાતત્વનો જાણ) જે=જે વયણે=જિન-વચનમાં નિઃચં=હંમેશાં ચિત્તસમાહિઓ=પ્રસન્ન ચિત્ત-વાળો હવિજ્ઞા=અને, અર્થાત્ જિનાજ્ઞાનું પ્રસન્નચિત્ત પાલન કરે, આવિ=અને વળી દૃત્યીણ=સ્ત્રીઓને વસં ન ગચ્છે=વશ ન થાય અને વંતં=તજેલા ભોગોને જાણતાં અજાણતાં પણ) ન પહિઆયદ્દ=ન સ્વીકારે, સ મિક્કૂ=તે ભાવલિધુ (યથાર્થ સાધુ) છે. (૧૦-૧)

[સંયમના સ્વીકાર માટે શાસ્ત્રમાં કહેલી યોગ્યતા વિના સંયમ સ્વીકારનાર પ્રાયઃ જિનવચનના પાલનમાં પ્રસન્ન રહી શકતો નથી. પાપ મહાપ્રતોના પાલન માટે કંઈ સહવાનુ સત્ય, વિષયોનો વિરાગ, વગેરે યોગ્યતા પામેલા જીવ (વ્યાપારી વ્યાપારના કંઈ સહવા દતાં

લાવને જોઈ જેમ આનંદ અનુભવ લાભ) અનુભવ કરી રાખા હતા
આ મસ્તકપત્તી પ્રાપ્તિથી આનંદ અનુભવ હ આજે આનંદ
અનુભવે અર્થાત્ ચિત્તની શાન્તિને પામીને દોશિન થયા આ
પુ છે એવા પણ પાછળથી પ્રમાદી બની ત્યજતા દોશ નિગ્રહ
કરે માટે તિલવચનના પાલનમાં નિ પ્રસન્ન રહે એમ ક હ, એવા
પણ ખીજ બાજુ દોષાને નવે તો દોષા નિરધક થાત માટે સ્ત્રીને
વશ ન થત અર્થાત્ તન્મેસા કેઈપણ બોજાદિને ન વાળે એમ ક હ]

(૪૬૪) પુરુષિ ન સ્વપ્ને ન સ્વનાસણ
સીઝોદગ ન પિણ ન પિઆવણ ।

અગણિ-સત્ય જહા મુનિસિઝ,
ત ન જલ ન જલાસણ જ મ મિસમ્ ॥૧૦-૨॥
(૪૬૫) અનિલ્લજ ન વીણ ન વીપાવણ,
હરિયાણિ ન છિ ન છિદાવણ ।

વીઆણિ સપા નિગ્જનયતો,
મચિત નાહારણ જ સ મિસમ્ ॥૧૦-૩॥

પુરુષિ=સચ્ચિત્ત પૃથ્વીકાયને ન સજ=ખોદે (તોડે-
ભાજે) નહિ, તથા ન સજારા=ધીમા દ્વારા ખોદાવે
નહિ (ઉપરનાથી ખોદનારને સારો માને નહિ એમ અર્થ)
તથા આ જાના વચનમાં પણ સમજ લેવું) મીજાગા=
સચ્ચિત્ત પાણીને ખીએ નહિ અને ખીમા દોષને પાય
નહિ (સરાણ ઉપર ચઢાવીને ધનેવું) મવ=શસ્ત્ર જહા
મુનિસિઝ=જેમ અતિ તીક્ષ્ણ ધારવાળું (છ દાય છવોનો
નાથ કરે તેમ) અગણિત=અનિકાયશસ્ત્ર (છવ ધાતક)

નોડ નાદિ. (પરંતુ નાળ નાદિ) અને શ્રાવણ હોતો.
 નામાવળ=વીંઆવે નાદિ. દમિઆણિ=મચિત્ત (ધાસ વગેરે)
 વનરપતિને સ્વર્ગ ન દિંદે=દેદે નાદિ અને અન્ય ઠાસ
 ન દિંગવળ=દેદાવે નાદિ, તથા મયા=હંમેશાં વીઆણિ=
 (વનરપતિનાં) ળીજ કે ધાન્યના કણીયા વગેરેને વિવ-
 રજ્યંતો=તજતો (સંઘટ્ટન, પરિતાપન, વગેરે નહિ કરતો)
 જે=જે સાધુ સન્નિત્ત=સજીવ પદાર્થને ન આહારણ=આય
 નહિ, તે ભિક્ષુ સમજવો. (૧૦-૩)

[જો કે પૂર્વનાં અધ્યયનોમા આ હકીકત કહી છે, તો પણ
 સાં માત્ર સાધુના આચારને આશ્રયીને વિધિ-નિષેધરૂપે કહી છે અને
 અહીં 'તેને ક્રિયારૂપે પાળે તે સાધુ' એમ કહેવા માટે કહી છે, માટે
 પુનરુક્ત દોષ નથી. હુંકમાં પૃથ્વીકાય આદિ કોઈ જીવની હિંસા કરે
 નહિ, કરાવે નહિ અને ઉપલક્ષણથી અનુમોદે નહિ તે સાધુ કહેવાય.
 માટે સાધુએ જીવનની હિંસા થાય તેવી સર્વ પ્રવૃત્તિથી દૂર રહેવું.]

હવે સકારણ પણ હિંસાનો નિષેધ કરે છે—

(૪૬૬) વહનં તસથાવરાણ હોઈ,

પુઢવિત્તળકટ્ટનિસ્સિઆણં ।

તમ્હા ઉદેસિઅં ન શુંજે;

નો વિ પળ ન પયાવળ જે સ ભિક્ખુ ॥૧૦-૪॥

(આધુના ઉદયથી આહાર-પાણી આદિ નહીં
સ્વામા) પુરસ્કૃતકૃતિગિતગાન=પૃથ્વી (માટી ૧૦૧),
પૃથ્વી (ધાસ) અને કાષ્ઠ (દિધિવા વગર ની નિધાએ કદંબા
તમ-ધાવરાન=તમ સ્થાવર જીવેનું લક્ષણ નાનન (દિશા)
રોડ=ધાય, તમ્હા=તે કારણે રહેમિત=આધુને ઉદયથીને
કંડુ વચ્ચે, પાત્ર, આહાર પાણી, કે મહાન, કંઈ પણ (ધાધુ)
નનુત=સોમગવે (વાપરે) નહિ એવું જ નહિ, જ નો વિ
ળ=જે પકાવે પણ નહિ અને ન પવાવળ=પકાવરાવે
પણ નહિ, સ મિત્તુ=તે આધુ સમ જો (૧૦-૪)
(૮૬૭) રોડજ(ય) નાયપુત્તવયળે,

અત્તમમ મન્નિજ્જ છપ્પિ વાણ ।
પવ ય વાણે મહવ્વયાણ,

પગસસસર જે સ મિત્તુ ॥૧૦-૫॥
નાયપુત્તવયળ=સાતપુત્ર શ્રીમહા-નીરમ્ભુના વચન-
મા રોડજ=રચિ કડીને (સાનરૂપે જાણીને અને કિયારૂપે
પાણીને) જ=જે આધુ છપિ વાળ=પૃથ્વીકાયાદિ છ એ
કાયના જીવેને અત્તસમે=પોતાના પુત્ર મન્નિ-જ્જ=માને,
પવ મહવ્વયાળ=પાંચ મહામતીને વાસ=રૂપને અને
પવામવસવરે=પાંચે હિન્દ્રિયોના વિકારને રોકે, મ
મિત્તુ=તે બિધુ મમજ્જવો (૧૦-૫)

[નિવચનમા પ્રતીતિ શ્રદ્ધા પ્રગટ્યા વિના હરીમગાદિ જાની
દશ કેરનાના પરિણામ પ્રગટે નહિ જીવનના પરિણામ વિના અદિ
સ દિ નોન યથાય-નિગતિયાર પાવન અને ન માટે આવશ્યક છતિ રાને]

નિર્મિત્તં ગાદ્યમાદ્યં લભિતા ।

તોટી અટ્ટો મુળ પરે વાઃ

નં ન નિહે ન નિહાવણ જે મ ભિક્ષુ ॥૧૦-૮૧॥

(૮૭૧) તહેવ અમળં પાવનં વા,

ચિવિતં ગ્વાદ્યમાદ્યં લભિતા ।

હંદિઅ(ય) સાહમિઆણ મુંજે;

મુઝા સજ્જાયરણ ય જે સ ભિક્ષુ ॥૧૦-૯૧॥

તહેવ=પૂર્વમુનિઓની જેમ અશન(આહાર), અથવા
પાણી, કે વિવિધ પ્રકારનું ખાદ્યમ (લીલો-સુકો મેવો,
ફળ-શેકેલુ ધાન્ય વગેરે), કે સ્વાદ્યમ (ચૂણું વગેરે),
તેને લભિતા=મેળવીને જે=જે સાધુ સુખ=આવતી કાલે
પરે વા=અથવા પરમ દિવસે અટ્ટો હોઈ=પ્રયોજન
પડશે એમ માની તં=તેને ન નિહે=સ ઘરે નહિ, કે ન
નિહાવણ=સ ઘરાવે નહિ, (અર્થાત્ રાત્રે સંનિધિ રાખે કે
રખાવે નહિ,) તે ભાવસાધુ બાણવો. (૧૦-૮)

વળી એ જ રીતે પૂર્વમુનિઓની જેમ આહાર,
અથવા પાણી, કે વિવિધ ખાદ્યમ, સ્વાદ્યમને મેળવીને સાહ-
મિઆણ=સાધર્મિક સાધુઓને હંદિય=નિમંત્રણ કરીને

પછી મુત=ખાલ અને ખાઈને (વાચનાદિ પાત્ર પ્રકારના) સ્વાધ્યાયમા તથા ચ-ગ્રેષ (વિનય વૈધાવન્ય વગેરે) અનુ-
ધાનોમા પણ રહેત રહે તે ભાવસાધુ બન્યો (૧૦-૯)
[આદાર વગેરે મા અનાસનનાવ એ મરુ ગુણુ ખીત છે
વિનય પણ તવ મરી કહે છે નહીં આતમના અને મમનાના
વિનય કરી તેથી એ મગ્ન મુનિને સિમળન (વરુ નવુ ન
મગ્નનારા) કહ્યા છે પાછી પણ વિના પ્રાણને અધિક લાવતુ કે
પ્રાણુ તને સનિધિ દોર કહ્યો છે માટે આ ખ માયાઓમા
નિધિ નદિ મરવ પે તથા અન્ય સાધુઓને નિમન્યુ કરવા રૂપ
આદાર પ્રત અનાસન લાવને મગ્નવવા અને શુદ્ધચન સયમાર્થ
આપણા આદારાદિને સ્ફુળ મરવા મુચ્યુ સર્વ શુષ્કાની ભૂમિમારૂપ
આ શુષ્કને ઉત્તમ સાધુએ અવન્ય પ્રમગ્નવવા જોઈએ]

(૧૭૨) ન ચ ગુગદિય કહ કહિજા,
ન ચ કુપ્પ નિદુદિય પમત ।
સતમે ધુન જોગણ જુલે,

ઉત્તમ અવિદુદિય જે સ મિક્ષુ ॥૧૦-૧૦॥
ચ=વળી વ=જે માધુ ગુગદિય=કલકલકારિણી કહ=
કથાને (વચનોને) ન રહે, (હિતકર વાત કરતા પણ ખીભાની
પર) ન કુપ્પ=કેાપે નહિ, કિન્તુ નિદુદિય=જિતેન્દ્રિય અને
સત=(રાગ-દ્વેષ રહિત) પ્રમા ત રહે, ધુન=નિત્ય સતમે=
યમમા વાગ્ન=મન-વચન અને કાયાથી તે તે કરવા
ગય કાર્યોમાં જુલ જોડ એલો રહે વ્યસત=(કાયાની
પલતા રહિત) ઉપશાન્ત રહે અવિદુદિય=કેાઈ બોચિત્ય
તિનો અનાદર ન કહે તે ભાવસાધુ બન્યો (૧૦-૧૦)

મયમુદત્તમને ય જે મ મિત્તુ ॥૧૦-૧૧॥

જે જે નામના નામના કાકાકાને-તિરકાને (તથા
 માન્ય નામને) મયા-મયાને એ=એને તન્જનાએ=
 (દુર્ગાથી જે તાચેતા) કુકવા શકદો (મંજુ દોણાં) વગેરે
 મામ-મન્દ્રેના કંચન-દુ.ખ દેનારા કાંટાઓને મહા-
 સાદન કરે, તથા જે=જે વેતાલ-રાક્ષસ વગેરેના તથા
 મયમેનમદમપદમે=ભયાનક એને અત્યન્ત રીંદ્ર
 શકદોવાળા અદાદોને સાંભળવા છતાં સમુદ્ધુક્ષસહ=
 સુખ-દુઃખને અમતાથી સહન કરે (રાગ-દ્વેષ-ભયથી
 પર રહી સમતા સામાયિકમાં રમે), સ મિત્તુ=તે
 ઉત્તમસાધુ બાણે. (૧૦-૧૧)

(૪૭૪) પડિમં પડિવજ્જિઆ મસાણે,

નો મીયણ મયમેરવાઈં દિસ્સ ।

વિવિહુણતવોરણ અ નિચં;

ન સરીરં ચામિકંચણ જે સ મિત્તુ ॥૧૦-૧૨॥

જે=જે સુનિ મસાણે=શ્મશાનમાં માસની, એ માસની,
 વગેરે પડિમં=પ્રતિમાને (વિશિષ્ટ અભિગ્રહને) પડિવજ્જિઆ=
 વિધિ પૂર્ણક સ્વીકારીને (તેમાંથી ચલાયમાન કરવા માટે
 વેતાલ વગેરેએ કરેલાં અદૃહાસાદિનાં) મયમેરવાઈં=ભયાનક

નિમિત્તોને કિમ=જોડને તા મીયન=શય ન પામ, તિત-
 નિત્ય વિવિદ્ગુણનવોત્ત- (મુગ-ઉત્તર ગુણ વગર) વિવધ
 ગુણોમા અને તપમા રક્ત રહે ૫=અન વગ માન કે
 જવિધને અગ મતિર=ગરીરને ન અમિદગા-રૂપના (દર
 કાર) ન કરે, તે ઉત્તમસાધુ બન્યો (૧૦-૧૨)
 [૩૪-૨૫ દિમ્ત ને બાત દિમ્ત માત ૭]
 (૧૭૫) અમ વોમટ્ટવચ્ચદ્દ,

અમટ્ટ વ હા વ દમિણ વા ।

પુર્વામમ મુર્ણી હનિજ્ઞા,

અનિયાણે અજોહરલ્લ જે મ મિસમ્ ॥૧૦-૧૩॥

અસડ=વાર વાર (સદાય) વોસટ્ટ=વોનિરાબ્ધુ (અને)
 વત્ત=તબ્ધુ છે વદ્દ=શરીર જેણે એવો મુનિ (અહીં
 તાગને તજવો તે વોસિરાબ્ધુ અને શોભા-મરકાર વગેરે
 નહિ કરવા તે તજ્યુ કહેવાય, એમ લેઈ સમજવો)
 અમટ્ટવદ્દે=(અપમાનવાચક શબ્દોથી) આક્રોશ થના છતા
 હળ વ=અથવા દડ વગેરેથી મારવા છતા તસિણ વા=
 અથવા તલવાર વગેરે ગાઓથી છોડવા છતા (કે સિંહ
 શિયાળ વગેરેથી ઉપદ્રવ થવા છતા) વ=તે મુર્ણી=સાધુ
 પુર્વામમે=પૃથ્વીની સમાન (સર્વ ઉપસંગોને સમતાથી
 સહન કરનારો) હનિજ્ઞા=હોય (ધાય), અને આ લોક-
 પરલોક સમગ્રી રૂળની ઇચ્છારૂપ અનિયાણ=નિયાણા વિનાનો
 તથા નાનક વગેરે જોવા સાબળવામા અજોહરલ્લ=કુતૂહલ
 વિનાનો હોય, તે ઉત્તમસાધુ બન્યો (૧૦-૧૩)

જેના મુખે કાન શરીર દ્વારા પાણુ પરીમારૂં
પાણુ નામ વાનર વિવિધ પરીપાત્રાને ઝામઝવ-પરાભવ
પરીને (૧૪ ક્રી.) નામનું આત્માને ગાડપગડ=જન્મના
આત્માની (૧૫ ક્રી.) મનુકરે પાર ઉતારે અને તે માટે
નકલના : જન્મ-મરણને મનુકરે-મદામયાનક વિરુદ્ધ
નકલની માનવિનિ-સાધુતાને યોગ્ય તથા=તપમાં રહ-
રેક્ટા રહે, તે ઉત્તમભિક્ષુ બનવો. (૧૦-૧૪)

[અર્થ : માનવ પરીપાત્રાને પરાભવ કરવાનું કલ્પુ, તેમા એ
આત્મા કે જે પરીપાત્રા આને ત્યાં મનવી આર્તધ્યાન ન કરે અને
વચનથી દીનતાભવું વચન ન બોલે, છતાં જો કાયાથી સહન ન કરે
તો વિરુદ્ધ થતો નથી, માટે કાયાથી પાણુ કલ્પોને સહન કરીને છતે
તો જન્મ-માને સંભારથી પાર ઉતારી શકાય. તેવુ ત્યારે જ અને કે
જન્મ-મરણનો ત્રીજો ભવ પ્રગટ્યો હોય. માટે જે જન્મ-મરણના
મદાભવને સમજે તે પ્રારંભમા કષ્ટકારી છતાં પરિણામે સર્વકલ્પોથી
હોડાવનાર તપને આદરપૂર્વક કરી શકે. અહીં સાધુતાને યોગ્ય
એટલે પ્રાયશ્ચિત્ત-વિનયાદિ અભ્યતર સાથે શરીરબળને અનુસરીને
બાલ તપ પાણુ કરે, એમ સમજવુ તે પણ તપસ્વી તરીકેની ખ્યાતિ
માટે નહિ પણ કર્મનિર્જરાના ધ્યેયથી શુભ કરે, એમ સમજવુ.]

(૪૭૭) હૃથસંજણ પાયસંજણ,

વાયસંજણ સંજઈંદિણ '

અજ્ઞપરણ મુમમાદિઅપ્પા,

મુત્તય ચ વિયાણદ જે સ મિક્સ ॥૧૦-૧૫॥

દયસત્તણ=હાથનો સયમી, પાયસત્તણ=પગનો

મયમી, પાયસત્તણ=વચનનો મયમી, સજ્જદિએ=ઈન્દ્રિ

યોના મયમવાળો, અજ્ઞપરણ=અધ્યાત્મમા રક્ષા,

મુમમાદિઅપ્પા=આત્માની સમાધિવાળો હોય, મુત્તય ચ=

અને મૂત્ર તથા અથને જે વિયાણદ=જે જાણે તે

ઉત્તમ લિધુ જાણવો (૧૦-૧૫)

[હાથ-પરને મયમની જેમ મોકાચી રાખનાર અને કારણે

મયમ (દિશાદિ ન થાય તેમ) વ્યવસ્થાથી કામ કરનાર તેને હાથ-

પરનો સયમી સમજવા એ રીતે અશ્વિનકર વચનને રોકાને કારણે

શ્વિનકર વચનને જોલનાર વાક્યમાંથી નિષ્ક્રોધી ઈન્દ્રિયોને રોકનાર

તે ઈન્દ્રિયોનો મયમી ધમ-ગુપ્ત ધ્યાનમાં રમનાર તે અધ્યાત્મમા

રક્ષા સુવોમાં રમનાર ન આત્મસમાધિવાળો અને સાત્ત્વોક્તવિધિ-

પૂર્વક સુવોદિનો નિનય કરીને જાણે તે સમ્યક્ સત-અર્થનો

(અને ઉભયનો) ગાના વજેરે યથાયોગ્ય સમજવું હાથ-પરના

નયમથી કાપયોત્રનો વચનમયમથી વચનયોત્રનો અને અધ્યાત્મરક્ષા

સમાધિવત તથા સુત્રાર્થનો જાણ વજેરેથી મનોયોત્રનો સયમ

સમજવા એમ નહે યોગ્યથી મનસાધકને ઉત્તમસાધુ સમજવો.]

(૪૭૮) ઉગદિગ્મિ અમુચ્છિય અગિદ્દે,

અપ્પાયઉહ પુલનિપ્પુલાય ।

કપનિક્કપસનિદિઓ વિરણ;

મન્નમગાવગણ અ જે સ મિક્સ ॥૧૦-૧૬॥

અટલ દ્વા-માન ઉભય કીનદોષથી ગરિત, વગેરે યથાયોગ્ય સમજાડું
(૪૭૯) અલોલ-ભિક્ષુ ન રસેસુ ગિજ્ઞે (દ્વે),

ઉછં ચરે જીવિઅ નામિકંચે ।

હૃદિ ચ સકારણપૂઅણં ચ,

ચણ ઠિઅપ્પા અણિહે જે સ ભિક્ષુ ॥૧૦-૧૭॥

અલોલ=અલોલુપી (માગી માગીને નહિ મેળવનારે)

ભિક્ષુ=સાધુ (મળેલા પણ ધી-દૂધ-મિષ્ટાન્ન વગેરે) રસેસુ=
રસોમાં ન ગિજ્ઞે=ગૃધ્ધિ ન કરે, ઘેર ઘેરથી ઉછં=થોડું
થોડું લઈને ચરે=નિર્વાહ કરે, કિન્તુ જીવિઅ=અતિચાર-
વાળું-દોષિત જીવન જીવવાને ન અમિકંચે=ન ધરછે.

વ=વળી જે=જે વિવિધ લખિઓરૂપ રૂઢિ=મહર્ષિને, વચ્ચે
 વગેરેની એટરૂપ સંકારણ=મતકારને અને સ્તુતિ, પ્રશ સાદિ
 રૂપપૂજન=પૂજાને ઘન=તજે, (માન સન્માન વગેરેને ન ઇચ્છે,)
 સાનાદિમા જેનો ઠિગણા=આત્મા સ્થિર હોય અને અગિહ=
 માયા રહિત હોય, તે ભાવભિધુ જાણવો (૧૦-૧૭)
 [સિગમી ગાયામા હજી વિતાવ્યું વચ્ચ-પાનાદિ ઉપધિને અ જે
 અને અર્જો આદારને અ જે કહેલું દોવાથી પુનરુત્થાપ નહિ સમ નવે
 સમનના પાલનમા તે તે લખિ કે માન સ માન વગેરે મેળવવાનું
 ધ્યેય સંસારવર્તક દોવાથી તેને તજે ગાનાદિમા રમણના દોય તે જ
 જડરૂપિઓને ટાગી અધ્યાત્મભાવમા રહી શકે અને એ સમજના શુણે
 આ માયા દોય તો સર્વ શુણોનો નાશ થાય માટે માયારહિત દોય
 તે ઉત્તમભિધુક સમજવે.]

(૮૮૦) ન પર વણજનામિ 'અય કુસીલે',
 જેનન્ન કુપ્પજ્જ ન ત વણજ્જા ।

જાણિય પત્તય પુણવાવ,

અત્તાણ ન સમુક્કસે જે સ મિમ્સુ ॥૧૦-૧૮॥

જ=જે સાધુ પત્તય=મત્યેક જીવને બાધિતા પુણ
 વાવ=પુણ્ય કે પાપ સ્વય ભોગવવા પડે છે, એમ જાણિય=
 સમજીને (પાપ બધાય તે રીતે સ્વચાકુમડલ સિવાયના)
 પર=પરે માધુને 'અય કુસીલે'='આ કુશીલ છે' વગેરે
 ન વણજનાસિ=ન કહે એટલું જ નહિ જેનન્ન=જે
 બોલવાથી બીજો કુપ્પજ=કેાપે ત=તેણે વચન સર્વથા
 ન વણજના=ન બોલે અને અત્તાણ=પોતાને ન સમુક્કસે=
 પ્રશંસે નહિ, તે ઉત્તમસાધુ જાણવો (૧૦-૧૮)

(૪૮૧) ન જાહમત્તે ન ચ રૂવમત્તે,

ન લાભમત્તે ન સુણ મત્તે ।

મયાણિ સન્વાણિ વિવજ્જહત્તા;

ધમ્મજ્ઞાણરણ જે સ મિક્ખૂ ॥૧૦-૧૧॥

‘હું પ્રાદાણુ છું, ક્ષત્રિય છું’ વગેરે ન જાહમત્તે=જાતિમદવાળો ન હોય, હું રૂપવાળો છું’ ઇત્યાદિ ન ચ રૂવમત્તે=રૂપના મદવાળો ન હોય, ‘હું લઙ્કિધવાળો છું, વગેરે ન લાભમત્તે=લાભના મદવાળો ન હોય, અને હું ‘સર્વ’ શાસ્ત્રનો જાણુ છું’ વગેરે સુણ=શ્રુતથી પણ ન મત્તે=મદ ન કરે. એમ કુળમદ વગેરે સન્વાણિ=સર્વ મયાણિ=મદોને

વિવગ્નહતા=સર્વથા તણને જે=જે સાધુ ધમ્મજ્ઞાણરૂપ=

ધર્મધ્યાનમા રક્ત રહે, તે ભાવસાધુ જાણવો (૧૦-૧૬)

[કાઈ પણ સમ્પત્તિ કે શુણેને પામીને તેનો મદ કરવાથી

ભવિષ્યમા તે ભાવો મનના નથી વર્તમાનમા પણ તેનો દુરપયોગ

કરવાથી સાબ થતો નથી અને પ્રાય ચાત્યા જાય છે પોતાને ઉચ્ચ

માનવાથી ઉચ્ચે જવાનું સક્ષ્ય અટકે છે અને અભિમાનરૂપ કુચુલ્યના

ભારથી દયાએસો આત્મા નીચે ઉતરે (અયોગ્ય બનતો જાય) છે

માટે ઉત્તમસાધુ ઉત્તમકુળ-જાતિ રૂપ-વ્યગ વગેરે પુણ્યથી મગેલા

દોષવાથી નાશવત છે-પારકા છે એમ સમજી મદ મરતો નથી અને

તપ શ્રુ લાભ વગેરે પણ તે તે આપરણીના કાયોપસમાદિથી પ્રગટેલા

છે સૌને તે શુણે સત્તામા પડેલા છે એમ સમજી અભિમાન કરતો

નથી કિન્તુ ક્ષમા-નમ્રતા વગેરે આત્મશુણેમા રમણુનારૂપ ધર્મધ્યાનમા

રક્ત રહે છે તેવા સાધુ જ પોતાનો અને પરનો ઉપકાર કરી શકે

છે માટે તે ઉત્તમસાધુ કહેવાય છે પ્રશુ મદાવીરહેવે મરિચીના

ભરમા કુળમદ કર્યો દર્તો તે સાચો દર્તો છતાં સસારમા રખડડુ

પણ તે મિથ્યામદ કરનારની કુદૃષ્ટિ થાય તેમા આશ્ચર્ય શું ? માટે

આ મરિચનો અર્થો યાની મુનિ મદાપિ મદ કરે નહિ]

(૪૮૨) પવેઅ અજ્જપય મહામુણી,

ધમ્મે ઠિઓ ઠાવયદ પર પિ ।

નિક્કલમ્મ ઘજ્જેજ્જ કુમીલલિંગ,

ને આવિ હાસ કુદ્દા જે સ મિવસુ ॥૧૦-૨૦॥

ને શીલાગ્ગરથના ધારી યાની મહામુણી=એકમુનિ

હોય તે (પરોપકાર માટે) અજ્જપય=શુદ્ધધર્મના પદને

માગીને) પવેઅ=કહે, કારણ કે પોતે ધમ્મે ઠિઓ=ધર્મમાં

રૂચત (ધર્મનો રાગી) હોય તે પર પિ બીજાને પણ

મયા નણ નિવહિઅટ્ટિઅપ્પા ।

ચિદિત્તુ જાહમગ્ગમ્મ વંધણં;

ઉવેદ મિચ્છૂ અપુણાગમં ગઈ-તિ વેમિ ॥૧૦-૨॥

ઉપર ૪૮૦ તેવો ઉત્તમ(ભાવ) સાધુ (આ પ્રત્યક્ષ અધ-
ભવાતા ગુક-રુધિરથી બંધાએલુ અને રક્ષ-રુધિર-માંસ મેદ-
દાડકાં-ચરણી અને ગુક એ સાત ધાતુઓથી ભરેલું હોવાથી)
અમુદ્=અપવિત્ર અને પ્રતિક્ષણ રૂપાન્તરને પામનાર
હોવાથી અસાસયં=અનિત્ય એવા તં દેહવાસં=તે શરીરરૂપ
ધરને (જેલને) સયા=હંમેશાં ચણ=(મમત્વ છોડવારૂપે)
તજે, અર્થાત્ શરીરની મમતા છોડે અને એ મમતા
છોડવાપૂર્વક નિચ્છિઅ=નિત્યહિતમાં (અર્થાત્ શાશ્વતું સુખ
જેમાં છે તે મોક્ષમાં) ટ્વિઅપ્પા=અત્યન્ત સ્થિર છે આત્મા
જેનો એવો મિચ્છૂ=સાધુ જાહમરણસ્સ=જન્મ-મરણનાં
(સંસારનાં) બંધનોને છેદીને અપુણાગમં=જ્યાંથી પુનઃ
પાછું આવવાનું નથી તે ગઈ=સિદ્ધિ ગતિને ઉવેદ=
નજીક કરે. અર્થાત્-પામે. ‘એમ હું કહું છું’ (૧૦-૨૧)

[આ છે તા અપરાધના સમય મન્યના ઉપમહાર તરીકે ઉનમસાધના લક્ષણો જાણી આ માર્ગોએ પોતાની સાધુતાને જને તેવી નિમગ અને વિશિષ્ટ બનાવવું સચન કયું છે વર્તમાનમા મગ-સધાણુ છુદ્ધિ વત્રેની શકાન તો પણ લખ્ય-પ્રેર ઉચુ રાખવાથી આ મામા ન પ્રતટારી શકાન તો પણ લખ્ય-પ્રેર ઉચુ રાખવાથી વિનમ્રૂન કમેનો ક્ષોપસમ કાય ઉપરાત પોતાની આરાધનાનુ અભિમાન ન થત પૂર્વના મર્ચિઓના ચારિત્ર પ્રત્યે માન ખખડ રદ તથા તેઓનો વિનય થાત અને આ વિનયદાગ પોતાની યોગ્યતા વધની જવ કાઈ પણ ગુણ કે વસ્તુને મેગવવા માટે તેવી યોગ્યતા પ્રતગતરી જરૂરી છે વસ્તુ કે ગુણને મેગવવાનો તે જ સાચો ઉપાય છે ખીજ એ વાત પણ સમજવાની છે કે અવસર્પિષી કાગના પ્રભાવે ઉત્પાત્ત સુમ ભાવા ધરે અને અસુમભાવો વધ એ અનિવાય છે તેથી ત તે કા ત તે તે સ્ત્રમા જે જે મહા માઓ સધમના ખપી અને નિ પાત અપવાદને સેવયા તોય તેઓને સાધુ તરીકે વ દનીય પૂજનીય અને માનનીય દેશ છે તવા સાધુઓથી પ્રભુનુ શાસન ચાલવાનું છે અને તેઓની નરાથી આ મહિત સાધવાનું છે માટે આત્માર્થોએ માના મગમા જે વિશિષ્ટ ગુણુવત દોષ તેઓનો વિનમ વત્રેરે ૧ને જ્વહિની સાધના પ્રવી]

મમત્ત દમમમજ્જવણમ્ ।

દગમુ અધ્યયન સંપૂર્ણ

ક

ક

ક

ફૂલ-આ જિનશાસનમાં સલુ=નિશ્ચયે મો=હે મહા
ભાગ મુનિ ! સતમે=સ યમના પાલનમાં (કડી-ગરમી-
બૂખ-તૃષ્ણા-વગેરે શારીરિક અને સ્ત્રીપરીપક્ષ-નિષ્ઠાપરીપક્ષ
વગેરે માનસિક) સ્વપ્નનદુસ્ત્રેણ=દુ ખ જેને પ્રગટથુ હોય
અરૂસમાવન્નચિત્તેણ=અને તેથી ચિત્ત અસ્તિને પામ્યુ
હોય અને તેથી ઓહાણુત્પેહિણા=દીક્ષા છોડવાની ઇચ્છા
થઈ હોય, કિન્તુ અણોહાણ્ણ=દીક્ષા છોડી ન હોય,
ચેવ=તેવા પ્રસંગે (છોડ્યા પહેલા જ) પ-વહ્ણ=દીક્ષિતે
(સાધુએ) હ્યરસ્મિ=ધોડાને લગામ, ગયકુસ=હાથીને અ કુશ
અને પોયપટાગામૂઆદ=વહાણુને સહ જેવા હમાદ=આ
અટારસ=અઢાર ઠાણાદ=સ્થાનોને (ઉપદેશ વાક્યોને)
સમ્મ=સાવપૂર્વક (હિત-અહિતના ખ્યાલ પૂર્વક) સપહિલે
હિમ્મવાદ=સારી ડીંતે વિચારવા યોગ્ય ભવતિ=છે

[ઉ-માર્ગે જતા ધોડાને લગામ ઢાળીને અ કુશ અને વહાણુને
સા જેમ માત્રે સાવે તેમ અચાનકે મોઢ વગેરેને વશ થઈને અસ-
યમની ભાવનાને વશ થએલા સાધુને જાનીપુર પોના હિતવચનો સયમ
માર્ગે વાળી ચારિત્ર્યમમાં સ્થિર કરી શકે છે માટે એવા પ્રસંગે
દુ સાદસ નહિ ખેડા જાનીએના વચનોને ખૂબ સ્થિર અને સમ્મ
શુદ્ધિથી વિચારવા જોઈએ લાભ-હાનિનો વિચાર કરીને ઉ માગ થી
અટકી સયમમાં સ્થિર થકુ જોઈએ]

હવે એ જ અઢાર સ્થાનોને કહે છે-

ત જહા-હમો ! દુસ્સમાણ દુષ્પજીરી-૧, લહુમગા જ્ઞતરિઆ
ગિદીળ કામમોગા-૨, મુજ્જો અ સાયવહુલા મણુસ્સા-૩, હમે
અ મે દુક્કહે ન વિરલાલોવદ્દાદ મવિસ્મદ-૪, ઓમત્તણપુરકારે-

૨૬-સાધુમારો વગેરે સુખની વિપુલ સામગ્રી પામેવાએ. પણ ધન્ય
કુખી દેખાત છે, માટે પરિણામે વિજયના અને કુખતિના ભોગ થયું
પરો તેવા શુદ્ધસ્થાનમાં મારે સર્વ, ઈત્યાદિ વિચારવું]

(૨) ગિર્દાન=શુદ્ધસ્થાન. કામભોગ=વિકારને કરનારા
(શબ્દ-૩૫-ગ ધ-૨૨-૨૫) વગેરે) વિષયો કુખમાકાળમા
લુપ્તમાન=હવેકા-પુરુષ અને રૂપરિચા=અપકાલ ટકનારા
હોય છે

[અર્થાત્ ભોજની ભાવનાથી ચારિત્ર છોડવાની ઈચ્છા થઈ હોય
તો પણ ઉચિત નથી. મરણ કે ચારિત્રના પાલનથી મગનારા દેવ-
ચરિત્રના ભોગો સુદર અને સાચાપમેા સુધી ટકે તેવા હોય છે તેની
અપેક્ષાએ મનુષ્યના ભોગો અને તેટલા અટકે હોય તો પણ શુદ્ધ અને
અપકાલમા નાશ પામનાય છે. માટે પણ શુદ્ધસ્થાનમની ઈચ્છા
કરતી રિતકર નથી]

(૩) મુજો અ=અને વળી કુખમાકાળમા મનુષ્ય=
મનુષ્યો (પ્રાણીઓ) સાયવલુલા=ખલુધા માયાવી હોય છે

[કુખમાકાળે જીવા વિનયતા માયાવી દોષથી તેઓનો
વિશ્વાસ થાય નહિ અને વિશ્વાસના અભાવે સુખ મગે નહિ. ઉત્તર
દેવગીઓના સદવાસમા રહેના કુપિત વાતાવરણથી મનોદુષ્ક થાય
અને માયાને યાત્રે કુદ દેખેના બધ તથા તેના કડવા વિષાકે ભાગવવા
પરો તે વધારામા માટે શુદ્ધસ્થાનમથી સર્વ એમ ચિતવવું]

(૪) રમે જ મે કુવલ=અને આ મારા (સયમના)
કુખો (કદો) ન ચિરકાલોવદ્દાદ મવિસદ=દીર્ઘકાળ રહે
તેમ થવાનું નથી

[પરીતો કે ઉપસરો થો. કાળ માટે-મર્ણ્ય દોષથી તેના
કુખો ચિરસ્થાયી નથી સાધુનાં નિરતિચાર પાલનથી પગીતદો-
ઉપસરો ટકી શકતા નથી ઉપસરો કરનારા ઉત્તર વસ થઈ જાય

[નર્મિત મનના પ્રમાણથી માનુને રાજન-મંત્રી-શેઠ-સામંતાદિ
 મોટા માનુષો પાસે-સન્માન કરે છે. તેને બદલે દીક્ષા છોડવાથી
 પાતકના દોષ દર્શિત માટે લગ્નકા પોષિનાં પણ માન-સન્માન કરવા
 પડે છે, અર્થાત્ લગ્નદાયી પણ લગ્નદા બનવું પડે છે. એટલું જ નહિ,
 દીક્ષા લગ્નદાયી દુષ્ટરાત્ર્યમા 'રાજનની વેડ કરવી' વગેરે આ જન્મમા
 જ કરવા ફળ આપે છે. માટે ગૃહાશ્રમથી સર્વુ. એમ વિચારવું.]

(૬) વંતામ ચ પહિઆયણં=લીધેલી દીક્ષા છોડવી તે
 વમેલાનું બક્ષણ છે.

[આધેલાનું વમન કરીને પુનઃ તેનો આહાર કરવો એ જેમ કુતરા-
 શિયાળ વગેરે નીચનું કર્તવ્ય છે, એ રીતે વમેલા ભોગોને પુનઃ
 ભોગવવાની ઈચ્છા કરવી તે પણ કુદ્રનું કર્તવ્ય છે, સત્પુરુષોમાં પણ
 નિન્દા થાય તેવું છે. માટે જાતિવંત પશુઓ પણ ન કરે તેવું હલકું
 નું મનુષ્ય અને તેમાં પણ સાધુ થઈને કેમ કરું? ઈત્યાદિ વિચારે.]

(૭) પ્રવજ્યાનો ત્યાગ એ વસ્તુતઃ અહરગઢ=અધો-
 ગતિમાં વાસ=વસવાનો ઉવસંપયા=સ્વીકાર છે.

[દીક્ષાના ત્યાગથી નરક-અથવા તિર્થ જન્મી દુર્ગતિમાં
 ઉત્પન્ન થવાના નિમિત્તભૂત કર્મનો બંધ થશે, એથી ચિરકાળ દુર્ગતિમાં

દુ ખો સદવા પડશે મારે પણ સાધુપણું છેડવા યોગ્ય નથી એમ વિચારે]

(૮) મોહે છવ ! (દીક્ષાને તજીને શૃદ્ધસ્થાશ્રમી બનીશ પણ ત્યાં) ગિહવાસમગ્ગે=ઘરવાસમાં (સો-પુત્રાદિના) વિવિધ બધનોમા) વસતાળ=ફસેલા ગિરીણ=શૃદ્ધસ્થાને ધમ્મે=અસમાધિરૂપ ધર્મ તલુ=નિશ્ચ દુહદે=દુર્લભ છે

[અનાદિ અભ્યાસથી વિના મરણે પણ પુન-ઉત્પન્નના અનેકજી બધેન શૃદ્ધસ્થાશ્રમના તે તે આરભમન કાર્યો કરના ચિત્તસમાધિરૂપ ધર્મની દુષ્કળતા, ભોજના રાગરૂપ પ્રમાદ પ્રમાદભાવી બચાવનારનો અભાવ વગેરે શૃદ્ધસ્થને ધર્મસાધનામાં અનેક વિધો નડે છે એ કારણે જ સાધુધર્મનું યાનીઓએ વિધાન કયું છે, જ્યાં તેને છોડીને પુન શૃદ્ધસ્થાશ્રમને સ્વીકારવો તે દીરાને બદલે કાચમાં રાચવા જેવું મૃતું કાર્ય છે મારે શૃદ્ધસ્થાશ્રમથી સર્વ એમ વિચારી આત્માને સ્થિર ર]

(૯) તથા આયકે=આત ક એટલે તત્કાળ મરણ થાય તેવા વિસૂચિકા વગેરે શારીરિક રોગાદિ નિમિત્તો સે=શૃદ્ધસ્થને વહાય=અસમાધિમરણનું કારણ હોઈ=બને

[ધર્મધ્યાનમાં સ્થિર કરનાર-નિર્વામક એવા ધર્મજ ધુના અભાવે શૃદ્ધસ્થને મરણાન્ત કયો કે રોગો આવે ત્યારે આત્મધ્યાનમાં મરવાનો પ્રસન્ન આવે અને એવું એક અસમાધિમરણ અનેક મરણોનું (બલોની પરપરાનું) કારણ બને તે કારણે પણ શૃદ્ધસ્થાશ્રમ સ્વીકારવો ટીકર નથી]

(૧૦) સકલ્પે=માનસિક સ કટપ (અયોત્ત ઈદનો) વિયોગ કે અનિદનો સયોગ, વગેરે અનિદ પ્રસંગોમાં પ્રગટેલી ચિત્તની અસમાધિ) પણ સે વહાય હોઈ=શૃદ્ધસ્થને અસમાધિમરણનું કારણ બને

મનડ અ ઇન્ય સિલોગો ॥

કથ=આ વિષયમાં સિલોગો=શ્લોક મનડ=છે.
અર્થાત્ અઠાર વાક્યોમાં કહેલા, કે નહિ કહેલા વિષયને
જાણાવનારા શ્લોકો હવે ઠહીયે છીએ.

[તે 'કે' 'શ્લોક' શબ્દનો 'એક જ શ્લોક' એવો અર્થ થાય, તે
પાત્ર અહીં તે જનિવાચક હોવાથી અનેક શ્લોકો સમજવા. તે હવે
ક્રમશઃ ઠહવાય છે.]

ઉપરની શીખામણોનો અનાદર કરવાથી શુ' થાય ?

(૪૮૪) જયા ય ચયઈ ધમ્મં, અણજ્જો ભોગકારણા ।

સે તત્થ મુચ્છિણ વાલે, આયઈ નાવબુજ્જઈ ॥ચૂ૦ ૧-૧॥

ઉપર પ્રમાણે ચારિત્રમાં સ્થિર થવાનાં અઠાર ઉપદેશ-
વાક્યોની ઉપેક્ષા કરીને અણજ્જો=અનાય (મૂખ) જયા=

બધાર શબ્દાદિ જડ મોગદાવણા=ભોગોને દારણે ધમ્મ=
ધર્મને વચ્ચે=નહીં છે, ત્યારે સમજવું કે તથા=તે ભોગોમા
મુદિર=મૂર્છિત થએલો તે વાળે=તે બાળ (અત્યંત
સાધુ) આદ્=પોતાના અવિધ્યને ન અચ્ચુકાદ્=સમજતો
નથી (ચૌ ૧-૧)

[જુનના અનુભવમાની માણા જ્ઞાનના અવિનુ દિન
વિચારને વર્તમાનમા વગર એ હુદિનુ બળ છે. હવે તાત્કાલિક
જુમ-કુ ખરો વિચાર કરનાર અવિધ્યને બૂલી જતો કે અનુભવના
અનુભવને અનાદર કરનાર મદાપિ સમાજને પામી શકે નથી
પામવા દોષ તો દરી પણ શકે નથી શુનના ઉત્તરને કે રેનાની
સંતુદિને અવગણિને ભોગોની સાધ્યમા પડે છે તેનું અવિધ્ય
દરી સા, આવતું નથી એવો જીવ ગમે તેટલું બધો દોષ તો પણ
મૂખ અને ગમે તેવો સ્વચ્છાની દોષ તો પણ અનાય છે, એમ સમજવું]

(૪૮૫) જ્યાં ઓહાવિઓ હોદ, હોદો વા પહિઓ છમ ।

મજ્જધમ્મપરિમદ્દો, સ પચ્છા પરિતપ્પદ ॥ ચૌ ૧-૨ ॥

(એ જ સમજાવે છે કે) જ્યાં=બધારે ઓહાવિઓ=
સવમથી બ્રહ્મ હોદ=થાય છે, ત્યારે છમ=પૃથ્વી ઉપર
પહિઓ=પડેલા હોદો વા=છન્દ્રની જેમ સ=તે સવધમ્મવ
રિમદ્દો=(લૌકિક-લોકાત્તર) સર્વધર્મથી બ્રહ્મ થએલો
પચ્છા=પાછળથી પરિતપ્પદ=અતિશય ખેદ પામે છે
'અરે રે ! મે વગર વિચારે બહુ ખોટું કર્યું' એમ
સદાય ખબે છે (ચૌ ૧-૨)

[જુન પોતાના ધર્માસનથી બ્રહ્મ પામી શકે છે તે
અને વિવિધ મ્હોને પામી, તેમ સવમથી બ્રહ્મ પામી

(૪૮૬) જયા અ વંદિમો હોઈ, પચ્છા હોઈ અવંદિમો ।

દેવયાવ ચુઆ ઠાળા, સ પચ્છા પરિતપ્પડ ॥ ચૂ૦ ૧-૩॥

જયા=જયારે સાધુપણમાં વંદિમો=વન્દનીય હોઈ=
હોય પચ્છા અ=અને પાછળથી (ગૃહસ્થાશ્રમમાં)
અવંદિમો=અવન્દનીય હોઈ=થાય, ત્યારે ઠાળા=પોતાના
સ્થાનથી (પદથી) ચુઆ=બ્રાહ્મ થએલી દેવયાવ=દેવીની
(ઇન્દ્રાણી વગેરેની) જેમ સ=તે સાધુ પાછળથી પરિતપ્પડ=
આત્યંત દુઃખી થાય છે. (ચૂ૦ ૧-૩)

[અર્થાત્ સાધુપણ છોડી ગૃહસ્થ બનનાર, કોઇ ઇન્દ્રા   ૧૨ે
મહાદેવી પોતાના સ્થાનથી બ્રહ્મ થતાં   (અપ

નિરુમ્મ વગેરે) ભોમરે તેડુ દુ ખ ભોમવે છે અને માનસિ સત્યા તેના ચિત્તને ચિતાતી જેમ સગાવ છે]

(૧૮૭) જયા અ વૃમ્મો હોઈ પચ્છા હોઈ જપ્પ મો ।

સાયા વ રજ્જવમ્મો, સ પાઠા પરિત્તપ્પ ॥ ૧૦ ૧-૪ ॥

ત્યારે (સાધુ છવનમા) પૂજન હોય અને પાછળથી (જુલવાસમા) અપૂજન અને, ત્યારે રજ્જવમ્મો=રાજ્યથી સર્વથા બ્રહ્મ થએલા સાયા વ રાજાની જેમ તે સાધુ પાછળથી અત્યંત દુ ખી થાય છે (૧૦ ૧-૪)

[મરીએા તાનતગ તએા પ્રત વગેરે જેમ નટ થએલા રાજાને પૂજતા નથી તેમ તાડુડરની નટ થએલા સાધુને અત્યંત સધ વગેરે મહ પૂજા નથી]

(૧૮૮) જયા જ માણિમો હોઈ, પચ્છા હો અમાણિમો ।

મિટ્ટિવ્વ રુરટ છમે, સ પચ્છા પરિત્તપ્પ ॥ ૧૦ ૧-૫ ॥

ત્યારે (સાધુપર્વતમા) માણિમો=માનનીય હોય અને પાછળથી (દુઃકાશ્વમા) અમાનનીય થાય ત્યારે કાઈ વચ્ચટ=કબૂટમા (ખરામ ગામડામા) છમે=(નિર્વાસિત) રાખેલા મિટ્ટિ વ્વ=નગરમેઠની જેમ તે પાછળથી દુ ખી થાય છે (૧૦ ૧-૫)

[કોઈ ધનવાનને નગરની પહરી મગવારી માન સ માન વગર મગતા નેવ અને પાછળથી કોઈ હાથે રાખ તને નગરમાંથી કાઢી મૂકે તથી કોઈ દન ૧ વચ્ચનિવ ગા રધાનમા વચ્ચને ગે ત્યા માન-સ માનાદિ ન મગવાથી દુ ખી થાય તેમ સવમરી નટ થએલા પણ પાછળથી દુ ખી થાય છે]

અહીં નરુ રધાએમા જુલ હુદા દાનની પતિન

દવે કાળાંતરે જે દુઃખો આવે તે વર્ણવે છે-
(૪૮૯) જયા અ થેરઝો હોડ, સમડકંતજુવ્વણો ।

મચ્છુ વ્વ ગલં ગિલિત્તા, સ પચ્છા પરિતપ્પડ્ડ । ચૂં ૧-૬॥

સાધુતાને છોડીને ગૃહસ્થાશ્રમી બનેલો ત્યારે
સમડકંત=સમપૂર્ણ વ્યતીત થયું છે જુવ્વણ=યૌવન જેનું
એવો (વૃદ્ધ બને ત્યારે) ગલં=લોખડના કાંટામાં
ભરાવેલા માંસને ગિલિત્તા=ગળીને (ગળામાં લોખડનો
કાંટો વાગવાથી) મચ્છુ વ્વ=માછલું જેમ દુઃખી થાય
તેમ તે પાછળથી દુઃખી થાય છે. (ચૂં ૧-૬)

[માછીમારો માછલાં પકડવા માટે સુતરની દોરીની બળમાં
ગુથેલા લોખડના અણીદાર કાટાઓમાં માંસના કકડાઓ ભરાવે છે.

તેને ખાવાની સાધયથી માણુ માસને મુખમા લઈને મુખ બંધ કરે ત્યારે લોખંડના મગથી તાણુ વિધાઈ જતા નાસી શકતુ નથી માછીમારના પગમા ફસાઈને છેરટે પ્રાણ ગુમાવે છે, તેમ વૃદ્ધાવસ્થામા ભોજનના ઉભય માટે અયોગ્ય બનેલો તે ધરના બંધનોમા ફસાઈ આજન્મી પ્યાન પૂર્વક મરીને દુર્મનિયા જન છે અર્થાત્ વૃદ્ધાવસ્થામા દુખ ભોજનની વેળા સવમના પુરોને યાદ કરી કરીને ગુરે છે ભોજન ત્યાગ એક પણ સાધી શકતો નથી અને સ્વાર્થો કુટુંબીજોના અપમાન અનાદર નિરસ્કાર વગેરેથી જીવનપર્યંત દુખી થાય છે]

હવે દાધીની ઉપમાથી એ વાતને સમજાવે છે-

(૮૮૦) ગયા અ કુરુદુચસ્મ, કુતત્તીર્હિ વિદ્મ્મહ ।

હત્યો વ વધળે વદ્ધો, મવન્ઠા પરિતપ્તઃ ॥ ચૂ૦ ૧-૭ ।

ત્યારે તે કુરુદુચસ્મ-(સ્વાથી) દુષ્ટ કુટુંબીજનોની (ભરણ પોષણની) કુતત્તીર્હિ=દુષ્ટ ચિંતાદ્વારા વિદ્મ્મહ= (વિષય ભોગોથી) હણુાય છે, ત્યારે (કોઈ દરિદ્ર એવા નીચ માછીકના) વધળ=મધનમા વદ્ધો=બંધાએલા હત્યો વ=દાધીની જેમ તે (સવમ છોડનાર) પાછળથી અતીવ દુખી થાય છે (ચૂ૦ ૧-૭)

[જેમ ભોજનની સાધયથી અનાનપત્રે પકડાઈને પરવશ નેહા દાધાને તેનો નીચ માનીક મબુગી કરાવ લાક । વગેરે હણી નીચે ઉપગાવ ગરાની જેમ બાર બર પૂર્ણ થાસ પણ ખાવા ન આપે એ રીતે તેની ઉતમતાને લતિ કરે તેમ સવમમટ મણિવા અન ભાગ્યની સાધને દુષ્ટ કુટુંબના પાશમા ફસેલા પતિનને પણ દુષ્ટ કુટુંબના ભરણપોષણ માટે હણા કાયો કરવા પડે તે બંધનમા પેલા દાધીની જેમ અતિ દુખી થાય છે]

આ આઠ ગાયાત્રીમા સંયમ છોડનારની મૂર્ખતા, અનાર્થતા,
 ગર્વ સ્વભાવોથી પતન, પ્રાયઃ સર્વની અપ્રીતિનું પાત્ર, પૂજા-સત્કાર
 અને અન્નમાનના નાશ, ઉપગત પરવશતાના અને કુટુંબની ચિંતાના
 દુઃખો, વગેરે સંસારની વિષમતાનું એક ચિત્ર બતાવ્યું છે.]

કોઈ ઉપશમ પામેલો પાછળથી ખેદ કરે તે કહે છે-

(૪૯૨) અજ્ઞ આઠં ગણી હુંતો, ભાવિઅપ્પા વહુરસુઓ ।

જહ્નં રમંતો પરિઆણ, સામણે જિણદેસિણ ॥ ચૂ૦ ૧-૧ ॥

જહ્ન=જો અજ્ઞ આઠં=આજ સુધી હું જિણદેસિણ=
 જિનેશ્વરે કહેલા સામણે પરિઆણ=શ્રમણના પર્યાયમાં

(ચારિત્ર ધમ મા) રમતો=રમતો (ચિત્ત રદ્યો) હોત, તે
 (પ્રશસ્ત થોગેથી અને જાવનાઓથી) મારિઅળા=ભાવિત
 અને રહુમુઓ=ઉભયલોકમા હિતકારી ઘણા આગમોનો
 ભાષ્ય ૨૬=૮૭ ગ્ણી=આચાર્ય દુતો=ધયો હોત (ચૂં ૧-૬)

[જાદુ તુ આ+અદ્ધ માનીને તેમાના જા અન્નનો મારાઈ
 અર્થ મના ઉપગનો અર્થ થાય]

સયમની ઉદ્ધિગ્ન થએલાને સિવર કરતા કહે છે-

(૧૯૮) દરલોગસમાળો જ, પરિઆજો મહસિળ ।

ગ્યાળ જર્યાળ ચ, મહાનગ્યમારિમો ॥ ચૂં ૧-૧૦ ॥

(અમણપધાનમા એટલે ચારિત્રધમ મા) ર્યાળ=રક્ટ
 (રાગી) એવા મહમિળ=મહર્ષિઓનો (મુમાધુઓનો) પરિ
 ધાઓ=ચારિત્રપર્યાય દરલોગસમાળો=દેવલોકના સરખો
 (આનંદ આપનાર) જ=અને સયમમા જર્યાળ=રાગ
 વિનાના ચન્તથા ત્રિપથેની અવિલાપાવાળા (જગ)
 આત્માઓનો મહાનગ્યમારિમો=મહાનરકના દેવો
 (દુખદારી) દોષ છે (ચૂં ૧-૧૦)

[તમાપપાનો આનંદ આ મરુવરૂપ દોષાવી નિરપામિ દોષ
 છે અને દેવોઓનો આનંદ સ રોગ ન્ય દોષાથી ઉપારિત્ત તુરજ-
 કૃતિમ દોષ ૮ શાસ્ત્રમા સયમતા પાવનથી નિમળ થતા આ માના
 આનંદન ત્રમાણુ જગતવતા કહ્યું ૮ ૬-એક મહિનાના પરીત્વાળ
 સાકુનો સયમનો આનંદ વા નન્નર દનના આનંદથી પણ અધિક
 દોષ છે બે માત્ર પર્વાવાળ નો અનુરૂપાર નિકાવથી નવ માત્ર થતા
 ગૌર જવનપતિ દેવોથી નાર મહિને નરો વચરે જોડોતિ । દનથી ૫ થ
 મહિને ચ ન્યુથી ૮ મહિને સૌધમ-કલાન ૩ પના દન રી. સ્તન

(૪૯૪) અમરોવમ જાણંય સુવ્રવમુત્તમં,
રયાણ પરિઆઇ તહાડરયાણં ।

નિરઓવમં જાણિઅ દુવ્રવમુત્તમં;

રમિજ્જ તમ્હા પરિઆઇ પંડિય ॥ચૂ૦ ૧-૧૧॥

તમ્હા=તે કુરુણે પરિઆઇ=શ્રમણપર્યાયિનાં રયાણ=
રક્ત મુનિઓનાં અમરોવમં=દેવના જેવાં ઉત્તમં સુવ્રવં=

એક મુખને જાણિય=સમજીને તમ્હા=તથા સાધુપર્યાયમા
અરણ્ય=રાગ રહિત (મૂઠ) જીવોના નિરઔચમ=નરક
સદૃશ વસ્ત્રમ દુઃસ્વ=આકરા (તીવ્ર) દુ ખને સમજીને
પશિષ્ઠાઆથનો જાણુ પડિત સાધુ પરિઆરૂ=ચારિત્ર
પર્યાયમા રમિજ=રમે-રાગ કરે (ચૂં ૧-૧૧)

[ચારિત્રપર્યાયને પાળવામા અને છોડવામા લાવિ વુખ દુ ખનો
વિચર કરીને જે ચારિત્રને નિમજ પાળે તે જ સાચો પતિ-
શાઆર્યનો જાણુ છે]

(૧૮૫) ધમ્માઝ મટ્ટુ સિરિઓ અવેય,

જન્નગિ વિજ્ઞાઅમિવડ્પતેઅ ।

હીલતિ ણ દુવ્વિહિઅ કુસીલા,

દાદુહ્હિઅ ધોરવિમ વ નાગ ॥ચૂં ૧-૧૨॥

ધમ્માઝ=ચારિત્રધર્મથી મટ્ટુ=અષ્ટ અને તેથી જ્ઞાન-
ધ્યાન-તપ જપ વગેરે સયમની સિરિઓ=ચક્રમીથી
અવેજ=પતિત (દરિદ્ર) થએલા ણ=એવા તે ચારિત્રને
છોડી દેવારૂપ દુવ્વિહિઅ=દુષ્ટવર્તનવાળાને, કુસીલા=તેના
જેવા અન્ય) દુર્જનો વિવાજ=ધુજાઇ ગએલા અને
અપ્પતેઅ=અપતેજવાળા (અરમરૂપ બનેલા) જન્નગિમિવ=
યજ્ઞના અગ્નિની જેમ તથા દાદુહ્હિઅ=દાદા જેથી
હીલિવા ધોરવિમ=ભય કરે એવાળા નાગ વ=સર્પની
જેમ હીલતિ=હેવના કરે છે (ચૂં ૧-૧૨)

[યનો જૂગાએલો અગ્નિ જેમ લાડે ના પત્ર નીને ખૂદ વ
બનેનિરપસપને યુગિા જેમ જેલ વ તેમ સપકરને સપાડિ
પો આપે છે અને મુખની જેમ નચાવે છે]

ચારિત્ર્યતત્ત્વા વિરાધકર્ત્તા અન્ય જન્મમાં હિંદુઓ=નાશી
 નરકાત્તિ) ગર્હ=ગતિ થાય છે. (અર્થાત્ નરક-તિર્થ ચ
 જેવી નીચી ગતિઓમાં ઉપજે છે. એમ તેના ઉભય
 જન્મો દુઃખમય બની જાય છે.) (ચૂં ૧-૧૩)

[સામાન્ય નિયમ એવો છે કે, 'ગતિ તેવી મતિ અને મતિ
 તેવી ગતિ' અર્થાત્ જેનું ભાવિ દુષ્ટ હોય તેની બુદ્ધિ પહેલેથી જ
 બગડે છે અને તેવી બુદ્ધિથી બાધેલાં દુષ્ટકર્મોને ભોગવવા તેને નીચી
 ગતિમાં જવું પડે છે. એથી વિરુદ્ધ જેનું ભાવિ ઉજ્જ્વલ હોય તેની

હૃદિ વિશદ—વિવેકી બને છે અને એથી ઉત્તમ માર્ગેની કરી તેના
 રૂપ બોધવવા તે સદ્ગતિમા ઉપજે છે મારે દુર્ગતિના નત મગખી
 આ દુષ્ટહૃદિને અવગણ નહિ આપના પૂર્વ પુરુષોના નિમળ
 આગિનુ આન બન લઇને હૃદિને નિમળ અને વિવળ બનાવતી એ જ
 પુરુષનો સાચા પુરુષાય છે આ પુરુષાર્થ કર્મ વગેરે અન્ય માર્ગોને
 પણ અનુભવ બનાવી તર્વ માર્ગોની સિદ્ધિ નર છે શાગિરિ કે વાચિક
 સદ્ગતિ એ બાળ પુરુષાયરૂપ છે અને અદ્ભુતિદ્વારા માનસિક
 સ વિચાર ઉત્તમ બાવના બાવતી વગેરે અન્ય નર પુરુષાય છે
 સુખાનુભવ કર્મબંધ મુખ્યતઃ અન્ય નર પુરુષાયને આપીને થાય છે]

(૪૯૭) મુનિત્ત મોગાદ પમજ્ઞાચેઝમા,

તદાવિદ્ વદ્વદ્ અમવમ વદુ ।

ગદ્ ચ ગદ્દે અણમિ(દિ)જ્ઞાત દુદ્,

ચોદી જ સે નો મુલ્હા પુણો પુણો ॥ ચૃ૦ ૧-૧૪॥

ચારિત્ર્યની બ્રહ્મ થએલો અવિવેકી આત્મા પસ જ્ઞાચેઝસા=
 પ્રગટ ચિત્તથી, અર્થાત્ આસક્તિપૂર્વક, મોગાદ મુનિત્ત
 (પાચે ઇન્દ્રિયોના શબ્દો દિ) ભોગોને ભોગવીને વદુ=ધણ્યા
 તદાવિદ્=તેવા અમવમ=એવી આદિ છ કાયની વિશદનારૂપ
 અસહ્યમને વદ્વદ્=કર્તીને દુદ્=સ્વરૂપે દુષ્ટ-દુષ્ટાથી
 એવી અણદિનિઝ=અનિષ્ટ ગદ્ ચ ગદ્દે=ગતિને પામે છે
 જ્ઞ=અને(ત્યા)મે=તેને ચોદી=બિનધર્મની પ્રાપ્તિ પુણો પુણો=
 પુન પુન (જન્મ લેવા છતા, અર્થાત્ ધણા જન્મો થવા
 છતા)નો મુલ્હા=મુલબ નથી (ફલજ થાય છે) (ચૃ૦ ૧-૧૪)

[ચુજ કે અવશુબનો પપ થવાથી આ મામા પેળા ત તે પ્રારના
 સરકાત ઉત્તરોત્તર દદ દના જન છે તને ન સ મવા દપા ન
 આરા પ્રાનો કરવા પે છે જન્મ ન સરકાતના આ ન એ

કિમંગ પુન મજ્ઞા ઇમં મણોદુહં ? ॥ ચ૦૧-૧૫॥

ઉપર પ્રમાણે વિચારીને સંયમનાં કહોથી ઉમગી
મયો રંગ તે પણ દીસા ન છોડે, પણ એમ વિચારે કે-
મા-ને કારણે (ચારિત્રગ્રણ થવાથી) હમસ=આ નેરહાસ=
નરકમાં ઉપડેલા (ત્યાં) દુહોવળીઅસ=દુઃખમાં
પડેલા અને તેથી કિલેસવત્તિણો=એકાન્ત કલેશમાં
જીવતા એવા તે જંતુણો=જીવનાં પલ્યોપમો અને
(કમશ:) સાગરોપમો પણ સિજ્જહ=ક્ષય થાય છે, તો
તેની સામે પુણ=વળી મજ્ઞા=મારું ઇમં=આ (તેવા
કલેશ અને કહો વિનાનું) સંયમનું મણોદુહં=માનસિક
દુઃખ કિમંગ=કથી ગણુત્રીમાં છે ? (ચૂ૦૧-૧૫)

[અર્થાત્ દીક્ષા છોડીને નરકના પલ્યોપમ-સાગરોપમ સુધીનાં
દુઃખો ભોગવવાં તેની અપક્ષાએ આ સંયમનું દુઃખ અલ્પ છે અને
પરિણામે સુખ આપનારું છે, તો એનાથી અકળાઈને ચારિત્ર શા
માટે છોડું ? એમ વિચારતો સંયમમા સ્થિર થાય.]

(૮૯૯) ન મે ચિર દુસ્ત્રમિણ મવિસ્મદ્,

અમાસયા મોગપિગાસ જતુણો ।

ન ચે સરીરણ દમેણઽવિસ્ત,

અવિસ્તદ્ જીવિયપજ્જવેણ મે ।।ચૂં ૧-૧૬।।

૧ગી એમ વિચારે કે-મે જન દુસ્ત્ર=માન આ
(સયમતુ) દુ ખ ચિર=દીર્ઘ કાળ સુધી ન મવિસ્તદ્=
રહેવાનું નથી, કારણ કે જતુણો=જીવને (યુવાવસ્થાના)
કારણે પ્રગટેલી ટોવાથી) મોગપિગાસ=ભોગોના લાલસા
અમાસયા=આશાધની છે, વૃદ્ધાવસ્થા આવતા સ્વયમેવ
નાશ પામે તેવી છે એમ છતાં ચે=(ચેત) જો દમેણ સરીરેણ=
આ શરીરથી ન અવિસ્તદ્=નાશ નહિ પામે, અર્થાત્
વૃદ્ધ થવા છતાં ભોગની લાલસા રહેશે, તો પણ મે=મારો
જીવિયપજ્જવણ=જીવિત પર્યાયની સાથે, અર્થાત્ મરણ
સાથે અવશ્ય અવિસ્તદ્=નાશ પામશે (કારણ કે ભોગની
ઈચ્છા શારીરિક સુખ માટે હોય છે, માટે શરીરનો નાશ
થતા આખરે તે નાશ પામશે જ) (ચૂં ૧-૧૭)

[મરણ સુધી રહે તો પણ જલુનીનાં વનથી વધારે ભોગવરી
નહિ જ પ' ચારિત્ર હોવાથી નગકાદિ ગ્રનિઓમા પ યોપમ અને
સાત્ર ૧૫મે સુધી ભોગવરી પડતી માટે પણ ચારિત્ર હોયું હિતકર
નથી એમ વિચાર]

(૫૦૦) જસેવમપ્પા ડ હવિગ્ગ નિચ્છિઓ,

ચરગ્ગ દદ્દ ન દુ ધમ્મમાનણ,

ત તામિ નો પરત્તિ દ્દિઆ ।

ઉવિંતવાપા ધ સુત્તમણ ગિરિ ।।ચૂં ૧-૧૭।।

પન્થિયા વર્ગના ઉપાતથી આત્માને વિજયી બનાવવો શુભ છે.]
તેને જીતવો. ઉપસંહાર કરે છે કે—

(૫૦૧) इच्छेव संपस्सिअ बुद्धिमं नरो,
आयं उवायं विविहं विआणिआ ।

કાણ વાયા અદુ માણસેણ;
તિગુત્તિગુત્તો જિણવયણમહિદ્ધિજ્જાસિ—

તિ વેમિ ॥ચૂં ૧-૧૮॥

इच्छेव=એમ આ (અધ્યયનમાં કહેલા) ઉપદેશને

સપ્તમિત્ર=સમ્યગ્ વિચારીને (આદિથી અત સુધી યથાર્થ
સમજીને) બુદ્ધિમંત્રો=સમ્યગ્ બુદ્ધિવાળો મનુષ્ય (તેમાં
કહેલા) સમ્યગ્ જ્ઞાનાદિ ગુણોરૂપ વિવિદ્=વિવિધ જ્ઞાન-
લાભને અને તેના (વિનય વૈયાવર્ય-સ્વાધ્યાય વગેરે વિવિધ)
દશાદ=ઉપાયોને ત્રિઆગિઆ=ભાષીને (સમજીને), કાણ-
કાયાથી વાચા=વચનથી, અદુ માનસેન=અને મનથી
(સમ્યક્ પ્રવૃત્તિ કરવા પૂર્વક) ત્રિગુણગુણો=ત્રણ ગુણિથી
ગુણ યજ્ઞેલો વિગરયણ=જિન વચનને અદ્વિત્વવાસિ-
પાળે (અર્થાત્ ગુણભાવપૂર્વક નિરતિચાર ચારિત્રનું પાલન
કરે.) તિ તમિ=એમ હું કહેલું કહું છું (ચૂ. ૧-૧૮)

[જિનવચન તો અનાદિ કાળથી જગતમાં શુભાશુભ લાવેને
પ્રમાણ જ છે માત્ર મોહમુગ્ધ જીવ તેને યથારૂપે સમજીને નહિ,
એથી જ મુખની આસાએ દુખી થતા રહ્યો જિનારાના પાલન વિના
કર્મોના બધ છટે તેમ છે જ હિ મારજુ ૨ અપરાધીને દડતો
રાજ વસ્તુન જેમ તેને સ માર્ગની પ્રેરણા કરે છે તેમ નિશ્ચયથી કર્મના
બધનો પણ જીવને જિનારાનું પાલન કરવાની પ્રેરણા આપનારા છે,
માટે જિનારા પ્રમાણે જીવ વને તો જ કર્મો તેને છેડે અન્યથા કર્મોના
બધ ચાતુ રે અને તેના ફળ સ્વરૂપ મસાર પણ ચાતુ જ ગહે]

આ ચૂલિકામાં ચારિત્રમાં સ્થિત થવાનો અને પ્રસન્ન-
ચિત્તે ચારિત્રના કહો સદી સકાય તેવા બાવ પ્રમટાવવાનો
અતિ ઉત્તમ ઉપદેશ છે એમ કહી સકાય કે આખા ન યમા
કહેલા આચારોનું પાલન કરવાની દેવી સજ્જિ આપનાર
દેવાથી આ ચૂલિકા દશવૈકલિકના સુમત ગુરુ છે

સમજા દશવૈકલિપદ્મ પદમા ચૂલિકા ।

દશવૈકલિકચૂલિકા પદેશી ચૂલિકા પૂર્ણ થઈ

卐

卐

卐

‘ विविधग्रन्था ’ अतिशय लीला

[illegible]

આ જનાવથી યક્ષા સાધ્વીને ખૂબ દુઃખ થયું, ‘ પોતે આગ્રહથી તપ દરાર્યો, તેના પરિણામે શ્રીચક્ર કાલધર્મ પામ્યા ’ એમ સમજીને તેઓ પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા શ્રીન્રમાયુ ગંગ પાસે હાજર થયા. ગીતાર્થ સંધે ‘ તમે શુભ ભાવનાથી તપ કરાવ્યો હોતો મારે નિર્દોષ છો ’ એમ કહેવા છતાં તેઓના ચિત્તને સમાધિ ન થઈ, એથી તેઓએ ‘શ્રીજિનેશ્વર સાક્ષાત્ કહે તો મારા ચિત્તમા શાન્તિ થાય ’ એમ શ્રીસધને જણાવ્યું. સંધે પણ કાયોત્સર્ગ કરી શાસનદેવીને પ્રત્યક્ષ કરી, તે દેવી શ્રીચક્ષા-સાધ્વીને મહાવિદેહમાં શ્રીસીમધરસ્વામી પાસે લઈ ગઈ અને ત્યાં શ્રીસીમધરજિનેશ્વરે સ્વમુખે યક્ષા સાધ્વીને ‘તમે નિર્દોષ છો’ એમ કહ્યું. ઉપરાત ભરતક્ષેત્રના સંધને ભેટ મોકલવા ચાર અધ્યયનો શ્રી યક્ષાસાધ્વીને સંભળાવ્યા. એક જ વાચનાએ તે અધ્યયનો તેમણે ધારી લીધાં અને દેવીની સહાયથી પાછાં ભરતક્ષેત્રમા આવીને તે ચારે અધ્યયનો શ્રી-સંધને (સંભળાવીને) યથાવત્ આપ્યા, તેમાંથી શ્રી સંધે ભાવના અને

વિમુખિ નામના બે અધ્યયનો શ્રીઆચાર્યસૂત્રમા બે ચૂલિકાઓ-
રૂપે જોડ્યા અને રતિકંપ તથા વિચિત્રચર્ચા એ બે દશવૈકલિકમા
ચૂલિકાઓ તરીકે જોડ્યા આ 'રતિકંપ' એ રતિવાક્યાનુ અને
વિચિત્રચર્ચા એ વિવિજ્ઞચર્ચાનુ અપર નામ સહાય છે

એમાંથી રતિવાક્યા કહી, હવે એની સાથેની વિવિજ્ઞચર્ચા ચૂલિકા
કહે છે પૂર્વની ચૂલિકામા મહાપરિણામીને સયમમા પુનઃ પ્રાપ્તિ
ઉપજનવાનો ઉપાય-ઉપદેશ છે અને આ ચૂલિકામા લોકેષણનો
વિષય હરી લોકપ્રવાદથી ઉત્પન્ન-સયમમાર્ગે ચાલવાનું (સામે પૂરે
તરવાનું) વિધાન છે લોકેષણને વશ પડેલા ધણી જીવો ગાડરીયા પ્રવાહની
જેમ સ્વ-પરના હિતાહિનનો વિચાર કર્યા વિના લોભના પ્રવાહમા તથાયા
મર છે કેટલાક આત્માઓ લોકપ્રવાહને અસહ્ય સમજવા છતાં છોડી
શક્યા નથી, કેઈ સત્વશાળી યાત્રી પુરષ જ લોકમા યાને છતીને વીતરાગ
મયિન મોક્ષમાત્રને અનુસરે છે એ રીતે લોકપ્રવાદથી ભિન્ન સત્ય
માત્રને આચરવો તે વિવિજ્ઞચર્ચા જાણવી આ ચૂલિકામા એનો
ઉપદેશ દોવાથી તેનું નામ વિવિજ્ઞચર્ચા છે તે હવે કમલ કહેવાય છે]

(૫૦૦) ચૂલિજ તુ પવક્ત્વામિ, મુઝ કવલિમાસિત્ર ।

જ મુજિત્તુ મુપુજ્ઞાણ, ધમ્મે ઉપ્પવર મદે

॥ ચૂં ૨-૧॥

વેવલિમાસિત્ર=કેવલજ્ઞાનીએ (શ્રીસીમ ધરપ્રભુએ)
કહેલી મુઝ=મુતરૂપી ચૂલિજ તુ=આવચૂલિકાને પવ-
ક્ત્વામિ=કહું છું, કે જ=જેને મુજિત્તુ=સંભળીને
મુપુજ્ઞાણ=પુણ્યાનુભવિ પુણ્યવાળાઓને ધમ્મે=ચારિત્ર
ધર્મમાં મદે=સુદ્ધિ કપાજન=મગટે છે (ચૂં ૨-૧)

[જાવ એટલે શુદ્ધ અર્થાત્ મુન્યાત તે રૂપ ચૂલિકા એમ અથ
સમજવો. રૂપથીએ જામેલી એટલે સામાન્ય નીકળના મુખે

જેમ પરિણામે જીવને કમરોગથી મુક્ત કરે છે, છતાં મૂંઝાગી જેમ ઔષધનો પ્રતિપક્ષી હોય, તેમ ઘણા આત્માઓ મોઢમૂઢ હોવાથી પ્રતિકૂળતાથી ડરે છે, અનુકૂળતાને વશ થઈ કમરથી રોગને વધારે છે તેઓના પ્રવાદમાં તથાતુ (અનુભવ કરવું) તે મોઢ રીતે ડિલકર નથી માટે તેઓનું અનુકરણ છોડીને પરીવર્તો ઉપસર્ગો, વગેરેના કષ્ટો સદવારૂપ સામાપૂરે તરવા તુલ્ય શ્રી જિનવચનનું અપ્ય ક-નિરતિચાર પાનન કરવું એમ કરનારનો જ મોક્ષ થાય છે જે સત્જન કે દક્ષિણનાથી પણ લોકનું અનુકરણ કરે છે તે સસારમાં ભમે છે જિનવચનથી વિપરીત બીજાનું અનુકરણ કરવું તેમાં વસ્તુતઃ સત્જન પણ નથી અને દક્ષિણતા પણ નથી.]

(૫૦૪) અણુસોઝમુહો લોઝો, પઢિસોઝો આસવો મુવિહિઆણં ।

અણુસોઝો સસારો, પઢિસોઝો તસ્મ ઉત્તારો ॥ ચૂ૦ ૨-૩ ॥

લોઝો=સામાન્ય લોકે (કમના ભારેપણાથી)

અણુસોઝમુહો=અનુકૂળ પ્રવૃત્તિમાં સુખી હોય છે,

એથી વિપરીત મુવિહિઆણ=સાધુ પુરુષોને પઢિસોઝો=

પ્રતિકૂળ માર્ગમાં જાસવો=આશ્વ (આદર) હોય છે

કારણ કે અણુસોઝો=અનુકૂળ માર્ગ એ સસારો=સસાર

છે અને પઢિસોઝો=પ્રતિકૂળ માર્ગ તસ્મ ઉત્તારો=

સસારનો ઉત્તાર (પાર ઉતારનાર) છે (૧૦ ૨-૩)

[જેમ પાણીના પ્રવાદમાં તરનારને પરિભ્રમ-કહ્યો અનુભવ થતો

નથી સામે પૂરે તરનારને બહુ પરિભ્રમ ભાગે છે તેમ કહ્યો કરનારે

થયો જનસમૂહ અનાદિ લોકપ્રવાદને અનુસરવામાં આનંદ માને છે

વિવશ એવા થા : સાધુપુરુષો જ (અનુકૂળતાનો આશ્રય લેવાથી

બેગવવા પતા ભાવિષ્યોના બધથી) વર્તમાનમાં કહ્યોને સદવારૂપ

પ્રતિબળતામાં આનંદ અનુભવે છે તેથી જ તેઓ સસારથી પાર ઉતારે

છે કારણ કે અનુકૂળતા એ સસાર અને પ્રતિકૂળતા એ મોહમાત્ર છે]

(૫-૫) મહત્ત્વ આપનાર કર્મને, માંગમનાનિવરત્તેનં ।

ધર્મિણા મુક્તા એ નિયમા એ, હંતિ માદૃશ દદૃશ્વા ॥
॥ જુ ૨-૪ ॥

જ્ઞાન ને કારણે (અર્થાત્ અનુકૂળતા અંસારનું કારણ છે, માટે) નાશના કર્મને-જ્ઞાનનાશદિ પાંગ આચારમાં પરાક્રમવાળા અને મન-ચન્દ્રિયોના વિષયોથી અટકવામાં મનનિવરત્તેનં-ધર્મી સમાધિવાળા (રુચિ-વાળા) આત્માએ માર્ગ-સાધુઓની તરિઆ-બાહકિયા, (બાળ્યમર્મના સાધનબૂત એવી અપ્રતિબદ્ધવિહાર વગેરે સાધુઓ,) ગુણ-મૂળ-ઉત્તર ગુણો (ચરણ-કરણ સિત્તરી), જ-અને તે મૂળ-ઉત્તરગુણોની શુદ્ધિ-વૃદ્ધિને કરનારા વિવિધ નિયમા-નિયમો (અભિગ્રહો) દૃઢ્વા હંતિ-જેવા યોગ્ય છે. અર્થાત્ સારી રીતે જાણવા યોગ્ય, પાળવા-આચરવા યોગ્ય અને પ્રદ્વેષાદારા પ્રચારવા યોગ્ય છે. (જુ ૨-૪)

[‘ આચારમાં પરાક્રમવાળા અને વિષયોથી અટકવામાં ધર્મી સમાધિ (રુચિવાળા) ’ એ બે વિશેષણો એ કારણે છે કે એવા ગુણવાળા હોય તે જ સાધુ, સાધુની બાહકિયા, અભ્યંતર ગુણો અને તેની વૃદ્ધિ કરનારા ઉપાયોમાં કુશળ બની શકે છે. પંચાચારના પાલનમાં અનાદર કરવાથી કે વિષયોના રાગ કરવાથી સાધુતાના પરિણામરૂપ અભ્યંતર-શુદ્ધિ થતી જ નથી. ઉપરાંત એ પણ આશય છે કે પંચાચારના પાલનથી વિષયોના વિરાગની રુચિ થાય છે અને વિષયોના વિરાગની રુચિ ગમે ત્યારે પણ બાહ્ય-અભ્યંતર ગુણો તથા તેના વિકાસમાં કારણભૂત નિયમોરૂપ નિશ્ચયધર્મને (ગુણસ્થાનકને) પ્રગટાવી શકે છે. એમ જીવનમાં સાધુચર્યાદિ ઉપકારક હોવા સાથે પરસ્પર એક બીજાના કારણભૂત છે.]

હવે એ સાધુચર્યાનું વર્ણન કરે છે—

(૫૦૬) અનિષ્ઠગમો સમુદ્રાણચ(વા)રિઝા,

અનાયડહ પડરિક્યા અ ।

અપ્પોવહી વલહવિવજ્જના અ,

વિહારચરિઝા ઇસિણ વસત્યા ॥ ચ૦ ૨-૫

અનિષ્ઠગમો=અનિયતવાસે અથવા અનિકેતવાસે
(તેમા માસકૃતપાદિના કેમે વિચરવું તે અનિયતવાસ અને ઉદ્ધાન
પવત સ્થાન વગેરેમા રહેવું તે અનિકેતવાસ સમજવો)
સમુદ્રાણચરિઝા=ધર-ધરમાંથી બિક્ષા મેળવીને નિર્વાહ
કરવો, અનાયડહ=(નિર્દોષ આહારાદિ મેળવવાના ધ્યેયથી)
અભાવથી ધરેમાંથી થોડું થોડું લેવું, પડરિક્યા અ=
અને (મનુષ્યાદિ ન હોય ત્યાં) નિઃશ્વ ન સ્થળોમા રહેવું-
એકાન્તવાસ રેવવો, અપ્પોવહી=થોડી સામાન્ય ઉપધિથી
નિર્વાહ કરવો (બહુમૂલ્ય વસ્તુઓને તજીને અદ્વચ્ચરી-
આતવાળા થવું) વલહવિવજ્જના અ=અને કલહને તજવો,
(અર્થાત્ બીજાની સાથે અથડવું નહિ અથવા ઘાય તેવા વચનો
કહેવા-સામજવા નહિ, વગેરે કલહના કારણોને તજવા)
એ પ્રકારની વિહારચરિઝા=જીવનની ચર્યા (મયાદા) ઇસિણ=
સાધુઓને વસત્યા=પ્રશસનીય છે (અર્થાત્ જિનાશાના
પાલનરૂપ હોવાથી એ જીવનમયાદા બાવચારિત્રની સિદ્ધિ
કરે છે માટે પ્રશસનીય અને ઉપારેય છે) (ચ૦ ૨-૫)
ઉપરના ચર્યા ક્રમાં કાગે પ્રસન્ન છે તે કહે છે—

(૫૦૭) આદ્ધમોગ્ગાણવિવજ્જના અ,

ઓમમદિદ્ધાદ્ધમપાણે ।

(૫૦૯) જ પદ્મિવિજ્ઞા સયનાસનાઈ,

સિજ્ઞ નિસિજ્ઞ તદ્દ મત્તપાણ ।

ગામે કુલે વા નગરે વ દેસે,

મમત્તમાવ ન કહિં પિ કુજ્ઞા ॥ ચૂ૦ ૨-૮૧ ॥

વળી માસકલ્પ વગેરે પૂર્ણ થયા પછી વિહાર કરતી
વેળા આ મયનાસનાઈ=સ યારો વગેરે રાયનો, પાટ-
પાટલા વગેરે આસનો, સિજ્ઞ=શય્યા (વસતિ-મકાન),
નિસિજ્ઞ=સ્વાધ્યાદિ માટે ઉપયોગી ભૂમિ, તદ્દ મત્તપાણ=
તથા આહાર-પાણી, વગેરે અમે પાછા આવીએ ત્યારે
અમને તમારે આપવું, એમ શૂદ્રસ્થને જ પદ્મિવિજ્ઞા=
પ્રતિજ્ઞા ન કરાવે, ઉપલક્ષણથી એવી ભલામણ કે ઈચ્છા
પણ ન કરે તથા ગામે=ગામમાં, કુલે=ઘાવક વગેરે
શૂદ્રસ્થના ઘરમાં, નગરે વા=અથવા મોટા નગરમાં,
દેસે વ=કે દેશમાં (જ્યાંથી વિહાર કરવાનો હોય ત્યાં
કે ખીલે) કહિં પિ=કયાંય પણ (આ મારા ભક્ત છે,
મે પ્રતિજ્ઞોપેલા છે, માટે મારા છે, વગેરે) મમત્તમાવ=
મમત્વ ભાવને ન કુજ્ઞા=ન કરે (ચૂ૦ ૨-૮)

[એ પ્રમાણે શૂદ્રસ્થો પ્રત્યે તેઓની વસ્તુઓ પ્રત્યે અને મકાન
કે ગામ નગર દેશ વગેરેમાં મમત્વ રાખવાથી પદ્મિવિજ્ઞાનન
વિરાધના થાય અને મમત્વભાવથી આત્માને નિર્મમલાવ (વિરાગ)
દળાય એમથી વિવિધ દોષો પ્રગટે અને સંવમનો નાશ (અભાવ) થાય]

(૫૧૦) ગિદિગો વેઝાવદિઅ ન કુજ્ઞા,

અમિદાયણવદણ વૂઝણ વા ।

અસંકલિદ્રેહિ મમં વમિજ્ઞા;

મુર્ખા ચરિત્તમ્મ જજો ન દાણી ॥ ત્ર૦ ૨-૧૧

મુર્ખા=મુનિ ગિરિજો=ગૃહસ્થોની વૈયાવચ્ચિત્રં=વૈયા-
વચ્ચ (અર્થાત્ ગૃહસ્થાશ્રમને ઉપકાર થાય તેવાં તેનાં
કાર્યોને) ન મુજ્ઞા=ન દરે, અભિવાયગવંદનમૂર્ખા વા=
અથવા અભિવાદન (વચનથી નમસ્કાર), વંદન
(કાયાથી પ્રણામાદિ) અને પૂજન (વશાદિથી સત્કારાદિ) ન
દરે, તથા જજો=જોની સાથે વસવાથી ચરિત્તમ્મ=ચારિત્રને
ન દાણી=હાનિ ન થાય તેવા અસંકલિદ્રેહિ સમં=
(ગૃહસ્થોની વૈયાવચ્ચ વગેરે) સંકલેશથી રહિત હોય
તેવા ઉત્તમ આધુઓની સાથે વસિજ્ઞા=રહે. (ચૂ૦ ૨-૯)

[ગૃહસ્થોની ઉપર દહી તેવી વૈયાવચ્ચ વગેરે કરવાથી સાધુને
અવિરતિનુ પોષણ, પ્રશંસા, અનુમોદના, વગેરે થાય અને ગૃહસ્થને પણ
ગૃહવાસ પ્રત્યે રાગ વધે, સાધુ પ્રત્યે સન્માન ઘટવાથી સાધુને દાન
વંદન, પૂજન, વગેરે કરવા છતાં વિરતિનો રાગી ન થાય, ઇત્યાદિ
શ્રાવકધર્મથી પણ વંચિત થાય. એમ બનેને વિવિધ દોષો થાય, માટે
ઉત્તમ સાધુ સ્વયં તેહું કરે નહિ અને તેહું કરનારા શિથિલ સાધુઓની
સોળતમાં રહે પણ નહિ. સોળતનુ વાતાવરણ સંયમના રાગી સાધુને પણ
ભવિષ્યમા નિષ્કુર બનાવી સંયમથી ચલિત કરી શકે છે. વર્તમાનમાં
તો પ્રાયઃ ઉત્તમ આત્મા પણ શ્રેષ્ઠ આલંબન દ્વારા જ વિકાસ સાધી
શકે તેમ છે, તેથી ઉત્તમ ગુરુઓની નિશ્રા છવતા સુધી ન છોડવી
એમ કહ્યું છે, તેને બદલે શિથિલાચારીઓની નિશ્રામાં રહે તો
અવશ્ય મંદપરિણામી થાય અને પરિણામે સયમના પરિણામ સર્વથા
આલ્થા પણ બંધ, માટે જ ગૃહસ્થોના પરિચયનો ત્યાગ અને ઉત્તમ
ગુરુની નિશ્રા અતિ આવશ્યક છે. શિથિલાચારીઓની સાથે રહેનાર

કદાચ શિષ્ય ન બને તો પણ સાથે રહેવાથી તેને શિષ્યમાયારની (સવાસ) અનુમોદના છાજે, એથી પણ તેને કર્મન ધન યાચ હ યાદિ.]

હવે ઉત્તમ સહાય ન મળે તો શુ કરે? તે કહે છે—

(૫૧૧) ન યા લમેજ્ઞા નિઝણ સહાય,

ગુણાદિઅ વા ગુણઓ સમ વા ।

इको वि पावाइ विनज्जयतो,

विहरिज्ज कामेसु अमज्जमाणो ॥ १० २-१०॥

(એમ છતાં) ગુણાદિઅ=અધિકગુણવાળા, ગુણઓ સમ=ગુણોથી તુલ્ય, વા=કે ગુણથી હીન છતાં ઉત્તમ જાતિવત, એવા નિઝણ સહાય=ઉત્તમ સાધુની મહાય ન યા છમેજ્ઞા=જો ન મળે તો સ્વયં પાવાઈ=પાપકાર્યોને (અસહાયરણને) વિજ્ઞયતો=સર્વ રીતે વશ તો અને કામેસુ= ઇ છાઓમા (જડ વિષયાદિમા અને માન-સન્માન કે અનુકૂળતા વગેરેમા) અમજ્ઞમાણો= રાગ નહિ કરતો. इको વિ विहरिज्ज=એકલો પણ ચિન્તરે (અર્થાત્ સયમનો અર્થો સયમ રક્ષાની ખાતર એકલો પણ રહે) (૧૦ ૨-૧૦)

[આ વિધાન ઉત્તમરૂપ છે તે દલસ મપણુ, મનોબળ ઉત્સર્ગ-અપવાદનું વિશિષ્ટ ગાન, વગેરે ગુણો દોવાથી જેઓ મને તેવા ઉપસર્ગો કે પ્રતોબનો થવા છતાં સયમના પરિજામથી ચત્રયમન ન થવ તેવાને માટે પૂવ કાળને આજથીને સમજવું વર્તમાનમા તો તેરા દલસ-મળનું અભાવે મનોબળ નબળું અને વિશિષ્ટ બુદ્ધિના કે અધ્યાત્મબળની પણ મદના ઈત્યાદિ કારણે સયમસાધક નિશ્ચિત સદાપક ન મળે ત્યાં સુધી શિષ્યમાયારીઓની સોખનમા રહેત પણ એકાકી ન વિચરવું એવું શાસ્ત્રકારે જણાવે છે જોષધની જેમ નિરિ

‘ નિષેધે વાચ્યે ’ એવું નીચેના અપવાદ મળે છે. અર્થ જુએને માટે
 ‘ નિષેધે વાચ્યે ’ એવું નીચેના અપવાદ મળે છે. અર્થ જુએને માટે
 ‘ નિષેધે વાચ્યે ’ એવું નીચેના અપવાદ મળે છે. અર્થ જુએને માટે
 ‘ નિષેધે વાચ્યે ’ એવું નીચેના અપવાદ મળે છે. અર્થ જુએને માટે
 ‘ નિષેધે વાચ્યે ’ એવું નીચેના અપવાદ મળે છે. અર્થ જુએને માટે

જેને ‘ નિષેધે વાચ્યે ’ કાળમાત્ર કહે છે-

(૫૧૨) મંવચ્ચરં વાગ્નિ પરં પમાણં,

વીઝં ચ વાસં ન તદ્દિં વસિજ્ઞા ।

મુત્તસ્ત મગ્ગેણ ચરે(રિ)જ્ઞ મિક્કવૂ;

મુત્તસ્સ અત્યો જહ આણવેહ ॥ ચૂ૦ ૨-૧૧ ॥

મંવચ્ચરં=ચાતુર્માસ કલ્પ વાગ્નિ=અને ઉપર માસ-
 કલ્પ (અર્થાત્ પાંચ માસ સુધી એક જ ક્ષેત્રાદિમાં રહેવાનું)
 પરં=ઉત્કૃષ્ટ પમાણં=કાળમાત્ર છે. (ત્યાં એક વર્ષાકલ્પ=
 ચાતુર્માસ રહે) તદ્દિં=ત્યાં વીઝં વાસં=બીજા વર્ષાકલ્પ
 ચ=અને (માસકલ્પ રહે ત્યાં) બીજા માસકલ્પ ન વસિજ્ઞા-
 ન રહે. (હવે વધારે શું કહેવું ?) મિક્કવૂ=સાધુ સર્વ વિષયમાં
 મુત્તસ્સ મગ્ગેણ=સૂત્રના માર્ગે (સૂત્રાનુસારે) ચરિજ્ઞ=ચાલે
 (વર્તે), કે જહ=જે રીતે મુત્તસ્સ=સૂત્રનો અત્યો=અર્થ
 આણવેહ=આજ્ઞા કરેતો હોય. (અર્થાત્ સૂત્રાર્થ દ્વારા જે રીતે
 વર્તવાનું જિનેશ્વરોએ કહ્યું હોય તેમ વર્તે) (ચૂ૦ ૨-૧૧)

[ત્રીજા પાદમાં ‘ સૂત્ર પ્રમાણે વર્તે ’ એમ કહેવા છતાં ચોથા
 પાદમાં ‘ સૂત્રના અર્થની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તે ’ એમ કહ્યું, તેનું એ
 કારણ છે કે સૂત્રથી અર્થની પ્રધાનતા છે. અર્થના કહેનાર જિનેશ્વરો
 છે અને સૂત્ર રચનારા ગણધરો હોય છે. વળી ઔદયી સૂત્રના શબ્દોને
 પકડીને વર્તે તો વિસંવાદ થવાનો સંભવ છે, કારણ કે સૂત્રો વિવિધ

વિવક્ષામુક્ત દોવાથી વિવિધ અર્થોને મૂલ્યવનારા નેાય છે અને તે અર્થના પ્રાપ્તિદારા જ સ્પષ્ટ થાય છે. માટે જ પૂર્વાપર અવિરોધી વ્યાખ્યાથી ધન્યા એવા ઉ સર્ગ-અપવાદરૂપ તાર્કિક અર્થથી જેમ વર્તવાનું કહ્યું હોય તેમ વર્તવું તે જ સૂત્રનું-ગિન આગાનું પાલન છે. કેવળ એાધથી મૂલ્યના શરૂદોને પકડીને તેનો અર્થ કરવાથી અનર્થ થવા મભવ છે. સૂત્રોની વ્યાખ્યા ૧-શરૂદાર્થ, ૨-વાખ્યાર્થ ૩-મહાવાક્યાર્થ અને ૪-ઐદ પર્યર્થ એમ ચાર પ્રકાર થાય છે તેમાં છેલ્લી ઐદ પર્યર્થ એટલે શાસ્ત્રનું કોઈ પણ વચન પરસ્પર બાધક ન થાય તેવા પારમાર્થિક અર્થને સમજીને તે પ્રમાણુ વર્તવું એવી ગિનાના છે એ જ આગમની (ગિનવચનની) સાની સેવા છે અને એથી જ મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે જેમ કે સ્થિરવાસના વિરામ અપવાદથી એક જ ક્ષેત્રાદિમા રહેવાની બાગ છે તો પણ માસાદ્ય વગેરે પૂર્ણ થતા મહોલ્લો, મમન કે ખૂલો વગેરે પણ બદલવું અને એ રીતે પણ નવક પી તિદારનું વિધાન સાચવવું જોઈએ. અન્યથા કેવળ અપવાદમાત્રને અનુસરે તો ગિનાનાનો વિરાધક બને એ પ્રમાણુ સર્વ વિરયોમા ઉ સર્ગ-અપવાદ ઉભય માગનો સમન્વય સાધવા જોઈએ. સવ ન માર્ગાનુસારિબ્ધી સુમનુદિએ સમજવું યોગ્ય છે.]

હવે એ ઉત્તમથર્થ પાળવા ઉતા ચારિત્રમા સૌધિકથ ન બાકે તે માટે કરવા યોગ્ય ઉપાયો કહે છે-

(૫૧૩) જો પુષ્કરસાગરસરોહ,

સપદ(પિચર) અપ્પગમપ્પગેણ ।

વિં મે કહ વિં ચ મે વિચમેમ,

વિં સવણિગ્ગન સમાયગમિ ॥ ચુ. ૨-૧૨ ॥

(૫૧૪) વિં મે પો પામહ વિં ચ અપ્પા,

વિં યાહુ સ્વલિંઝ ન વિવગ્ગયામિ ।

કન્વેગ મમ્મે અવપામમાનો;

અનાગયં નો પડિચંન કુજ્જા ॥ ચ૦ ૨-૧૩૧

જો-૬૮ પામન અપમમાલે=પૂર્વરાત્રીના અને
પાછલી રાત્રીના સમયે (અગ્રીના પહેલા-છેલા પ્રકરમાં)
અપમમં પોતાની જાતે અપમં=પોતાને મંપિત્વ=સમ્યગ્
જુલે (વિચારે), કે મે=મેં તપ સ્વાપાગાદિ કરવા થોડ્ય
કિ ફલે=શું શું મ્યું? જ=અને મે=મારે કિ=શું શું
કિમમેમં કરવા થોડ્ય બાકી રહ્યું? તથા સફળિજ્ઞ=
(ઉભર અવસ્થાને અનુરૂપ) કરી શકાય તેણું (વિનય,
વેળાવગ્ગ વગેરે) કિ=શું શું ન સમાચરમિ=હું કરતો
નથી? (ચ૦-૧૨)

વળી મે=મારી કિ=કયી રખડનાને (સ્વપક્ષીય સાધુ
કે પરપક્ષીય સાધુ-ગૃહસ્થાદિ) પરો=ખીજે પાસડે=જુલે (જાણે)
છે ! જ=અને (કોઈવાર સંવેગભાવને પામેલા) અપા=
મારો આત્મા (સ્વયં) કિ=કયી રખડનાને જાણે-સમજે
છે? અહં વા=અથવા (જાણવા સમજવા છતાં) કિં સ્વલિંગ=
કયી કયી રખડનાને ન વિવજ્જયામિ=(સંયમના આદર-
પૂર્વક) તજતો નથી? ઇચ્છેવં=એ રીતે (ઉપર કહ્યું તેમ)
સમ્મં=સમ્યગ્ (શાસ્ત્ર વચનોને અનુસારે શુદ્ધ પરિણામથી)
અણુપાસમાણો=આત્માને જોતો (વારંવાર વિચારતો) તે
અનાગયં=ભવિષ્યકાળ સંબંધી પડિવંધ=પ્રતિબંધને
(અસંયમના રાગને) ન કુજ્જા=ન કરે (અર્થાત્ એથી
ભવિષ્યમાં અસંયમનો પક્ષપાત ન થાય.) (ચ૦ ૨-૧૩)

[આરાધના કરવી જોઈતી આવશ્યક છે તેનાથી તેની રક્ષા વધારે આવશ્યક છે ધન કમાવા છતાં રખણ કરવા ન આવડે, કે ન કરે તો તે નાશ પામે એવાઈ-નુદાઈ જાય, તેમ ધર્મના પરિણામની પણ રક્ષા ન થાય તો નાશ પામે અને અધર્મનો પણ થઈ જાય. માટે આ માધ્યમો સમાધિ માટે પોતાના આ માનુ ઈશ્વર (નિરીક્ષણ) વારંવાર કરવું જોઈએ ઉત્તમધ્યાનરૂપ આ શ્રેષ્ઠ અનુધ્યાન છે તપ-જપ-ધ્યાન પછી સમાધિ પ્રગટે છે આ સમાધિ વસ્તુતઃ નુષ્ઠનો અનુભવ મળે છે તપ કરવા છતાં જપ ન હોય કે તપ-જપ કરે પણ ધ્યાન ન હોય તો સમાધિ પ્રગટ થતી નથી માટે આ રીતે શ્રુતો ન થવા માટે આત્માનુ ધ્યાન વારંવાર કરવું જોઈએ શુભધ્યાનની અત્યુચ્ચ પરિણામો દમતા નથી એથી ભવિષ્યમાં અશુભનો (અસયમનો) અનુગ્રહ થતો નથી (પરંપરા ચાલતી નથી) અને શુભનો અનુગ્રહ થવાથી અન્ય જ મોખા પણ એવે જ શુભમાર્ગે રુચે છે એમ ઉત્તરાત્તર યુગના અનુગ્રહથી આત્મા સર્વથા શુદ્ધ (કર્મરહિત) થય છે માટે પોતાના આત્માનુ વારંવાર નિરીક્ષણ કરવાની આ એક જન્ય રીતિમાયણ છે]

ઉપરુક્ત ધ્યાનથી દુષ્ટપ્રતિબંધ ન થાય તે સમજાવે છે-
(૫૧૫) જત્યેવ પાસે કદ દુષ્પત્ત,

કાળ્પ વાયા અદુ માણસેણ ।

તત્પવ ધીરો પટિમાહરિજ્ઞા,

આદ્યો સિત્પમિવ સત્ત્વર્ણ ॥૫૦ ૨-૧૪॥

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે આત્મનિરીક્ષણ દ્વારા જાણેવ કદ-જો
કેઈ વિષયમાં (સયમના પરિણામમાં કે અનુધ્યાનાદિમાં)
કાળ્પ=કાયાથી, વાયા=વચનથી અદુ માણસેણ=અને મનથી
(૧૪૭ કારણથી) થએલી દુષ્પત્ત=પોતાની દુષ્ટ પ્રવૃત્તિને

વાળે તુલ્યે (તુલ્યે), તુલ્યે-તુલ્યે જ (તે જ સંયમ-આત્માના
સંયમરે, અર્થેન તેવા પરિણામ વર્તતા હોય ત્યાં તુલ્ય જ)
પામે-તુલ્યમાન સાધુ પ્રાદ્યન્નગ્રામ-જાતિવાંત અશ્વ જેમ
(નિર્ભય અભયે આત્મા માટે) મન્થિન-સંગ્રામને
મિત્રમિત્ર-તુલ્ય સ્વીકારે તેમ પદ્મિમાહમિત્ર-આત્માને
પાદ્મી વાળે. (ગુરુમાર્ગ વાળે.) (શુભ ૨-૧૪)

[પાણીની જેમ મોઢપુજા આત્માની રચાઆવિદ્ય ગતિ અનાદિ
ગતિની નીચી થતા રહે છે, પાણીને એકવા પાણ વાધથી પડે છે,
તેમ આત્માને નીચે જતો એકવા માટે સંયમની મર્યાદાઓનો બંધ
વાધનો આવડતો છે. વળી જાનવા બંધમાથી પાણીને ઉંચે ચઢાવવા
માટે જાંતો કે મોજા સ્થળે પહોંચાડવા માટે નદેગ-નીકા કરવી પડે છે,
તેમ સંયમમા વર્તતા આત્માને પણ ઉત્તરેત્તર વિશુદ્ધ પરિણામી
જાનાવવા માટે સતત આત્મચિંતનરૂપ આલંબનની જરૂર છે. એક
ક્ષણ પણ ચિંતન અટકે તો તે તુલ્ય નીચે ઉતરવા માડ છે. માટે જ
ખુદ પ્રયુમહાવીરહેવે જાની એવા શ્રીગૌતમસ્વામીને ઉદ્દેશીને પણ
'મોયમા ! સમય' મા પમાયદ્' હે ગૌતમ ! સમય માત્ર પણ પ્રમાદ
કરીશ નહિ, એમ કહ્યું હતું. એ જ ન્યાયને અનુસરીને અહીં
'આત્માએ પોતે પોતાને ક્ષણ ક્ષણ જોયા કરવો જોઈએ' એમ કહ્યું
છે, તેમ છતાં પ્રમાદ થઈ જાય અને પરિણામ મંદ થવાથી ભૂલ
થાય, તો જ્યારે જગૃતિ આવે અને ભૂલ સમજાય ત્યારે જગૃતિના
પરિણામે વર્તતા હોય તે જ વેળા એ ભૂલ દૂર કરી દેવી જોઈએ.
કારણ કે-ભૂલને ટાળવા માટે ઉચ્ચ પરિણામનું જળ જોઈએ છે, તે
આલયું ગયા પછી ઈચ્છવા છતાં ભૂલ ટળતી નથી. એટલું જ નહિ,
તે ભૂલ જેટલી વધારે વખત રહે તેટલી દૃઢ થાય છે અને પછી
ટાળવી દુષ્કર થઈ પડે છે, માટે શુભપરિણામ વખતે એટલે આત્મ-
નિરીક્ષણ કરતા ભૂલ જણાય તે તે જ વખતે દૂર કરવી. એમ કરવાથી
ભૂલની પરંપરા અટકે છે અને પરિણામ વધારે શુદ્ધ બનવાથી શુભ

અનુગ્રહ થાય છે, વરેરે આત્મગ્રવેષણપૂર્વક વિચારીને હિતમાર્ગે ચાલતું ભવિષ્યત અથવા ભવિકના બલાત્કારથી નહિ પણ પોતાના હિતમ સ્વભાવની જ સજામને ગુર્ત સ્વીકારે છે તેમ હિતમ સાધુએ ગુર્તિની આદેશ-ઉપદેશની પણ અપેક્ષા રાખ્યા વિના પોતાના આત્માની રક્ષા માટે સ્વયં જૂનને સ્થાપવી નેઈએ]

હવે આવા સાધુની પ્રશંસા સાથે ઉપસહાર કરે છે-

(૫૧૬) જસેરિમા જોગ જિદિઅસ્મ,

ધિદ્મઝો સપ્પુરિસસ્મ નિચ ।

તમારુ લોણ પહિતુદ્ધજીવી,

સો જીઝદ સજમજીવિણ ॥ ચૂ૦ ૨-૧૫॥

જિદિઅસ્મ=જિતેન્દ્રિય, ધિદ્મઝો=પરિપક્ષાદિ સહવામા ધૈર્યવાન અને સપ્પુરિસસ્મ=પ્રભાદને જીવવાથી મહાપુરુષ, એવા જાસ=જો સાધુને નિચ્ચ= (દીક્ષા કાળથી માંડીને) પ્રતિદિન પરિસા=આવા (સ્વહિત ચિંતનરૂપ) જોગ=યોગો (મન વચન કાયાના વ્યાપારો) હોય ત=તેને લોણ=લોકમાં (જગતમાં) પિદ્ધાનો પહિતુદ્ધજીવી=જગતા જીવનવાળો (પ્રભાદ-નિદ્રાથી દોષોથી રહિત નિદોષ જીવનવાળો) જાદુ=કહે છે અને સો=તે આવા ગુણોના ચોજે કુશળાનુગ્રહી થઈને સવથા સજમજીવિણ=સયમને જ પ્રાણુ માનીને જીઝદ=જીવે છે અર્થાત્ પ્રાણાન્તે પણ સયમની રક્ષા કરે છે (ચૂ૦ ૨-૧૫)

હવે હાલે ઉપસહાર કરે સર્વ ઉપદેશગુ રહસ્ય કહે છે-

(૫૧૭) અપ્પા મ્મટુ સપ્પ રચિત્તવ્વો

મપ્પિદિણ્ઠિ મુમ્માદિણ્ઠિ ।

મર્મિકમળો પ્રાપ્તો હોય;

મુર્મિકમળો મનદુઃખ મુક્ત-તિ વેમિ

॥ ગુ. ૨-૧૬ ॥

મુર્મિકમળ-ઉત્તમ સમાધિને પામેલી (વિપયેના
નિવૃત્તિવાળા શાન્ત થયેલી) મર્મિકમળ-તિ=સ્વર્ગનં વગેરે
અર્થે ઇન્દ્રિયોદ્ધાર મળ્યું-સર્વદા અપા=આત્માનું
મન-અને (અગ્નિ લેવા તો) બીજાનું પાપ મનિવૃત્તિ=
રક્ષણ કરવું. કારણ કે મર્મિકમળો=રક્ષણ નહિ કરેલો
આત્મા જાડપત્ત=જન્મના માર્ગને (સંસારને) ઉઠેડે
પામે છે (અર્થાત્ સંસારમાં જન્મમરણાદિ કરતો ભટકે
છે) અને મુર્મિકમળો=અપ્રમાદપૂર્વક શાસ્ત્રાનુસારે રક્ષણ
કરેલો મન્યદુઃખાન=શારીરિક માનસિક વગેરે સર્વદુઃખથી
મુક્ત=સુકૃત થાય છે. એમ હું કહું છું. (ગુ. ૨-૧૬)

[વસ્તુતઃ માનવદેહ, એમાં મળેલી ઇન્દ્રિયો, મન અને બુદ્ધિ,
સઘળું આત્માની રક્ષા માટે, અર્થાત્ રાગ-દ્વેષ-કામ-ક્રોધ-મદ-માન
વગેરે અંતરંગ શત્રુઓથી બચવા માટે છે. કારણ કે એ સઘળું
પુણ્યથી મળે છે, પુણ્ય તેને કહેવાય કે જેના બળે આત્મા નિર્લય-
સુખી થાય. જો એ સઘળું પુણ્યદ્વારા મળવા છતાં તેનાથી આત્મા
સુખી ન થાય તો એ પુણ્ય કહેવા માત્ર જ ગણાય. વસ્તુતઃ પાપા-
નુબંધી હોવાથી તેને પાપ કહેવાય. એ કારણે જો પુણ્યવંત આત્મા
પોતાને સાચો પુણ્યવંત સમજતો હોય તો પુણ્યથી મળેલી સામગ્રીથી
તેણે આત્માને સર્વથા સુખી કરવો જોઈએ. પુણ્યદ્વારા કેવળ શારીરિક
સુખ લોગવવું એ વસ્તુતઃ સુખ નથી. સુખની ભ્રમણા છે. આત્મા
સુખી થાય તે જ સાચું સુખ છે. આત્માની રક્ષાને ભૂલીને શરીરની
રક્ષા કરનાર આખરે ઠગાય છે, સારી રીતે પાળેલુ પોષેલુ પણ શરીર

નાથ પામે છે અને રક્ષા વિનાનો આત્મા જ મ મરણની મહા
વિબળનાઓ ભોગવનો રતે છે માટે અહીં આત્માના રક્ષણમા
સર્વધર્મ સમાઈ જાય છે એમ કહ્યું છે એ રીતે સુરક્ષિત બનેવો
આત્મા સદા મળને માટે સર્વ પ્રકાર દુ ખથી છુટી શક્ષત સુખનો
ભોગી મુખ્ય મા બને છે]

મમત્તા યોદ્ધા ચૂલિકા ।

બીજી ચલિકા સમ્પૂર્ણ થઈ

અને તેની સાથે

શ્રી દશવંશનિક સૂત્ર સમ્પૂર્ણ થયું

પ્રમાણે ધનકેવલી શ્રી શરદા ભવસૂરિવિરચિત મૂળ દશ
વંશનિક સૂત્રનો યાત્રિકીમહાત્માસૂત્ર શ્રી હરિભદ્રસૂરિભી-

કૃત ટીકાના આધારે, સઘસઘવિર તપગચ્છાચાર્ય

શ્રી વિજયસિદ્ધિમૂર્તીશ્વરભી પદ્મધર સ્વ૦

શ્રી વિજયભેદમૂર્તીશ્વરભી પદ્મધર

શ્રી વિજયમનોહરમૂરિવર શિષ્ય

મુનિભદ્ર કરવિજયે લખેલો

સદીપ્તપણ ગુજરાત અનુવાદ

સમ્પૂર્ણ થયો

શુભ ભવતુ

વિ. સં. ૨૦૧૫-વી. સં. ૨૦૮૫

શ્રી મહાવીર જન્મ કલ્યાણક

સ્થળ-અમદાવાદ

સવિગીનો ઉપાધ્યય

હાજીપટેલની ચોળ

૫

૫

૫

दशविकालिक-मूलमृत्रम् ।

अध्ययन ५२५

- (१) धर्मो मंगलमुचिरे, अत्रिया मंगलो नरो ।
दे ॥ वि मे नमोमंति, जम्भ धर्मे मया मणो ॥१-१॥
- (२) उता दमम्भ पुंफेसु, भमरो आविषउ र्मं ।
न य पुंफे किन्नामेऽ, गो अ पीणेर आपय ॥१-२॥
- (३) एमेए ममणा मुत्ता, जे लोए संति साहुणो ।
विहंगमा न पुंफेसु, दाणभत्तेसणे स्या ॥१-३॥
- (४) वयं न विचि लब्भाभो, न य कोइ उवहम्मई ।
अहागटेसु रीयंते, पुंफेसु भमरा जहा ॥१-४॥
- (५) महगारसमा बुद्धा, जे भवंति अणिस्सिआ ।
नाणापिडरया दंता, तेण बुच्चंति साहुणो-त्ति वेमि
॥१-५॥

अध्ययन ५१६

- (६) कहं नु कुज्जा सामन्नं ?, जो कामे न निवारए ।
पए पए विसीअंतो, संकप्पस्स वसंगओ ॥२-१॥
- (७) वत्थगंधमलंकारं, इत्थीओ सयणाणि अ (य) ।
अच्छंदा जे न भुजंति, न से चाइ त्ति बुच्चइ ॥२-२॥
- (८) जे अ कंते पिए भोए, लद्धे विपिट्ठि कुव्वइ ।
साहीणे चयई भोए, से हु चाइ त्ति बुच्चइ ॥२-३॥

- (८) समाहपदाह परिष्वयतो, सिया मणो निस्सरह बहिद्धा ।
न सा मह नो बि अहपि तीसे,
इच्चेव ताओ विणइज्ज राग ॥२-४॥
- (१०) आयाययाही चय सोगमल्ल,
कामे कमाही कमिअ खु दुयस्व ।
छिदाहि दोम विणइज्ज राग,
एव सुही होहिमि मपगण ॥२-५॥
- (११) पग्ग्वे जल्लिअ जोइ, धूमकेउ दुरासय ।
नेच्छति यतय मोत्तु, बुले जाया अगधणे ॥२-६॥
- (१२) धित्तु ते जमोशमी, जो त जीवियमरणा ।
यंत इच्छसि आवेउ, सेय ते मरणं भवे ॥२-७॥
- (१३) अह च भोगगयस्म, त च सि अधगव(वि)ण्हिणो ।
मा बुले गधणा होमो, मज्जम निहुओ चर ॥२-८॥
- (१४) जइ त कादिसि भाव, जा जा दिच्छमि नारीओ ।
वायाविदुच्च हटो अट्टिअप्पा भविस्ससि ॥२-९॥
- (१५) तीम सो वयवं सोचा, सज्जयाइ सुभासिय ।
अवुमेण जहा नागो, धम्मे सपट्ठिवाओ ॥२-१०॥
- (१६) एवं वगति सपुट्ठा, पडिआ पविअस्सया ।
विणिअट्टति भोगगु, जहा मे पुत्तिगुप्पो 'त्ति वंमि'
॥२-११॥

अथ गायत्री

- (१०) मंत्रं सृष्टिं यथा, निम्नमात्रं नाम ।
मंत्रं सृष्टिं यथा, निम्नमात्रं मंत्रं ॥३-१॥
- (११) दिमिं क्रीडते, निम्नमात्रं य ।
मंत्रं सृष्टिं य, मंत्रं सृष्टिं य वीर्यं ॥३-२॥
- (१२) मंत्रं सृष्टिं य, मंत्रं सृष्टिं य ।
मंत्रं सृष्टिं य, मंत्रं सृष्टिं य ॥३-३॥
- (१३) अत्रात्र अत्रात्र, अत्रात्र य ध्यानाद्वय ।
नेमिन्तं पाहणा पाह, मंत्रं सृष्टिं य ॥३-४॥
- (१४) मित्रं सृष्टिं य, आमंत्रं-पल्लवकम् ।
मित्रं सृष्टिं य, गायत्रीमंत्रं य ॥३-५॥
- (१५) मित्रं सृष्टिं य, जा य आजीववत्तिया ।
तत्तानिबुद्धभोइत्तं, आउरस्तरणाणि अ ॥३-६॥
- (१६) मूलं सृष्टिं य, उच्छ्रितं अनिबुद्धे ।
कंदं मूलं य सचित्ते, फले वीर्यं अ आमंत्रं ॥३-७॥
- (१७) सोवचले सिधवे लोणे, रोमालोणे अ आमंत्रं ।
सामुद्धे पंसुखारे य, कालालोणे अ आमंत्रं ॥३-८॥
- (१८) धृवणे चित्ति वमणे य, वत्थीकम्-विरेयणे ।
अंजणे दंतवणे अ, गायत्रीमंत्रं विभूषणे ॥३-९॥
- (१९) सव्वमेयमणाइत्तं, निम्नमात्रं महेसिणं ।
संजमंमि अ जुत्ताणं, लहुभूयविहारिणं ॥३-१०॥

- (२७) पचामवरिष्णाया, त्रिगुत्ता छतु सजया ।
 पचनिग्गहणा घीरा, निग्गथा उज्जुदमिणो ॥३-११॥
- (२८) आयावयति गिम्हमु, हमतेसु अवाउडा ।
 वामासु पडिसलीणा, सजया सुसमाद्विया ॥३-१२॥
- (२९) परीमहरिउदता, धूअमोदा जिडदिजा ।
 सव्वदुक्खप्पहीणद्धा, पक्कमति महेसिणो ॥३-१३॥
- (३०) दुक्कगड ररित्ता ण, दुस्सहा सहतु य ।
 के इत्थ देरलोणु, केद मिज्झति नीरया ॥३-१४॥
- (३१) खवित्ता पुप्परम्माड, सज्जमेण तवेण य ।
 मिद्धिमग्गमणुपत्ता, ताण्णो पग्निष्णुडे-त्ति वेमि
 ॥३-१५॥

अध्ययन श्रेष्ठ

सुअ म आउम । तण भगवया एवमक्खाय-इह खउ
 छज्जीरणिा नामज्झयण समणेण भगवया महारीरण कामवण
 पवइआ सुअक्खाया, सुपक्खा, सेअ मे अहिज्झिउ अज्झयण
 धम्मपक्खती ॥ आ० १ ॥

धयरा खउ मा छज्जीरणिा नामज्झयण समणेण भगवया
 महारीरण कामवण पवइआ सुअक्खाया सुपक्खा ! सेअ मे
 अहिज्झिउ अज्झयण धम्मपक्खती ॥ आ० २ ॥

इमा खउ मा छज्जीरणिा नामज्झयण समणेण भगवया
 महारीरण कामवण पवइआ सुअक्खाया सुपक्खा, मय मे
 अहिज्झिउ अज्झयण धम्मपक्खती ॥ आ० ३ ॥

१. जहा पर्ववर्षाया १, भावकाया २, नेउकाया ३,
४. ५. ६. ७. ८. ९. १०. ११. १२. १३. १४. १५. १६. १७. १८. १९. २०. २१. २२. २३. २४. २५. २६. २७. २८. २९. ३०. ३१. ३२. ३३. ३४. ३५. ३६. ३७. ३८. ३९. ४०. ४१. ४२. ४३. ४४. ४५. ४६. ४७. ४८. ४९. ५०. ५१. ५२. ५३. ५४. ५५. ५६. ५७. ५८. ५९. ६०. ६१. ६२. ६३. ६४. ६५. ६६. ६७. ६८. ६९. ७०. ७१. ७२. ७३. ७४. ७५. ७६. ७७. ७८. ७९. ८०. ८१. ८२. ८३. ८४. ८५. ८६. ८७. ८८. ८९. ९०. ९१. ९२. ९३. ९४. ९५. ९६. ९७. ९८. ९९. १००.

पुढोसत्ता, अन्नत्य
मन्थपणिण्णं-२॥

पुढोसत्ता, अन्नत्य
मन्थपणिण्णं-२॥

पुढोसत्ता, अन्नत्य
मन्थपणिण्णं-३॥

पुढोसत्ता, अन्नत्य
मन्थपणिण्णं-४॥

पुढोसत्ता, अन्नत्य
मन्थपणिण्णं, ते जहा-अग्गवीआ, मूलवीआ, पोखीआ,
संघवीआ, चीअरुहा, संमुच्छिमा. तणलया । वणस्सइकाइआ
सवीआ चित्तमंतमक्खाया अणेगजीवा पुढोसत्ता अन्नत्य सत्य-
परिणण्णं-५॥

से जे पुण इमे अणेगे, वहवे, तसा, पाणा, तंजहा-
अंडया, पोयया, जराउया, रसया, संसेइमा, संमुच्छिमा, उव्विया,
उववाइया, जेसिं केर्षीच पाणाणं अभिक्कंतं पडिक्कंतं संकुचियं
पसारियं रुयं भंतं तसियं पलाइयं आगइगइविन्नाया, जे य कीड-
पयंगा, जा य कुंथुपिपीलिया, सव्वे वेइंदिया, सव्वे तेइंदिया,
सव्वे चउरिंदिया, सव्वे पंचिन्धिया सव्वे तिरिक्खजोणिया,

सर्वे नेरइया सर्वे मणुया, सर्वे देवा, सर्वे पाणा परमाह
भिया । एमो खनु छट्ठो जीवनिक्काओ तसकाओ त्ति पबुच्चइ-
६ ॥ छ-१ ॥

इत्थेसिं छण्ह जीवनिक्कायाण नेत्र सय दड समारभिज्जा,
नरनेहिं दड समारंभाविज्जा, दड समारभते वि अन्ने न
समणुजाणामि, जाणज्जीराण, तिविह-तिविहेण मण्णं वायाए
काएण, न करेमि-न कारवमि-करत पि अन्न न समणुजाणामि,
तस्म भत । पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाण घोसिरामि
॥ छ० २ ॥

पम्म भते । महप्पए पाणाइयायाओ घेरमण । सच्च भते ।
पाणाइयाय पच्चक्कवामि, से सुहम वा-चायर वा, तस वा-धावर
वा, नेव सय पाणे अइवाइज्जा-नेवनेहिं पाणे अइयायाविज्जा-
पाणे अइयायते वि अन्ने न समणुजाणामि, जाणज्जीराण, तिविह
तिविहेण, मण्णं-वायाए-काएण, न करमि-न कारवमि-करत
पि अन्न न समणुजाणामि, तस्म भत । पडिक्कमामि निंदामि
गरिहामि अप्पाण घोमिरामि । पम्म भते । महप्पए उरुद्धिओमि
सच्चाओ पाणाइयायाओ घेरमण ॥१॥ छ० ३ ॥

अहावरे दुत्थे भत । महप्पए सुमायायाओ घेरमण । मय्य
भते । सुमायाय पच्चक्कवामि, से बोदा वा-लोदा वा-मया वा-
हाया वा, नेव सय सुम वरज्जा-नेवनेहिं सुम वायाविज्जा-
सुम वर्यम वि अन्ने न समणुजाणामि आब-जीराण, तिविह

अहावर पचमे भते ! महव्वए परिग्गहाओ वेरमण । सव्व भते ! परिग्गह पच्चक्खामि, से अप्प वा-यहु वा, अणु वा-धूल वा, चित्तमत वा अचित्तमत वा, नेव मय परिग्गह परिगिण्हिज्जा, नेवज्जेहिं परिग्गह परिगिण्हविज्जा, परिग्गह परिगिण्हत वि अने न समणुजाणामि, जावज्जीवाए, तिविह तिविहण, मणण वायाए काएण, न करेमि न काग्गेमि करतपि अन न समणुजाणामि, तस्म भते ! पडिक्कमामि निदामि गग्गिहामि अप्पाण वोसिगमि । पचमे भते ! महव्वए उवट्ठिओमि मव्वाओ परिग्गहाओ वेरमण ॥५॥ सू० ७॥

अहावर छडे भते ! वए राईमोयणाओ वेरमण । सव्व भत ! राईमोयण पच्चक्खामि, से अमण वा पाण वा खाइम वा साइम वा, नेव मय राइ भुजिज्जा, नेवज्जेहिं राइ भुजाविज्जा, राइ भुजत वि अने न समणुजाणामि, जावज्जीवाए, तिविह-तिविहण, मणेण वायाए काएण, न करेमि न काग्गेमि करतपि अन न समणुजाणामि, तस्म भत ! पडिक्कमामि निदामि गग्गिहामि अप्पाण वोसिगमि ! छट्ठ भते ! वए उवट्ठिओमि मय्वाओ राईमोयणाओ वेरमण ॥६॥ सू० ८॥

इ-ए(१)पाइ पचमहव्वयाइ राईमोयणवेरमणछट्ठाइ अत्त दिपट्ठाण उवमपज्जिस्ता ण विहगमि ॥ सू० ९ ॥

स भिक्खू वा भिक्खुणी वा, मज्जयविग्यपट्ठिहयसक्खाय पावकम्म, दिजा वा, राओ वा, णगओ वा पस्सिमागओ वा,

मृत्तं वा जलमयं वा, से वृद्धं वा भिन्नं वा मिलं वा लेपं
 वा कणिकं वा कणं कणिकं वा कणं, श्लेष्म वा पाण वा
 कटुं वा विर रवेण वा अर्द्धिन्वा वा मिज्जमाण वा मिज्ज
 म्मं यमं वा, न अर्द्धिन्वा न विलिज्जिमा न पट्टिज्जा न
 भिज्जिज्जा, अज्जे न अर्द्धिन्वा विज्जा न विज्जिमा विज्जा न वट्ट-
 विज्जा न भिज्जिज्जा, अज्जे आमिज्जे वा विलिज्जे वा वट्टं
 वा भिज्जे वा न सममुज्जामि, जायज्जीमाण, तिक्किं
 तिक्किणे, मणेणं वायाणं क्ताणं, न करेमि न कार्वेमि कंते
 पि अज्जे न सममुज्जामि, तम्म भेते ! पट्टिकमामि निदामि
 मण्डिमि अपाणं गोमिमामि ॥१॥ सूत्र १० ॥

मे भिक्षु वा भिक्षुणी वा संजय-विरय-पडिहयपक्व-
 कणायपायकम्मे, दिआ वा राओ वा, एगओ वा परिसागओ वा,
 मुत्ते वा जागरमाणे वा, से उदगं वा ओसं वा हिमं वा महिय
 वा करगं वा हरतणुगं वा सुद्धोदगं वा उदउल्लं वा कायं उद-
 उल्लं वा वत्थं, ससिणिद्धं वा कायं ससिणिद्धं वा वत्थं, न
 आमुसिज्जा न संफुसिज्जा न आवीलज्जा न पवीलिज्जा न
 अक्खोडिज्जा न पक्खोडिज्जा न आयाविज्जा न पयाविज्जा,
 अन्नं न आमुसाविज्जा न संफुसाविज्जा न आवीलाविज्जा न
 पवीलाविज्जा न अक्खोडाविज्जा न पक्खोडाविज्जा न आया-
 विज्जा न पयाविज्जा, अन्नं आमुसंत वा संफुसंत वा आवीलंतं
 वा पवीलंतं वा अक्खोडंतं वा पक्खोडंतं वा आयावंतं वा पयावंतं

वा न समणुज्जाणामि जावज्जीवाए, तिविह-तिविहेण, मणेण
वायाए वाएण, न करेमि न कारवेमि कत्त पि अन न
समणुज्जाणामि, तस्स भते ! पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि
अप्पाण वोसिरामि ॥ २ ॥ सूत्र ११ ॥

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सज्जयविरयपटिहयपच्चकखाय
पावक्कमे, दिआ वा राओ वा, एगओ वा परिमाणओ वा, सुत्ते
वा जागरमाप्पे वा, से अगणि वा, इगाल वा, मुम्मुर वा, अच्चि
वा, जाल वा, अलाय वा, सुद्धागणि वा, उक्क वा, न उज्जिज्जा
न घट्टिज्जा (न भिदज्जा) न उज्जालिज्जा (न पज्जालिज्जा) न
निव्वाविज्जा, अन न उज्जाविज्जा न घट्टाविज्जा (न भिन्ना
विज्जा) न उज्जालाविज्जा (न पज्जालाविज्जा) न निव्वाविज्जा,
अन उज्जव वा, घट्टत वा, (भिदत वा) उज्जालत वा
(पज्जालत वा) निव्वावत वा न समणुज्जाणामि, जावज्जीवाए,
तिविह-तिविहेण, मणेण वायाए वाएण-न करेमि न कारवमि
कत्त पि अन न समणुज्जाणामि तस्स भते ! पडिक्कमामि
निन्दामि गरिहामि अप्पाण वोगिरामि ॥ ३ ॥ सू० १२ ॥

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सज्जयविरयपटिहयपच्चकखाय
पावक्कमे, दिआ वा राओ वा, एगओ वा परिमाणओ वा, सुत्ते
वा जागरमाप्पे वा, से मिट्ठण वा विट्ठणणेण वा, तात्तिअण्य वा,
पत्तेण वा, पत्तभणेण वा साहाए वा साहाभगण वा, विट्ठणेण
वा, विट्ठणहत्थेण वा, वेत्थण वा, वेत्थकण्ठेण वा, इण्ण्य वा

मुत्तेन वा, अपपतो वा कायं, चार्त्तिं वा वि पुग्गलं, न फुमेज्जा
 न वीए वा अन्नं न समणज्जाणामि, जावज्जीवाए निविहं-तिविहेणं
 मणेण वायाए काएणं, न करेमि न कारवेमि करंतं पि अन्नं न
 समणज्जाणामि, नग्ग भंते ! पडिकमामि निदामि गरिहामि
 अप्पाणं वोप्पिगमि ॥ ४ ॥ सू० १३ ॥

से भिक्खु वा भिक्खुणी वा संजयविग्गपडिहयपच्चक्खाय-
 पावकम्मे, दिआ वा राओ वा, एगओ वा परिसागओ वा, मुत्ते
 वा जागरमाणे वा, से वीएसु वा, वीअपड्डेसु वा, रुढेसु वा,
 रुढपड्डेसु वा, जायेसु वा, जायपड्डेसु वा, हरिएसु वा, हरि-
 अपड्डेसु वा, छिन्नेसु वा, छिन्नपड्डेसु वा, सचित्तेसु वा,
 सचित्तकोलपडिनिस्सिएसु वा, न गच्छेज्जा न चिट्ठेज्जा न
 निसीएज्जा न तुअट्ठेज्जा, अन्नं न गच्छावेज्जा न चिट्ठावेज्जा न
 निसीआवेज्जा न तुअट्ठावेज्जा, अन्नं गच्छंतं वा चिट्ठंतं वा
 निसीअंतं वा तुअट्ठंतं वा न समणज्जाणामि, जावज्जीवाए,
 तिविहं-तिविहेणं, मणेणं वायाए काएणं, न करेमि न कारवेमि
 करंतं पि अन्नं न समणज्जाणामि, तस्स भंते ! पडिकमामि
 निदामि गरिहामि अप्पाणं वोप्पिरामि ॥ ५ ॥ सू० १४ ॥

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खाय-
 पावकम्मे, दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा, मुत्ते
 वा जागरमाणे वा, से कीडं वा, पयंगं वा, कुंथुं वा, पिपीलियं

वा, हत्यसि वा पायसि वा बाहुसि वा ऊरुसि वा उदरसि वा
 मींससि वा वत्ससि वा पङ्क्तिगहसि वा कनलसि वा पायपुच्छसि
 वा रणहरणसि वा गोच्छासि वा उडगसि वा दडगसि वा पीठ
 गमि वा फलगमि वा मेज्जगमि वा मथारगमि वा अनयरमि वा
 तद्वपगार उवगरणनाए, तओ सजयामेर पडिलेहिय पडिलेहिय,
 पमज्जिय पमज्जिय, एगत्तमणजेआ, नो ण सघायमावज्जेज्जा
 ॥ ६ ॥ सू० १५ ॥

(८२) अजय चरमाणो उ (य), पाणभूयाइ हिंसइ ।

बधई पावय कम्म, त से होइ बड्य फल ॥४-१॥

(८३) अजय चिद्धमाणो उ, पाणभूयाइ हिंसइ ।

बधई पावय कम्म, त से होइ बड्य फल ॥४-२॥

(८४) अजय आसमाणो उ, पाणभूयाइ हिंसइ ।

बधई पावय कम्म, त से होइ बड्य फल ॥४-३॥

(८५) अजय मयमाणो उ, पाणभूयाइ हिंसइ ।

बधई पावय कम्म, त से होइ बड्य फल ॥४-४॥

(८६) अजय सुजमाणो उ, पाणभूयाइ हिंसइ ।

बधई पावय कम्म त से होइ बड्य फल ॥४-५॥

(८७) अजय भाममाणो उ, पाणभूयाइ हिंसइ ।

बधई पावय कम्म, त से होइ बड्य फल ॥४-६॥

(८८) बहं घर बह बिटे, बहमासे बह मए ।

बह भुज्जो भामता, पाव कम्म न बधर ॥४-७॥

- (૧૧) ત્યાં પાવે ત્યાં નિંદે, જયમામે જયે માણે ।
ત્યાં જ તો ભાવેતો, પાવે કમ્મે ન વંધ ॥૪-૮॥
- (૧૨) માં ભયપમુદ્ધમ, મમ્મે મૃયાતે પાવતો ।
વિદિઆગામ્મ દંનમ્મ, પાવે કમ્મે ન વંધ ॥૪-૯॥
- (૧૩) પડમે નાથે નહો દયા, છૂંદે નિદ્રા મવ્વમેજણ ।
અન્નાણી કિં કાહી ?, કિં વા નાહીડે છેઅ-પાવગે ॥૪-૧૦॥
- (૧૪) મોચા જાણડ કલ્લાણં, સોચા જાણડ પાવગે ।
ઉભયં પિ જાણડ મોચા, જે સેયં તે સમાયરે ॥૪-૧૧॥
- (૧૫) જો જીવે વિ ન યાણેડ, અજીવે વિ ન યાણેડ ।
જીવાજીવે અયાણંતો, કહં સો નાહીડે સંજમે ॥૪-૧૨॥
- (૧૬) જો જીવે વિ વિયાણેડ, અજીવે વિ વિયાણેડ ।
જીવાજીવે વિયાણંતો, સો હુ નાહીડે સંજમે ॥૪-૧૩॥
- (૧૭) જયા જીવમજીવે ય, દો વિ એ વિયાણેડ ।
તયા ગઈં વહુવિહં, સવ્વજીવાણ જાણેડ ॥૪-૧૪॥
- (૧૮) જયા ગઈં વહુવિહં, સવ્વજીવાણ જાણેડ ।
તયા પુણ્ણં ચ પાવં ચ, વંધં મુક્કવં ચ જાણેડ ॥૪-૧૫॥
- (૧૯) જયા પુણ્ણં ચ પાવં ચ, વંધં મુક્કવં ચ જાણેડ ।
તયા નિવ્વિદણે મોણે, જે દિવ્વે જે અ માણુસે ॥૪-૧૬॥
- (૨૦) જયા નિવ્વિદણે મોણે, જે દિવ્વે જે અ માણુસે ।
તયા ચયડે સંજોગં, સવ્વિમ્મતરવાહિરં ॥૪-૧૭॥
- (૨૧) જયા ચયડે સંજોગં, સવ્વિમ્મતરવાહિરં ।
તયા મુંડે મવિત્તા ણં, પવ્વણે અણગારિઅં ॥૪-૧૮॥

७) जया मृड भवित्ता ण, पव्वण्ण अणमारिअ ।

तया मवरमक्किट्ठ, धम्म फासे अणुत्तर ॥४-१९॥

११) जया मवग्मुक्किट्ठ, धम्म फासे अणुत्तर ।

तया घुण्ण कम्मरय, अणोहिक्कुलुस कड ॥४-२०॥

५२) जया घुण्ण कम्मरय, अणोहिक्कुलुस कड ।

तया मव्वत्तग नाण, दमण चाभिगच्छइ ॥४-२१॥

(५५) जया मव्वत्तग नाण, दमण चाभिगच्छइ ।

तया लोममल्लेग च, जिणो जाणइ केवली ॥४-२२॥

(५६) जया लोममल्लेग च, जिणो जाणइ केवली ।

तया जागे निग्गमिन्ना, सेलेसि पडिवज्जइ ॥४-२३॥

(५५) जया जागे निग्गमिन्ना, सेलेसि पडिवज्जइ ।

तया कम्म खवित्ताण, सिद्धि गच्छइ नीरओ ॥४-२४॥

(५६) जया कम्म खवित्ता, ण, सिद्धि गच्छइ नीरओ ।

तया लोममल्लेग, सिद्धो हवइ मामओ ॥४-२५॥

(५७) गुहमायगम्म समणस्स, सायाउल्लगम्म निगाममाहम्म ।

उ उल्लणापटोअस्स, दुल्लहा सुगइ ताग्मिगम्म ॥४-२६॥

(५८) सुवागुणपहाणस्स, उज्जुमइ स्वतिमजमग्ग्यस्स ।

पमिअ जिणवस्स, सुगइ सुगइ ताग्मिगम्म ॥४-२७॥

(५९) पच्छावि ते पयाया, गिरं गच्छति अमरमवणाइ ।

जेमि पिओ तवो सज्जमो य त्वती य पमयेर च ॥४-२८॥

(६०) हत्थेअं लज्जीअणिय, सम्मदिट्ठो सया जण ।

दृष्टं न हि नृणां मामग्नं, कम्पना न विगच्छिज्जामि-
त्ति वेमि ॥४-२९॥

अथ अथ न ५ भुं

[पटमो उद्देशो]

- (६१) गंपते भिन्नकालंमि, अमंभंतो अमृच्छिओ ।
इमेणं कमजोमेणं, भत्तपाणं गवेमए ॥१-१॥
- (६२) मे गामे वा नगरे वा, गोयरग्गओ मुणी ।
चरे मंदमणुविग्गो, अव्वक्खित्तेण चेयसा ॥१-२॥
- (६३) पुरओ जुगमायाए, पेहमाणो महीं चरे ।
वज्जंतो वीअहरियाडं, पाणे य दग्गमड्डियं ॥१-३॥
- (६४) ओवायं विसमं खाणुं, विजलं परिवज्जए ।
संकमेण न गच्छिज्जा, विज्जमाणे परक्कमे ॥१-४॥
- (६५) पवडंते व से तत्थ, पक्खलंते व संजए ।
हिंसेज्ज पाणभूयाइं, तसे अदुव थावरे ॥१-५॥
- (६६) तम्हा तेण न गच्छिज्जा, संजए सुसमाहिए ।
सइ अन्नेण मग्गेण, जयमेव परक्कमे ॥१-६॥
- (६७) इंगालं छारिअं रासिं, तुसरारसिं च गोमयं ।
ससरक्खेहि पाएहिं, संजओ तं नइक्कमे ॥१-७॥
- (६८) न चरेज्ज वासे वासंते, महियाए व पडंतिए ।
महावाए व वायंते, त्तिरिच्छसंपाइमेसु वा ॥१-८॥
- (६९) न चरेज्ज वेससामंते, वंभचेरवसाणुए ।
वंभयारिस्स दंतस्स, होज्जा तत्थ विसोत्तिया ॥१-९॥

- (७०) अणायणे चरतस्म, ससग्गीए अभिखण ।
होज वयाण पीला, सामनमि य ससओ ॥१-१०॥
- (७१) तम्हा एय वियाणित्ता, दोम दुग्गइरहण ।
वज्जण वेमसामत, मुणी एगतमस्मिण ॥१-११॥
- (७२) साण छय (सूअ) गावि दित्त गोण हय गय ।
महिम्म वलह जुद्ध, दूरओ परिवज्जए ॥१-१२॥
- (७३) अणुन्नण नावणण, अप्पहिट्ठे अणाउले ।
इदियाणि जहाभाग, दमइत्ता मुणी चर ॥१-१३॥
- (७४) दवदवस्म न गच्छेज्जा, भासमाणो अ गोअरे ।
हमतो नाभिगच्छिज्जा, कुल उच्चावय सया ॥१-१४॥
- (७५) आलोअ थिग्गल दार, सधि दग्गभवणाणि अ ।
चरतो न विनिज्झाण, सबट्ठाण विवज्जए ॥१-१५॥
- (७६) रनो गिहवइण च, गहम्मार्गविययाण य ।
सविलेसकर टाण, दूरओ परिवज्जए ॥१-१६॥
- (७७) पट्टिक्कट्ट कुल न पविसे, मामग परिवज्जण ।
अचिअत्त कुल न पविसे, चिअत्त पविस कुल ॥१-१७॥
- (७८) सार्णीपावारपिहिअ, अप्पणा नावपगुरे ।
ववाह नो पणुहिज्जा, उग्गहमि अज्जाइआ ॥१-१८॥
- (७९) गोअरग्गपविहो य वदमुत्त न धाण ।
ओगास पागुअ नथा, अणुन्नविय बोमिरे ॥१-१९॥
- (८०) नीयदुबारं तमस इहग परिवज्जण ।
अपह्नुविताओ अय्य, पाण दुप्पट्ठिन्दगा ॥१-२०॥

- (८१) न त इन्द्रादेः क्षीयादेः, निपद्यन्तादेः कौटुह्य ।
अन्तर्गतोऽस्मिन् उज्ज्वलं, दृष्टव्यं परिज्ज्वा ॥१-२१॥
- (८२) अन्तर्गतं दाम्यं मादं, वन्द्यं ना वि कुट्टम् ।
उत्पत्तिर्या न परिमे, विउत्तिचाण व संजम् ॥१-२२॥
- (८३) अन्तर्गतं पत्तोऽज्जा, नादृग्गवन्तोअम् ।
उत्पत्त्यं न विनिज्जाण, निवट्टिज्ज अपंपिरो ॥१-२३॥
- (८४) अन्तर्भूमि न गन्धेज्जा, गोअरुग्गमओ मृणी ।
कन्तम् भूमिं जाणिता, मिथं भूमिं परकमे ॥१-२४॥
- (८५) तन्त्ये पटिलेहिज्जा, भूमिभागं विअवखणो ।
सिणाणम्म य वचम्म, संलोगं परिवज्जम् ॥१-२५॥
- (८६) दग्गमट्टियआयाणे, वीयाणि हरियाणि अ ।
परिवज्जंतो चिट्ठिज्जा, सव्विदियसमाहिए ॥१-२६॥
- (८७) तत्थ से चिट्ठमाणस्स, आहरे पाणभोअणं ।
अकप्पिअं न गेण्हिज्जा, पडिगाहिज्जकप्पिअं ॥१-२७॥
- (८८) आहरंती सिया तत्थ, परिसाडिज्ज भोयणं ।
दित्तिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥१-२८॥
- (८९) संमदमाणी पाणाणि, वीआणि हरिआणि अ ।
असंजमकरिं नच्चा, तारिसिं परिवज्जम् ॥१-२९॥
- (९०) साहदुड निव्विखवित्ता णं, सचित्तं घट्टिआणि य ।
तहेव समणट्ठाए, उदगं संपणुल्लिआ ॥१-३०॥
- (९१) ओगाहइत्ता चलइत्ता, आहरे पाणभोअणं ।
दित्तिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥१-३१॥

- (८२) पुरस्कमेण हत्येण, दर्वीए भायणेण वा ।
दितिअ पडिआइस्वे, न मे कप्पइ तारिसि ॥१-३२॥
- (८३) एव-उदउल्ले ससिणिद्धे, ससरवस्वे मट्टियाउसे ।
हरियाले हिगुलए, मणोसिला अजणे लोणे ॥१-३३॥
- (८४) गेरअ-यन्निअ-सेदिअ, सोरट्टिअ पिट्टुक्कडुसकए (य) ।
उक्किट्टममसट्ट, समट्टे चेव बोधच्चे ॥१-३४॥
- (८५) अससट्टण हत्येण, दर्वीए भायणेण वा ।
दिलमाण न इच्छिज्जा, पच्छाकम्म जहि भवे ॥१-३५॥
- (८६) मसट्टण य हत्येण, दर्वीए भायणेण वा ।
दिज्जमाण पडिच्छिज्जा, ज तत्थेमणिय भवे ॥१-३६॥
- (८७) दुण्ह तु भुजमाणाण, एगो तत्थ निमतए ।
दिज्जमाण न इच्छिज्जा, छद से पडिलेहए ॥१-३७॥
- (८८) दुण्ह तु भुजमाणाण, दो वि तत्थ निमतए ।
दिज्जमाण पडिच्छिज्जा, ज तत्थेमणिय भवे ॥१-३८॥
- (८९) गुच्चिणीए उय नत्थ, विविह पाणभोजण ।
भुजमाण विवज्जज्जा, भुत्तसेम पडिच्छण ॥१-३९॥
- (९०) मिआ य समणट्टाए, गुच्चिणी पालमामिणी ।
उट्टिआ वा निर्माइआ निमना वा पुणुट्टण ॥१-४०॥
- (९१) स भवे भत्तपाण, तु मज्जपाण अक्खिअ ।
दितिअ पडिआइस्वे, न मे कप्पइ तारिसि ॥१-४१॥
- (९२) धणग विज्जणमाणी दारा वा इमारिअ ।
स निबिबबिनु रोअन, आदरे पाणभोजण ॥१-४२॥

- (१०३) तं भवे भक्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दित्तिअं पडिआइवखे, न मे कप्पइ तारिसं ॥१-४३॥
- (१०४) तं भवे भक्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दित्तिअं पडिआइवखे, न मे कप्पइ तारिसं ॥१-४४॥
- (१०५) दमतायेण पिट्ठिअं, नीमाण पीडण वा ।
लोटेण वा तिक्खेण, मिक्खेण व क्खेण ॥१-४५॥
- (१०६) तं न उच्चिमेदिउं दिज्जा, समणद्धा एव दावए ।
दित्तिअं पडिआइवखे, न मे कप्पइ तारिसं ॥१-४६॥
- (१०७) असणं पाणगं वा वि, खाइमं साइमं तहा ।
जं जाणिज्ज सुणिज्जा वा, दाणद्धा पगडं इमं ॥१-४७॥
- (१०८) तं भवे भक्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दित्तिअं पडिआइवखे, न मे कप्पइ तारिसं ॥१-४८॥
- (१०९) असणं पाणगं वा वि, खाइमं साइमं तहा ।
जं जाणिज्ज सुणिज्जा वा, पुण्णद्धा पगडं इमं ॥१-४९॥
- (११०) तं भवे भक्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दित्तिअं पडिआइवखे, न मे कप्पइ तारिसं ॥१-५०॥
- (१११) असणं पाणगं वा वि, खाइमं साइमं तहा ।
जं जाणिज्ज सुणिज्जा वा, वणिमद्धा पगडं इमं ॥१-५१॥
- (११२) तं भवे भक्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।
दित्तिअं पडिआइवखे, न मे कप्पइ तारिसं ॥१-५२॥
- (११३) असणं पाणगं वा वि, खाइमं साइमं तहा ।
जं जाणिज्ज सुणिज्जा वा, समणद्धा पगडं इमं ॥१-५३॥

- (११४) त भवे भक्षपाण तु, सजयाण अरुप्पिअ ।
दित्तिअ पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिम ॥१-५४॥
- (११५) उदसिय कीअगड, पृहकम्म च आइड ।
अज्झोअरपामिच्च, मीसजाय विअज्जए ॥१-५५॥
- (११६) उग्गम से अ पुच्छिज्जा, कस्सट्ठा केण वा कड ।
सुच्चा निस्मकिय सुद्ध, पडिगाहिज्ज सनए ॥१-५६॥
- (११७) अमण पाणग वा वि, खाइम साइम तद्दा ।
पुप्फसु हुज्ज उम्मीस, बीएसु हरिएसु वा ॥१-५७॥
- (११८) त भवे भक्षपाण तु, सजयाण अरुप्पिअ ।
दित्तिअ पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिम ॥१-५८॥
- (११९) अमण पाणग वा वि, खाइम साइम तद्दा ।
उदगम्मि हुअ निक्खित्त, उत्तिग-पणमेसु वा ॥१-५९॥
- (१२०) त भवे भक्षपाण तु, सजयाण अरुप्पिअ ।
दित्तिअ पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिम ॥१-६०॥
- (१२१) अमण पाणग वा वि, खाइम साइम तद्दा ।
तउम्मि हुज्ज निक्खित्त, त च सपट्ठिआ दए ॥१-६१॥
- (१२२) त भवे भक्षपाण तु, सजयाण अरुप्पिअ ।
दित्तिअ पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिम ॥१-६२॥
- (१२३) एव-उम्मविया ओमविया,
उज्जालिआ पज्जालिआ निप्पाविया ।
उम्मिबिया निम्मिबिया,
उप्पत्तिआ ओपारिया दए ॥१-६३॥

- (१२४) तं भवे भक्त्याणं तु, मंजयाण अकृपिअं ।
दिविअं पडिआउम्ये, न मे कप्पइ तारिसं ॥१-६४॥
- (१२५) मूज्ज कट्ठं गिलं वा वि, इट्ठालं वा वि एगया ।
टविअं मंजयाण, तं च होज्ज नलाचलं ॥१-६५॥
- (१२६) न तेण भिक्खु गच्छिज्जा, दिट्ठो तत्थ असंजमो ।
गंभीरं शुभिरं चेन, मच्चिदिअममाहिण ॥१-६६॥
- (१२७) निस्सेणिं फलणं पीढं, उम्सवित्ताणमारुहे ।
मंचं कीलं च पासायं, समणट्ठा एव दावए ॥१-६७॥
- (१२८) दुरुद्धमाणी पवडिज्जा, हत्थं पायं व लूसए ।
पुढ्यीजीवे चिहिसिज्जा, जे अ तन्निस्सिआ जगे ॥६८॥
- (१२९) एआरिसे महादोसे, जाणिऊण महेसिणो ।
तम्हा [हंदि] मालोहडं भिक्खं, न पडिगिण्हंति संजया
॥१-६९॥
- (१३०) कंदं मूलं पलं वं वा, आमं छिन्नं व सन्निरं ।
तुंवागं सिंगवेरं च, आमगं परिवज्जए ॥१-७०॥
- (१३१) तहेव सत्तुचुनाइं, कोलचुनाइं आवणे ।
सक्कुलिं फाणिअं पूअं, अन्नं वा वि तहाविहं ॥१-७१॥
- (१३२) चिकायमाणं पसढं, रएण परिफासिअं ।
दित्तिअं पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिसं ॥१-७२॥
- (१३३) बहुअट्ठिअं पुग्गलं, अणिमिसं वा बहुकंटयं ।
अत्थियं तिंदुयं विहं, उच्छुखंडं व सिवल्लि ॥१-७३॥

- (१३४) अप्पे सिया भोयणनाए, बहुउज्झियधम्मिए ।
दित्तिअ पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिस ॥१-७४॥
- (१३५) तहेउच्चावय पाण, अदुवा वारघोरण ।
ससेइम चाउलोदग, अहुणाधोअ विवज्जए ॥१-७५॥
- (१३६) ज जाणिज्ज चिसाधोय, मईए ठमणेण वा ।
पडिपुच्छिउण गुच्चा वा, ज च निस्सकिय भवे ॥१-७६॥
- (१३७) अजीर परिणय नचा, पडिगाहिज्ज मज्जए ।
अह सक्किअ भविज्जा, आसाइत्ताण रोअए ॥१-७७॥
- (१३८) धोवमामायणट्ठाए, हत्यगंमि दलाहि मे ।
मा मे अच्चबिल पूअ, नाल तण्ह विणित्तण ॥१-७८॥
- (१३९) त च अच्चबिल पूअ नाल तण्ह विणित्तण ।
दित्तिअ पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिम ॥१-७९॥
- (१४०) त च हुज्ज अगमेण, विमणेण पडिच्छिअ ।
त अप्पणा न पिर, नो वि अघम्म दावण ॥१-८०॥
- (१४१) एगेतमरक्किमिआ, अचित्त पटिल्लिआ ।
जय परिट्ठविज्जा, परिट्ठप्प पटिक्खमे ॥१-८१॥
- (१४२) सिया अ गोअरग्गगओ, इच्छिज्जा परिह्वत्तअ ।
हुहुगं भित्तिमूल वा, पडिल्लेदिताण वामुअं ॥१-८२॥
- (१४३) अणुजवित् मदावी, पडिच्छन्निमि संतुअ ।
हत्यगं सपमज्जिआ, तत्थ हुज्जिज्ज मज्जए ॥१-८३॥
- (१४४) तत्थ से हुज्जमाणम्म, अट्ठिअ वट्ठो मिआ ।
तणवहुमवरं वा वि, अण वा वि तदादिह ॥१-८४॥

- (१८१) नं उरिर्मातु न निरिगो, आमण न छुण ।
हथेन नं मरेज्ज, एगंममाग्मे ॥१-८५॥
- (१८२) एगंममाग्मिना, अचिनं पडिलेहिआ ।
जयं पग्गिज्जा, पग्गिअ पडिमे ॥१-८६॥
- (१८३) मिया य भिअ उच्छिज्जा, मिज्जमागम्म भुत्तुअं ।
मपिउपायमागम्म, उंअ पडिलेहिआ ॥१-८७॥
- (१८४) विणण पविमिआ, मगासे गुण्णो मुणी ।
इरियावहियमायाय, आगओ अ पडिमे ॥१-८८॥
- (१८५) आभोउत्ताण नीसेसं, अडारं जहकमं ।
गमणागमणे चेव, भत्ते पाणे व संजए ॥१-८९॥
- (१९०) उज्जुप्पन्नो अणुव्विग्गो, अव्वक्खित्तेण चेअसा ।
आलोए गुरुसगासे, जं जहागहिअं भवे ॥१-९०॥
- (१९१) न सम्ममालोडअ हुज्जा, पुव्वि पच्छा व जं कडं ।
पुणो पडिमे तस्स, वोसडो चितए इमं ॥१-९१॥
- (१९२) “अहो जिणेहि असावज्जा, वित्ती साहूण देसिआ ।
मुखससाहणहेउस्स, साहुदेहस्स धारणा ॥” ॥१-९२॥
- (१९३) णमुक्कारेण पारित्ता, करित्ता जिणसंथवं ।
सज्झायं पट्टवित्ता णं, वीसमेज्ज खणं मुणी ॥१-९३॥
- (१९४) वीसमंतो इमं चित्ते, हियमहं लाभमट्ठिओ ।
जइ मे अणुग्गहं कुजा, साहू हुज्जामि तारिओ ॥१-९४॥
- (१९५) साहवो तो चिअत्तेणं, निमंतिज्ज जहकमं ।
जइ तथ केइ इच्छिज्जा, तेहिं सद्धि तु भुंजए ॥१-९५॥

- (१५६) अह कोइ न इच्छिज्जा, तओ भुनिज्ज एक[ग]ओ ।
आलोए भायणे साहु, जय अपरिसाडिअ ॥१-९६॥
- (१५७) तित्तग व कहुअ व कमाय, अबिल व महुर लगण वा ।
एयत्तद्धमन्नत्यपउत्त, महुधय व भुजिज्ज सजए ॥१-९७॥
- (१५८) अरम विरम वा वि, सुइअ वा असुइअ ।
उल्ल वा जइ वा सुक्क, मधुहुम्मास भोजण ॥१-९८॥
- (१५९) उप्पन्न नाइहीलिज्जा, अप्प वा बहु फासुअ ।
सुहालद्ध सुहाजीरी, भुजिज्जा दोमवज्जिअ ॥१-९९॥
- (१६०) दुल्लहा उ सुहादाइ, सुहाजीवी वि दुल्लहा ।
सुहागई सुहाजीवी, दो वि गच्छति सुग्गह-ति वेमि
॥१-१००॥

धीअे उद्देशे।

- (१६१) पटिग्गह सल्लिहियाण, लवमायाइ सजण ।
दुग्गध वा सुग्गध वा, मव्व भुजे न छट्टए ॥२-१॥
- (१६२) सेज्जानिसीहियाण, समावधो अ गोअरे ।
अयावपट्टा भुषा ण, जइ तेण न मधरे ॥२-२॥
- (१६३) तओ पाणमुप्पन्ने, भत्तपाणं गवेमण ।
विहिणा पुण्यउत्तेण, इमेण उत्तरेण प ॥२-३॥
- (१६४) बालेण निक्खवसे भिक्खु, बालेण प पटिक्खमे ।
अबाल व विवज्जिअ बाल बाल समापण ॥२-४॥
- (१६५) अबाले चानि भिक्खु, बाल न पटिलेदमि ।
अपाप व हित्तममि, मनिवेम व गरिदमि ॥२-५॥

(१६९) मङ्गलं नदि मङ्गलं निधनं, कृत्वा पृथ्मिकाग्रिं ।

अथान्नं नि न मोक्षय, नत् नि अहिआमए ॥२-६॥

(१७०) संक्षुब्धाय पाणा, भनट्टाए ममागया ।

नं उज्जुअं न गच्छिज्जा, नयमेव पगमे ॥२-७॥

(१७१) गोअग्गपनिट्ठो अ, न निर्याज्ज कथ्थं ।

कटं च न पवेथिज्जा, चिट्ठिआण व संजए ॥२-८॥

(१७२) अगलं कलिहं दारं, कवाटं वा वि संजए ।

अगलं विया न चिट्ठिज्जा, गोअग्गगओ मुणी ॥२-९॥

(१७३) समथं माहणं वा वि, किविणं वा वर्णीमगं ।

उवसंकमंतं भत्तट्टा, पाणट्टाए व संजए ॥२-१०॥

(१७४) तमश्कमित्तु न पविसे, न चिट्ठे चक्खुगोअरे ।

एगंतमवकमित्ता, तत्थ चिट्ठिज्ज संजए ॥२-११॥

(१७५) वर्णीमगस्स वा तस्स, दायगस्सुभयस्स वा ।

अप्पत्तिअं सिया हुज्जा, लहुत्तं पवयणस्स वा ॥२-१२॥

(१७६) पडिसेहिए व दिन्ने वा, तओ तम्मि नियत्तिए ।

उवसंकमिज्ज भत्तट्टा, पाणट्टाए व संजए ॥२-१३॥

(१७७) उप्पलं पउमं वा वि, कुमुअं वा मगदंतिअं ।

अन्नं वा पुप्फसच्चित्तं, तं च संलुं चिआ दए ॥२-१४॥

(१७८) तं भवे भत्तपाणं तु, संजयाण अकप्पिअं ।

दित्तिअं पडिआइवसे, न मे कप्पइ तारिसे ॥२-१५॥

(१७९) उप्पलं पउमं वा वि, कुमुअं वा मगदंतिअं ।

अन्नं वा पुप्फसच्चित्तं, तं च सम्मदिआ दए ॥२-१६॥

- (१७७) त भव भक्षपाण तु, सजयाण अरुप्पिअ ।
दिनिअ पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिम ॥२-१७॥
- (१७८) सानुअ वा विरालिअ, कुमुअ उप्पलनालिय ।
वृणालिअ सासवनालिअ, उ-छुरयड अनिच्छुड ॥२-१८॥
- (१७९) तरुअ वा पराल, रत्तस्स तणगस्स वा ।
अन्नस्स वा मि हरिअस्स, आमग परिवज्जण ॥२-१९॥
- (१८०) तरुणिअ वा छियाडि, आमिअ मज्झिअ मय ।
दिनिअ पडिआइक्खे, न मे कप्पइ तारिम ॥२-२०॥
- (१८१) तहा कोल्मणुस्सिन, वेलुअ कासवनालिअ ।
तिलप्पडग नीम, आमगं परिवज्जण ॥२-२१॥
- (१८२) तहव चाउल पिट्ठ, विअट वा तत्त-निच्छुड ।
तिलपिट्ठपडिआगं, आमग परिवज्जण ॥२-२२॥
- (१८३) वविट्ठ माउलिं च, मूलग मूलगत्तिअ ।
आम अमयपरिणय, मणसा वि न पत्थण ॥२-२३॥
- (१८४) तहव वल्मधूणि, धीअमधूणि जाणिआ ।
धित्तगं पिआल च, आमगं परिवज्जण ॥२-२४॥
- (१८५) समुयानं चरे भिक्खू, कुल उच्चावय मया ।
नीय कुल्म, वम्म, उगुड नाभिधार(व)ण ॥२-२५॥
- (१८६) अदीणो विनिमेगि-आ, न विर्माइज्ज वेदिण ।
अमुच्छिओ भोयणमि, मायने णमणाण ॥२-२६॥
- (१८७) धट्ट पत्थे अत्थि, विविड ग्याममाहम ।
न तथ वेदिओ वृष, इच्छा दिज्ज पगे न वा ॥२-२७॥

- (१८८) मयमायमायं ॥ भवमायं न मंजए ।
अस्मिन्मय न दूषेत्तया, पवामो वि अदीमओ ॥२-२८॥
- (१८९) इतिअं परिमं वा वि, उदमं वा मदल्लमं ।
पंदमायं न जडज्जा, नो अणं कम्मं वए ॥२-२९॥
- (१९०) मे न वेदे न मे दूषे, वेदिओ न गमुत्तमे ।
एवमन्नेममायम्म, मामणमणुनिट्ठ ॥२-३०॥
- (१९१) मिया एगओ लद्धे, लोभेण विणिगृहइ ।
मामेयं दाइयं संते, दट्टणं सयमायए ॥२-३१॥
- (१९२) अत्तट्ठागुरुओ लुट्ठो, वहुं पावं पकुच्चइ ।
दत्तोसओ य सो होइ, निव्वाणं च न गच्छइ ॥२-३२॥
- (१९३) सिआ एगओ लद्धे, विविहं पाणभोअणं ।
भदगं भदगं भुच्चा, विवन्नं विरसमाहरे ॥२-३३॥
- (१९४) जाणंतु ता इमे समणा, आययट्ठी अयं मुणी ।
संतुट्ठो सेवए पंतं, ल्हविच्ची सुतोसओ ॥२-३४॥
- (१९५) पूयणट्ठा जसोकामी, माणसंमाणकामए ।
वहुं पसवई पावं, मायासल्लं च कुच्चइ ॥२-३५॥
- (१९६) सुरं वा मेरगं वा वि, अन्नं वा मज्जगं रसं ।
ससक्खं न पिवे भिक्खू, जसं सारक्खमप्पणो ॥२-३६॥
- (१९७) पियइ एगओ तेणो, न मे कोइ विआणइ ।
तस्स पस्सह दोसाई, नियडिं च सुणेह मे ॥२-३७॥
- (१९८) वड्ढइ सों(सु)डिआ तस्स, मायामोसं च भिक्खुणो ।
अयसो अ अनिव्वाणं, सययं च असाहुया ॥२-३८॥

- (१८८) नि बुव्विग्गो जहा तेणो, अत्तरुम्मेहिं दुम्मई ।
तारिमो मरणत वि, न आराहेइ सवर ॥२-३९॥
- (१८९) आयसिण नाराहेइ, समणे आवि तारिसे ।
गिहत्था वि ण गरिहति, जेण जाणति तारिस ॥२-४०॥
- (१९०) एव तु अगुणप्पही, गुणाण च विवज्जओ ।
ताग्मिो मरणत वि, ण आराहेइ सवर ॥२-४१॥
- (१९१) तत्र बुव्वइ मेहारी, पणीअ वज्जण रम ।
मज्जप्पमायविरओ, तस्सी अइउक्खो ॥२-४२॥
- (१९२) तस्म पम्मइ कल्लाण, अणेगसाहुपूइअ ।
विउल अत्थसजुत्त, किच्चस्म सुणेइ मे ॥२-४३॥
- (१९३) एव तु स गुणप्पही, अगुणाणं विवज्जओ ।
तारिसो मरणत वि, आराहेइ [अ] सवर ॥२-४४॥
- (१९४) आयसिण आराहेइ, समणे आवि तारिसे ।
गिहत्था वि ण पूर्यति जेण जाणति तारिस ॥२-४५॥
- (१९५) सपतेणे सपतेणे रूपतेणे य जे नरे ।
आयागभावतणे अ, बुव्वइ दवकिप्पिस ॥२-४६॥
- (१९६) लट्ठण वि दवल, उववओ दवकिप्पिमे ।
तथावि स न याणाइ, वि मे किंथा इम वत् ॥२-४७॥
- (१९७) ततो वि स चरत्तारं, लग्गिहि एत्तमूअक ।
नरये तिग्गिअजाणि वा, सोही अय मुदुल्लहा ॥२-४८॥
- (१९८) एअ च दोस दट्ठण, तापपुलेण भागिअ ।
अणुणाये वि मेहावि, मायाभोम विवज्जण ॥२-४९॥

(५१) विश्वविद्यालय, दिल्ली विश्वविद्यालय

1. 4. 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 26

नि १०. सुमते निरिःशयि-निवेदि ॥२-५॥

-17444 1923

(- १ -) गणेशाय नमः, श्रीगणेशाय नमः ।

मरि आभयस्ये न्ये, उदयस्ये मनीषं ॥३-१॥

(२१३) गणानां गणमत्वा य, माहृणा अटन गतिआ ।

पुनर्लंघि निजआपायी, कलं भे आयागोयरी ॥६-२॥

(२.१३) तैमि मां निद्रां दंतो, मन्त्रभयमहावहो ।

सिद्धिमाप्नुममाउत्तो, आयवराट विअखणो ॥६-३॥

(२१८) इति भगवत्प्रकाशं, निगन्थाणं सुणेह मे ।

आयारगोअरं भीमं, सयलं दूरहिद्वियं ॥६-४॥

(२१.५) नन्नन्य गृहिणं वृत्तं, जं त्रीण परमदुचरं ।

विउल्लङ्घणभाइस्म, न भूयं न भविस्सइ ॥६-५॥

(૨૧૬) સમુદ્ભવિઅત્તાણં, વાહિઆણં ચ જે ગુણા ।

अखंडफुडिआ कायच्चा, तं सुणेह जहा तहा ॥६-६॥

(૨૧૭) દસ અઢ ય ઠાણાં, જાડં, વાલોડવરજ્ઞાં ।

तत्थ अन्नयरे ठाणे, निग्गंथत्ताओ भस्सइ ॥६-७॥

(२१८) वयल्लकं कायल्लकं, अकप्पो गिहिभायणं ।

पलियंक्रं निसिज्जा य, सिणाणं सोहवज्जणं ॥६-८॥

(३१८) तत्थिमं पढमं ठाणं, महावीरेण देसिअं ।

अहिंसा निउणा दिट्ठा, सच्चभूएसु संजमो ॥६-९॥

- (२२०) जावति लोण पाणा, तमा अदुय धाररा ।
ते जाणमनाण वा, न हणे णोवि धायण ॥६-१०॥
- (२२१) मन्व जीरा वि इउति, जीविउ न मरिज्जिउ ।
तम्हा पाणिउह घो, निग्गथा वज्जयति ण ॥६-११॥
- (२२२) अप्पणट्ठा परट्ठा वा, कोट्टा वा जइ वा मया ।
हिमग न सुम घूआ, नो वि अन वयावण ॥६-१२॥
- (२२३) सुमावामो उ लोमग्मि, मव्वमाहहि गरिहिओ ।
अग्मिमाओ अ भूआण, तम्हा मोय विअण ॥६-१३॥
- (२२४) चित्तमतमचित्त वा, अप्प वा जइ वा बहु ।
दत्तमोदणमित्त पि, उग्गहसि अनाइया ॥६-१४॥
- (२२५) त अप्पणा न गिण्हति, नोउवि गिण्हावण पर ।
अन्न वा गिण्हमाणं पि, नाणुजाणति मज्जया ॥६-१५॥
- (२२६) अवमचरिअं घो, पमाय दुरदिट्ठिअ ।
नायरति मुणी लोण भेयायपणवज्जिगो ॥६-१६॥
- (२२७) मूलभेयणहम्मस्म गहादोमममुस्मय ।
तम्हा मणुणमग्ग निग्गथा वज्जयति ण ॥६-१७॥
- (२२८) बिट्ठुग्गभेदम लोणं तिह सप्पि च वाणिअ ।
न त मतिहिमिण्णति, नापपुत्तवओग्गया ॥६-१८॥
- (२२९) लोदस्सम अणुवासे, मन्न अन्नपरामदि ।
जे गिआ सविदि वामे, म ॥६-१९॥
- (२३०) अ पि बग्ग व दाय ॥ १ ॥ ॥ ॥
त पि म

- (२३१) न मो परिग्गहो वृत्तो, नायपुत्तेण तात्था ।
मुत्ता परिग्गहो वृत्तो, उ वृत्तं महेमिणा ॥६-२१॥
- (२३२) मन्वन्वृत्तिणा चूढा, मन्वन्वृत्ति-परिग्गहे ।
अवि अपणो वि देहंमि, नायरंति ममाडयं ॥६-२२॥
- (२३३) अहो निचं तवोकम्मं, सव्वचुट्ठं हि वणिजं ।
जा य लज्जासमा वित्ती, एगभत्तं च भोअणं ॥६-२३॥
- (२३४) संनिमे सुद्धमा पाणा, तमा अदुव थावरा ।
जाइं राओ अपासंतो, कहमेसणिअं चरे ? ॥६-२४॥
- (२३५) उदुल्लं वीअसंसत्तं, पाणा निवडिआ महिं ।
दिआ ताइं विवज्जिजा, राओ तत्थ कहं चरे ? ॥६-२५॥
- (२३६) एअं च दोसं दट्ठणं, नायपुत्तेण भासिअं ।
सव्वाहारं न भुंजंति, निग्गंथा राइभोअणं ॥६-२६॥
- (२३७) पुढविकायं न हिंसंति, मणसा वयसा कायसा ।
तिविहेण करणजोएण, संजया सुसमाहिआ ॥६-२७॥
- (२३८) पुढविकायं विहिंसंतो, हिंसई उ तयस्सिए ।
तसे अ विविहे पाणे, चक्खुसे अ अचक्खुसे ॥६-२८॥
- (२३९) तम्हा एअं वियाणित्ता, दोसं दुग्गइवड्ढणं ।
पुढविकायसमारंभं, जावजीवाइ वज्जए ॥६-२९॥
- (२४०) आउकायं न हिंसंति, मणसा वयसा कायसा ।
तिविहेण करणजोएण, संजया सुसमाहिआ ॥६-३०॥
- (२४१) आउकायं विहिंसंतो, हिंसई उ तयस्सिए ।
तसे अ विविहे पाणे चक्खुसे अ अचक्खुसे ॥६-३१॥

- (२४२) तग्हा एअ वियाणित्ता, दोस दुग्गाइइइण ।
आउत्तायममारभ, जावनीराइ वज्जण ॥६-३२॥
- (२४३) जायतेअ न इच्छति, पायग जइइत्तए ।
तिक्खमन्नयर मत्थ, सव्वओऽग्नि दुग्गसय ॥६-३३॥
- (२४४) पाइण पडीण चा वि, उइअ अणुदिमामवि ।
अह दाहिणओ चावि, दहे उत्तरओ वि अ ॥६-३४॥
- (२४५) भूआणमेममाघाओ हव्ववाहो न ममओ ।
त पइरपयागट्ठा, सनया किंवि नारमे ॥६-३५॥
- (२४६) तग्हा एअ विआणित्ता, दोस दुग्गाइइइण ।
तउत्तायममारभ, जावजीराइ वज्जण ॥६-३६॥
- (२४७) अणित्सम समारभ, घुट्ठा मनति ताग्गि ।
मायज्जवत्तुल चेअ, नेअ ताईहि सेविअ ॥६-३७॥
- (२४८) गालिअटण पत्तेण गाहा-विहूअणेण वा ।
न ते यीइउ इच्छति, येआवउण वा पं ॥६-३८॥
- (२४९) ज वि यत्थ य पाय वा, वपल पायपुल्लण ।
न ते पायमुईगति जय पग्गिहरति अ ॥६-३९॥
- (२५०) तग्हा एअ विआणित्ता, दोस दुग्गाइइइण ।
आउत्तायममारभ, जावजीराइ वज्जण ॥६-४०॥
- (२५१) वणम्मई न दिगति, मणसा वयमा वायसा ।
तिविहण वण्णजाण्ण, मज्जया गुममादिअ ॥६-४१॥
- (२५२) वणम्मई विदिमओ दिग्ग उ तयम्मिण ।
तम अ विविह पाण वक्कमुन अ अवक्कमुने ॥६-४२॥

- (२५३) तमकायं न विद्विषन्तो, दीपं दग्माज्जडं ।
तमकायसमारंभे, जावजीवाट वज्जण ॥६-४३॥
- (२५४) तमकायं न विद्विषन्ति, मंजया मुनमादिता ॥६-४४॥
निविसेय कण्णजोएण, मंजया मुनमादिता ॥६-४४॥
- (२५५) तमकायं विद्विषन्तो, हिमई उ तयम्मिण् ।
तमे अ विविदि पाणे, चक्कमुमे अ अनाम्मुसे ॥६-४५॥
- (२५६) तम्हा एअं विधाणिता, दीपं दग्माज्जडं ।
तमकायसमारंभे, जावजीवाट वज्जण ॥६-४६॥
- (२५७) जाइं चत्ताणि भुज्जाइं, उसिणाज्जहारमाइणि ।
ताइं तु चिवज्जंतो, मंजमं अणुपालण ॥६-४७॥
- (२५८) पिउं सिज्जं च वत्थं च, चउत्थं पायमेव य ।
अकप्पिअं न इच्छिज्जा, पडिगाहिज्ज कप्पिअं ॥४८॥
- (२५९) जे निआगं ममायंति, कीअ-मुदेसि-आहडं ।
वहं ते समणुजाणंति, इइ चुत्तं महेसिणा ॥६-४९॥
- (२६०) तम्हा असणपाणाइं, कीअमुदेसिआहडं ।
वज्जयंति ठिअप्पाणो, निग्गंथा धम्मजीविणो ॥६-५०॥
- (२६१) कंसेसु कंरापाएसु, कुंडमोएसु वा पुणो ।
भुंजंतो असणपाणाइं, आयारा परिभस्सइ ॥६-५१॥
- (२६२) सीओदगसमारंभे, मत्तधोअणछड्डणे ।
जाइं छिन्नंति[छिपंति]भूआइं, दिट्ठो तत्थ असजमो ॥५२॥
- (२६३) पच्छाकम्मं पुरेकम्मं, सिआ तत्थ न कप्पइ ।
एअमडं न भुंजति, निग्गंथा गिहिभायणे ॥६-५३॥

- (२६४) आमदी-पलिअरेमु मचमासालएमु वा ।
अणापरिअमज्जाण, आसइत्तु सइत्तु वा ॥६-५४॥
- (२६५) नामदी-पलिअरेमु, न निसिज्जा न पीए ।
निग्गयाप्पडिलेहाण, युद्धुत्तमहिट्ठगा ॥६-५५॥
- (२६६) गमीरनिनया एए, पाणा दप्पडिलेहगा ।
आमदी पलिअरो अ, एअमट्ठ विवज्जिआ ॥६-५६॥
- (२६७) गोअस्सपविट्ठम्म, निसिज्जा जस्म कप्पइ ।
इमरिसमणापार, आवज्जइ अरोहिअ ॥६-५७॥
- (२६८) विरत्तो पमरेस्म, पाणाण च वहे वहो ।
वणीमगपडिग्वाओ, पडिओहो अगाणि ॥६-५८॥
- (२६९) अगुत्ती पमचेरम्म इत्थीओ वा वि मज्जण ।
वृगीलवट्ठण ठाण, दूरओ परिवज्जण ॥६-५९॥
- (२७०) विण्ढमक्षयगगम्म, निसिज्जा जम्म वप्पइ ।
जराण अभिभूअस्म, धाहिअस्म तथस्मिणो ॥६-६०॥
- (२७१) पाहिओ वा अरोगी वा, मिणाण जो उ पचर ।
वुरउतो होइ आयारो, जणे दवइ सज्जमो ॥६-६१॥
- (२७२) सतिमे मुहमा पाणा, पमागु भिदुगागु अ ।
न अ भिक्कु मिणायेतो विअट्ठणुप्पहादण ॥६-६२॥
- (२७३) कप्पइ त न मिणायति, सीएण उमिलेण वा ।
जावज्जीइ वय धोर, अमिणणमहिट्ठगा ॥६-६३॥
- (२७४) मिणाणे अदुवा वव सुद्ध पउमएणि अ ।
वापएगुववइएहाण तावांति वपार वि ॥६-६४॥

- (२३५) अमिणम वा वि मे म्म, दीमिणममिणो ।
मेदुण दममे म्म, वि विमिणम काग्नि ? ॥६-६५॥
- (२३६) विमिणममिणमिणमिणम, कम्मं वेणु निवणे ।
मंगाममापमे बोरे, नेमं पण्ड दमनरे ॥६-६६॥
- (२३७) विमिणममिणमिणमिणम, वृद्धा मन्नेति नाग्निं ।
मात्रवृद्धं नेमं, नेमं ताडहि मेविधं ॥६-६७॥
- (२३८) गांनि अप्पाणममोददंसिणो, तवो ग्या मंजमअज्जवे
गुणे । धुंनि पावाडं पुरेकडाडं,
नवाडं पावाडं न ने करंति ॥६-६८॥
- (२३९) मओवमंता अममा अकिचणा, सविज्जविज्जाणुगया
जमंमिणो । उउप्पमन्ने विमले व चंदिमा,
मिद्धि विमाणाडं उवेति ताइणो-त्ति वेमि ॥६-६९॥
- अध्ययन सातभुं
- (२८०) चउण्हं खलु भासाणं, परिसंखाय पन्नवं ।
दुण्हं तु विणयं सिक्खे, दो न भासिज्ज सच्चसो
॥७-१॥
- (२८१) जा अ सच्चा अवत्तव्वा, सच्चामोमा अ जा मुसा ।
जा अ बुद्धेहि नाइन्ना, न तं भासिज्ज पन्नवं ॥७-२॥
- (२८२) असच्चमोसं सच्चं च, अणवज्जमककसं ।
समुप्पेहमसंदिद्धं, गिरं भासिज्ज पन्नवं ॥७-३॥
- (२८३) एअं च अट्ठमन्नं वा, जं तु नामेइ सासयं ।
स भासं सच्चमोसपि, तं पि धीरो विवज्जए ॥७-४॥

- (२८४) वितहपि तहामुत्ति, ज गिर भामए नरो ।
तम्हा मो पुढो पावेण, किं पुण जो सुस वण ॥७-५॥
- (२८५) तम्हा गछामो वक्खामो, अमुग वा णे भविस्सइ ।
अह वा ण करिस्सामि, एसो वा ण करिस्सइ ॥७-६॥
- (२८६) एवमाई उ जा भासा, एमहालमि सक्किआ ।
सपयाइअमहे वा, त पि धीरो विरज्जण ॥७-७॥
- (२८७) अइअमि अ कालमि, पच्चुप्पण्णमणागए ।
जमढ तु न जाणिआ, एवमेअं ति नो वण ॥७-८॥
- (२८८) अइअमि अ कालमि, पच्चुप्पण्णमणागए ।
अत्थ मया भवे त तु, एवमेअं ति नो वण ॥७-९॥
- (२८९) अइअमि अ कालमि, पच्चुप्पण्णमणागए ।
निस्सक्किअं भवे ज तु, एवमेअं तु निदिगे ॥७-१०॥
- (२९०) सहव परमा भासा, गुरुभूजोरपाइणी ।
सथा वि सा न वलच्चा, जओ पावम्म आगमो ॥७-११॥
- (२९१) सहव पाण पाणेति, पढग पढगेति पा ।
पाहिअ वा वि रोगिति, सण खोर ति नो वण ॥७-१२॥
- (२९२) एण्णज्जनण अहेण, परो जेणुवहम्मइ ।
आपार-भाषदोमन्, न त भामिअ पनव ॥७-१३॥
- (२९३) सहव होअ सोल्लि ति साणे वा बहुल्लि ति अ ।
दमण दुहए वा वि नइ भानिउअ पनव ॥७-१४॥
- (२९४) अजिण पजिए वा वि, अम्हो माउमिअति अ ।
विउम्मिण भापविअति पृ क्कुल्लि ति अ ॥७-१५॥

- (२०५) नोदे नोदेन नमिनि, भट्टे मामिनि गोमिनि ।
नोदे नोदे वगुलिनि, इमिअं नेवमालवे ॥७-१६॥
- (२०६) नामनिजेण णं वूआ, इत्थीमुत्तेण वा पुणो ।
नमिनिमभिगिज्ज, आलविज लविज वा ॥७-१७॥
- (२०७) भज्जए पज्जए वा वि, वपो चुलपिउत्ति अ ।
माउलो भाउणिज्ज ति, पुत्ते णत्तुणिअ ति अ ॥७-१८॥
- (२०८) हे हो ललित्ति अन्नित्ति, भट्टे मामिअ गोमिअ ।
गोल गोल वगुल ति, पुग्गिं नेवमालवे ॥७-१९॥
- (२०९) नामभिज्जेण णं वूआ, पुरिसमुत्तेण वा पुणो ।
जहागिहमभिगिज्ज, आलविज लविज वा ॥७-२०॥
- (३००) पंचिदिआण पाणाणं, एस्स इत्थी अयं पुमं ।
जाव णं न विजाणिजा, ताव जाइत्ति आलवे ॥७-२१॥
- (३०१) तहेव माणुसं परं, पक्खिं वा वि सरीसवं ।
धूले पमेइले वज्जे, पायमित्ति अ नो वए ॥७-२२॥
- (३०२) परिवृढत्ति णं वूआ, वूआ उवचिअ ति अ ।
संजाए पीणिए वा वि, महाकायत्ति आलवे ॥७-२३॥
- (३०३) तहेव गाओ दुज्झाओ, दम्मा गोरहगत्ति अ ।
वाहिमा रहजोगित्ति, नेवं भासिज्ज पन्नवं ॥७-२४॥
- (३०४) जुवं गवित्ति णं वूआ, धेणुं रसदय ति अ ।
रहस्से महल्लए वा वि, वए संवहणि ति अ ॥७-२५॥
- (३०५) तहेव गंतुमुज्जाणं, पन्वयाणि वणाणि अ ।
रुक्खा महल्ल पेहाए, नेवं भासिज्ज पन्नवं ॥७-२६॥

- (०६) अल पासापस्वभाण, तोरणाण गिहाण अ ।
 फलिह-ज्जगल-नावाण, अल उदगदोणिण ॥७-२७॥
- (०७) पीण चगवरे(रा) अ, नगले मइय सिआ ।
 जलद्वी व नामी वा, गडिआ व अल सिआ ॥७-२८॥
- (२०८) आमण सयण जाण, हुज्जा वा किंचुयस्मए ।
 भूओयवाहणि माम, नेर भासिज्ज पनर ॥७-२९॥
- (०८) तहव गंतुमुज्जाण, पत्तयाणि वणाणि अ ।
 रक्खा महल्ल पदाए, एव भासिज्ज पनर ॥७-३०॥
- (०९) जाहमत्ता इमे रक्खा, दीहवट्टा महालया ।
 पयायमाला विडिमा, वए दरिमणिच्चि अ ॥७-३१॥
- (१०) तदा फलाइ पकाइ, पायखज्जाइ नो वए ।
 पलोइयाइ टालाइ, वेहिमाइ ति नो वए ॥७-३२॥
- (२१०) अमयट्टा इमे अरा, वट्ठुनि रडिमा फला ।
 वडज्ज वट्ठुमभूआ, भूअम्बच्चि वा पुणा ॥७-३३॥
- (११) ततो तहवो)महिओ पकाओ, नीलिआओ छमीइ अ ।
 लाइमा मज्झिमाउ चि, पिहखज्जच्चि नो वए ॥७-३४॥
- (१२) रत्ता वट्ठुमभूआ, थिरा ओमदा रि अ ।
 गम्मिआओ पट्ठुआओ, मत्ताराउ नि आल्हे ॥७-३५॥
- (१३) तदव सखटि नद्या, विट्ठ पज्ज ति नो वए ।
 नगमं वा वि विज्जित्ति, गुठिच्चिनि अ आयगा ॥७-३६॥
- (१४) सखटि सखटि वूआ, पणिअह ति नेणमं ।
 वट्ठुमणि ति याणि, आवगाणं विआगरे ॥७-३७॥

- ॥ ३१० ॥ अथा नृदेहो नृपणो, वायनिजनि नो वए ।
नवायन नारिणाजनि, पाणिनिजनि नो वए ॥७-३८॥
- (३११) अथा नृदेहो नृपणो, पद्मनिजनि नो वए ।
नृनिजनि नो वए, एवं भासिज पन्नवं ॥७-३९॥
- (३१२) नृदेहो नृपणो नो वए, पद्मनिजनि नो वए ।
नृनिजनि नो वए, एवं भासिज पन्नवं ॥७-४०॥
- (३२०) मुनिजनि मुनिजनि, मुनिजनि मुनिजनि ।
मुनिजनि मुनिजनि, एवं भासिज पन्नवं ॥७-४१॥
- (३२१) पयनपानि न पयनपानि, पयनपानि न पयनपानि ।
पयनपानि न पयनपानि, एवं भासिज पन्नवं ॥७-४२॥
- (३२२) सव्वसं पयनं वा, अउलं नत्थि एरिसं ।
अविहीअमवत्तव्यं, अविअत्तं चेव नो वए ॥७-४३॥
- (३२३) सव्वमेअं वउस्सामि, सव्वमेअं ति नो वए ।
अणुवीइ सव्वं सव्वत्थ, एवं भासिज पन्नवं ॥७-४४॥
- (३२४) सुकीअं वा सुविहीअं, अकिज्जं किज्जमेव वा ।
इमं गिण्ह इमं मुंच, पणीअं नो विआगरे ॥७-४५॥
- (३२५) अप्पग्घे वा महग्घे वा, कए वा विकए वि वा ।
पणिअहे समुप्पन्ने, अणवज्जं विआगरे ॥७-४६॥
- (३२६) तहेवासंजयं धीरो, आस एहि करेहि वा ।
सय चिद्ध वयाहिति, नेवं भासिज पन्नवं ॥७-४७॥
- (३२७) वहवे इमे असाहु, लोए वुच्चंति साहुणो ।
न लवे असाहुं साहुत्ति, साहुं साहुत्ति आलवे ॥७-४८॥

- (२२८) नाणदसणमपन, सजमे अ तवे रय ।
एवगुणसमाउत्त, सजय साहुमालवे ॥७-४९॥
- (२२९) दवाण मणुआण च, तिरिआण च घुग्गहे ।
अमुगाण जओ होउ, मा वा होउ त्ति नो वए ॥७-५०॥
- (२३०) वाओ उट्ट च सीउण्ह, खेम धाय सिव ति वा ।
कया णु हुज्ज एआणि, मा वा होउत्ति नो वए ॥७-५१॥
- (२३१) सहव मह व नह व माणय, न दवदेवत्ति गिर वइआ ।
समुच्छिए उन्नए वा पओण, वइज्ज वा पुट्ट वलाहयत्ति ॥
॥७-५२॥
- (२३२) अतल्लिखत्ति ण पूआ, गुज्जाणुचरिअत्ति अ ।
रिद्धिमत्त नर दिस्स, रिद्धिमत्त ति आलवे ॥७-५३॥
- (२३३) सहव सावज्जणुमोअणी गिरा, ओहारिणी जा व
परोवपाइणी । से षोह लोह भय हाम माणवो,
न हाममाणोअवि गिर वइज्जा ॥७-५४॥
- (२३४) स[सु]पवगुद्धि समुपेहिआ सुणी, गिर च दुट्ट
परिवज्जए सया । मिअ अदुह अनुयीइ मामण,
सयाण मज्जा ल्हइ पममणं ॥७-५५॥
- (२३५) भासाइ होगे अ गुण अ जाणिआ, सीम अ दुट्टे
एन्निवज्जए सया । एगु मज्जा मामणिण सया अण
वइज्ज बुद्ध हिअमाणुलोमिअ ॥७-५६॥
- (२३६) पक्खिअभासी गुममादिहदिण अउउमापावण
अणिगित्त । स निदुण्ण पुअमत्त दुग्गए,
आराहण सोणस्सि तदा वस-दि वनि । ७-५७॥

अथ पञ्चमः सर्गः

- (३४०) सप्तमस्यार्धे नृपे, तदा सायनं निस्तुता ।
 न मे नृपे नृपे नृपे नृपे, अन्तर्गतं मुने नृपे ॥८-१॥
- (३४१) पृथ्वी-३४-१। नि-३४-१, नृपे नृपे नृपे नृपे ।
 नृपे नृपे नृपे नृपे, नृपे नृपे नृपे नृपे ॥८-२॥
- (३४२) नृपे नृपे नृपे नृपे, नृपे नृपे नृपे नृपे ।
 नृपे नृपे नृपे नृपे, नृपे नृपे नृपे नृपे ॥८-३॥
- (३४३) पृथ्वी निनि गिलं लेटुं, नेव भिदे न संलिहे ।
 निनिदेन कण-जोएणं, संजए सुसमाहि ॥८-४॥
- (३४४) मुद्रप्रद्वीए न निर्मीए, मसकवमि अ आसणे ।
 पमजिज्जत्त निमीज्जत्ता, जाइत्ता जस्म उग्गहं ॥८-५॥
- (३४५) गीओदगं न सेविज्जत्ता, सिलावुट्टं हिमाणि अ ।
 उस्सिणोदगं तत्तफासुअं, पडिगाहिज्ज संजए ॥८-६॥
- (३४६) उदउल्लं अप्पणो कायं, नेव पुंछे न संलिहे ।
 समुप्पेह तहाभूअं, नो णं संघट्टए सुणी ॥८-७॥
- (३४७) इंगालं अगणि अच्चि, अलायं वा सजोइअं ।
 न उंजिज्जा न घट्टिज्जा, नो णं निव्वावए सुणी ॥८-८॥
- (३४८) तालिअंटेण पत्तेण, साहाए विहुयणेण वा ।
 न वीइज्जत्तप्पणो कायं, बाहिरं वा विपुगलं ॥८-९॥
- (३४९) तणरुक्खं न छिदिज्जत्ता, फलं मूलं च कस्सई ।
 आमगं विविहं वीअं, मणसा वि न पत्थए ॥८-१०॥

- (४७) गहणेसु न विट्टिजा, वीएसु हरिणसु वा ।
उगमि तदा निच, उत्तिगपणगेसु वा ॥८-११॥
- (८८) तसे पाणे न हिसिजा, वाया अदुय कम्मुणा ।
उवरओ सव्वभूणसु, पासेज विनिह जग ॥८-१२॥
- (४८) अट्ट सुट्टमाइ पेहाए, जाइ जाणित्तु सजए ।
ट्याहिगारी भूएसु, आम चिट्ट सएहि वा ॥८-१३॥
- (८५०) वयगाइ अट्ट सुट्टमाइ ? , जाइ पुच्छिज सजए ।
इमाइ ताइ महारी, आइक्खिज विअमरणे ॥८-१४॥
- (५१) मिणेइ पुणसुट्टम च, पाणुत्तिग तहव य ।
पणग वीअहरिअ च, अट्टसुट्टम च अट्टम ॥८-१५॥
- (५२) एवमआणि जाणिना, मव्वमावेण मजए ।
अप्पमतो जण निच, सव्विदिअसमाहिए ॥८-१६॥
- (५३) पुर च पटिलेदिआ, जागमा पायक्खल ।
सिजमृषारभूमि च, मधार अदुषामणं ॥८-१७॥
- (५४) उषार पागवणं, खेउ मिषाणजहिनी ।
पागुअ पटिलहिता, पग्गिटाविज सजण ॥८-१८॥
- (५५) पयित्तिसु पगसाग, पाणट्टा भोजणम्म वा ।
जयं चिट्ट मिअ भागे, न य ऋषसु मणं वर ॥८-१९॥
- (५६) वट्ट गुणेहि वनदि, वट्ट अट्टादि पिच्छइ ।
न य दिह गुअ सव्व, भिक्खु अक्खवाउणए ॥८-२०॥
- (५७) गुअ वा ऊर वा दिह, न सविजावपाअ ।
न य वल १) उषाण विहिजाग मणप ॥८-२१॥

- (३५८) निजमे म्मनिज्जे, मत्तं पातमं नि वा ।
 इदो मा नि अदो ॥ लाभात्तामं न निज्जे ॥८-२२॥
- (३५९) न य मोपमंमि मिदो, नरे उंते अरंमिणे ।
 अत्तामुजं न मंजिजा, कीअमरेमिआदं ॥८-२३॥
- (३६०) मंनिहि च न रजिजा, अणुमायं पि मंजए ।
 महात्तासी असंपदे, हविज्ज जगनिम्मिण ॥८-२४॥
- (३६१) ल्हाणिनी मुमंनुदं, अप्पिच्छे मुदरे सिआ ।
 आगुग्गं न मन्निज्जा, मुवा णं जिणसामणं ॥८-२५॥
- (३६२) कत्तमुगोहि मंदेहिं, पेम्मं नाभिनिवेसए ।
 दाळ्ळं कात्तं कामं, काण्ण अहिआसए ॥८-२६॥
- (३६३) मुहं पिवांमं दुम्मिज्जं, सीउण्हं अरुं भयं ।
 अहिआसे अल्लहिओ, देहदुक्खं महाफलं ॥८-२७॥
- (३६४) अत्थंगयंमि आइच्चे, पुरत्था अ अणुग्गए ।
 आहारमइअं सव्वं, मणसा वि न पत्थए ॥८-२८॥
- (३६५) अत्तिणिणे अचवले, अप्पभासी मिआसणे ।
 हविज्ज उअरे दंतं, थोवं लद्धं न खिसए ॥८-२९॥
- (३६६) न बाहिरं परिभवे, अत्ताणं न समुक्खे ।
 सुअलाभे न मज्जिज्जा, जच्चा तवस्सिबुद्धिए ॥८-३०॥
- (३६७) से जाणमजाणं वा, कट्ठु आहम्मिअं पयं ।
 संवरे खिप्पमप्पाणं, वीअं तं न समायरे ॥८-३१॥
- (३६८) अणायारं परक्कम्म, नेव गूहे निण्हवे ।
 सुई सया विअडभावे, असंसत्ते जिइंदिए ॥८-३२॥

- (१८) अमोह वयण कुञ्जा, आयरिअस्म महप्पणो ।
 त परिगिञ्ज वायाए, कम्मणा उरयाए ॥८-३३॥
- (१९) अपुव जीविअ नचा, सिद्धिमग्ग विआणिआ ।
 विणिअडिञ्ज भोएसु, आउ परिमिअमप्पणो ॥८-३४॥
- (२०) बल याम च पेद्दाए, सद्धामारुग्गमप्पणो ।
 वित्त बाल च निन्नाय, तद्धप्पाण निजुवण ॥८-३५॥
- (२१) जहा जाव न पीडेइ, वाही जाव न वड्डइ ।
 जाविदिया न हायति, ताव धम्म समायरे ॥८-३६॥
- (२२) षोह माण च माय च, लोभ च पावरहण ।
 पमे चत्तामि दोमे उ, इच्छतो दिअमप्पणो ॥८-३७॥
- (२३) षोहो पीइ पणासेइ, माणो विणयनामणो ।
 माया मित्ताणि नासेइ लोभो मव्वविणासणो ॥८-३८॥
- (२४) उरममेण हणं षोह, माण महवया जिणे ।
 माय चअरभावेण, लोभ गतोमओ जिण ॥८-३९॥
- (२५) षोहो अ माणो अ अणिग्गहीआ, माया अ लोभो
 अ प(वि)वड्डमाणा । चत्तारि एण वणिणा पमाया,
 मिचत्ति मूलाइ पुणम्मवस्स ॥८-४०॥
- (२६) शयाणिणु विणय पडेअ, धुवमील्लय मयय न
 दावहज्जा । इम्मूव्व अल्लिणवणीणुत्तो
 पारवमिज्जा तवगज्जममि ॥८-४१॥
- (२७) निर्दे व न वहुमविज्जा, मव्वहाम विवज्जण ।
 मिहोवहादि अ रमे, मज्झादमि वओ मया ॥८-४२॥

- (३८०) तेषां न मममयमंदि, तेषां प्रनयसो वृत्ता ।
 मुनी न मममयमंदि, अद्द लर वयनं ॥८-४३॥
- (३८१) इत्येवमयमंदि, तेषां वयनं मुनी ।
 वयनमुत्तं यत्तुमयमंदि, पुनित्तुमयमंदि ॥८-४४॥
- (३८२) इत्येवमं न कयं न, पयिजाय जिउंदि ।
 अय्यंमयुनो निमिण, मयाने मुनी मुनी ॥८-४५॥
- (३८३) न वयनो न पुरो, नेन किवान पिडुओ ।
 न य उक्ते मयामिज, चिड्डिजा गुरुणंति ॥८-४६॥
- (३८४) अपुनित्तुओ न भामिज्जा, भाममाणस्स अंतरा ।
 पिड्डिमं न गायज्जा, मायामोमं विवज्ज ॥८-४७॥
- (३८५) अप्पत्तिअं जेण सिआ, आगु कुप्पिज्ज वा परो ।
 रावसो तं न भासिज्जा, भासं अहिअगामिणि ॥८-४८॥
- (३८६) दिट्ठं मिअं असंदिट्ठं, पडिपुत्तं विअं जिअं ।
 अयंपिरमणुव्विगं, भासं निसिर अत्तवं ॥८-४९॥
- (३८७) आयारपन्नत्तिधरं, दिट्ठिवायमहिज्जगं ।
 वायविकखलिअं नच्चा, न तं उवहसे मुणी ॥८-५०॥
- (३८८) नक्खत्तं सुमिणं जोगं, निमित्तं मंतभेसजं ।
 गिहिणो तं न आइक्खे, भूआहिगरणं पयं ॥८-५१॥
- (३८९) अन्नट्ठं पगडं लयणं, भइज्ज सयणासणं ।
 उच्चारभूमिसंपन्नं, इत्थीपसुविवज्जिअं ॥८-५२॥
- (३९०) विवित्ता अ भवे सिज्जा, नारीणं न लवे कहं ।
 गिहिसंथवं न कुज्जा, कुज्जा साहन्ति संथवं ॥८-५३॥

- ८०) जहा कुक्कुडपोत्रस्म, निच कुललओ भय ।
एव सु बमपारिस्म, इत्यीविग्गहओ भय ॥८-५४॥
- ८१) विचभित्ति न निज्झाए, नारि वा सुअलकिअ ।
भक्खर पिर दइट्ठण, दिट्ठि पडिममाहरे ॥८-५५॥
- ८२) इत्यपायपलिउच्च, कण्णनासग्गिगप्पिअ ।
अवि वामसय नारि, बमपारी विज्जए ॥८-५६॥
- ८३) विभूमा इत्थिममग्गो पणीअ रमभोअण ।
नस्मत्तगवेमिस्म, विस तालउड जहा ॥८-५७॥
- ८४) अगपच्चगमठाण, चारहविअपहिअ ।
इत्यीण त न निज्झाए, फामरागविवड्ठण ॥८-५८॥
- ८५) विगण्णु मणुनेसु, पम नामिनिवेसए ।
अणिच तमि विनाय, परिणाम पुग्गलाण उ ॥८-५९॥
- ८६) पोग्गलाण परिणाम तेसि नद्या जहा तदा ।
विणीअनण्णो विहर सीइभूण्ण अप्पणा ॥८-६०॥
- ८७) जार मढाइ निक्खन्तो, परिआपट्ठाणमुत्तम ।
तमप अणुपालिज्जा गुणे आयरिअममए ॥८-६१॥
- ८८) तव विम सज्जमभोगये च सज्जापजोगं च म) मदा
अदिट्ठिण । गुर व सेणाइ समत्तमाउट,
अत्तमपणो होइ अत्त परमि ॥८-६२॥
- ८९) सज्जापजग्गालायस्म ताइणे अप्पाइमावस्म सुव
वयस । विगुअइ अमि कन्ने पुरइइ
समीग्गिअ अप्पमान व जाणा ॥८-६३॥

- (४००) मे माग्निं दृष्ट्वाग्ने त्रिर्दश, गुणं नूनं अममे
अहिनादे । तिमयं नमनममि अवगा,
कमिन-मदुडागमे न चंदिमि-नि वेमि ॥८-६२॥
अभ्ययन भातभुं
- (४०१) भंगा न कोडा न मयपमाया, गुणमगासे विणयं न
मिहगे । मो चेन उ तम्म अभूभावे,
कलं व कीअम्य वहाय होड ॥९-१-१॥
- (४०२) जे आवि मंदित्ति गुनं विडत्ता, डहरे इमे अप्पसुअत्ति
नवा । हीलंति मिच्छं पडिवज्जमाणा,
करंति आसायण ते गुरुणं ॥९-१-२॥
- (४०३) पगई मंदा वि भवंति एगे, डहरा वि अ जे
सुअवुद्धोववेआ । आयारमंतो गुणसुद्धिअप्पा,
जे हीलिआ सिहिरिव भास कुज्जा ॥९-१-३॥
- (४०४) जे आवि नागं डहरं ति नच्चा, आसायए से अहिआय
होइ । एवायरिअं पि हु हीलयंतो,
निअच्छई जाइपहं खु मंदो ॥९-१-४॥
- (४०५) आसीविसो वा वि परं सुरुद्धो, किं जीवनासाउ परं उ
कुज्जा ? । आयरिअपाया पुण अप्पसन्ना,
अवोहि-आसायण नत्थि सुखो ॥९-१-५॥
- (४०६) जो पावगं जलिअमवक्कमिज्जा, आसीविसं वा वि हु
कोवड्ज्जा । जो वा विसं खायइ जीविअट्ठी,
एसोवमाऽऽसायणया गुरुणं ॥९-१-६॥

- (४०७) सिआ हु से पावय नो डहिज्जा, आसीविसो वा
 वुरिओ न भक्खे । सिआ विम हाल्हल न मारे,
 न आ[या]वि मुक्खो गुरुदीलणाए ॥९-१-७॥
- (४०८) जो पव्वय सिरमा भित्तुमिच्छे, सुत्त व सीह
 पडिवोहज्जा । जो वा टण मत्तिअग्गे पहार,
 एमोयमाऽऽमायणया गुरुण ॥९-१-८॥
- (४०९) मिआ हु मीसेण गिरिपि भिंद, मिआ हु सीहो
 वुरिओ न भक्खे । मिआ न भिदिज्ज व सत्तिअग्ग,
 न आ(या)वि मुक्खो गुरुदीलणाए ॥९-१-९॥
- (४१०) आपरियपाया पुण अप्पमन्ना, अयोदी आमायण
 नत्थि मुक्खो । सम्हा अणायाहमुहाऽभिवक्खी
 गुरुप्पसायाऽभिमुदो रमिज्जा ॥९-१-१०॥
- (४११) अहाहिअग्गी जलण नमसे नाणाह्मनपयाभिमिल ।
 एवापरिअ उवचिह्मज्जा, अणंतनाणोवगओ वि सतो ॥
- (४१२) अस्सतिण धम्मपयाइ मिकखे, तस्मतिण वणइय पउज्ज ।
 सवारण सिरमा पेज्जीओ, वायगिग मों ।
 मणमा अ निव ॥९-१-११॥
- (४१३) एज्जा-दया-सज्जम-वमधेर, वल्लाणभागिम्म
 विसोहिटाण । ज मे गुरु सययमणुमामपति,
 मेज्जे गुरु सयय वुययमि ॥९-१-१२॥
- (४१४) अहा गित न सवणयिमाणी वमामइ वल्लमरइ मु ।
 एवापरिओ मुज्जीअह्मिण, दिगइ गुरुज्जे वइ ॥
 ॥९-१-१३॥

- (४१५) एव मयी मोक्षः विद्यते ॥, नमस्मि-
सामान्यतया विद्यते । मे मोक्षं विन्दे अन्वयम्,
एवं मयी मोक्षः विद्यमानः ॥९-१-१५॥
- (४१६) प्रसन्नो आयग्रीवा महेन्द्रो, ममाहिजोमे
मुधमीदवद्विण् । मेघानिउज्जाने अणुत्तमं,
आगतं तोयं धम्महामी ॥९-१-१६॥
- (४१७) मुत्ताणि मेघानि मुधामिधातं, मुग्धमण
आयग्रीवमपमत्तो । आगच्छताण गुणे अणेगे,
मे पावतं मिद्धिमणुत्तरं-ति नेमि ॥९-१-१७॥
अ० ६, उद्देश्ये ॥ श्रीने
- (४१८) मूलाउ खंधप्पभवो दुमस्म, खंधाउ पच्छा समुच्चित्ति
साहा । साहप्पसाहा विरुहंति पत्ता,
तओ से पुप्फं च फलं रसो अ ॥९-२-१॥
- (४१९) एवं धम्मस्स विणओ, मूलं परमो से सुक्खो ।
जेण किञ्चित्ति मुअं सिग्घं, नीसेतं चाभिगच्छइ ॥९-२-२॥
- (४२०) जे अ चंडे मिए थद्धे, दुब्बाई नियडी सढे ।
बुज्झइ से अविणीअप्पा, कट्ठं सोअगयं जहा ॥९-२-३॥
- (४२१) विणयंपि जो उवाएणं, चोइओ कुप्पई नरो ।
दिव्वं सो सिरिमिज्जंति, दंडेण पडिसेहए ॥९-२-४॥
- (४२२) तहेव अविणीअप्पा, उववज्झा हया गया ।
दीसंति दुहमेहंता, अभिओगमुवद्विआ ॥९-२-५॥
- (४२३) तहेव सुविणीअप्पा, उववज्झा हया गया ।

- दीमति सुहमेहता, इहदि पत्ता महायसा ॥९-२-६॥
- (१२४) तदेव अविणीअप्पा, लोगसि(मि) नरनारीओ ।
 दामति दुहमेहता, छाया विगलितेदिआ
 (पाटान्तरे-छाया ते निगलिदिआ) ॥९-२-७॥
- (१२५) दण्ट-सत्यपरिजुणा, असम्मयणेदि य ।
 फलुणा विवन्नउदा सुप्पिवामापरिगया ॥९-२-८॥
- (१२६) तद्व सुविणीअप्पा, लोगसि नरनारीओ ।
 दीमति सुहमेहता, इहदि पत्ता महायसा ॥९-२-९॥
- (१२७) तद्व अविणीअप्पा, दया जक्खा य गुज्झगा ।
 दीमति दुहमेहता, आभिओगमुवट्ठिआ ॥९-२-१०॥
- (१२८) तद्व सुविणीअप्पा, देया जक्खा य गुज्झगा ।
 दीमति सुहमेहता, इहदि पत्ता महायसा ॥९-२-११॥
- (१२९) ज आपरिअउरज्झायाण, सुम्भमारयणवग ।
 तेति मिक्खा पवइदति, जलसित्ता इव पायवा ॥१२॥
- (१३०) अप्पणट्ठा पट्ठा वा, मिप्पा जेउणिआणि य ।
 गिदिणो उयभोगट्ठा, इहलोगम्म वारणा ॥९-२-१३॥
- (१३१) जेण वध वध चोरे, परिआव व दारुण ।
 मिक्खमाणा निपण्ठति, जुत्ता ते ललिदिआ ॥१० १४॥
- (१३२) स-वि स सुं वजेति तम्म निप्पम्म वारणा ।
 सवारति नममति, सुद्धा विटमवणिओ ॥९-२-१५॥
- (१३३) वि पुण ज सुमग्गादी अण्णदिअवमण ।
 आपरिआ ज वल वि वम् सग्गा न पण्डित ॥९-२-१६॥

॥ १७ ॥

11201

... 31.12.1971 ...

‘महानि-महानि-महानि’ मन्त्र ‘महानि-महानि-महानि’

(१५) पुनःपुनः पुनःपुनः, पुनःपुनः पुनःपुनः ।

॥१-२-१९॥

“आत्मनो ज्ञाने वा, न निमित्ताः पटिभ्युपे ।”

मुच्यते आगमं भीति, गुह्यमात्र पडिमुणे ॥”]

(१३७) कालं तदोपायां च, पटिलेहिनाण हेऊर्हि ।
पुनश्च आसिध नाग, पुनश्च नाग, पुनश्च नाग ॥९-२

कालं तदोपायं च, पटिलहिनीषं हज्जतं ।
नेष नेष उपायं, तं तं संपडिवाय ॥९-२-२०॥

(१३८) विार्त्ता अविर्णाअस्स, संपत्ती विर्णाअस्स य ।
 तेनं संपत्तीसं संपत्तीसं अभिगच्छड ॥२-

विपत्ती अविपत्तीभ्यः, सप्तमो विपत्तीभ्यः
जम्भेयं दुग्धो नायं, मित्रं से अभिगच्छ ॥२-२१॥

(135) जे आवि चण्डे मड्डडिगारवे, पिसुणे नरे

साहसहीनपंसणे । अदिद्वधम्मे विणए अकोविण,
 ॥९-२-२२॥

अमंविभागी न ह्यु तस्स मुखो ॥९-२-२२॥

(४१०) निदेसविच्ची पुण जे गुरुणं, सुअत्थधम्मा विणयंमि

कोविआ । तरित्तु ते ओघमिणं दुरुत्तरं,

खचित्तु कम्मं गइमुत्तमं गय-त्ति वेमि ॥९-२-२३॥

અં. ૬, ઉદ્દેસા ત્રીજો

(४४९) आयरिअं अग्निमिवाहिअग्नी, सुस्तसमाणो
विद्यमग्निजा । आलोड्यं इंगिअमेव नच्च

पडिजागरिज्जा । आलोइअं इंगिअमेव नच्चा,
ये संन्यासद्वयं स पज्जो ॥९-

जो छंदमाराहयइ स पुज्जो ॥९-३-१॥

(४४०) आचारमहा रिणय पउजे, सुस्वममाणो परिगिद्ध
वक्क । जहोनइह अभिरुवमाणो,

गुरु तु नासाययइ स पुज्जो ॥९-३-२॥

(४४१) राय(इ)णिणमु रिणय पउजे, डहरा वि य जे
परियायनिद्धा । नीअत्तणे वट्टइ सच्चरई,
ओ(उ)रायव वक्करु स पुज्जो ॥९-३-३॥

(४४२) अत्तापउछ चरइ विसुद्ध, जवणट्टया ममुआण
व निच्च । अलहुअ, ना परिदेवइज्जा,
रट्ट न विरुत्थयइ स पुज्जो ॥९-३-४॥

(४४५) सधारसि(से)आमणभत्तपाणे, अप्पिच्छया
अइलाभेज्जि मते । जे एवमप्पाणमितोमह(ण)आ,
सत्तोमपाद्वरण स पुज्जो ॥९-३-५॥

(४४६) सखा सहउ आमाइ पटया, अओमपा उच्छदया
नरेण । अणासण जे उ सहज्ज वटण,
वईमए वअसर स पुज्जो ॥९-३-६॥

(४४७) सुदुत्तदुक्खा उ इदंति वटया, अओमपा तेज्जि तओ
सुउदरा । थाया दुक्खाणि दुक्खराणि,
वेराणुवर्धाणि मरम्मयाणि ॥९-३-७॥

(४४८) समावयता वपणाभिपाया वनेमपा दुग्गनिअ
ज्जति । धम्मति विद्या वाममाए
अिरदिण आ गण स पुज्जा ॥९-३-८॥

(૪૪૮) અપાપાત્તમં ચ પદ્મમુખમ્, પદ્મમુખો પડિર્ણીતં ચ
મામં । ધોતારિણિ અપિયત્તારિણિ ચ,

મામં ન મામિજ્ઞ મયા મ પુજ્ઞો ॥૯-૩-૧૭॥

(૪૪૯) અતોઽન્તે અમરમ્ અમાર્ટ, અપિમુખે આપિ
અર્ણવિર્ણી । નો માવળ નોઽવિઞ માવિઅપ્યા,

અતોઽન્તે અ મયા મ પુજ્ઞો ॥૯-૩-૧૮॥

(૪૫૦) મુખેદિ ગાહ અમુખેદિગ્યાહ, ગિદ્વાદિ સાદ્ગુણ
મેવગ્યાહ । વિઞાણિઆ અપ્પમમ્પપ્પણં,

જો ગમદોસેદિં સમો મ પુજ્ઞો ॥૯-૩-૧૯॥

(૪૫૧) તદેવ ટહરં ચ મહન્લગં વા, ઇત્થી પુમં પવ્વહં ગિહિ
વા । નો દ્વીલળ ણોઽવિઞ સ્વિસહ્જા,

થંમં ચ કોહં ચ ચણ સ પુજ્ઞો ॥૯-૩-૨૦॥

(૪૫૨) જે માણિઆ સયયં માણયંતિ, જત્તેણ કન્નં વ
નિવેસયંતિ । તે માણળ માણરિહે તવસ્સી;

જિહંદિણ સચરણ સ પુજ્ઞો ॥૯-૩-૨૧॥

(૪૫૩) તેસિં ગુરુણં ગુણસાયરાણં, સુચ્ચાણ મેહાવિ
સુભાસિયાહં । ચરે મુણી પંચરણ તિગુત્તો,

ચઠ્ઠસાયાવગળ સ પુજ્ઞો ॥૯-૩-૨૨॥

(૪૫૪) ગુરુમિહ સયયં પડિઅરિઞ મુણી, જિણમયનિઝણે
અભિગમકુસલે । ધુણિઅ સ્યમલં પુરેકહં;

માસુરમઝલં ગહં વહ-ત્તિ વેમિ ॥૯-૩-૨૩॥

अ० ६, उद्देशो यो धी।

(धृ-१६) सुअ मे आउम ! तेण भगवया एउमकत्वाय-
 त्खनु धरहिं भगवतेहिं चत्तारि विणयसमाहिट्ठाणा पन्नत्ता,
 एपर खनु त धेरहिं भगवतेहिं चत्तारि विणयसमाहिट्ठाणा
 पन्नत्ता ? इम खनु ते धेरहिं भगवतेहिं चत्तारि विणयसमाहि-
 ट्ठाणा पन्नत्ता, तजहा-विणयममाही, सुअममाही, तवसमाही,
 मायाममाही ॥अ० ९-उ० ४-ख-१॥

(४५६) विणए सुए अ तवे, आयारे निचपडिआ ।

अभिरामयति अप्पाण, जे भवति जिइदिआ ॥९-४-१॥

(धृ-१७) चउव्विहा खनु विणयसमाही भरइ, त जहा-
 णुमासिज्जतो सुम्भइ-१, मम्म सपडिबज्जइ-२, वेयमाराइइ-
 -३, न य भवइ अत्तमपग्गहिण-४, चउत्थ पय भवइ
 अ० ९-उ० ४, ख० २॥ भवइ अ इय मिलेगो ॥

(४५७) पट्ठइ टिआणुमासण, सुम्भइ त च पुणो अदिट्ठिण ।

न य माणमण मज्जइ, विणयसमाहिआयपट्ठिण

॥९-४-२॥

(धृ-१८) चउव्विहा खनु सुअममाही भरइ, त जहा-
 [अ म अविग्गहसि अज्झाअथ्वे भवइ-१, एग्गमावित्थो अवि
 गामसि अज्झाअथ्वे भवइ-२, अप्पाणं टावदम्माम्भिसि
 एग्गमावित्थो भवइ-३ टिओ एर टावदम्माम्भिसि अज्झाअथ्वे
 भवइ-४, चउत्थ पय भवइ ॥अ० ९-उ० ४ ख-२॥ भवइ अ
 इय मिलेगो—

(४७०) नरेण अणमं पाणमं वा, विविदं गाउमगाउमं
लभिना । मोदी अदी गुण परे वा;

ये न निरे न निगणए जे स भिखू ॥१०-८॥

(४७१) नरेण अणमं पाणमं वा, विविदं गाउमगाउमं लभिना ।
इंदिय म) गाहग्मिजाग भंजे;

भुजा मज्जागण जे स भिखू ॥१०-९॥

(४७२) न य गुग्महियं कदं कडिज्जा, न य कुप्पे निहुइंदिए
पमंते । मंजमे धुनं जोगेण जुत्ते;

उमंते अविहेउए जे स भिखू ॥१०-१०॥

(४७३) जो महउ ह गामकंटाए, अहोसपहारतज्जणाओ अ ।

भयभेरवतटसप्पहासे; समसुहदुक्खसहे अ जे स

भिखू ॥१०-११॥

(४७४) पडिमं पडिवज्जिआ मसाणे, नो भीयए भयभेरवाइं
दिस्स । विविहगुणतवोरए अ निचं;

न सरीरं चाभिकंखए जे स भिखू ॥१०-१२॥

(४७५) असइं वोसट्ठचत्तदेहे, अक्कुट्टे व हए व लूसिए वा ।
पुढवीसमे सुणी हविज्जा, अनियाणे अकोउहल्ले

जे स भिखू ॥१०-१३॥

(४७६) अभिभूय काएण परीसदाइं, समुद्धरे जाइपहाउ अप्पयं ।
विइत्तु जाईमरणं महब्भयं;

तवे एए सामणिए जे स भिखू ॥१०-१४॥

- (१३७) इयमजए पायमजए, वायसजए सजइदिए ।
बज्जप्परए सुसमादिअप्पा, सुत्तत्थ वियाणइ जे स
भिक्षू ॥१०-१५॥
- (१३८) उवहिम्मि अमुज्झिण अगिद्धे, अनायउठ
पुननिपुलाए । कपनिकयमनिद्धिओ विरए,
सव्वसगायणए अ जे स भिक्षू ॥१०-१६॥
- (१३९) अलोह-मिस्सू न रमेसु गिज्जे(द्धे), उल्ल चरे
जीविअ नामिस्सहे । इइदि च सकारण-पूअण च,
एए ठिअप्पा अणिहे जे स भिक्षू ॥१०-१७॥
- (१४०) न पर वणज्जासि 'अय बुमीले', जेणन्न वुप्पेज्ज न त
वणज्जा । जाणिय पत्तेय पुण्णपाव,
अत्ताण न समुक्खसे जे स भिक्षू ॥१०-१८॥
- (१४१) न जाइमत्ते न य रुवमत्ते, न लाममत्ते न सुएण मत्ते ।
मयाणि सव्वाणि विवज्जइत्ता,
धम्मज्झाणण जे स भिक्षू ॥१०-१९॥
- (१४२) एवेअण अज्जपय मदासुणी, धम्मे ठिओ टावयइ
पां पि । निक्खम्म वज्जेज्ज बुमीलत्तिंगं,
न आवि हाय वुदण जे स भिक्षू ॥१०-२०॥
- (१४३) त दहवाम अगुर अमामय, मया वण
निव्वदिअदिअप्पा । लिदिनु जाइमणम्म वपण,
उवा भिक्षू अण्णगमं वार-ति बेमि ॥१०-२१॥

श्रुतिः पदेष्टी

(मप-२१) ३१ गलु भो पन्वण्णं उपन्नद्वगेणं मंजमे
अगममापन्नविचिणं ओदायुपेहिणा अगोहाण्णं चेव हयरस्सि-
गमंदम-पोपपडागाभूआइं इमाइं अट्टाग्ग टाणाइं सम्मं मंपडि-
लेहिअत्ताइं मांति ॥

तं जहा-हंभो ! दग्गमाए दूपजीरी-१, लहुसगा उत्तरिआ
गिहीणं कामभोगा-२, भज्जो अ सायवहुला मणुम्सा-३, इमे
अ मे दवगे न चिक्कालोवट्ठाइं भविम्सड-४, ओमजणपुरकारे-
५, वंनम्म य पटिआयणं-६, अहरगइवासोवसंपया-७, दुल्लहे
गलु भो ! गिहीणं धम्मं गिहवासमज्झं वसंताणं-८, आयंके से
वहाय होइ-९, संकपे से वहाय होइ-१०, सोवक्केसे गिहवासे
निरुवक्केसे परिआए-११, वंधे गिहवासे सुक्खे परिआए-१२,
सावज्जे गिहवासे अणवज्जे परिआए-१३, बहुसाहारणा गिहीणं
कामभोगा-१४, पत्तेअं पुण्णपावं-१५, अणिच्चे खलु भो !
मणुआण जीविए, कुसग्गजलविंदुचंचले-१६, वहुं च खलु भो !
पावं कम्मं पगडं-१७, पावाणं च खलु भो ! कडाणं कम्माणं
पुव्वि दुच्चिन्नानं दुप्पडिकंताणं वेइत्ता मुक्खो, नत्थि अवेइत्ता,
तवसा वा झोसइत्ता, १८, अट्टारसमं पयं भवइ। (चू० १-सू० १)॥
भवइ अ इत्थ सिलोगो ॥

(४८४) जया य चयइ धम्मं, अणज्जो भोगकारणा ।

से तत्थ मुच्छिए बाले, आयइं नावबुज्झइ ॥ चू० १-१॥

- (४८५) जया ओहाविओ होइ, इदो वा पढिओ छम ।
मच्चधम्मपरिन्महो, म पच्छा परितप्पइ ॥ ५० १-२ ॥
- (४८६) जया अ वदिमो होइ, पच्छा होइ अवदिमो ।
दरपा ध चुआ ठाणा, म पच्छा परितप्पइ ॥ ५० १-३ ॥
- (४८७) जया अ पइमो होइ, पच्छा होइ अपइमो ।
गया व रज्जपच्चमहो, स पच्छा परितप्पइ ॥ ५० १-४ ॥
- (४८८) जया अ माणिमो होइ, पच्छा होइ अमाणिमो ।
मिद्धिय चच्चहे छुणे, म पच्छा परितप्पइ ॥ ५० १-५ ॥
- (४८९) जया अ धरओ होइ, समइवत्तजुच्चणो ।
मच्चु प्य गल मिलिप्ता, म पच्छा परितप्पइ ॥ ५० १-६ ॥
- (४९०) जया अ बुट्टुवस्स, बुट्ठीहि विदम्मइ ।
हत्थी व पथणे चट्ठो, म पच्छा परितप्पइ ॥ ५० १-७ ॥
- (४९१) पुत्तदारपरीविण्णो भोदसत्ताण-मनओ ।
पपोमओ जहा नागो, स पत्तण परितप्पइ ॥ ५० १-८ ॥
- (४९२) अज्ज आहं णणी हुतो, भाविअप्पा बभुम्भुओ ।
अइअं रमतो परिआण मामण्ये जिणदेमिण ॥ ५० १-९ ॥
- (४९३) इवल्लोगममाणो अ परिआओ इदमिण ।
एवाण अरयाले च महानरवमारिमो ॥ ५० १-१० ॥
- (४९४) अमोवमं जाणिय सुक्कमहत्तमं इवाणं परिआणं
तदाअयाले । निरभेवमं जाणिय सुक्कमहत्तमं
रमिअं तदा परिआणं इति ॥ ५० १-११ ॥

(४९९) इत्येवमस्मिन् भवति विविधो भवति, यथास्मि

विदुःशक्तिः भवति । विदुःशक्तिः भवति विदुःशक्तिः कुमाला;

द्विदुःशक्तिः भवति भवति ॥ च० १-१२॥

(५००) इत्येवमस्मिन् भवति भवति, यथास्मिन् भवति

विदुःशक्तिः भवति । यथास्मिन् भवति भवति भवति भवति;

भवति भवति भवति य विदुःशक्तिः भवति ॥ च० १-१३॥

(५०१) इत्येवमस्मिन् भवति भवति, यथास्मिन् भवति

भवति भवति भवति । भवति भवति भवति भवति भवति;

भवति भवति भवति भवति भवति भवति ॥ च० १-१४॥

(५०२) इत्येवमस्मिन् भवति भवति, यथास्मिन् भवति

भवति भवति भवति । भवति भवति भवति भवति भवति;

भवति भवति भवति भवति भवति भवति ॥ च० १-१५॥

(५०३) न मे चिरं दुःखमिदं भविष्यति, असासया भोगपिवास

भवति भवति । न मे सरीरेण इमेणऽविस्सइ;

अविस्सइ जीवियपज्जवेण मे ॥ च० १-१६॥

(५०४) जरसेवमप्पा उ हविज निच्छिओ, चइज देहं न हु

धम्मसासणं । तं तारिसं नो पइलंति इंदिया;

उवित्ताया व सुदंसणं गिरि ॥ च० १-१७॥

(५०५) इच्छेव संपस्सिअ बुद्धिमं नरो, आयं उवायं विविहं

विआणिआ । काएण वाया अदु माणसेणं; तिगुत्तिगुत्तो

जिणवयणमहिद्धिआसि-त्ति वेमि ॥ च० १-१८॥

ચૂલિકા બીજી

- (૫૦૨) ચૂલિકા તુ પરક્વામિ, સુત્ર કેવલિમામિત્ર ।
જ મુનિત્તુ મુપુણ્ણાણ, ધમ્મે ઉપ્પજ્જાણ મર્દ
॥ ૧૦૦ ૨-૧ ॥
- (૫૦૩) અણુમોઝપટ્ટિઅયદુ-જ્ઞામિ પટિમોઝત્તલ્લકમેણ ।
પટિમોઝમેઝ અપ્પા, દાયપ્પો હોઝામણ ॥ ૧૦૦ ૨-૨ ॥
- (૫૦૪) અણુમોઝમુહો લોઝો, પટિમોઝો આમપો
મુવિદિઆણ । અણુમોઝો મસારો,
પટિમોઝો સસા ઉત્તારો ॥ ૧૦૦ ૨-૩ ॥
- (૫૦૫) સમ્મા આયારપરવમણ, મવત્તમાદિવદુલ્લગ ।
ચરિઆ શુણા અ નિયમા અ, દુતિ માદુલ્લગ દદુલ્લગ
॥ ૧૦૦ ૨-૪ ॥
- (૫૦૬) અનિલ્લઅવાસો સમુખાણવ ચારિઆ, અભાવડઠ
પદસિવપા અ । અપોવદો વલ્લદિવજ્ઞાણ અ
વિદાસચરિઆ રમિજ વવત્તયા ॥ ૧૦૦ ૨-૫ ॥
- (૫૦૭) આરબ્બામાણ વિવજ્ઞાણ અ ઓમલ્લદિદાદમસદપ ।
સસદુલ્લગણ ચરિજ્ઞ મિલ્લમુઃ
સમ્માપસેસદુ ઝરે ઝરજ્ઞા ॥ ૧૦૦ ૨-૬ ॥
- (૫૦૮) અમ્મજ્ઞમસાસિ અમ્મજ્ઞીઆ, અનિલ્લવદ
નિલિ મારે વદા અ । અનિલ્લવદ વલ્લદમ્મજ્ઞ
સમ્માપસેસદુ ઝરે ઝરજ્ઞા ॥ ૧૦૦ ૨-૭ ॥

- (५०९) न पडिजाहि जा मयनामनाई, मित्र निमिडं तह
भनयानं । माझे तुले ना नगरे न देगे;
मयनामनं न कहि पि नृजा ॥च० २-८॥
- (५१०) मिहिणो नेआपटिअं न नृजा, अभिवायणवंदण-
पूजनं ना । अमंकिन्दिट्टेहि ममं वसिजा;
गुणी नगित्तिस्म जओ न हाणी ॥च० २-९॥
- (५११) न मा लभेडा निउणं सहायं, गुणाहिअं वा गुणओ
ममं वा । इणो वि पावाइं विवजयंतो;
विहग्गिज कामेसु असजमाणो ॥च० २-१०॥
- (५१२) संवच्छरं वाजवि परं पमाणं, वीअं च वासं न तहिं
वसिजा । सुत्तस्स मग्गेण चरे(रि)ज्ज भिक्खू;
सुत्तस्स अत्थो जह आणवेइ ॥च० २-११॥
- (५१३) जो पुव्वरत्तावररत्तकाले, संपेह(पिक्ख)ए
अप्पगमप्पणेणं । किं मे कडं किं च मे किञ्चसेसं;
किं सकणिज्जं न समायरामि ? ॥च० २-१२॥
- (५१४) किं मे परो पासइ किं च अप्पा, किं वाऽहं खलिअं
न विवज्जयामि । इच्चेव सम्मं अणुपासमाणो;
अणागयं नो पडिचंध कुज्जा ॥च० २-१३॥
- (५१५) जत्थेव पासे कइ दुप्पउत्तं, काएण वाया अहु
माणसेणं । तत्थेव धीरो पडिसाहरिज्जा;
आइन्नओ विप्पमिवमक्खलीणं ॥च० २-१४॥

- (५१६) जस्सेरिमा जोग जिह्दिअस्म, धिईमओ सप्पुरिसस्म
निच । तमाहु लोए पडिबुद्धजीरी,
मो जीअइ मजमजीविण ॥चू० २-१५॥
- (५१७) अया खलु मयय रक्खिअओ, सज्जिदिएहिं
सुममाहिणहिं । अरक्खिओ जाइपह उवेइ, सुरक्खिओ
सज्जदुहाण सुच्चइ-त्ति वमि ॥चू० २-१६॥
- ॥ समत्त दसयेयालिय मूलमुत्त ॥

शुद्धि पत्र ४

५४-५५	अशुद्धम्	शुद्धम्	५४-५५	अशुद्धम्	शुद्धम्
४-१४	तेवु	तेवु	२२-२५	विभजिने।	विभजिने।
१-१२	उ उ साधुअ		२८-१५	अथ	अथ
१-४	म	सु	२८-२३	अथवा	अथवा
८-६	त्यागना	त्यागना			
	(देशागमना)		२८-२३	आमुसतय	आमुसतय
६-२१	अथ	अथ	३२-१६	पतग्गिवा	प-ग्गिवा
१२-१६	ना वयु	० दिइ।	३२-१६	अ ६	अ ६
१३-१७	असोत	सो=ते	३३-२	पतग्गिवा	प-ग्गिवा
१५-१४	साइज	साइज	३८-१८	जाए	जाए
१६-१६	आएउअणि				
	आएउअणि				

१ आ शुद्धि पत्र ४ अथ ५ उपारि । अ ५०३

૬૧-૨૮ મનઃકા મનઃ
 ૬૩-૨૦ અનુક્રમા માટે માટે
 અનુક્રમા માટે
 ૧૦-૨ અનુ મે અનુક્રમે
 „-૨૦ મિતિ મિતિ
 ૫૫-૧૭ પ્રકારના પ્રકારના
 „-૧૬ પટ્ટાના પટ્ટાના
 ૫૭-૧૨ વીઝે વીઝે
 ૫૮-૧૦ ઊઘતો ઊઘતો
 „-૧૦ નગતો, નગતો,
 „-૨૦ પ પત્ર
 „-૨૦ કીડ કીડા
 ૬૦-૧૮ ચઢ્યા (ચઢ્યા
 ૬૧-૨૧ સૂક્ષ્માં સૂક્ષ્માં
 ૬૩-૧૬ કમ્ તે કમ્
 ૬૫-૩ દ્વેષી દ્વેષી
 „-૧૬ તયા દયા
 „-૨૩ ઉપયો ઉપાયો
 ૭૬-૧૩ વિજેતાનો વિજેતાને

વસ્તુમાંથી
 ૧૦૮-૨૩ મત્સ્ય મત્સ્ય
 ૧૧૧-૫ પર્ણ પર્ણ
 ૧૨૭-૧૦ અદિ આદિ
 ૧૩૧-૩ શ્વત શ્વત
 ૧૩૨-૫ શ્વત૦ શ્વત૦
 „-૮ શ્વત૦ શ્વત૦
 ૧૩૩-૭ પિટ્ટ પિટ્ટ
 ૧૩૫-૧૬ ઇચ્છા) (ઇચ્છા)
 „-૨૨ અદિતસ્સ અદિતસ્સ
 ૧૩૮-૧૮ યે સ્વાદ (યે સ્વાદ)
 ૧૪૨-૧૦ કિત્તિસ્સ કિત્તિસ્સ
 „-૧૧ એવ એવં
 ૧૪૩-૧૪ સંવર સંવરં
 „-૧૬ આનદ આનંદ
 ૧૪૬-૮ પડિત પંડિત
 ૧૪૮-૧૩ બનવાનો

૫૪ પક્ષિ અશુદ્ધમ્ શુદ્ધમ્	
૧૫૦-૨ કુખે	કુખે
૧૫-૧૫ શકાય	શકાય
૧૬-૧૬ પેતાની	પેતાની
૧૬૮ ૧૭ વગેરે	વગેરે)
૧૬૬-૬ દિમતિ	દિમતિ,
૧૭૩-૧ છડું	છડું
૧૭૪ ૮ દિમિણ-	દિમિણ-
૧૭૫-૧૧ તેયાર	તેયાર
૧૮૫-૧ છડું	છડું
૧૮૭-૭ જિન શાને	જિનાશાને
૧૮૮-૨૫ જિહવાનું	જિહ્વાનું
૧૮૯-૧૨ હાય તને	હાય તેને
૧૯૩ ૨૪ પુદદિ	પુદદિ
૧૯૫-૨૩ વાળ	વાળ
૧૯૬-૧૮ પ્રયત્સ	પ્રત્યક્ષ
૨૦૮ ગા ૩૫ સસારાઓ	સસારાઓ
૨૦૯-૫ સસારાઓ	સસારાઓ
૨૧૩-૧૨ અષ	અષ
૨૧૬-૧૪ તિ	તિ
૨૨૦-૧૧ શુભમાદિકદિન=	શુભમાદિકદિન=
૨૨૭ ૨ દિવાળી	દિવાળી
૨૨૮ ૩૩ અંદે	અંદે
	અંદે ૨ થો. ડી
	અંદે ૨ થો. ડી

૫૪-પક્ષિ અશુદ્ધમ્ શુદ્ધમ્	
૨૩૨-૩ સયત-	સયત-
„-૮ ંભૂમિ	ભૂમિ
૨૩૩-૨ ૦૬૪	૧૬૪
૨૩૭-૧૬ નિટ,	નિટ,
૨૪૫-૧૬ સપણું	સપણું
૨૪૭-૬ ઠતંચ	ઠતંચ
૨૫૦-૪ લામો	લોમો
૨૫૫-૬ રહ	રહે
„ ૧૫ બાલે	બાલે
„-૧૭ પથ	પૂર્ણ
૨૫૭-૨ અમટ્ટ	અમટ્ટ
„-૫ હણારભૂમિમપન્ન=	હણારભૂમિમપન્ન=
	હણારભૂમિમપન્ન=
૨૭૩-૧૦ ચાંચ	ચોંચ
૨૭૫-૧૩ ણસાવમા	ણસાવમા
	ણસાવમા
૨૮૦-૧૬ વટજે=	વટજે=
૨૮૪-૮ મહર્સ=	મહર્સ=
૨૮૫-૧૦ અગુનર	અગુનર
૨૮૭-૨૧ ંમિજ નિ	ંમિજ નિ
	ંમિજ નિ
૨૮૮-૧૬ અઠ	અઠ
૨૯૨ ૧૮ મુરમન	મુરમન
૨૯૫-૨૩ નહિ	નહિ

५५६

५५७-१०३ अ३, ५५८ ५५९

५५९-१०४ निमित्तानाड

५६०-१०५ निमित्तानाड

५६०-१०६ गुग्गुलुमान

गुग्गुलुमान

५६०-१०७ प्र १०८ प्रा १०९

५६०-१०८ अपडिवा अपडिवा

५६०-१०९ गुग्गुलुमानो=

गुग्गुलुमानो=

५६०-११० व२ व२

५६०-१११ इन्धी इन्धी

५६०-११२ ०सिलोगट्टाण

सिलोगट्टाण

५६०-११३ निमित्त निमित्त

५६०-११४ भटे भटे

५६०-११५ हिसानो हिसानो

५६०-११६ समदिट्टी=सम्मदिट्टी=

५६०-११७ संधरे संधरे

५६०-११८ संधरावे संधरावे

५६०-११९ निश्च निश्च

५६०-१२० अवस्था अवस्था

५६०-१२१ संतोष संताप

५६०-१२२ साधुल नथी

५६०-१२३ साधु लुवनथी

५६०-१२४ अप्रजन अप्रजन

५६०-१२५ तिर्यय तिर्यय

५६०-१२६ तिर्यय

५६०-१२७ तिर्यय तिर्यय

५६०-१२८ तिर्यय तिर्यय

५६०-१२९ तिर्यय तिर्यय

५६०-१३० तिर्यय तिर्यय

५६०-१३१ तिर्यय तिर्यय

५६०-१३२ तिर्यय तिर्यय

५६०-१३३ तिर्यय तिर्यय

५६०-१३४ तिर्यय तिर्यय

५६०-१३५ तिर्यय तिर्यय

५६०-१३६ तिर्यय तिर्यय

५६०-१३७ तिर्यय तिर्यय

५६०-१३८ तिर्यय तिर्यय

५६०-१३९ तिर्यय तिर्यय

५६०-१४० तिर्यय तिर्यय

५६०-१४१ तिर्यय तिर्यय

५६०-१४२ तिर्यय तिर्यय

५६०-१४३ तिर्यय तिर्यय

५६०-१४४ तिर्यय तिर्यय

५६०-१४५ तिर्यय तिर्यय

५६०-१४६ तिर्यय तिर्यय

५६०-१४७ तिर्यय तिर्यय

५६०-१४८ तिर्यय तिर्यय

५६०-१४९ तिर्यय तिर्यय

५६०-१५० तिर्यय तिर्यय

